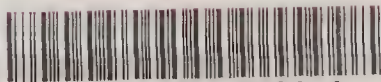

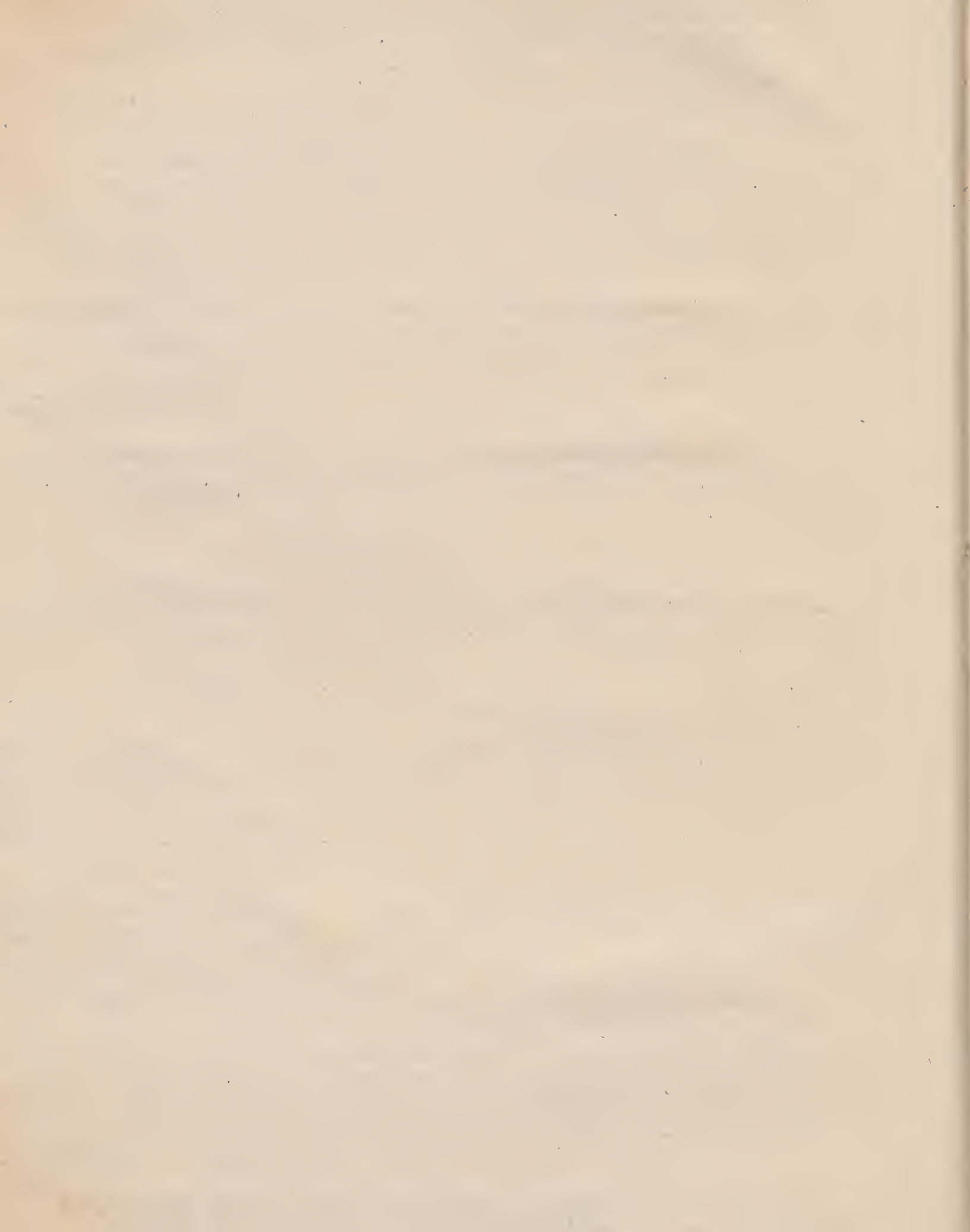
N° N° IV

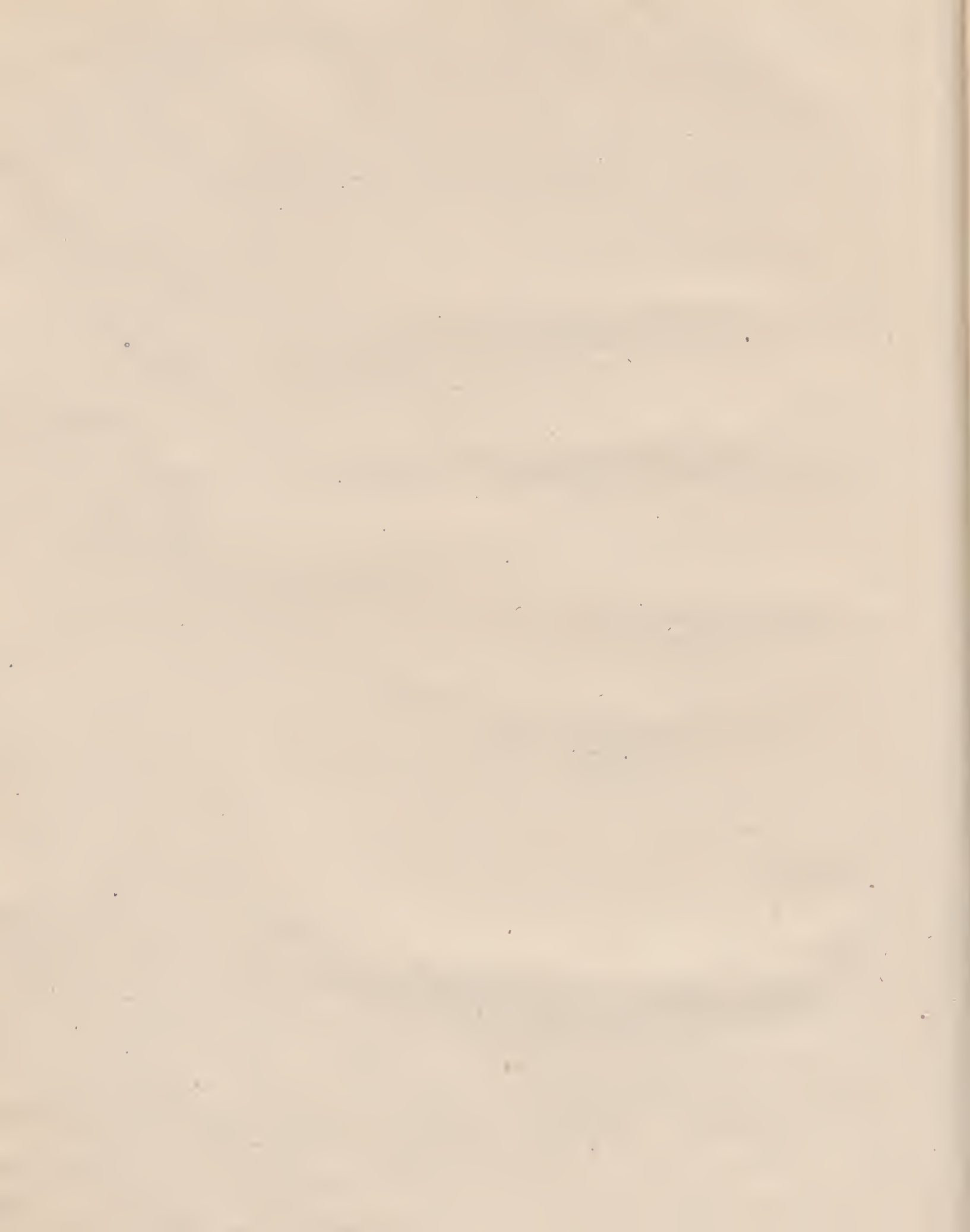
BIBLIOTHEEK

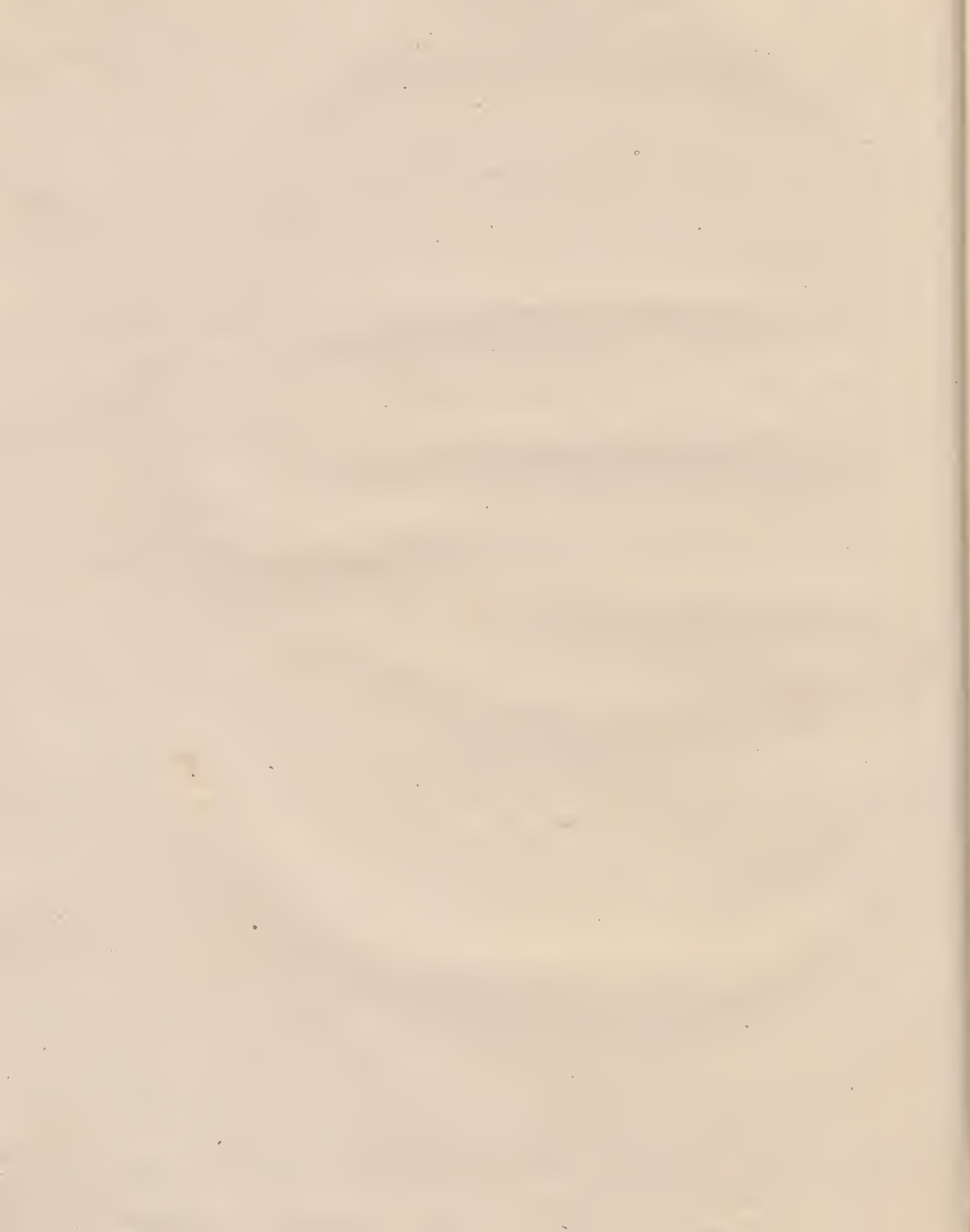

7 7496 00041711 1

NATIONAAL NATUURHISTORISCH MUSEUM Postbus 9517 2300 RA Leiden Nederland

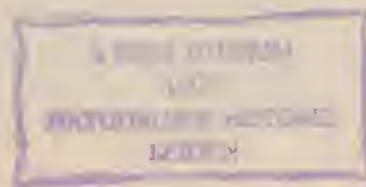

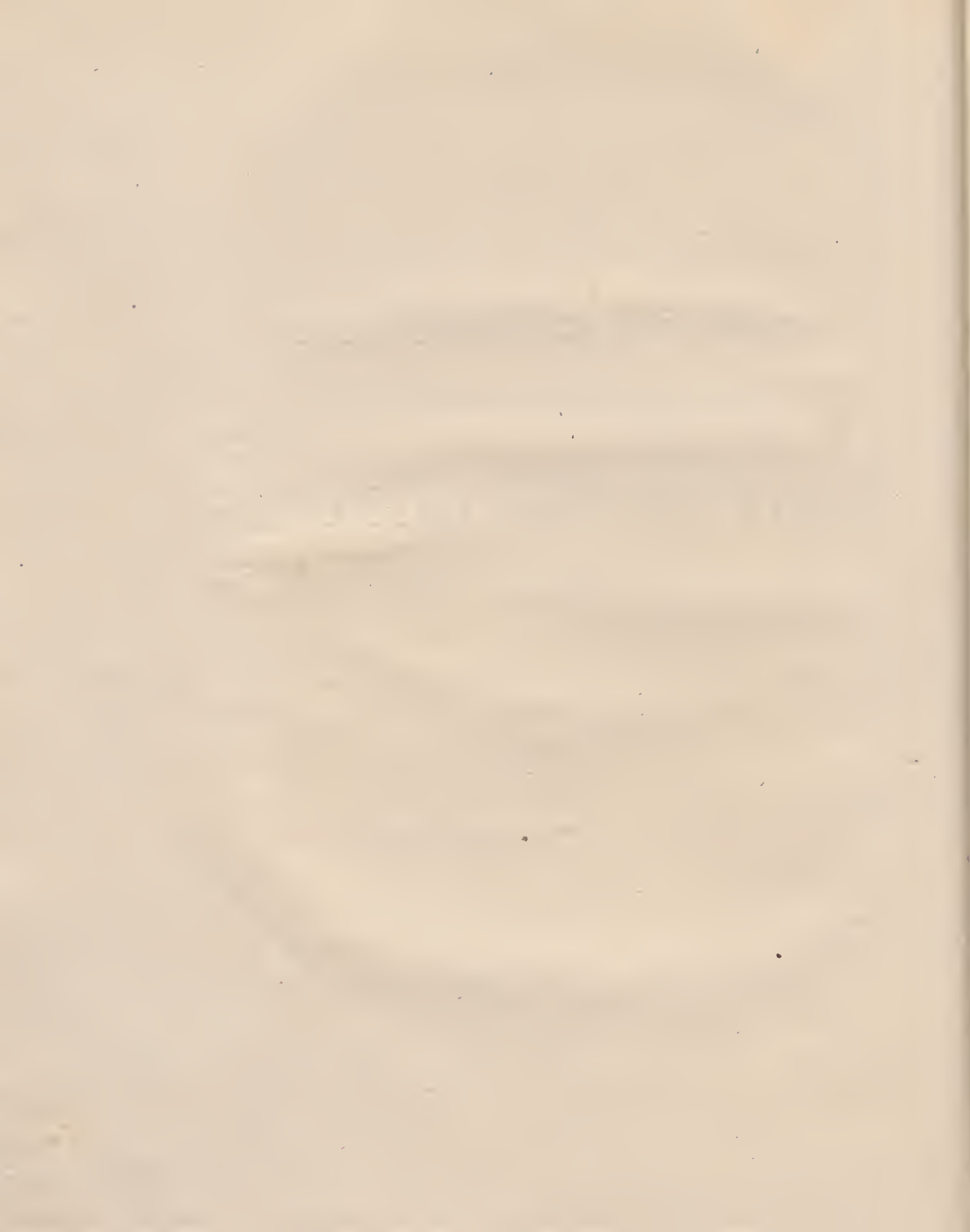

DE ALGEMEENE
EN BYZONDERE
NATUURLYKE HISTORIE.

VEERTIENDE DEEL.

DE ALGEMEENE
EN BYZONDERE
NATUURLYKE HISTORIE,
MET DE
BESCHRYVING VAN
DES KONINGS KABINET.

DOOR
DE Heeren DE BUFFON EN DAUBENTON.
VEERTIENDE DEEL.

TE AMSTERDAM,
By J. H. SCHNEIDER.
M DCC LXXXIII.
Met Privilegie van de Heeren Staaten van Holland en Westvriesland.

I N H O U D

V A N D I T D E E L.

	Pag.
<i>Naamlyst van de Aapen.</i>	I.
<i>De Orangs-outangs, of de Pongo en de Focko.</i>	24.
<i>Eerste Byvoegzel tot de Historie van de Orangs-outangs.</i>	39.
<i>Tweede Byvoegzel tot de Historie van de Orangs-outangs.</i>	47.
<i>De Pithecus.</i>	59.
<i>De Gibbon.</i>	63.
<i>De Magot.</i>	74.
<i>De Papion, of de eigentlyk gezegde Baviaan.</i>	89.
<i>De Mandrill.</i>	101.
<i>De Ouanderou.</i>	110.
<i>De Maimon.</i>	114.
<i>De Macaque en de Aigrette.</i>	123.
<i>De Patas.</i>	133.
<i>De Malbrouck en de Chineefche-muts.</i>	143.
<i>De Mangabey.</i>	156.
<i>De Mone.</i>	165.
<i>De Callitriche.</i>	173.
<i>De Moustac.</i>	180.
<i>De Wit-neus.</i>	182.
<i>De Palatine.</i>	185.
<i>De Talapoin.</i>	187.
<i>De Douc.</i>	194.
<i>De Sapajous en de Sagoins.</i>	201.
<i>De Ouarine en de Alouate.</i>	203.
<i>De Coanta en de Exquina.</i>	210.
<i>De Sajou.</i>	222.
<i>De Saï.</i>	231.
<i>De Saïmiri.</i>	241.
<i>De Saki.</i>	254.
<i>De Tamarin.</i>	256.
<i>De Ouifiti.</i>	258.
<i>De Marikina.</i>	265.
<i>De Pinche.</i>	269.
<i>De Mico.</i>	274.

Door den Hr. DE BUFFON.

Vertaald

Door den Hr. C. VAN ENGELEN.

Beschryving van den Jocko.	Pag. 51.
Beschryving van den Gibbon.	65.
Beschryving van den Magot.	77.
Beschryving van dat gedeelte van het Kabinet, dat betrekking heeft tot de Natuurlyke Historie van de Aapen.	87.
Beschryving van den Baviaan.	92.
Beschryving van den Mandrill.	103.
Beschryving van den Ouanderou.	113.
Beschryving van den Maimon.	116.
Beschryving van dat gedeelte van het Kabinet, dat betrekking heeft tot de Natuurlyke Historie der Baviaanen.	122.
Beschryving van den Macaque.	125.
Beschryving van de Aigrette.	132.
Beschryving van den Patas met den zwarten band.	135.
Beschryving van den Malbrouck.	147.
Beschryving van de Chineefche-muts.	154.
Beschryving van den Mangabey.	157.
Beschryving van den Mone.	167.
Beschryving van den Callitriche.	175.
Beschryving van den Moustac.	181.
Beschryving van den Talapoin.	189.
Beschryving van den Douc.	196.
Beschryving van dat gedeelte van het Kabinet, dat betrekking heeft tot de Natuurlyke Historie van de Guenons.	198.
Beschryving van den Alouate.	208.
Beschryving van een Coaita.	215.
Beschryving van den bruinen Sajou.	224.
Beschryving van den graauwen Sajou.	230.
Beschryving van den Saï.	233.
Beschryving van den Saï met de witte keel.	239.
Beschryving van den Saïmiri.	243.
Beschryving van dat gedeelte van het Kabinet, dat betrekking heeft tot de Natuurlyke Historie van de Sapajous.	250.
Beschryving van den Saki.	255.
Beschryving van den Tamarin.	257.
Beschryving van den Ouistiti.	260.
Beschryving van den Marikina.	266.
Beschryving van den Pinche.	271.
Beschryving van den Mico.	276.
Beschryving van dat gedeelte van het Kabinet, dat betrekking heeft tot de Natuurlyke Historie van de Sagoins.	277.

Door den Hr. DAUBENTON.

Vertaald

Door den Hr. J. VOEGEN VAN ENGELN,
Adjunkt Stads-Doctor te Leyden.

DE

DE ALGEMEENE EN BYZONDERE NATUURLYKE HISTORIE:

NAAMLYST VAN DE AAPEN.

Scholieren hunne les te geeven of tot menschen te spreekē, zyn twee zeer verschillende zaaken; de eersten neemen zonder onderzoek, en zelfs met gheetigheid alles aan, het ongegronde zo wel als het wezendlyke, het waare zo wel als het valsche, indien het slegts onder de gedaante van bewys wordt voorgedraagen; terwyl de anderen integendeel de bewyzen onderzoeken, en de voorstellen verwerpen, zodra zy dezelve niet wel bevestigd vinden. Wy zullen geen gebruik maaken van eenige dier Leerstelsels of *methodes*, welke men uitgedagt heeft, om eene menigte van dieren van verschillende, en zelfs zeer verwyderde soorten, onder denzelfden naam van aapen te bevatten.

Ik noem aap een dier zonder staart, welks gelaat plat of vlak is, welks tanden, handen, vingers en nagels naar die van den mensch gelyken, en dat, even als de mensch, op zyne twee beenen regt overeind gaat. Deze bepaaing uit de natuur van het dier zelve, en uit deszelfs overeenkomsten met den mensch getrokken, sluit, gelyk men ziet, alle dieren uit die staarten hebben, allen welker aanzigt opwaards staat, of die met een langen snuit

voorzien zyn; zy fluit alle de zulken uit, die gekromde, haakige of puntige nagels hebben; gelyk alle die, welke liever op vier dan op twee voeten loopen. Laat ons nu naar dit vast en bepaald denkbeeld onderzoeken, hoe veele foorten van dieren 'er bestaan, aan welken men den naam van aap moet geeven. De ouden kenden flegts een foort; de *pithekos* der Grieken, de *simia* der Latynen, is een aap, een waare aap; het is die, waarop ARISTOTELES, PLINIUS, en GALENUS alle de natuurkundige vergelykingen gemaakt, en alle de betrekkingen van den aap tot den mensch gegrond hebben; maar de *pithecus*, die aap der ouden, naar den mensch zo gelykende, in het uitwendige maakzel, en denzelven nog nader komende in de inwendige geleeding, verschilt daar egter van in eene eigenschap, die, schoon inzigzelve enkel betreklyk, hier egter niet minder wezendlyk is, te weten de grootte. De gestalte van den mensch is in 't algemeen boven de vyf voeten, die van den *pithecus* kan flegts het vierde gedeelte van deze hoogte haalen. Dus zouden de ouden, al waare deze aap nog meer gelyk geweest aan den mensch, regt gehad hebben, om hem niet te beschouwen, dan als een menschje in 't klein, een onvolkomen dwerg, op zyn best in staat om met de kraanvogels te stryden, terwyl de mensch den olyfant weet te temmen, en den leeuw overwint.

Maar na den tyd der ouden, en na de ontdekking der zuidelyke deelen van Afrika en de Indiën, heeft men een anderen aap gevonden, die de gemelde eigenschap van de noodige grootte heeft; een aap (*Pl. I.*) zo hoog, zo sterk, als de mensch; zo driftig naar de vrouwen als naar de wyfjes van zyn eigen foort; een aap die wapenen kan voeren, die gebruik maakt van steenen om aan te vallen, en van stokken om zig te verweeren, en die voor het overige ook nog meer naar den mensch gelykt dan de *pithecus*; want behalven dat hy geen staart heeft; dat zyn wezen plat is, dat zyne armen, zyne handen, zyne vingers, zyne nagels gelyk zyn aan de onze, en dat hy altyd regtop gaat, zo heeft hy ook nog eene foort van aangezigt, heeft hy wezenstrekken, welke naar die van den mensch gelyken, ooren van hetzelfde maakzel, hair op het hoofd, baard aan de kin, en verder hair net op dezelfde wyze als de mensch dat heeft, in den staat der natuur. Ook hebben de bewooners van zyn land, de beschaafde Indiaanen, niet getwyffeld om hem tot de menschlyke foort te brengen, en den naam van *orang-outang*, of *wild-mensch* te geeven; terwyl de Negers, die byna zo wild en zo lelyk zyn als deze aapen, en die niet in 't hoofd krygen, dat men door meer of minder beschaafd te zyn, meer of minder mensch is, hem een eigen naam *pongo* gegeeven hebben, een naam van een dier en niet van een mensch; en deze *orang-outang*, of deze *pongo*, is inderdaad niet dan een dier, maar een zeer zonderling dier, het welk de mensch niet kan zien zonder in zig zelve te treden, zonder zig te herkennen, zonder zig te overtuigen, dat het lighaam niet het wezendlykste gedeelte van zyne natuur is.

Zie daar dan twee dieren, den *pithecus* en den *orang-outang*, waarop men den naam van aap moet toepassen, en daar is een derde, waaraan men

dien niet kan weigeren, schoon het zelve mismaakt en lelyk is, niet slegts met betrekking tot den mensch, maar ook ten opzigte der aapen. Dit dier, (*Pl. II. en III.*) dat tot hier toe onbekend was, en dat onder den naam van *gibbon*, uit de Oost-Indiën overgebracht is, gaat regtop gelyk de twee gemelde foorten; het heeft ook een plat wezen, en is insgelyks van staart ontbloot; maar zyne armen, in plaats van evenredig te zyn aan de hoogte des lighaams, gelyk die van den mensch, of ten minsten gelyk die van den orang-outang of van den *pithecus*, hebben zulk eene ongeschikte lengte, dat het dier op zyne twee beenen regtop staande, de aarde kan raaken zonder zyn lighaam te krommen of de beenen te buigen: deze aap is de derde en laatste, waaraan men dezen naam moet geeven; hy is onder deze dieren een monsteragtige, afwykende foort, gelyk het ras van menschen met dikke beenen van *St. Thomas*, (*a*) in de menschlyke foort is.

Na de aapen vertoont zig een ander gezin van dieren, welken wy onder den geslagtnaam van *babouin* of *baviaan* zullen voordraagen: en om hen naauwkeurig van alle anderen te onderscheiden, zullen wy zeggen, dat de *baviaan* een dier is met een korten staart, met een verlengd wezen, met een breed en opstaanden snuit, met hondstanden, die, naar evenredigheid dikker zyn dan die van den mensch, en met eelagtigheden op de billen. Door deze bepaaling sluiten wy uit dit gezin alle de aapen, die geen staart hebben, alle de *guenons*, alle de *sapajous* en *sagoins* die niet een korten staart hebben, maar by welken dezelve zo lang of langer is als het lighaam: en alle *makis*, *loris*, en andere vierhandige dieren, die een spitsen en puntigen snuit hebben. De ouden hebben nooit een eigen naam voor deze dieren gehad; *ARISTOTELES* is de eenigste, die een van dezelve onder den naam van *simia porcaria* (*b*) of varken-aap, schynt aangeduid te hebben; en nog wyft hy het zelve niet dan van ter zyde aan; de Italianen zyn de eersten die het *babouin* geheeten hebben; de Duitschers hebben het *bavion*, de Nederlanders *baviaan*, de Franschen *babouin* genaamd, en by alle de Auteurs, die in deze laatste eeuwen in 't Latyn geschreeven hebben, wordt het onder den naam van *papio* aangeduid. Wy zullen het insgelyks *papio* noemen, om het te onderscheiden van de andere *baviaanen*, die men in de zuidelyk provintiën van Afrika en de Indiën gevonden heeft.

Wy kennen drie foorten van deze dieren. 1°. De *papio* of eigenlyk gezegde *baviaan* (*Pl. XIII en XIV*), waar van wy zo aanstonds spraken, die in Lybie en Arabie, enz. gevonden wordt, en die waarschynlyk de *simia porcaria* van *ARISTOTELES* is. 2°. De *mandril* (*Pl. XVI en XVII*),

(*a*) Zie het Artykel *de verscheidenheden in het menschlyk geslagt*, in het III Deel van dit Werk, bladz. 36. enz.

(*b*) *Nota*. Deze benaaming van *simia porcaria*, die niet dan by *ARISTOTELES* gevonden wordt, en die door geen ander Schryver gebruikt wordt, was egter een zeer goede uitdrukking om den *baviaan* te betekenen, want ik heb in Reisbeschryvers, die *ARISTOTELES* waarschynlyk nooit gelezen hadden, dezelfde vergelyking van den snuit van den *baviaan*, met dien van het varken aangetroffen; en daarenboven hebben deze twee dieren wel wat gelykenis naar malkanderen in het maakzel van het lighaam.

die een nog grooter baviaan is dan de papio, hebbende een violetkleurig wezen, en de neus en wangen met diepe en schuinsche rimpels gevoord; deze wordt in Guinee, en in de heetste deelen van Afrika gevonden. 3°. De *ouanderou* (Pl. XVIII), die niet zo dik is als de papio, noch zo groot als de mandrille, wiens lighaam minder gevuld is, en wiens hoofd en geheel gelaat omringd is van eene soort van zeer lang en zeer dik paarden-hair. Dezen vindt men op Ceylon, in Malabaar en in de andere zuidelyke provintiën van Indie. Zie daar derhalven drie aapen, en drie baviaanen, wel bepaald, wel onderscheiden, en alle zes zeer duidelyk van malkanderen verschillende.

Maar dewyl de Natuur onze bepaalingen niet kent; dewyl zy haare werken nooit by de hoop geschikt, noch de wezens by soorten voortgebragt heeft; dewyl haare voortgang altyd trapsgewyze geschiedt en haar ontwerp overal zagte schaduwingen heeft en zig in allerhande rigtingen uitstrekt, moet 'er tusschen het geslacht van den aap (c), en dat van den baviaan eenige tusschen-soort zyn, die niet naauwkeurig de eene of de andere is, en die egter in de beide soorten of geslagten deelt. Deze tusschen-soort bestaat inderdaad, en het is het dier, (Pl. VII en VIII) 't welk wy *magot* noemen; het is tusschen onze twee bepaalingen in geplaatst: het maakt de schaduwing tusschen de aapen en de baviaanen; het verschilt van de eersten hierin dat het een verlangden snuit en zwaare hondstanden heeft; het verschilt van de anderen voor zo verre het wezendlyk geen staart heeft, schoon het een klein aanhangzel van vel vertoont, dat den schyn heeft van een beginnenden staart: het is bygevolg noch aap, noch baviaan, en heeft tenzelfden tyde iets van de natuur van beiden. Dit dier, 't welk zeer gemeen is in Opper-Egypte, gelyk ook in Barbarye, was by de ouden bekend; de Grieken en Latynen hebben het *cynocephalus*, of *hondskop* geheeten, omdat zyn snuit vry wel naar dien van een dog gelykt. Dus moet men om deze dieren te vertoonen, dezelve in de volgende orde schikken; de *orang-outang*, of de *pongo*, is de eerste aap; de *pithecus* de tweede aap, de *gibbon* de derde aap, maar mismaakt; de *cynocephalus* of *magot*, de vierde aap of eerste baviaan; de *papio* de eerste baviaan; de *mandril* de tweede baviaan; de *ouanderou* de derde baviaan; deze orde is nog willekeurig noch verdigt, maar betrekkelyk tot de overgangen, die de natuur zelve volgt.

Na de aapen en de baviaanen heeft men de *guenons*; het is dus dat ik naar het oud Fransch, die dieren verkies te noemen, die naar aapen of baviaanen gelyken, maar die lange staarten hebben, dat is te zeggen staarten zo lang of langer als het lighaam zelf. Het woord *guenon* of meerkat, heeft in deze laatste eeuwen twee betekenissen gehad, verschillende van die welke wy hier aan het zelve geeven; men heeft dit woord *guenon* in

(c) *Nota.* De *gibbon* begint reeds de schaduwing tusschen de aapen en de baviaanen, voor zo verre hy eeltagigheden op de billen heeft, gelyk de baviaanen, en de nagels van de agterste voeten puntiger zyn dan die van den *orang-outang*, die geene eeltagigheden op de billen heeft, en wiens nagels plat en gerond zyn, gelyk die van den mensch.

't algemeen gebruikt om aapen van eene kleine gestalte (*d*) uit te drukken, en ten zelfden tyde heeft men het byzonderlyk gebezigd om het wyfje van den aap te betekenen; maar in ouder tyden noemde men *aapen* of *magots*, de aapen zonder staart, en *guenons* of *mones*, die aapen, welke een langen staart hebben. Dit zoude ik uit eenige plaatsen van Reisbeschryvers (*e*) van de zestiende en zeventiende eeuwen kunnen bewyzen. Het woord zelf van *guenon* is daar van niet zeer verwyderd, en misschien is het herkomstig van *kebos* of *kepos*, naam dien de Grieken gaven aan de aapen met een langen staart. Deze *kebos* of *guenons*, of staart-aapen, zyn kleiner en minder sterk dan de baviaanen en de aapen; zy zyn door dit verschil, en inzonderheid door hunnen langen staart, ligtyk van de eenen en anderen te onderscheiden. Men kan hen ook gemaklyk onderscheiden van de makis, omdat zy zulk een spitsen snuit niet hebben, en om dat zy in plaats van zes snytanden, zo als de makis, slegts vier hebben, gelyk de aapen en de baviaanen. Wy kennen 'er negen soorten van, welke wy yder met een verschillenden naam zullen voordraagen, om alle verwarring te vermyden. Deze negen soorten van staart-aapen, of *guenons* zyn. 10. De macaques (*Pl. XX en XXI*). 20. De patas (*Pl. XXV en XXVI*). 30. De malbrouks (*Pl. XXVIII en XXIX*). 40. De mangabeys (*Pl. XXXII en XXXIII*). 50. De mone (*Pl. XXXVI*). 60. De callitriche (*Pl. XXXVII*). 70. De mouftac (*Pl. XXXIX*). 80. De talapoin (*Pl. XL*). 90. De douc (*Pl. XLI*). De oude Grieken kenden maar twee van deze *guenons*, de mone en de callitriche die uit Arabie en de noordelyke deelen van Afrika herkomstig zyn; zy hadden geen denkbeeld van de andere, omdat zy niet dan in de zuidelyke deelen van Afrika en der Oost-Indiën gevonden worden, welke landen ten tyde van ARISTOTELES, geheel onbekend waren. Die groote wysgeer en de Grieken in 't algemeen, waren zo oplettende om de wezens niet door gemeene, en derhalven dubbelzinnige en twyffelagtige naamen te verwarren, dat zy den aap zonder staart *pithekos* genoemd hebbende, den naam van *kebos* aan den aap met een langen staart gegeven hebben. Dewyl zy bemerkten, dat deze dieren van verschillende, en zelfs vry veel verwyderde soorten waren, hadden zy aan elk een eigen naam gegeven, en die naam was van het meest zichtbaar kenmerk ontleend. Alle de aapen en baviaanen welken zy kenden, dat is te zeggen de *pithekos*, of eigenlyk gezegden aap, dus *cynocephalus* of *magot*, en de *simia porcaria* of *papio*, hebben

(*d*) De verschillende soorten van aapen worden in 't Fransch byzonderlyk naar hunne grootte bepaald; want de grooten worden enkel *aapen* geheeten, 't zy dat zy al of niet van een staart voorzien zyn, of dat zy een langen snuit hebben, gelyk de hond, of dat dezelve kort is; en de aapen die klein vallen, worden *guenons* genaamd. *Mémoires pour servir à l'Hist. des anim.* pag. 120.

(*e*) Daar zyn in Senegal verscheiden soorten van aapen, gelyk *guenons* met een langen staart, en *magots* die geen staart hebben. *Voyage de le MAIRE*, pag. 101. — In de gebergten van Zuid-Amerika, wordt eene soort van *mones* gevonden, welken de Wilden *cacuijen* heeten, van dezelfde grootte als de gemeene, zonder ander verschil dan dat zy baard aan de kin hebben. Behalven deze *mones* heeft men ook veele kleine gecele dieren, *sagouins* genaamd. *Singularités de la France Antarctique*, par THEVET, pag. 103.

het hair van eene tennaastenby eenfoortige kleur; de guenon integendeel, welken wy hier *mone* noemen, en die by de Grieken *kebos* hetede, heeft hair van verschillende kleuren, men noemt hem zelfs gemeenlyk den aap van verscheiden kleuren, *singe varié*. Het was de gemeenste en de meest bekende soort van guenon, ten tyde van ARISTOTELES, en het is van dit kenmerk, dat de naam van *kebos* is afgeleid, dewelke in 't Grieksch de verscheidenheid van kleuren betekent. Dus kan men alle de dieren, van de klasse der aapen, baviaanen, en guenons, door ARISTOTELES aangeduid, tot vier bepaalen, de *pithekos*, de *cynocephalus*, de *simia porcaria*, en de *kebos*, welken wy meenen grond te hebben, om thans te vertoonens als zynde wezendlyk de *pithekus*, of eigenlyk gezegde aap, de *magot*, de *papio*, of eigenlyk genoemde baviaan, en de *mone*; omdat niet slegts de byzondere kenmerken, welken ARISTOTELES hun geeft, wezendlyk op hen passen; maar ook om dat de andere soorten, welke wy hebben aangewezen, en die welke wy nog zullen aanwyzen, hem noodwendig onbekend moesten zyn, naardien zy uit zulke landen herkomstig zyn, en in zulke strecken zig onthouden, daar de Grieksche Reisbeschryvers ten zynen tyde nog niet geweest waren.

Twee of drie eeuwen na den tyd van ARISTOTELES, vindt men in de Grieksche Schryvers twee nieuwe naamen *callithrix* en *cercopithecus*, beiden betrekkelijk tot de *guenons* of *aapen* met lange staarten; naarmate men onzen aardbol meer leerde kennen, en naar het zuiden, 't zy in Afrika, 't zy in Asia, verder doordrong, vondt men nieuwe dieren, nieuwe soorten van guenons, en dewyl de meesten derzelver geene verscheidenheid van kleuren hadden, gelyk de *kebos*, zo verbeeldden zig de Grieken een geslagt naam te maaken, met hen *cercopithecus*, dat is te zeggen *staart-aapen*, te noemen, om alle de soorten van guenons of aapen met een langen staart aan te wyzen; en onder deze nieuwe soorten een guenon van een groenagtig en helder gekleurd hair opgemerkt hebbende, noemden zy deze soort *callithrix*, dat *fraai-hair* betekent. Deze *callithrix* wordt inderdaad in het zuidelyk gedeelte van Mauritanie, en in de nabuurige landen van Kaap-Verd gevonden; het is de guenon, welken men gemeenlyk onder den naam van *groenen aap* kent, en dewyl wy in dit werk alle saangestelde be-naamingen verwerpen, hebben wy hem zyn ouden naam van *callithrix*, of *callitriche* behouden.

Ten opzichte der zeven andere soorten van guenons, welke wy hier boven onder de naamen van *makaque*, *patas*, *malbrouk*, *mangabey*, *mouftac*, *talapoin*, en *douc*, hebben aangewezen, zy waren den Grieken en Latynen onbekend. De *makaque* is oorspronkelyk van Congo; de *patas* van Senegal; de *mangabey* van Madagaskar; de *malbrouk* van Bengale; de *mouftac* van Guinee; de *talapoin* van Siam; en de *douc* van Cochinchine. Alle deze landen waren eveneens onbekend by de ouden, en wy zyn zeer zorgvuldig geweest, om de dieren die naamen te laten behouden, welken men daar gevonden heeft, de eigen naamen van hun land.

En dewyl de Natuur standvastig is in haaren gang; dewyl zy nooit by

springen, maar altyd by trappen, by schaduwingen voortgaat, vindt men tusschen de baviaanen en de guenons een middenfoort. Het dier (*Pl. XIX*), dat deze tusschenruimte vervult, en deze middenfoort maakt, gelykt veel naar de guenons, inzonderheid naar den makaque, en ten zelfden tyde heeft het een zeer breed snuit, en een korten staart gelyk de baviaanen; geen naam van het zelve kennende hebben wy het *maimon* geheeten, om het van de anderen te onderscheiden: het wordt op Sumatra gevonden; het is het enigste van alle deze dieren, zo wel baviaanen als guenons, waarvan de staart geen hair heeft, en het is om deze reden, dat de schryvers die 'er van gesproken hebben, het zelve onder de benaaming van *aap met den varkensstaart*, of *aap met den rottenstaart* hebben aangeduid.

Zie daar de dieren van de oude waereld, waaraan men den gemeenen naam van aap gegeven heeft, schoon zy niet slegts verwyderde soorten, maar zelfs van vry verschillende geslagten zyn; en 't geen de dwaaling en verwarring ten hoogsten top gevoerd heeft, is, dat men die zelfde naamen van aap, van *cynocephalus*, van *kebos*, en van *cercopithecus*, of *cercopithecus*, naamen voor vyftienhonderd jaaren door de Grieken gemaakt, gegeven heeft aan dieren van een nieuwe waereld, welke men niet dan sedert twee of drie eeuwen heeft ontdekt. Men wilde in de zuidelyke deelen van dit nieuwe vaste-land eenige der dieren van Afrika en van de Oost-Indiën vinden. Men vindt daar beesten met handen en vingers; deze overeenkomst was alleen genoeg om dezelve aapen te noemen; zonder in aanmerking te nemen; dat men om een' naam over te brengen, ten minsten het zelfde geslacht moet voor hebben, en dat zelfs, om dien naam juist toe te passen, de soort dezelve dient te zyn. Maar nu deze amerikaansche dieren, waarvan wy twee klassen zullen maaken, onder de naamen van *sapajous*, en van *fagoins*, zyn zeer verschillende van alle de aapen van Asia en Afrika, en eveneens als 'er in de nieuwe waereld geene aapen, noch baviaanen, noch guenons gevonden worden, zo bestaan 'er ook geene *sapajous* noch *fagoins* in de oude. Schoon wy deze *facta* in onze Verhandeling over de dieren der beide waerelden reeds in het algemeen hebben voorgedraagen, kunnen wy dezelve hier egter op eene meer byzondere wyze betoogen, en aantoonen, dat van de zeventien soorten, waartoe men alle de dieren, in de oude waereld *aapen* genaamd, bepaalen kan, en van de twaalf of dertien, waarop men dezen naam in de nieuwe heeft overgebracht, niet eene en dezelfde is noch eveneens in de beide waerelden gevonden wordt; want van deze zeventien soorten van de oude wereld, moet men voor eerst drie of vier aapen aftrekken, die zekerlyk niet in Amerika gevonden worden, en waarnaar de *sapajous* en de *fagoins* in 't geheel niet gelyken. 20. Vervolgens moet men 'er drie of vier baviaanen aftrekken, die veel dikker zyn dan de *fagoins* of de *sapajous*, en die ook van een zeer verschillend maakzelzyn; daar blyven derhalven maar negen guenons over, daar men dezelve mede vergelyken kan. Alle de guenons nu hebben, zo wel als de aapen en de baviaanen, algemeene en byzondere kenmerken, die hen geheel van de *sapajous* en de *fagoins* onderscheiden. Het eerste dezer kenmerken is van

de billen kaal, en natuurlyke en vastzittende eeltagtigheden op deze deelen te hebben; het tweede is dat zy van wang-zakken, dat is te zeggen van zakken of beursen onder aan de wangen voorzien zyn, waarin zy hun voedsel kunnen bewaaren; en het derde is, dat zy de schutting of afscheiding der neusgaten final, en die zelfde neusgaten van onderen open hebben, gelyk by den mensch plaats heeft. De sapajous en de sagoins hebben geen dezer kenmerken; zy hebben allen de schutting der neusgaten zeer dik, de neusgaten open aan de zyden der neus, en niet van onderen; zy hebben hair op de billen en geene eeltagtigheden, zy hebben geene wang-zakken; zy verschillen derhalven van de guenons niet slegts in foort; maar zelfs in geslagt, dewyl zy geene dier algemeene kenmerken hebben, die hun allen gemeen zyn; en dit verschil in het geslagt onderstelt noodzaaklyk nog grooter in de soorten, en toont dat zy zeer verre van malkanderen verwyderd zyn.

Het is derhalven verkeerd, dat men den naam van *aap* en van *guenon* aan de *sapajous* en de *sagoins* gegeven heeft; men moest hun hunne oude naamen laten behouden, en in plaats van hen met de aapen te verbinden, beginnen met hen onder malkanderen te vergelyken. Deze twee gezinnen verschillen van malkanderen in een zeer opmerkelyk kenmerk; alle de *sapajous* bedienen zig van hunnen staart als van een vinger om zig vast te haaken, en zelfs om aan te vatten, het geen zy met de hand niet kunnen neemen; de *sagoins* integendeel kunnen zig van hunnen staart tot dat gebruik niet bedienen. Hun gelaat, hunne ooren, hun hair zyn ook verschillende, men kan 'er derhalven ligtlyk twee onderscheiden en afzonderlyke soorten van maaken.

Zonder gebruik te maaken van benamingen, die niet dan op de aapen, op de baviaanen, op de guenons toepasselyk zyn, zonder naamen te gebruiken, die hun toebehooren, en welke men aan geene anderen moet geeven; hebben wy gepoogd alle de *sapajous*, en alle de aapen aan te wyzen met de eigen naamen, welken zy in hun geboorteland voeren. Wy kennen zes of zeven soorten van *sapajous*, en zes soorten van *sagoins*, waarvan de meesten nog verscheidenheden hebben; wy hebben het in dit deel alles met hunne historie en met de beschryving vereenigd; wy hebben hunne naamen zorgvuldig opgespoord by alle Auteurs, en inzonderheid by de Reisbeschryvers, die daar de eerste van gesproken hebben; in het algemeen, wanneer wy den naam, welken yder dier in zyn geboorteland heeft, niet hebben kunnen ontdekken, hebben wy geoordeeld die uit de natuur van het dier zelve, dat is te zeggen uit eenig karakter, dat alleen genoeg was om het te doen kennen, van alle anderen te onderscheiden, te moeten haalen. Men zal in yder artykel de redenen zien, die ons deze naamen hebben doen aanneemen.

En wat de verscheidenheden betreft, die in de geheele klasse dezer dieren mischien talryker zyn dan de soorten, men zal dezelve ook zeer zorgvuldig met elke haarer eigene soorten vergeleken vinden. Wy kennen veertig van deze dieren minder of meerder onder malkanderen verschillende, en

en wy hebben de meeften levende gehad; het is ons voorgekomen, dat men dezelve tot dertig foorten moest brengen; te weeten drie aapen, eene tuffchenfoort tuffchen de aapen en de baviaanen; drie baviaanen, eene tuffchenfoort tuffchen de baviaanen en de guenons; negen guenons, zeven fapajous, en zes fagoins, en dat alle de andere, ten minften voor het grootfte gedeelte, niet dan als verfcheidenheden befchouwd moeten worden. Maar dewyl wy niet volftrekt zeker zyn, dat fommige dier verfcheidenheden inderdaad ook niet wel onderfcheiden foorten zyn, zullen wy haar ook naamen poogen te geeven, die niet dan voor een tyd behoeven te dienen, onderfteld zynde, dat het niet dan verfcheidenheden zyn, en die eigen en foortelyke naamen zullen kunnen worden, zo het wezendlyk onderfcheiden en afgezonderde foorten zyn.

Laat ons by gelegenheid van deze beeften, waarvan fommige zo zeer naar den mensch gelyken, voor een oogenblik de landdieren onder een nieuw oogpunt befchouwen. Het is zonder genoegzaame reden, dat men hun allen in 't algemeen den naam van viervoetige dieren gegeeven heeft. Byaldien de uitzonderingen flegts in kleinen getale waren, zouden wy ons tegen de toepaffing van deze benaaming niet verzetten; wy hebben gezegd, en wy weeten dat onze bepaalingen, onze naamen, hoe algemeen dezelve mogen zyn, nooit alles bevatten; dat 'er altyd wezens aan de eene of andere zyde overblyven; dat 'er middenfoorten gevonden worden; dat 'er eenigen, fchoon in fchyn in 't midden der anderen geplaatft, egter niet op de lyft fchikken; dat de algemeene naam, welken men hun zoude willen opleggen, een onvolkomen formulier is, eene fom, waarvan zy dikwils geen gedeelte uitmaaken, omdat de Natuur nooit dan door eenheden, nooit door verzamelingen, vertoond moet worden; omdat de mensch geene algemeene naamen heeft uitgevonden, dan om zyn geheugen te hulp te komen, en het gebrek van zyn bekrompen verftand, zo veel mogelyk te verhelpen; omdat hy vervolgens daar misbruik van heeft gemaakt, met dien algemeenen naam als iets wezendlyks te befchouwen; eindelyk omdat hy daar toe wezens, en zelfs klaffen van wezens, heeft willen betrekken die een anderen naam vorderden. Ik kan daar en het voorbeeld en het bewys van geeven, zonder de orde der viervoetige dieren te verlaaten, die van alle de dieren die geenen zyn, welken de mensch beft kent, en aan welken hy bygevolg in ftaat was de naauwkeurigfte benaamingen te geeven.

De naam van *viervoetig dier* onderftelt dat het dier *vier voeten* hebbe; zo hetzelve twee ontbreeken, gelyk aan de lamantin, is het niet meer viervoetig, zo het armen en handen heeft gelyk de aap, is het niet meerviervoetig, en men maakt een blykbaar misbruik van deze algemeene benaaming zo men dezelve op deze dieren toepaft. Om naauwkeurigheid in de woorden te brengen moet men naauwkeurigheid in de denkbeelden hebben, welke door die woorden worden vertoond of uitgedrukt. Laat ons voor de handen een gelyken naam maaken, als men voor de voeten gemaakt heeft, en dan zullen wy met waarheid en naauwkeurigheid zeggen, dat de mensch de eenigfte is met twee handen en twee voeten; dat de lamantin flegts twee-

handig is; dat de vledermuis flegts tweevoetig, en de aap vierhandig is. Laat ons nu deze nieuwe algemeene benaamingen toepassen op alle byzondere wezens, daar zy op strooken, want het is op die wyze, dat men steeds de Natuur moet beschouwen; dan zullen wy bevinden, dat van omtrent twee honderd foorten van dieren, die de oppervlakte der aarde bevolken, en aan welken men den algemeenen naam van *viervoetig* gegeven heeft, ten minsten vyf-en-dertig foorten van aapen, baviaanen, guenons, sapajous, fagoins en makis zyn, welken men moet afzonderen, om dat zy vierhandig zyn: dat men by deze vyf-en-dertig foorten moet byvoegen, die van den loris, van den farigue, van den marmose, van den caijopollin, van den tarfier, van den phalanger, &c. die ook vierhandig zyn gelyk de aapen, de guenons, de sapajous, en de fagoins; dat by gevolg, dewyl de lyst der vierhandige dieren, ten minsten veertig foorten bevat (*f*), het wezendlyk getal der viervoetige dieren, nu reeds een vyfde deel verminderd is; dat men vervolgens twaalf of vyftien foorten tweevoetigen aftrekkende, te weeten de vledermuizen, en de rouffette, welker voorste voeten eer vleugels dan voeten zyn; zo ook aftrekkende drie of vier gerboifes, die niet dan op de agterste voeten kunnen loopen, omdat de voorste te kort zyn; daar insgelyks afneemende den lamantin, die geene agterste voeten heeft; de morfes, de dugons, en de phokas, die daar geen gebruik van kunnen maaken, en aan welken dezelve dus nutloos zyn, dan zal men het getal der viervoetige dieren byna een derde verminderd vinden; en zo men daar nog de dieren wilde aftrekken, die zig van de voorste voeten als van handen bedienen, gelyk de beeren, de marmotten, de coatis, de agoutis, de eekhoorn, de rotten, en veele anderen; zal de benaaming van viervoetig op meer dan de helft der dieren kwalyk zyn toegepast. En inderdaad de waare viervoetige zyn de eenhoevigen en die welke gevorkte voeten hebben; zodra men tot de klasse van die, welke gekloofde voeten hebben, nederdaalt, vindt men vierhandigen of twyffelagtige viervoetigen, die zig van hunne voorste voeten als van handen bedienen, en die van de anderen afgezonderd of onderscheiden moeten worden. Daar zyn drie foorten van eenhoevige dieren; het paard, de zebra, en de ezel; indien men daar byvoegt, den olyfant, den rhinoceros, den hippopotamus, en den kameel, welker voeten, schoon in nagels eindigende, uit een geheel stuk bestaan, en dezen dieren niet dienen dan om te gaan, heeft men reeds zeven foorten, waarop de naam van viervoetig volmaakt past. Daar is een veel grooter getal van dieren met gevorkte voeten, dan van die welke eenhoevig zyn; de runderen, de rammen, de geiten, de gazelles, de bubales, de kleine rheebokken, de lama, de vigogne, de giraffe, de eland, het rendier, de herten, de damherten, de rheebokken, enz. hebben alle gevorkte voeten, en maaken in alles omtrent veertig foorten uit. Zie daar dan reeds vyftig dieren, dat is te

(*f*) *Nota.* Wy zeggen niet te veel met de lyst der vierhandige dieren flegts tot een getal van veertig te bepaalen, want daar zyn onder de guenons, de sapajous, de fagoins, de farigues, enz. veele verscheidenheden, die wel wezendlyk verschillende foorten kunnen zyn.

zeggen, tien eenhoevigen, en veertig met gevorkte voeten, waarop de naam van viervoetig wel is toegepast; onder die met gespleten voeten maaken de leeuw, de tyger, de panthers, de luipaard, de lynxen, de kat, de wolf, de hond, de vos, de hyæna, de civetten, de das, de huismarters, de wezels, de fretten, de egelantiërs, de stekelvarkens, de tatous, de mieren-eeters, en de varkens, die de schaduwing tusschen de kloofvoetigen en vorkvoetigen formeeren, een getal van meer dan veertig andere soorten, waarop de naam van viervoetig-dier insgelyks in alle de gestrengheid der betekenis mag worden toegepast, omdat zy, schoon hunne voorste voet in vier of vyf vingeren verdeeld is, denzelfven egter nooit als hand gebruiken; maar alle de andere kloofvoetigen, die zig van hunne voorste voeten bedienen om aan te vatten en naar hun bek te brengen, zyn geene louter viervoetige dieren; die soorten, die insgelyks ten getale van veertig zyn, maaken eene middenklasse tusschen de viervoetige en de vierhandige dieren, en behooren, strikt gesproken, noch tot de een, noch tot de andere. Daar is dan wezendlyk meer dan een vierde deel van dieren, waaraan de naam van viervoetig kwalyk gegeven wordt, en meer dan de helft, waar op die naam in alle deszelfs uitgestrektheid niet toepasselyk is.

De vierhandigen vervullen de groote tusschenruimte, die tusschen den mensch en de viervoetigen gevonden wordt; de tweehandigen zyn een middelterm in den nog grooten afstand tusschen den mensch en de walvischaartige dieren (g). De tweevoetigen met vleugelen maaken de schaduwing tusschen de viervoetigen en de vogelen, en de kloofvoetigen, die zig van hunne voeten als handen bedienen, vervullen alle de trappen die tusschen de vierhandigen en de viervoetigen gevonden worden: maar wy houden ons te lang met deze beschouwing op; hoe nuttig dezelve voor de onderscheiden kennis der dieren wezen moge, is zy het evenwel nog meer door het voorbeeld, en door het nieuw bewys, 't welk zy ons verschaft, dat 'er onder onze bepalingen geene is, die men als naauwkeurig kan beschouwen; onder onze algemeene termen geene die geheel juist is, wanneer men dezelve in het byzonder toepast op zaaken of op wezens, welke zy vertoonen.

Maar ter welker oorzaak zyn die algemeene termen, die het meesterstuk van ons denkvermogen schynen, zo gebrekkig? Waarom vindt men die bepalingen, die niet dan de zuivere uitkomsten, het nette *facit*, van de zamenvoeging der wezens schynen te zyn, zo onvolkomen in haare toepassing? Is dat eene onvermydelyke dwaaling? een noodwendig gebrek van juistheid in den menschlyken geest? Of liever is het niet eene enkele onbekwaamheid, eene loutere onmagt om een groot getal zaaken gelyk te zien en zaam te voegen? Laat ons de werken der Natuur by de werken van den mensch vergelyken; laat ons onderzoeken hoe zy beiden werken; en zien, of de geest, hoe werkzaam, hoe uitgestrekt hy wezen moge, de Natuur,

(g) *Nota.* In deze uitdrukking, en met alle andere gelyksoortige uitdrukkingen, bedoel ik niet dan van den natuurkundigen, of natuurlyken mensch te spreken; dat is te zeggen van deszelfs ligchaamlyke gestalte met die der dieren vergeleken.

om zo te spreken, kan byhouden, en haar in haare gangen volgen, zonder zig, of in de oneindigheid van de ruimte, of in de duisterheden van den tyd, of in het onbepaald getal van de zamenvoeging der wezens te verliezen. Laat de mensch zynen geest op eenig voorwerp vestigen; zo hy wel ziet, neemt hy in zynen voortgaande werking de regte lyn, doorloopt de minst mogelyke ruimte, en gebruikt den minst mogelyken tyd om zyn oogmerk te bereiken: hoe veele opmerkingen, hoe veele zamenvoegingen van denkbeelden heeft hy reeds noodig, om niet op de schuinsche lynen te komen; om op de valsche spoooren, de holle wegen, de doodloopende bypaden te vermyden! deze immers vertoonen zig de eerste, en in zo grooten getale, dat de keuze van het ware pad de grootste nauwkeurigheid in het oordeel onderstelt. Dit is egter mogelyk, dat is te zeggen, het is niet boven de krachten van een juist en sterken geest; hy kan regtuit voortgaan, en de lyn volgen, zonder daarvan af te wyken. Zie daar zyne veiligste en minst wankelende wyze van gaan: maar hy volgt de regte lyn om tot een ander punt te komen; en zo hy een ander punt wil bereiken, kan hy daar niet toe komen, zonder tot eene tweede lyn over te stappen; de draad zynner denkbeelden is een dunne draad, die zig in de lengte uitstrekt, zonder andere afmetingen te hebben; de Natuur, daarentegen, doet niet een stap die zig niet in alle rigtingen uitstrekt; voorwaards gaande, breidt zy zig tevens ter zyden, en naar boven uit; zy doorloopt en vervult alle drie deze afmetingen gelyk; en, terwyl dus de mensch slegts een punt bereikt, bereikt zy het geheel, komt zy tot de vastheid, omvat daarvan den omtrek, en doordringt de massa in alle derzelve deelen. Wat doen onze Phi-diaffen, wanneer zy eene gedaante geeven aan de logge stof? door kracht van kunst en tyd brengen zy het zo verre dat zy eene oppervlakte maaken, die het uitwendige van het voorwerp, dat zy zig voorgesteld hebben, naauwkeurig vertoont; yder punt dier oppervlakte, welke zy geschapen hebben, heeft hen duizend zamenvoegingen gekost: hunne geest is regtuit voortgegaan, op zo veele lynen als 'er trekken in hun beeld zyn; de minste afwyking zou het mismaakt hebben; dat marmere, zo volmaakt dat het schynt te leeven, is derhalven niet dan eene menigte van punten, waartoe de kunstenaar niet dan met moeite en by opvolging gekomen is, omdat de menschlyke geest niet dan ééne afmeting tevens aanvat, en onze zintuigen zig niet dan tot de oppervlakte bepaalen, zonder dat wy de stoffe, die wy slegts van buiten behandelen, slegts affsnaaven, kunnen doordringen. De Natuur, integendeel, weet haar te brouwen, en tot den bodem toe te roeren; zy brengt haare vormen voort door byna oogenbliklyke daaden; zy ontwikkelt dezelve, door haar in drie afmetingen tevens uit te strekken: ter zelfde tyd, dat haare beweging over de oppervlakte gaat, werken de doordringende krachten, waardoor zy bezielde wordt, op het binnenste; yder klompje wordt doordrongen; het kleinst ondeelbaar deeltje, zodra zy het wil gebruiken, is genoodzaakt te gehoorzaamen; zy werkt derhalven in al-lerhande rigtingen, zy arbeidt voorwaards, agterwaards, naar onderen, naar boven, ter regter- en ter linker-zyde, van alle kanten te gelyk, en zy

bevat gevolglyk niet flegts de oppervlakte, maar het volum en de massa, de gheele klomp in alle haare deelen. Welk een verschil ziet men ook niet in het voortbrengzel! welke vergelyking is 'er te maaken tusschen het roerloos beeld en het bewerktuigd lighaam! Maar ook welke ongelykheid in de magt! welk eene onevenredigheid in de werktuigen! De mensch kan niet dan de kracht gebruiken, welke hy heeft; aan eene kleine hoeveelheid beweging, welke hy niet dan door middel van stoot of botsing kan mededeelen, bepaald, kan hy niet dan op de oppervlakten werken, dewyl de kracht van botsing niet dan door het aanraaken der oppervlakten wordt voortgezet; hy ziet, hy raakt derhalven, niet dan de oppervlakte der lighaamen, en, wanneer hy, om hen te beter te kennen, hen opent, verdeelt; en van malkander scheidt, ziet of raakt hy nogmaals niet dan oppervlakten; om in het inwendige in te dringen, zoude hy een gedeelte dier kracht noodig hebben, die op de massa werkt, die de zwaarte maakt, en die het voornaame werktuig van de Natuur is. Zo de mensch over deze doordringende kracht beschikken konde, gelyk hy over die van de voortstooting beschikt, zo hy flegts een zintuig hadt, 't welk daartoe betrekkelijk was, zoude hy den grond der stoffe zien; hy zou haar in 't klein kunnen schikken, gelyk de Natuur haar in 't groot bewerkt; het is derhalven by gebrek van werktuigen, dat de kunst van den mensch die van de Natuur niet kan naderen; zyne figuren, zyne *reliefs*, zyne schilderyen, zyne beelden, zyn niet dan oppervlakten, of navolgingen van oppervlakten; omdat de beeltenissen, welken hy door zyne zintuigen ontvangt, allen oppervlakkig zyn, en dat hy geen middel heeft om hun een lighaam te geeven.

Het geen voor de kunsten waar is, is het ook voor de wetenschappen; alleenlyk zyn zy minder bepaald, omdat de geeft haar eenigt werktuig is, omdat hy in de kunsten aan de zintuige ondergeschikt is, en in de wetenschappen het bevel over dezelve voert; en wel des te meer, om dat het daar in de zaak is te kennen, en niet te werken; te vergelyken, en niet na te volgen; de geeft nu, schoon door de zintuigen bepaald, schoon door valsche gelykeden dikwils misleid, is daarom niet minder zuiver, niet minder werkzaam. De mensch, die kundigheden heeft zoeken te verkrygen, heeft begonnen met die valsche gelykeden der zaaken te onderzoeken, met de dwaalingen op te spooren, en te toonen; hy heeft dezelve behandeld als werktuigkundige stukken, als instrumenten; daar men eerst de proef van neemen moet, om over derzelve uitwerkingen te oordeelen, om te zien of men dezelve met vrugt kan bezigen. Vervolgens de schaal in de eene, en het kompas in de andere hand houdende, heeft hy en den tyd, en de ruimte gemeeten; hy heeft alle de buitenwerken van de Natuur opgenomen, en tot haar binnenste niet kunnende doordringen door middel van de zintuigen, heeft hy daar door middel van vergelyking naar gegift, en door middel van overeenkomst, van analogie, over geoordeeld; hy heeft gevonden dat 'er in de stof eene algemeene kracht bestondt, van die der stooting verschillende; eene kracht, die niet onder de zintuigen valt, en waarover wy, by gevolg, niet kunnen beschikken, maar welke de Natuur als haare alge-

meene werkoorzaak gebruikt; hy heeft bewezen, dat deze kracht aan de geheele stoffe eveneens behoorde, dat is te zeggen, evenredig is aan haare massa of wezendlyke hoeveelheid; hy heeft bevonden, dat deze kracht, of liever de werking van dezelve, zig tot oneindige afftanden uitstrekt, steeds verminderende, naarmate de afftanden grooter worden; vervolgens zyne beschouwingen op de leevende wezens vestigende, heeft hy gezien, dat de warmte eene andere noodige kracht voor derzelve voortbrenging was; dat het licht eene leevende stoffe was, met eene onbepaalde veerkracht en werkzaamheid begaafd; dat de formatie en ontzwagteling der bewerktuigde wezens door den zamenloop van alle deze vereende krachten geschiedt; dat de uitzetting, de groei der leevende of groeiende lighaamen, de wetten der aantrekkende kracht naauwkeurig volgt, en, inderdaad, uitgewerkt wordt door in de drie afmetingen te gelyk te vermeerderen; dat een vorm, eens geformeerd door die zelfde wetten van verwantschap, andere gelyke vormen, en deze wederom andere moet voortbrengen, zonder eenige afwyking van de oorspronkelyke gedaante. Vervolgens deze gemeene kenmerken, deze gelyke eigenschappen van de leevende en groeiende Natuur te zamenvoegende, heeft hy bemerkt, dat 'er in de eene en andere eene onuitputbaare, en steeds terug stortende, voorraad van werktuiglyke, van organische en leevende stoffe bestondt: eene zelfstandigheid, zo wezendlyk, zo duurzaam, als de onwerktuigelyke logge stof; eene zelfstandigheid, die altyd blyft in haaren staat van leven, gelyk de andere in haaren staat van dood; eene zelfstandigheid, overal verspreid, die, door den weg van voeding, van de planten tot de dieren overgaande, en door den weg van rotting van de dieren tot de gewassen wederkeerende, onophoudelyk omvloeit om de wezens te bezielen; hy heeft gezien, dat deze leevende organische of werktuiglyke klompjes in alle de bewerktuigde, in alle georganizeerde lighaamen bestonden; dat zy daar, in meerdere of mindere hoeveelheid, met de doode stoffe verbonden waren; meer overvloedig in de dieren, waarin alles vol leven is, minder talryk in de gewassen, waarin de dood heerscht, en het leevende schynt uitgedoofd, waarin het organische door het logge onwerktuiglyke overladen, geene voortgaande beweging, noch gevoel, noch warmte, noch leven meer over heeft, en zig niet dan, door de ontzwagteling en door de hervoortbrenging vertoont; en, op de wyze acht geevende, waarop de eene en andere geschiedt, heeft hy bemerkt, dat yder leevend wezen eene vorm is, waarnaar, of waarin, de zelfstandigheden, waarmede het zig voedt, van eene gelyke natuur worden, en zig vereenigen, en dat het door deze gelykwording en vereeniging is, dat de groei des lighaams volbragt wordt; dat deszelfs ontzwagteling niet eene enkele vermeerdering is van omtrek, maar eene uitbreiding in alle de afmetingen, eene doordringing van nieuwe stof in de deelen van de massa; dat dewyl deze deelen evenredig tot het geheel, en het geheel evenredig met deze deelen vermeerderen, de gedaante der wezens behouden wordt, en tot aan haare volkomene ontzwagteling dezelve blyft. Dat, eindelyk, na dat het lighaam zyne geheele uitgestrektheid heeft gekregen, dezelve stof,

tot dus verre tot deszelfs groei gebezigd, van dien tyd af als overtollig wordt terug gezonden van alle de deelen, waarmede zy zig gelyk gemaakt, waarnaar zy zig gevormd hadt; en dat zy dan, zig in een gemeen punt vereenigende, daar een nieuw wezen formeert, gelyk aan het eerste, het welk niet dan van klein tot groot van 't zelve verschilt, en 't welk, om het te vertoonen, enkel noodig heeft dezelfde afmetingen te verkrygen, door zig, op zyne beurt, door het zelfde middel van voeding te ontzwagtelen. Hy heeft bemerkt, dat de viervoetige dieren, de walvischaartige dieren, de vogels, de kruipende gedierten, de gekorvenen, de boomen, de planten, de kruiden, zig uit kragt van diezelfde wet ontzwagtelen, en op nieuw hervoortbrengen; en dat zo de wyze, waarop hunne voeding en voortteeling geschieden, zo verschillende schynt, dit hier door alleen veroorzaakt wordt, omdat zy, schoon van eene gemeene en allerwegen werkende oorzaak afhangende, in het byzonder egter niet kan werken dan op eene wyze tot de gedaante van ydere soort van wezens betrekkelijk: en voortgaande, (want de menschlyke geeft hadt eeuwen noodig om tot deze groote waarheden, waarvan alle andere afhangen, te geraaken,) heeft hy niet opgehouden de wezens te vergelyken; hy heeft dezelve byzondere naamen gegeven om hen van malkanderen te onderscheiden, en algemeene naamen om hen onder een zelfde oogpunt te vereenigen; zyn lighaam voor de natuurkundige zet-maat van alle de levende wezens neemende, en dezelve gemeeten, gepeild, in alle hunne deelen vergeleken hebbende, heeft hy gezien, dat de gedaante, de uitwendige gestalte, van alles wat ademt, ten naastenby dezelfde is; dat men, den aap ontledende, de ontleding van den mensch kon geeven; dat men, een ander dier neemende, steeds denzelfden grond van geleeding vond; dezelfde zintuigen, dezelfde ingewanden, dezelfde beenderen, het zelfde vleesch, dezelfde beweging in de vloeistoffen, dezelfde speeling, dezelfde werking in de vaste deelen; hy heeft in allen een hart, en slagaderen gevonden; in allen dezelfde werktuigen van den omloop des bloeds, van de ademhaaling, van de spysverteering, van de voeding, van de ontlasting; in allen een stevig gebind-werk, uit dezelfde stukken, ten naastenby op dezelfde wyze zaamgevoegd, bestaande; en dit ontwerp, steeds het zelfde, steeds gevolgd van den mensch tot den aap, van den aap tot de viervoetige dieren, van de viervoetige dieren tot de walvischaartige dieren, van dezen tot de vogelen, tot de vischen, tot de kruipende gedierten; dit ontwerp, zeg ik, door den menschlyken geeft wel gevat, is een getrouw afdrukzel van de levende Natuur, en het eenvoudigt en algemeenst oogpunt, onder het welk men haar beschouwen kan, en wanneer men dit gezigt wil uitbreiden, en overgaan van het geen leeft, tot dat het welk slegts groeit, ziet men dit ontwerp, 't welk in 't eerst niet dan in schaduwingen verscheiden was geweest, zig trapsgewyze misvormen van de kruipende dieren tot de gekorvenen, van de gekorvenen tot de wormen, van de wormen tot de plantdieren, van de plantdieren tot de planten; doch, schoon in alle zyne uitwendige deelen veranderd, ziet men het egter denzelfden grond behouden, men ziet 'er het

zelfde kenmerk in, waarvan de voornaamste trekken zyn de voeding, de ontzwagting, en de hervoortbrenging; algemeene trekken, en die aan alle geleedigde zelfstandigheden gemeen zyn; eeuwige en Godlyke trekken, welken de tyd, wel verre van uit te wiffchen of te verdelgen, flegts vernieuwt en duidelyker maakt.

Indien wy van deze groote fchildery van gelykheden, waarin het leevend Heelal zig als flegts één gezin maakende verthoont, tot die der verfecheiden nederen overgaan, waarin ydere foort eene afzonderlyke plaats vordert, en haar beeltenis op haar zelve moet hebben, zal men bemerken, dat, met uitzondering van eenige groote foorten, of foorten van den eerften rang, gelyk als de olyfant, de rhinoceros, de hipopotarmus, de tyger, de leeuw, die haare lyften moeten hebben, alle de andere zig met haare buuren fchynten te vereenigen, en groepen van verbafterde gelykheden te formeeren, geflagten te maaken, welken onze naamlyft-fchryvers verthoont hebben door een vlegt- of maas-werk van figuren, waarvan de eene malkanderen by de voeten, de andere by de tanden, by de hoornen, by het hair vast houden, of in andere nog kleinere overeenkomsten gelyken; en zelfs die, welker gedaante ons de volmaaktste, dat is, de meeftnaderende aan de onze, fchynt, de aapen, verthoonten zig gezamenlyk, en vorderen reeds oplettende oogen, om van malkanderen onderfcheiden te worden, omdat het minder aan de gedaante, dan aan de grootte is, dat het voorregt van eene enkele foort, die alleen staat, uit te maaken, is vastgehegt, en de mensch zelf, fchoon van een eenige foort, van alle foorten der dieren oneindig verfehillende, dewyl hy egter niet dan van eene middelmaatige grootte is, minder alleen staat, en meer buuren heeft, dan de groote dieren. Men zal in de Hiftorie van den orang-outang zien, dat men, zo men niet dan op de figuur acht gaf, dit dier, even goed als het eerfte, onder de aapen, of het laafte onder de menfchen zou kunnen befchouwen, omdat aan het zelve, behalven de ziel, niets ontbreekt van het geen wy hebben, en omdat het minder van den mensch, ten opzichte van het lighaam verfehillt, dan het verfehillt van de andere dieren, waaraan men denzelfden naam van aap gegeven heeft.

De ziel, de denkvermogens, het fpreken, hangen dan niet af van de gedaante of de uitwendige geleeding des lighaams; niets toont duidelyker dat dit een byzonder gefchenk is, aan den mensch alleen gedaan, dewyl de orang-outang, die niet fpreekt en niet denkt, evenwel het lighaam, de leden, de zintuigen, de harfenen, en de tong geheel gelyk heeft aan die van den mensch, dewyl hy alle onze bewegingen, alle menfchlyke verrigtingen kan doen of nadoen, zonder egter eenige daad van den mensch te doen. „ Het is miffchien by gebrek van opvoeding, het is ook by gebrek „ van billykheid in uwe beoordeeling! gy vergelykt, zal men zeggen, zeer „ onbillyk den aap in de wiffchen, met den mensch in de fteden; het is „ aan de zyde van den wilden mensch, van den mensch aan wien de op- „ voeding niets heeft overgezet, dat men hem moet plaatsfen om den een „ en den ander wel te beoordeelen; en heeft men een juist denkbeeld van den mensch

„ mensch in den staat der zuivere Natuur? Het hoofd met opstaand hair of
 „ gekroesde wol bedekt; het aangezigt bewelfd met een langen baard,
 „ boven welken twee halve maanen van een nog grover hair, die door
 „ haare breedte en uitspringing het voorhoofd verkorten, het zelve zyn
 „ eerwaardig aanzien doen verliezen, en de oogen niet slegts in de schaduw
 „ stellen, maar die ook doen zinken en rond vertoonen, gelyk die der die-
 „ ren; de lippen dik en vooruitkomende, de neus ingeplat, het uitzien
 „ dom of angstig wild; de ooren, het lighaam, en de ledemaaten ruig;
 „ het vel hard als zwart of taankleurig leder; de nagels lang, dik, en ge-
 „ kromd als haaken; eene eeltagtige voetsool, in de gedaante van hoorn,
 „ onder den bal der voeten; en voor byzondere eigenschappen van de sexe,
 „ lange weeke borsten, het vel van den buik tot op de kniën hangende,
 „ de kinderen zig in de slyk wentelende en op armen en beenen of pooten
 „ voortslepende; den vader en de moeder op hunne hurken zittende, ge-
 „ heel bedekt met een rottig en stinkend vet, zo walgelyk voor 't gezigt
 „ als onverdraagelyk voor den reuk. En deze schets naar den wilden hotten-
 „ tot opgemaakt, is nog een vleijend portret, want daar is meer afstand
 „ van den mensch in den staat der enkele Natuur tot den hottentot, dan
 „ van den hottentot tot ons; verzwaar dan de trekken dezer afbeelding,
 „ zo gy den aap met den mensch wilt vergelyken; voeg daar by de over-
 „ eenkomsten van geleeding, de gelykheden van temperament, de geweldige
 „ drift der manlyke aapen voor de vrouwen; hetzelfde maakzel in de
 „ teeldeelen der beide sexen; de geregelde stonden in de wyfjes, en de
 „ gedwongen of vrywillige vermengingen der negerinnen met aapen, waar-
 „ van de voortbrengzels weder tot de eene of andere soort zyn overgegaan;
 „ en erken dan, dat de afstand die deze soorten scheidt, ondersteld dat zy
 „ niet dezelve zyn, ten uitersten moeiljelyk is te vatten.”

Ik erken het, zo men niet dan naar de gestalte moest oordeelen, zou de
 soort van den aap voor een verscheidenheid in de menschlyke soort kunnen
 genomen worden; de Schepper heeft voor het lighaam van den mensch
 niet een model willen maaken, van dat des diers voltrekt verschillende; hy
 heeft zyne gestalte gelyk die van alle de dieren, in een algemeen bewerp
 bevat; maar ter zelfder tyd, dat hy hem deze stoflyke zelfstandigheid gelyk
 heeft gegeven aan die van den aap, heeft hy dit dierlyk lighaam met zyne
 Godlyke aanblaazing doordrongen; byaldien hy dezelve gunst hadt bewee-
 zen, (ik zeg niet aan den aap, maar) aan de verachtste soort van dieren,
 aan het dier, 't welk ons voorkomt het gebrekkigst georganizeerd te zyn;
 zou deze soort welhaast de mededingster van den mensch geworden zyn;
 door den geest verlevendigd zou zy boven de anderen uitgemunt hebben;
 zy zou gedagt, zy zou gesproken hebben; welk eene gelykheid 'er tusschen
 den hottentot en den aap schynt te zyn, de afstand die hen scheidt is
 oneindig, dewyl de eerste inwendig met het vermogen van denken, en
 uitwendig met dat van spreken, begaafd is.

Wie zal ooit kunnen zeggen, waarin de geleeding van een krankzinnigen
 van die van een ander mensch verschille? het gebrek is zekerlyk in de stof.

lyke werktuigen, dewyl de krankzinnige zyne ziel heeft, even gelyk een ander; dewyl nu van mensch tot mensch, waarin alles geheel gelykvormig en volmaakt gelyk is, zulk een klein verschil, dat men het op generleije wyze, dan door de uitwerkzelen ontdekken of aanwyzen kan, genoeg is om het denkvermogen te verdelgen of het zelve te beletten, van in wezen te geraaken, moet men zig dan verwonderen, dat het nooit opkome in den aap, die daar het beginzel niet van heeft.

De ziel, in 't algemeen, heeft zyne eigene werking onafhankelyk van de stof; maar dewyl het aan haaren Godlyken Maaker behaagd heeft haar met het lighaam te vereenigen, zo hangt de uitoefening van haare byzondere werkingen van de gesteldheid der stofflyke geleding en werktuigen af, en deze afhankelykheid van het stofflyke blykt niet ilegts uit het voorbeeld van den krankzinnigen, maar wordt zelfs bewezen door de voorbeelden van een' zieken, die ylt, van een gezond mensch, die slaapt, van een eerstgeboren kind, dat nog niet denkt, en van een afgeleefden grys-aart, die niet meer denkt. Het schynt zelfs, dat het voornaam uitwerkzel der opvoeding minder is de ziel te onderregten, of haare geestlyke werkingen te bepaalen, dan de stofflyke werktuigen te wyzigen, en aan dezelve den gunstigsten staat voor de oeffening van het denkend beginzel te geeven. Daar zyn nu twee opvoedingen, die my toefchynen zorgvuldig onderscheiden te moeten worden, omdat derzelve voortbrengzels, of uitwerkzelen zeer verschillende zyn. De opvoeding, of onderwyzing, welke door het *individu* gegeeven wordt, en die aan den mensch en aan de dieren gemeen is; en de opvoeding van de foort, welke niet dan tot den mensch behoort. Een jong dier leert, zo door aanzetting, als door voorbeeld, in cenige weeken ouderdoms, alles doen wat zyn vader en moeder doen; een kind, daarentegen, heeft jaaren noodig, om dat het by zyne geboorte onvergelykelyk minder gevorderd, minder sterk, en minder geformeerd is, dan de kleine dieren zyn; 't is het zelfs zo weinig, dat het in dezen eersten tyd, ten opzigte van den geest, nog niets is, in vergelyking van 't geen het ten eenigen dage moet zyn. Het kind is derhalven veel traager in het ontvangen van die opvoeding, welke het zelve van een enkel wezen, zyne moeder, bepaaldelyk ontvangt; maar om de eigen reden wordt het vatbaarer voor die van de foort; de menigvuldige hulp, de geduurige zorgen, welken zyn staat van zwakheid een tyd lang vordert, onderhouden, vermeederen de verknogtheid der ouden; en door het lighaam te bezorgen, kweeken zy den geest aan: de tyd, welken het eerste noodig heeft om sterkte te krygen, komt ten voordeele van den laatsten; de meeste dieren zyn ten opzigte van de vermogens des lighaams meer gevorderd op de twee maanden, dan het kind op de twee jaaren; daar wordt derhalven twaalfmaal meer tyds aan zyne eerste opvoeding besteed, zonder de voordeelen der volgende te rekenen, zonder in aanmerking te neemen, dat de dieren zig van hunne jongen los maaken zodra zy hen in staat zien om voor zig zelve te zorgen; dat zy zig van dien tyd af, van malkanderen scheiden, en welhaast malkanderen niet meer kennen; zo dat alle verbintenis, alle opvoeding

zeer vroeg ophouden, en op het oogenblik, wanneer de zorg en hulp niet meer noodig zyn, geheel eindigen; dewyl nu die tyd van opvoeding zo kort is, zo kan het uitwerkzel daarvan ook niet dan zeer gering zyn; en het is zelfs te verwonderen, dat de dieren in twee maanden tyds alles verkrygen wat zy voor het overige van hun leven ten gebruike noodig hebben; en zo wy onderfelden, dat een kind in dien korten tyd genoegzaam geformeerd, sterk genoeg van lighaam wierdt, om zyne ouders te verlaaten, en zig, zonder dezelve verder noodig te hebben, zonder verplicht te zyn van weder tot hen te komen, daarvan af te scheiden, zou 'er dan wel een duidelyk en blykbaar verschil zyn, tusschen dat kind en het dier? Hoe geeftig de ouders wezen mogten, zouden zy in dit kort bestek van tyd de denk-werktuigen van het kind hebben kunnen bereiden, wyzigen of de minste gemeenschap van gedagten, tusschen hunne ziel en de zyne vast stellen? zouden zy zyn geheugen hebben kunnen ontwaaken, of hetzelfde treffen door verrigtingen dikwils niet genoeg te herhaalen, om daar indruk op te maaken? zouden zy zelfs de werktuigen van de spraak genoeg kunnen oefnen of ontbolsteren? Het kind moet eer het een enkel woord uitbrengen kan, duizend en duizend maal van dezelfde klank getroffen zyn geweest, en vóór dat het dat woord kan toepassen, en het op zyn tyd voortbrengen, moet men het nog weder duizend en duizendmaal dezelfde verbintenis van het zelve met het voorwerp, daar het betrekking toe heeft, voor den geest brengen. De opvoeding derhalven, die alleen zyne ziel kan ontzwagtelen, wil langen tyd gevolgd en steeds voortgezet worden; zo zy, (ik zeg niet op de twee maanden gelyk die der dieren, maar zelfs) op het jaar ophieldt, zou de ziel van het kind, die dan niets konde ontvangen hebben, zonder oefening zyn, en zoude by gebrek van medegedeelde beweging, werkeloos blyven gelyk die van den krankzinnigen, aan wien het gebrek van werktuigen belet dat iets worde overgebracht; en des te meer, by aldien het kind in den blooten staat der Natuur geboren ware, zo het geen ander onderwys dan van zyne hotten-totsche moeder hadt genooten, en op twee maanden ouderdoms reeds genoeg geformeerd ware van lighaam, om haare bezorging te missen, en zig voor altyd van haar af te scheiden; zou dan dit kind niet beneden den krankzinnigen zyn, en wat het uiterlyke betreft, geheel en al met de dieren gelyk staan? Maar in dien zelfden staat der Natuur vordert de eerste opvoeding, de opvoeding van noodzaakelykheid, zo veel tyds als in den staat der burgerlyke maatschappy, om dat in beiden het kind even zwak, even langzaam in 't groeijen is, en by gevolg een even langen tyd hulp van nooden heeft: en eindelyk, omdat het zoude omkomen, zo het vóór den ouderdom van drie jaaren aan zigzelve wierdt overgelaten. Deze noodzaaklyke, gestadige gemeenschap nu, die tusschen de moeder en het kind zo langen tyd plaats heeft, is genoeg om haar in staat te stellen, van alles aan het zelve mede te deelen wat zy bezit; en al wilde men eens tegen de waarheid aan onderstellen, dat deze moeder in den staat der Natuur niets bezit, dat zy zelfs by gebrek van taal met het zelve niet spreken kan, zoude dan egter die lange verkeerling met haar kind niet genoeg zyn, om een taal te doen

geboren worden? Dus is die staat van de loutere Natuur, waarin men den mensch zonder spraak en zelfs zonder denken onderstelt, een harfschimmige staat, die nooit plaats heeft gehad; de noodzaakelykheid der lange verkeerung, die de ouders met het kind moeten houden, brengt in 't midden der wildernis eene maatschappy voort; het gezin verstaat malkanderen over en weder door tekenen en geluiden, en die eerste straal van verstand, onderhouden, aangekweekt, medegedeeld, heeft vervolgens alle de kiemen van het denkvermogen doen uitbotten; dewyl de verkeerung, de onderlinge gemeenschap, zo langen tyd geen plaats heeft kunnen behouden en toeneemen zonder tekenen van overeenkomst en wederkeerige geluiden voort te brengen, zo zyn deze tekenen of deze geluiden, steeds herhaald, en allengs in des kinds geheugen ingedrukt, bestendige uitdrukkingen geworden; hoe kort de lyft daarvan wezen mogen, het is eene taal, die welhaaft, zo het gezin vermeerdert uitgebreider zal worden, en die in haaren voortgang de vorderingen der maatschappy steeds zal volgen; zodra die maatschappy zig begint te formeeren, is de opvoeding van het kind niet langer eene opvoeding die het zelve van de ouderen alleen, en op zigzelven gegeven wordt, maar zy krygt een verband met de leden der maatschappy, die te gelyker tyd bestaan, en zelfs met die welke te vooren bestaan hebben, dewyl de ouders aan het kind niet slegts dat geene mededeelen, dat zy van de natuur ontvangen hebben, maar ook het geen hun door hunne ouderen of voorouderen is medegedeeld, en het geen zy geleerd hebben in de maatschappy, waarvan zy een gedeelte uitmaaken; het is niet langer eene gemeenschap en mededeeling van afzonderlyke, op zig zelve alleen staande wezens, die, zo als by de dieren, zig enkel bepaalen zoude tot het overdraagen van hunne eigene bloote vermogens: het is eene instelling, daar de geheele soort deel aan heeft, en waarvan het voortbrengzel de basis en de band der maatschappy maakt.

Onder de dieren zelve, schoon het denkend beginzel geheel missende, schynen de zulken, welker opvoeding langst geduurd heeft, ook het meest verstand of vernuft te hebben; de olyfant, die van alle dieren den meesten tyd noodig heeft om te groeiën, en die het geheele eerste jaar van zynen leven, zyns moeders hulp behoeft, is ook de vernuftigste van allen. Het Indiaansch-varken, dat maar drie wecken noodig heeft om zyn vollen groei te krygen, en zig in staat te bevinden van voort te teelen, is misschien alleen te dezer oorzaake een van de domste dieren; en wat den aap betreft, wiens natuur het hier de zaak niet is te besliffen, hoe veele gelykheid hy met den mensch hebbe, hy heeft egter zulk een blykbaar zweemzel van dierlykheid, dat men dezelve van het oogenblik zynner geboorte af bemerkt; want hy is naar evenredigheid sterker en meer geformeerd dan het kind, hy groeit veel schielyker, hy heeft de hulp zynner moeder niet dan gedurende de eerste maanden noodig, hy krygt niet dan eene opvoeding, welke de moeder afzonderlyk en buiten verband van maatschappy, of de zaamgevoegde vorderingen van anderen, hem geeven kan en die by gevolg zo onvrugtbear is, als die van andere dieren.

Hy is derhalven dier; en niettegenstaande zyne gelykheid met den mensch is hy, wel verre van de tweede in onze soort te zyn, zelfs niet de eerste in de orde der dieren, dewyl hy niet de vernuftigste is; het is eeniglyk op deze betrekking van lighaamlyke gelykheid, dat het vooroordeel van het groot gevoelen, 't welk men zig van de vermogens van den aap gevormd heeft, gegrond is. Hy gelykt ons, zegt men, zo wel in 't uitwendige als inwendige; hy moet ons derhalven niet slegts navolgen, maar ook uit zig zelve alles doen wat wy doen. Men heeft gezien, dat alle de verrigtingen, welke wy *menschlyk* noemen, tot de maatschappy betrekkelek zyn; dat zy eerst afhangen van de ziel, en vervolgens van de opvoeding, waarvan het natuurkundig beginzel is, de noodzaakelykheid der lange gemeenschap en verkeerling van de ouderen met de kinderen; dat by de aapen deze verkeerling zeer kort duurt, dat zy, even als de andere dieren, slegts eene louter *individuelle* opvoeding ontvangen, en zelfs niet vatbaar zyn voor die van de soort: by gevolg kunnen zy niets doen van alles wat de mensch doet, dewyl geene hunner verrigtingen uit het zelfde beginzel voortkomt, noch het zelfde einde bedoelt; en wat de navolging betreft, die het duidelykste kenmerk, de treffendste eigenschap van de soort schynt te zyn, en welke het gemeen aan den aap, als een byzonder en onderscheidend talent toefchryft, men moet, eer men hier in beslist, onderzoeken of deze navolging vry of gedwongen zy? Volgt de aap ons na, om dat hy zulks wil, of wel om dat hy het, zonder het te willen, kan doen? Ik beroep my in dezen gereedlyk op allen, die dit dier zonder vooringenomenheid hebben waargenomen, en ik ben verzekerd, dat zy met my zeggen zullen, dat 'er niets vry, niets van eigen verkiezing, in deze navolging is: de aap armen en handen hebbende gelyk als wy, bedient 'er zig van gelyk wy, dog zonder op ons te denken: de gelykheid van ledemaaten en werktuigen brengt noodwendig bewegingen, en zomtyds agtervolgde bewegingen gelyk aan de onze voort: de aap, het zelfde maakzel hebbende als de mensch, kan zig niet dan op dezelfde wyze beweegen, maar zig op dezelfde wyze beweegen is niet te werken, met oogmerk om na te volgen; men geeve aan twee logge klompen denzelfden schok; men maake twee uurwerken, twee gelyke werktuigen, zy zullen zig eveneens beweegen, maar men zoude onrecht hebben, zo men zeide, dat deze onbezielde lighaamen, deze werktuigen, zig op die wyze niet beweegen dan om malkanderen na te volgen; het is met den aap eveneens ten opzigt van het lighaam van den mensch; het zyn twee werktuigen, eveneens gemaakt, eveneens geleedigd, die door de noodzaakelykheid hunner natuur zig tennaastenby op dezelfde wyze beweegen; doch gelykheid van beweging is geene navolging; de eene ligt in de stoffe, de andere bestaat niet dan door den geest; de navolging onderstelt het oogmerk van navolgen, de aap is niet instaat om zig dat oogmerk voor te stellen, als 't welk eene agtervolgling van gedagten vordert, en om die reden kan de mensch, zo hy wil, den aap nabootfen, maar de aap kan zelfs niet willen den mensch navolgen.

En deze gelykheid van bewegingen, die niet anders is dan het natuurkundige, het lighaamlyke der navolging, is ook zo volkomen niet als de gelykheid van maakzel, daar zy egter als een onmiddelyk uitwerkzel uit voortvloeit; de aap gelykt door 't lighaam en de ledemaaten meer naar den mensch, dan door 't gebruik dat hy daar van maakt. Zo men denzelven met eenige aandagt beschouwt, zal men ligt bemerken, dat alle zyne bewegingen, schielyk, met rukken afgebroken zyn; en dat men om dezelve met die van den mensch te vergelyken, zou moeten onderstellen dat zy een ander meetsnoer, eene andere zetmaat hebben; alle de verrigtingen van den aap zyn verbonden met zyne opvoeding, die louter dierlyk is, zy schynen ons belachlyk, onbestaanbaar, buitenspoorig, omdat wy ons in de maat vergiffen, door dezelve tot ons over te brengen, met onze verrigtingen te vergelyken, en om dat de eenheid, die hun tot maat moet dienen, zeer verschillende is van de onze; dewyl zyne natuur levendig, zyn gestel heet, zyne inborst geil is, dewyl hy zyne aandoeningen door de opvoeding geheelyk niet heeft leeren maatigen of verzagten, zo loopen alle zyne verrigtingen in 't uiterste, en gelyken meer naar de bewegingen van een krankzinnigen, dan naar de bedryven van een bedaard mensch of zelfs dier; het is om die zelfde oorzaak, dat wy hem zo onleerzaam vinden, en dat hy zig naar de gebruiken, welken men hem wil doen aanneemen, zo bezwaarlyk schikt; hy is ongevoelig voor liefkozingen, en is gehoorzaam alleen aan de kastyding; men kan hem als gevangen houden, maar niet eigenlyk tam maaken of tot een huislyk dier formeeren; steeds droevig of weerbarstig, steeds tegenstreevende, knarsetandende, dwingt men hem meer tot onderwerping dan men hem tam maakt; ook heeft de soort nooit ergens onder de huislyke of tamme dieren behoort. De aap is dus nog verder van den mensch verwyderd dan de meeste andere dieren, want de onderwerpelykheid onderstelt eenige overeenkomst, eenige gelykheid tusschen hem die geeft, en hem die ontvangt; het is eene betrekkelijke hoedanigheid, die niet kan geoeffend worden, dan wanneer van weerskanten een zeker getal gemeene eigenschappen plaats hebben, die niet van malkanderen verschillen dan om dat zy in den meester daadlyk in den onderwerping lydelyk zyn. Het lydelyke nu van den aap, heeft minder overeenkomst met het daadlyke van den mensch, dan het lydelyke van den hond of van den olyfant, welken men slegts wel behoeft te behandelen om hun de zagte en zelfs todere gevoelens van eene waare verknogtheid, van eene vrywillige gehoorzaamheid, van eene ongedwongen dienstvaardigheid, en van eene onwankelbaare trouw, mede te deelen.

De aap is dan in zyne betrekkelijke hoedanigheden op grooteren afstand van den mensch dan de meeste andere dieren; ook verschilt hy veel van denzelven in gestel. De mensch kan in alle lugtstreken wonen; hy leeft, hy vermenigvuldigt in die van 't Noorden, en in die van 't Zuiden; de aap kan bezwaarelyk in gemaatigde landen leeven, en niet dan in de heetste landen voortteelen: Dit verschil in het temperament onderstelt meer verschillen

in het uitwendige maakzel, welke, schoon bedekt, daarom niet minder wezendlyk zyn; ook moet dit verschillend temperament een grooten invloed op de geartheid hebben; de overmaatige warmte, welke dit dier tot zyn volkomen leeven noodig heeft, doet alle zyne aandoeningen, alle zyne hoedanigheden, in 't uitersten loopen, en men behoeft geene andere oorzaak te zoeken voor zyne geilheid en andere driften, die alle ons zo geweldig als ongeregeld voorkomen.

Dus is die aap, welken de Wysgeeren met het Gemeen beschouwd hebben, als een wezen, moeijelyk om te bepaalen, waarvan de natuur ten minsten twyffelagtig was, en dat als eene middenfoort tusschen den mensch en de dieren moest worden aangemerkt, in der waarheid niet dan een louter dier, uitwendig een mom van menschlyke gestalte draagende, maar inwendig ontbloot van het denkvermogen, en van alles wat den mensch maakt, een dier, in de betrekkelijke hoedanigheden beneden verscheiden andere, en van den mensch nog wezendlyker verschillende in inborst, in gestel, en ook in den tyd dien het noodig heeft voor de dragt, voor de opvoeding, voor den groei des lighaams, voor de duuring des leevens, dat is te zeggen, verschillende in alle de wezendlyke eigenschappen en gebruiken, die dat geen uitmaaken, 't welk men in een byzonderlyk wezen deszelfs *Natuur* noemt.

DE ORANGS-OUTANGS, OF DE PONGO (*) EN DE JOCKO (**).

Wy vertoonen deze twee dieren te zamen, om dat het wel zyn kan, dat zy beiden maar eene en dezelfde foort uitmaaken. Het zyn van alle de aapen, die, welke meest naar den mensch gelyken, die, welke, by gevolg, meest verdienen waargenomen te worden; wy hebben den kleinen orang-outang, of den jocko, leevende gezien, en wy hebben 'er het vel, enz. van bewaard; maar wy kunnen van den pongo of den grooten orang-outang, niet dan volgens de berigten der Reisbeschryveren spreekken; zo zy getrouw waren, zo zy niet dikwils duister, gebrekkig, vergroot bevonden werden, zouden wy niet twyffelen of de groote orang-outang van eene andere foort zy dan de jocko, van eene volmaakter foort, nader komende aan die van den mensch. BONTIUS, die eerste Geneesheer was te Batavia, en die ons goede waarneemingen over de Natuurlyke Historie van dit gedeelte

(*) *Orang-outang*, naam van dit dier in de Oost-Indiën; *Pongo*, naam van dat zelfde dier in Lowando, eene provintie van Congo; *Kurkurlacko*, in sommige plaatsen der Oost-Indiën, volgens S. KJOEP, *Chap. 36.* door LINNÆUS aangetrokken.

Homo Silvestris. Orang-outang. BONTIUS, *pag. 84.* fig. *ibid.* *Nota*, die figuur vertoont eer eene vrouw dan een wyfje van een aap.

Satyri Silvestris, orang outang, dicti. Icones arborum... ut et animalium. Lugd. Bat. apud VAN DER AA. *Tab. antepenult. duæ figurae.*

Troglodites. Homo nocturnus. LINNÆUS, *Syst. Nat. Edit. X. pag. 24.*

Ooran outan. CAPT. BEAKMAN, *Travel to Borneo*, London, 1718 fig.

Oerangs-Oetangs, de Ceilon. *Voyage de G. SCHOUTEN, aux Ind. Orient.*, Amst. 1707.

Drill, volgens CHARLETON, *Exerc. pag. 16.*

Smitten, volgens BOSMAN, *Voyage de Guinée*, *pag. 528.*

Baris, volgens verscheiden Reizigers.

Pongo, volgens BATTEL, PURCHAFF, en anderen.

(**) *Jocko, Enjocko*, naam van dit dier in Congo, welken wy hebben aangenomen. *En*, is het artikel dat wy afgeschieden hebben. De *empakassa* van Congo wordt *pacassa* of *pacasse* genaamd, en by gevolg moet men den *enjocko* enkel *jocko* noemen. *Baris*, in Guinee, volgens FR. PYRARD, *pag. 369.* en ook volgens den vader DU JARRIC, *Champanzee*, *Quimpezee*, door de Engelschen, die op de kust van Angola verkeerden. Men heeft hem ook *wilden mensch*, *bosch mensch*, genaamd, gelyk den pongo; anderen hebben hem de *dwerf van Guinee* geheeten. Op sommige plaatsen van Afrika *Quojasmbras*, volgens DAPPER. *Quojavoran, Quinomorrou. Quoiasmorrou*, volgens anderen. *Selvago*, of *de wilde*, door de Portugeezen. *Satyris Indicus.* TULPIUS, *Observ. Med. lib. III. cap. 56.* fig. *ibid.*

Homo Sylvestris. Ourang-outang. TYSON, *Anatomy of a Pigmie.* Lond. 1699. fig. *pag. 108.*

Baris, sive Barris. Pymus Quineensis, Chimpanrée Anglis. *Descript. of some curious creatures, &c.* London, 1719. in 8vo. fig.

The man of the woods. EDWARDS *Gleanings.* London, 1758. *pag. 6.* fig. *ibid.*

Satyris, simia ecaudata subius nuda. LINN. *Syst. Nat. Ed. X. pag. 25.*

Simia unguibus omnibus plantis & rotundatis, cesariæ faciem cingente. *Homo silvestris, l'homme des Bois.* BRISSON, *Regn. Animal.* *pag. 189.*

deelte der Indiën heeft nagelaaten, zegt uitdrukkelijk (a), dat hy met verwondering eenige individus van deze foort gezien heeft, die regt over eind op hunne twee voeten gingen, en onder anderen een wyfje, (waarvan hy de afbeelding geeft,) die fchaamte fcheen te hebben, die zig op 't gezigt van mannen, welken zy niet kende, met haare hand bedekte; die fchreidde, zugtte, en andere menfchlyke verrigtingen deedt, op eene wyze, dat haar niets dan de fpraak fcheen te ontbreeken. De Hr. LINNÆUS (b) zegt, op het getuigenis van KJOEP, en eenige andere Reisbefchryvers, dat dit vermogen zelf den orang-outang niet ontbreekt, dat hy denkt, dat hy fpreekt, en zig met een geblaas uitdrukt: hy noemt hem *nagt-menfch*, en geeft 'er ter zelfder tyd eene befchryving van, naar dewelke het onmogelyk is te befliffen, of het een dier of een menfch zy. Men moet alleenlyk aanmerken, dat dit wezen, wat het dan ook moge zyn, naar zyne opgave flegts de helft der hoogte van den menfch heeft; en dewyl BONTIUS geene melding maakt van de grootte van zyn orang-outang, zou men met LINNÆUS kunnen denken, dat het dezelfde zy; maar dan zou die orang-outang van LINNÆUS en van BONTIUS, niet de waare zyn, dewyl die de gefalte van de grootfte menfchen heeft; het zoude ook niet die zyn, welken wy *jocko* noemen, en dien ik leevende gezien heb; want, fchoon deze van die grootte is, als LINNÆUS aan den zynen geeft, verfchilt hy daarvan egter in alle andere kenmerken. Ik kan verzekeren, als denzelven verfehiden maalen gezien hebbende, dat hy niet flegts niet fpreekt of fyffelt, om zig uit te drukken, maar dat hy zelfs niets kan verrigten, dat een welafgerigte hond niet infgelyks kan doen; en daarenboven verfchilt hy byna geheel en al van de befchryving, welke LINNÆUS van den orang-outang geeft, en heeft veel meer overeenkomt met die, welke dezelfde Auteur van den *fatyrus* geeft. Ik twyffel derhalven fterk aan de waarheid der befchryving van dezen *nagt-menfch*, ik twyffel zelfs aan het beftaan van dat wezen, en het is waarfchynlyk niet dan een witte neger, een chacrelas (c), welken de Reisbefchryvers, door LINNÆUS aangehaald, kwalyk gezien, en kwalyk befchreven zullen hebben; want die chacrelas hebben inderdaad, gelyk de *nagt-menfch*

(a) *Quod meretur admirationem, vidi ego aliquot utriusque sexus erectie incidentes, impiis (cujus effigiem hic exhibeo) satyram femellam tanta verecundia ab ignotis sibi hominibus se occultantem tum quoque faciem manibus (liccat ita dicere) tegentem ubertumque lacrymantem, gemitus cientem & ceteros humanos, actus exprimentem, ut nihil humari ei deesse diceres præter loquelam..... nomen ei indunt ourang-outang, quod hominem sylve indicat. JAC. BONT. Hist. Nat. Ind. Cap. XXXII. p. 84, 85.*

(b) *Homo nocturnus; homo sylvestris, orang-outang Bontii; corpus album, incessu erectum, nostro dimidio minus; pili albi contortuplicati; oculi orbiculati; iride pupillaque auria; palpebrae antice incumbentes, cum membrana nititante; visus lateralis, nocturnus. Etas vixit quinque annorum; die caecitit, latet; noctu videt, exit furatur. Loquitur sibilo, cecitat, credit sui causa factam tellurem; se aliquando iterum fore inperantem, si fides peregrinatoribus..... habitat in Java, Amboina, Ternate, Speluncis. LINNÆUS, Syst. Nat. Ed. X. pag. 24.*

(c) Zie het geen wy over dit ras van menfchen gezegd hebben in onze *Verhandeling over de verfehidenheden van de menfchlyke foort*, in het III. Deel van deze *Natuurlyke Hiftorie*.

van dien fchryver, wit, wollig, en gekroesd hair, roode oogen, eene zwakke ftem, enz. Maar het zyn menschen, en die menschen fyffelen niet, of fpreeken niet blaazende, en zyn geene dwergen van dertig duim hoogte: zy denken, zy fpreeken, zy doen zo als andere menschen, en zyn ook van dezelfde grootte.

Indien wy derhalven dit kwalyk beschreeven wezen verwyderen, indien wy onderstellen, dat het berigt van BONNIUS wat te sterk is uitgedrukt, en dat 'er wat vooroordeel onder loopt in het geen hy wegens de fchaamte van het orang-outangs wyfje verhaalt, zal ons niets anders overblyven dan een dier, een aap, waarvan wy elders naauwkeuriger aanwyzingen vinden. EDWARD TYSON (*d*), een beroemd Engelsch ontleedkundige, die eene zeer goede beschryving, zo wel van de uitwendige als inwendige deelen van den orang-outang heeft gegeeven, zegt, dat 'er twee foorten zyn, en dat die, welke hy beschryft, niet zo groot is als de andere, *barris* (*e*) of *baris* genaamd door de Reisbeschryvers, en by de Engelsche gemeenlyk den naam voerende van *drill*. Die *barris* of *drill* is inderdaad de groote orang-outang der Oost-Indiën, of de pongo van Guinee; en de dwerg door TYSON beschreeven is de jocko, dien wy leevende gezien hebben. Toen de Wysgeer GASSENDI op het berigt van een Reisbeschryver, St. AMAND genaamd, ter nederfelde, dat 'er op het eiland java, eene foort van fchepzel was, dat de fchaduwing maakte tusschen den mensch en den aap, bedagt men zig niet om het bestaan daar van te ontkennen; en om die ontkenning goed te maaken bragt PEIRESC een brief te voorschyn van den Hr. NOËL, (*Natalis*) een Geneesheer, die in Afrika woonde, waarin hy verzekert (*f*) dat men in Guinee zeer groote aapen vindt, *baris* geheten, die op twee voeten gaan, die meer deftigheid en veel meer vernuft hebben dan alle andere aapen, en die zeer driftig voor de vrouwen zyn. DARCOS, en vervolgens NIEREMBERG (*g*) en DAPPER (*h*), zeggen tennaastenby het zelfde van den *barris*; BATTEL (*i*) noemt hem pongo, en verzekert, „ dat hy in alle zyne evenredigheden „ gelyk is aan den mensch, alleenlyk dat hy grooter is; van grootte, zegt „ hy, als een reus; dat hy eene menschlyke gedaante heeft, ingezonken „ oogen, lang hair aan de zyden van 't hoofd, het aangezigt naakt en zonder hair, zo wel als de ooren en handen; het lighaam een weinig ruig, „ en dat hy uitwendig niet van den mensch verschilt, dan in de beenen, „ om dat hy geene, of byna geene kuiten heeft; dat hy egter altyd regt- „ op gaat; dat hy op de boomen slaapt, en zig eene hut maakt, eene

(*d*) *The Anatomy of a Pygmie*, London 1699. in 40.

(*e*) *The Baris of Barris, which they describe to be much taller than our animal, probably may be what we call a Drill.* TYSON, *Anato. of a Pygmie*, pag. 1.

(*f*) *Sunt in Guinea simia barbâ procerâ candique, & pœxa propemodum venerabiles; incedunt lente ac videntur præ cæteris sapere; maxime sunt & barris dicuntur; pollent maxime judicio, semel dum taxat quidpiam docendi. Veste induti illico bipedes incedunt. Scite ludunt fistula, cythera aliisque id genus.... feminae denique in iis patiuntur menstrua, & mares mulierum sunt adpetentissimi.* GASSENDI. lib. V.

(*g*) NIEREMBERG. *Hist. Nat. Percgr.* lib. IX. cap. 44. & 45.

(*h*) *Descript. de l'Afrique*, par DAPPER, pag. 249.

(*i*) PURCHASS *Pilgrims. part. II. lib. VII. Ch. 3. Hist. Gén. des Voyag. tom. V. pag. 89.*

„ wykplaats voor den regen en de zon; dat hy van vrugten leeft, dat hy
 „ geen vleefch eet, dat hy niet fpreeken kan, dat hy meer verftand heeft
 „ dan de andere dieren; dat, wanneer de negers vuur in de bofſchen ont-
 „ ſteeken, deze pongo's daar rondom komen zitten om zig te warmen, maar
 „ dat zy geen verftand genoeg hebben, om het vuur te onderhouden door 'er
 „ hout op te werpen: dat zy in gezelfchap voorttrekken, en fomtyds negers
 „ in eenzaame oorden dooden; dat zy zelfs den olyfant aantafte, dat zy
 „ hem met ſtokken ſlaan, en hem uit hunne bofſchen verdryven; dat men
 „ deze pongo's niet leevende kan vangen om dat zy zo ſterk zyn, dat tien
 „ menſchen niet in ſtaat zouden zyn eenen te temmen, dat men derhalven
 „ niet dan de jongen, terwyl zy nog zeer klein zyn, kan magtig worden;
 „ dat de moeder de jongen regt overeind draagt, en dat zy zig met de han-
 „ den en kniën aan haar lighaam vaſthouden; dat 'er twee foorten van deze
 „ aapen zyn, beiden zeer gelykende naar den menſch; de pongo die zo lang
 „ en dikker is dan een man, en de jocko, die veel kleiner is, enz." Het
 is uit deze zeer naauwkeurige plaats van BATTLE, dat ik de naamen van
 pongo en van jocko getrokken heb. BATTLE zegt ook, dat, wanneer een
 dezer dieren ſterft, de anderen zyn lyk met takken en bladeren bedekken:
 PURCHASS voegt 'er by wyze van noot by, dat hy in de gefprekken, welken
 hy met BATTLE over dit onderwerp gehouden hadt, van hem hadt vernom-
 men, dat een pongo hem een kleinen neger ontvoerd hadt, die een geheel
 jaar in de maatfehappy van deze dieren doorbragt; dat die jonge neger hem
 by zyne wederkomst hadt verteld, dat zy hem geen kwaad gedaan hadden;
 dat zy doorgaands de hoogte van een menſch bereiken kunnen, maar dat zy
 dikker zyn, en tennaafteby den dubbelen omtrek hebben van een gewoon
 menſch. JOBSON verzekert, in de plaatfen waar deze dieren verkeerden,
 eene foort van woning gezien te hebben, uit zaamgevlogten en doorge-
 ſtrengelde takken gemaakt, en die hen ten minften voor het ſteeken van
 de zon beveiligen konde (k). „ De aapen van Guinee, (zegt BOSMAN)
 „ (l), welken men in 't Neerduitsch *ſmitten* noemt, zyn van eene vaale
 „ kleur, en worden zeer groot: ik heb 'er een, voegt hy 'er by, met my-
 „ ne eigen oogen gezien, die vyf voet lang was. Deze aapen hebben een
 „ zeer lelyk aanzien, gelyk ook die van eene tweede foort, die hun in alles
 „ gelyken, behalven dat vier van deze laafte naauwlyks zo groot zyn als
 „ een van de eerſte... Men kan hun alles leeren wat men wil. WOUTHER
 „ SCHOUTEN (m) zegt, dat de aapen, door de Indiaanen oranges-outangs
 „ geheeten, byna van dezelfde gedaante en dezelfde grootte zyn als de
 „ menſchen, maar dat hunne rug en lendenen geheel met hair bedekt zyn,
 „ zonder dat zy het zelve egter voor op het lighaam hebben; dat de wyfjes
 „ van twee groote borſten voorzien zyn; dat zy allen een ruw gelaat, plat-
 „ te, en zelfs ingezonken neus, en ooren als de menſchen hebben; dat

(k) *Histoire Génér. des Voyag. tom. III. pag. 295.*

(l) *Voyage de Guinée, par BOSMAN, pag. 258.*

(m) *Voyage de GAUT. SCHOUTEN, Amſterd. 1707. in 12.*

„ zy sterk, vaardig, stout zyn; dat zy zig tegen de gewaapende menſchen te
 „ weer ſtellen; dat zy driftig op de vrouwen zyn, en dat het voor dezelve
 „ niet veilig is door boſſchen te trekken, dewyl zy gevaar loopen van on-
 „ verwagt door deze aapen overvallen en geſchonden te worden.” DAM-
 PIER, FROGER, en andere Reisbeſchryvers, verzekeren, dat zy jonge
 meisjes van agt of tien jaaren wegvoeren; dat zy dezelve boven in de boe-
 men verbergen, en dat men eene onbedenkelyke moeite heeft om haar weer-
 om te krygen. Wy kunnen by alle deze getuigeniſſen voegen, dat van den
 Hr. DE LA BROSE, die zyne reis naar de kuſt van Angola, in 1738, be-
 ſchreeven heeft, en waarvan men ons het uittrekzel heeft medegedeeld:
 deze Reisbeſchryver verzekert, „ dat oranges-outangs, welken hy *quimpezés*
 „ noemt, negerinnen poogen op te ligten; dat zy dezelve by zig houden,
 „ om 'er hunne drift mede te boeten, en dat zy haar wel voeden en bezor-
 „ gen. Ik heb, zegt hy, te Lowango eene negerin gekend, die drie jaar
 „ by deze dieren gebleeven was: zy worden van zes tot zeven voeten hoog;
 „ zy zyn onverbeeldelyk ſterk; zy maaken hutten en bedienen zig van ſtok-
 „ ken om zig te verweeren; zy hebben een plat aangezigt, een platte wyde
 „ neus, platte ooren zonder rand, het vel wat helderer als dat van een
 „ mulater, lang en yl geplaatſt hair, op verſcheiden deelen des lighaams,
 „ den buik ten uiterſten geſpannen, de hielen plat en van agteren omtrent
 „ een half duim verheeven; zy gaan op twee beenen, en ook op vier,
 „ wanneer hun de luſt daar toe bekruipt: wy kogten twee jongen, een
 „ mannetje, dat veertien maanden, en een wyfje, dat twaalf maanden oud
 „ was, enz.”

Zie daar de naauwkeurigſte en zekerſte byzonderheden, welke wy we-
 gens den grooten *orang-outang*, of den *pongo* gevonden hebben, en dewyl
 de grootte het eenigſt wel bepaald kenmerk is, waarin hy van den *jocko*
 verſchilt, blyf ik by myn gevoelen, dat zy van dezelfde ſoort zyn; want
 twee dingen zyn hierin gelyk: eerſt, dat de *jocko* eene ſtandvattige ver-
 ſcheidenheid, dat is te zeggen een veel kleiner ras is, dan dat van den *pon-*
go; het is waar, dat zy beiden in het zelfde klimaat te huis hooren, dat zy
 op dezelfde wyze leeven, en derhalven malkanderen in alles ſchynen te moe-
 ten gelyken, dewyl zy dezelfde veranderingen eveneens ondergaan en ont-
 vangen; voor den zelfden invloed van land, lugt en weder eveneens zyn
 blootgeſteld; maar hebben wy onder de menſchlyke ſoort niet een voorbeeld
 van eene dergelyke verſcheidenheid? de laplander en de finlander verſchil-
 len, onder het zelfde klimaat, byna evenveel in geſtalte, en veel meer in
 andere eigenschappen, als de *jocko* of de *kleine orang-outang*, van den
 grooten verſchilt. De tweede mogelyke zaak is, dat de *jocko* of de *kleine*
orang-outang, welken wy leevende gezien hebben, die van TULPIUS, die van
 TYSON, en de andere welken men in Europa heeft overgebracht, miſſchien
 allen ſlegts jonge dieren waren, die nog maar een gedeelte van hunnen
 groei hadden; die, welken ik gezien heb, was byna derde half voet lang;
 de Hr. NONFOUX, aan wien hy toebehoorde, verzekerde my, dat hy
 maar twee jaaren oud was; hy zou dan tot meer dan vyf voeten hoogte heb-

ben kunnen komen, zo hy geleefd hadt, onderstellende dat zyn groei evenredig zy aan dien van den mensch. De orang-outang van Tyson was nog jonger, want hy hadt slegts twee voeten hoogte, en zyne tanden waren niet geheel geformeerd. Die van TULPIUS was tennaastenby van dezelfde grootte als die welke ik gezien heb; het is eveneens met dien, welke in de Naleezingen van den Hr. EDWARDS vertoond wordt; het is derhalven waarschynlykst dat deze jonge dieren met de vermeerdering van jaaren een aanmerkelyken groei zouden gekreegen hebben, en dat zy in hun klimaat, in vryheid hebbende geleefd, tot dezelfde hoogte zouden opgewassen, tot dezelfde afneetingen uitgezet zyn, als de Reisbeschryvers aan hunnen grooten orang-outang geeven; dus zullen wy deze twee dieren niet langer beschouwen als van malkanderen verschillende, maar als slegts eene en dezelfde soort uitmaakende; en wy zullen dit blyven doen, ter tyd toe dat naauwkeuriger kundigheden dit gevoelen, 't welk ons gegrond voorkomt, verdelgen of bevestigen.

De orang-outang, dien ik gezien heb, ging altyd regt overeinde op twee beenen; zelfs schoon hy zwaare lasten droeg; zyn voorkomen was droevig, zyn gang deftig, zyne bewegingen afgepast, zyn inborst zagt, en zeer verschillende van dien der andere aapen; hy hadt noch het ongeduld van den magot, noch de kwaadaartigheid van den baviaan, noch de buitenspoorigheid der guenons: hy was, zal men zeggen, geleerd, en wel afgerigt, maar de andere, welken ik straks heb aangehaald, hadden insgelyks hunne opvoeding gehad, en waren dus insgelyks geoeffend; een teken, een woord, waren genoeg om onzen orang-outang iets te doen verrigten, terwyl men den stok voor den baviaan, de zweep voor de andere aapen, noodig hadt, als die niet dan door kracht van slagen tot gehoorzaamheid te brengen, en daar in te houden waren. Ik heb dit dier zyne hand zien aanbieden, om de lieden, die hem kwamen zien, uit te leiden; ik heb hem deftig met die menschen, als in gezelschap zien wandelen; ik heb hem aan tafel zien zitten; zyn fervet losmaaken, zig de lippen daar mede afveegen, zig van een lepel en vork bedienen om de spyze aan zyn mond te brengen, zelf zynen drank in een glas inschenken, daar mede klinken, zo hy daar toe genodigd wierdt; ik heb hem een kopje en schoteltje en een schenkbord zien krygen, het een en ander op tafel zetten, suiker in het kopje doen, daar thee op schenken, en dezelve laten koud worden om te drinken, en dat alles zonder andere aanspooring, dan de tekens of het woord van zyn meester, en dikwils uit zig zelve. Hy deedt niemant kwaad, naderde zelfs met behoedzaamheid, en vertoonde zig als om liefkozingen te verzoeken. Hy hieldt verbaasd veel van zoetigheden of zogenaamd lekkers; elk gaf hem daarvan, en dewyl hy veel hooftte, en zyne borst aangedaan was, werkte die grote hoeveelheid van suiker-gebak ongetwyffeld mede om zyn leven te verkorten; hy bragt te Parys maar eenen zomer door, en stierf den volgenden winter te Londen. Hy at byna van alles, alleenlyk verkoos hy rype en gedroogde fruiten boven alle ander voedsel; hy dronk wyn, maar in eene kleine hoeveelheid, en liet denzelven gaarne staan voor melk, thee, of

andere zachte vogten. TULPIUS (n) die eene goede befchryving, met de afbeelding, van een dezer dieren gegeven heeft, 't welk men leevende aan Fredrik Henrik, Prins van Oranje, vertoon hadt, verhaalt 'er tennaastenby dezelve byzonderheden van als die, welke wy zelve gezien hebben, en die wy straks hebben gemeld; maar zo men wil opneemen, wat aan dit dier in 't byzonder als eigen behoorde, en dat onderscheiden van het geen het van zynen meester ontvangen hadt; zo men zyne natuur wil afscheiden van zyne opvoeding, dewelke hem inderdaad vreemd is, dewyl hy in plaats van die van zyne ouden te ontvangen, dezelve van de menschen gekreegen hadt, zo moet men de gemelde byzonderheden, waarvan wy ooggetuigen geweest zyn, vergelyken met die, welke ons de Reisbeschryvers, die deze dieren in hunnen staat van Natuur, in vryheid en in gevangenis zagen, van dezelve gegeven hebben. De Hr. DE LA BROSSÉ, die twee orangs-outangs welke nog maar een jaar oud waren, van een neger gekogt hadt, zegt niet of de neger dezelve afgerigt, of geleerd hadt; hy schynt integendeel te verzekeren, dat het uit hun zelve was, dat zy verscheidene dier verrigtingen deden, welke wy vroeger hebben gemeld. „ Deze dieren, zegt hy, zetten „ zig, door hunne natuurlyke ingeving alleen geleid, aan tafel, gelyk de „ menschen; zy eeten van alles zonder onderscheid; zy gebruiken een mes, „ lepel en vork om te snyden en aan te vatten, wat men hun op het bord „ voordient; zy drinken wyn en andere geestige dranken: wy bragten hen „ aan boord; terwyl zy aan tafel waren, deden zy zig van de zwabbers „ verstaan, wanneer zy iets noodig hadden; en zomtyds zelfs, indien die „ jongens weigerden hun te geeven dat zy verzogten, wierden zy tooring, „ vatteden hen by den arm, beetten hen, en wierpen hen op de vloer neder.. „ Het mannetje wierdt, terwyl wy op de Rec lagen, ziek, en liet zig op- „ passien als een mensch; hy wierdt zelfs tweemaal op den regter arm ader „ gelaaten; zo dikwils als hy zig naderhand ongesteld voelde, vertoonde hy „ zyn arm, om te beduiden dat men hem weder bloed moest tappen, als of „ hy nog wift, dat hem dat goed gedaan hadt.”

(n) *Erat hic satyrus quadrupes, sed ab humana specie, quam præ se fert, vocatur Indis orang-outang, homo sylvestris, uti Africanis Quojes morrou: Exprimens longitudine puerum triennium, ut crassitie sexennium. Corpore erat nec obeso nec gracili sed quadrato; habilissimo tamen ac perniciosissimo, artubus vero tam stricis & musculis adeo vastis, ut quidvis & auderet & possit; anterius undique glaber at pone hirsutus ac nigris crinibus oblitus. Facies mentiebatur hominem, sed nares simie & adunca reigofam & edentulam anum. Aures vero nil discrepant ab humana forma, uti neque pedus, ornatum utrinque mamma prætenuida (erat enim sexus femine) venter habebat umbilicum profundiore & artus, cum superiores, tum inferiores, tam exactam cum homine similitudinem, ut vix ovum ovo videris similius; nec cubito defuit debita commissura, nec manibus digitorum ordo nedum pollicis figuræ humana, vel cruribus suræ vel pedi calcis fulcrum que concinna ac decens membrorum forma in casu fuit, quod multoties incederet credus, neque attolleret minus gravate, quam transferret facile quaecumque gravissimi oneris pondus. Bibiturus prehendebat canthari ausam manualtera; alteram vero vasis fundo supponens, abstergebat deinde madorem labiis relictum... eandem dexteritatem observabat cubitum, iturus; inclinans caput in pulvinar, & corpus stragulis convenienter operiens, &c. TULPII, Observ. Med. lib. III. cap. 56.*

HENRIK GROSSE (o) zegt, „ dat men deze dieren in 't Noorden van Koromandel vindt, in de bosschen onder de heerschappy van den Raja van Carnate; dat men 'er twee, een mannetje en een wyfje, tengeschenken zondt aan den Hr. HORNE, Gouverneur van Bombay; dat zy naauwlyks twee voet hoog waren, maar eene geheel menschlyke gestalte hadden; dat zy op hunne twee beenen gingen; dat zy bleek wit van kleur waren, zonder ander hair of donshair, dan ter plaatse daar wy dat gemeenlyk hebben; dat hunne bedryven meest al zeer gelyk waren aan de menschlyke bedryven, en dat hunne droefgeestigheid deedt zien, dat zy hunnen staat van gevangenis zeer wel voelden; dat zy zorgvuldig hun bed opmaakten in de kooi, waarin men hen naar boord gezonden hadt; dat zy, wanneer men hen beschouwde, zorgvuldig met de handen die deelen bedekte, welken de zedigheit verbiedt te vertoonen. Het wyfje, voegt hy 'er by, stierf van ziekte op het schip, en het mannetje allerhande tekenen van droefheid toonende, nam den dood zyn'er gezellinne zodanig ter harte, dat hy weigerde te eeten, en haar slegts twee dagen overleefde.”

FRANÇOIS PYRARD (p) verhaalt, dat 'er in de Provintie van Sierra-Liona, eene soort van dieren wordt gevonden, *baris* geheten, die dik en sterk geledigd zyn, en die zo veel vernuft hebben, dat zy, zo men hen van hunne jeugd af opvoedt en onderwyft, als een mensch kunnen dienen; dat zy gemeenlyk van hunne agterste pooten alleen gebruik maaken en regtop gaan; dat zy in een mortier stampen, het geen men hun daar toe geeft; dat zy water uit de rivier gaan haalen in kruikjes, welken zy geheel vol op hun hoofd draagen, maar dat zy, aan de deur van 't huis komende, zo men hun de kruik niet schielyk afneemt, dezelve laten vallen, en ziende dat hunne kruik gebroken, en het water uitgestort is, beginnen te schreeuwen en te huilen.” De Vader van JARRIC, door NIEREMBERG (q) aangetrokken, zegt het zelfde en bykans in de eigen bevoordingen. Het getuigenis van SCHOUTEN (r), stemt met dat van PYRARD, ten opzichte van de opvoeding dezer dieren, overeen. „ Men vangt hen, zegt hy, met strikken; men maakt hen tam; men leert hen op de agterste voeten gaan, en zig van de voorste, die tennaastenby als handen zyn, bedienen om zeker werk te verrigten, en zelfs het werk van huisbedienden waar te neemen, gelyk als glazen spoelen, drinken aanbieden, het spit draaijen, enz.” „ Ik heb op Java, zegt le GUAT (s) een zeer zonderlingen aap gezien, het was een wyfje; zy was van eene groote gestalte, en ging dikwils zeer regt op haare agterste voeten. Als dan bedekte zy met eene haarer handen de plaats van haar lighaam, die de sexe onder-

(o) *Voyage aux Ind. Orient. par H. GROSSE, Traduit de l'Anglois, Londres 1758. pag. 329. enz.*

(p) *Voyages de FRANÇ. PYRARD DE LAVAL, Paris 1619. tom. II. pag. 331.*

(q) EUS. NIEREMBERG, *Hist. Nat. Peregrin. lib. IX. cap. 45.*

(r) *Voyages de GAUTH. SCHOUTEN, aux Ind. Orient. Amst. 1707.*

(s) *Voyage de FR. LE GUAT, tom. II. pag. 96. & 97.*

„ scheidt: zy hadt geen ander hair op 't gelaat dan dat der winkbraauwen,
 „ en zy geleck in 't algemeen vry wel naar die ruwe wezens der hottentot-
 „ sche vrouwen, welke ik aan de Kaap gezien heb; zy maakte alle dag
 „ haar bed, op eene zeer ordentelyke wyze, lag zig daarin neder, met het
 „ hoofd op een kussen, en bedekte zig met een deken... Wanneer zy
 „ hoofdpyn hadt, floeg zy een neusdoek om het zelve, en 't was een ver-
 „ maak haar dus gekapt in haar bed te zien liggen. Ik zou 'er verscheidene
 „ andere kleinigheden van kunnen vertellen, die ten uitersten zonderling
 „ zouden voorkomen, maar ik erken, dat ik my hier over niet even sterk
 „ verwonderen konde als de menigte, om dat ik, niet onbewust zynde dat
 „ men voorhadt dit dier naar Europa over te brengen, zeer geneigd was
 „ te onderstellen, dat men het hadt afgerigt, en het de meeste verrigtingen,
 „ welken het volk beschonwde als haar natuurlyk eigen te zyn, als kunsten
 „ hadt geleerd. Het was inderdaad slegts eene onderstelling, doch die my
 „ zeer gegrond voorkwam. Zy stierf op de hoogte van de Kaap de Goede-
 „ hoop, in een schip waar op ik my bevond. Het is zeker, dat het maak-
 „ zel van dezen aap veel geleck naar dat van den mensch, enz.” GEMELLI
 CARRERI zegt, een van deze dieren gezien te hebben, dat als een kind
 klaagde, dat op zyne agterste voeten ging, draagende zyne mat daar hy op
 ging slaapen, onder zyn arm. Deze aapen, voegt hy 'er by, schynen in
 somnige opzigten meer geest te hebben dan de menschen; want zodra zy
 geene vrugten meer op de bergen vinden, begeeven zy zig naar den oever
 der zee, alwaar zy krabben, oesters, en andere dergelyke voortbrengzels
 zoeken en betrappen. Daar is eene soort van oesters, welke men *taclovo*
 noemt, die verscheiden ponden weegen, en die somtyds open op de stranden
 liggen; de aap nu, vreezende dat zy, wanneer hy haar eeten wil, zyne
 hand of poot beklemmen mogten, door haare schelp schieyk toe te sluiten,
 werpt daar eerst een steen in, die deze sluiting onmogelyk maakt, en eet
 dan de oester zonder vreeze.

„ Op de kusten van de rivier de Gambia, zegt FROGER (t) zyn de aapen
 „ grooter en kwaadaartiger dan in eenige plaats van Afrika; de negers
 „ vreezen hen, en kunnen niet alleen door 't land gaan zonder gevaar te
 „ loopen van aangetast te worden van deze dieren, die hun een stok aan-
 „ bieden, en hen verpligten om te vegten... Dikwils heeft men hen
 „ kinderen van zeven of agt jaaren boven in de boomen zien weg voeren,
 „ zo dat men eene ongelooftyke moeite hadt, om hun dezelve te ontnemen;
 „ de meeste negers gelooven dat het eene vreemde natie is, die zig in
 „ hun land heeft komen nederzatten, en dat zy alleenlyk niet spreken,
 „ om dat zy vreezen, dat men hen verpligten zoude te werken.”
 „ Men zoude wel gaarne verschoond zyn, (zegt een ander Reisbeschry-
 „ ver (u),) van zulken groot getal aapen in Macacar aan te treffen, want
 „ derzelve

(t) *Relation du Voyage de Gennes, par FROGER, pag. 42. 43.*

(u) *Description historique du Royaume de Macacar, Paris 1688. pag. 51.*

„derzelver ontmoeting is dikwils noodlottig; men moet altyd wel gewapend
 „zyn, om zig tegen hen te verweeren.... Zy hebben geen staart; zy
 „houden zig altyd regt overeind gelyk de menschen, en gaan nooit dan op
 „de agterste voeten.”

Zie daar tennaastenby, wat de minst bygeloovige en de getrouwste Reis-
 beschryvers ons van dit dier zeggen; ik heb geoordeeld derzelver berigten
 in hun geheel te moeten bybrengen, om dat alles van aanbelang moet voor-
 komen in de Historie van een dier, dat zo veele gelykheid op den mensch
 heeft; en om den lezer in staat te stellen, van met nog meerdere kennis
 en zekerheid over deszelfs natuur te oordeelen, zullen wy alles waarin deze
 soort van dieren zig van de menschlyke soort verwydert, en alle overeen-
 komsten waardoor hy tot dezelve nadert, thans onderscheidenlyk voordraa-
 gen. Dit dier verschilt uitwendig van den mensch in de neus, welke by
 het zelve niet voorwaards uitkomt; in het voorhoofd dat te kort is; in de
 kin, die aan de basis niet verheven is; zyne ooren zyn naar evenredigheid
 van zyn hoofd te groot; de oogten te dicht by malkander; de tusschenruimte
 tusschen de neus en den mond is ook te lang; deze zyn de eenige verschil-
 len van het gelaat van den orang-outang, ten opzichte van den mensch. Het
 lighaam en de ledemaaten verschillen hier in, dat de dyen naar evenredig-
 heid te kort zyn, de armen te lang, de duimen te klein, de palm der han-
 den te lang en te gesloten; de voeten eer gemaakt als handen dan als men-
 schen-voeten; de teeldeel van het mannetje zyn niet verschillende van
 die van den mensch, dan voor zo verre 'er geen toompje aan de voorhuid
 is; de deelen van het wyfje zyn uitwendig zeer gelyk aan die van de
 vrouw.

Wat het inwendige betreft, deze dieren verschillen van den mensch in
 het getal van de ribben; de mensch heeft 'er slegts twaalf, de orang-outang
 dertien; zyne halswervelbeenderen zyn ook korter, de beenderen van het
 bekken meer gesloten, de heupen platter, de oogholten meer gezonken;
 daar is geen doornagtig uitsteekzel aan 't eerste wervelbeen van den hals,
 de nieren zyn ronder dan die van den mensch, en de pisleiders hebben eene
 verschillende gedaante, zo wel als de blaas en het galblaasje, die beide
 smaller en langer zyn dan in den mensch. Alle de andere deelen van het
 lighaam, van het hoofd, en der ledemaaten, zo wel uitwendig als inwendig,
 zyn zo volmaakt gelyk aan die van den mensch, dat men dezelve niet zon-
 der verwondering vergelyken kan, en verbaasd staat, dat uit zulk een ge-
 lyk maakzel van deelen, uit eene geleeding die voltrekt dezelfde is, dezelfde
 uitwerkzels niet voortkomen. By voorbeeld de tong en alle de werktuigen
 van de stem zyn dezelfde als by den mensch, en egter spreekt de orang-ou-
 tang niet; de harfenen zyn voltrekt van dezelfde gedaante en van dezelfde
 evenredigheid, en egter denkt hy niet; is 'er een sterker bewys, dat de
 stof alleen, sehoon volmaakt *georganiseerd*, noch de gedagte, noch de
 spraak, die daar het teken van is, kan voortbrengen, ten zy dezelve door
 een verhevener beginzel bezielde worde? De mensch en de orang-outang,
 zyn de eenigste die billen en luiten hebben, en die by gevolg gemaakt zyn

om regtop te gaan; de eenigste die eene breede borst, en platte schouders hebben, en welker wervelbeenderen de eene zo als de andere gemaakt zyn; zy zyn de eenigste, welker harsenen, hart, longen, lever, milt, alvieefch, maag, ingewanden, volstrekt gelyk zyn; de eenigste, die het wormswyze aanhangzel aan den blinden darm hebben; eindelyk de orang-outang gelykt meer naar den mensch dan naar eenig dier, meer zelfs dan naar de baviaanen, en naar de guenons, niet slegts in alle de deelen welken ik aanwys, maar ook in de breedte van 't gelaat, in de gedaante van het bekkeneel, van de kaakbeenen, de tanden, en van de andere beenderen van het hoofd, en van het aangezigt; in de dikte van de vingeren, en den duim; in de figuur der nagelen; in het getal der lenden- en heilige-wervelbeenderen; in dat der beenderen van het kruis, en eindelyk in de overeenkomst der gewrigten, in de grootte en het maakzel van de kniefchyf, in die van het borstbeen, enz. zo dat men, dit dier vergelykende met die, welke daar het meest naar zweemen, gelyk als met den magot, den baviaan of de guenons, nog meer overeenkomst vindt tusschen het zelve en den mensch, dan tusschen het zelve en deze dieren, waarvan de foorten egter zo na aan de zyne schynen te grenzen, dat men dezelve allen door den gemeenen naam van aapen heeft aangeduid; dus kan men de Indiaanen verschoonen, dat zy dit dier als met de menschlyke foort verbonden, en met den naam van *orang-outang*, of wild-mensch benoemd hebben, voor zo verre hy in zyn lighaamlyk maakzel meer naar den mensch dan naar de andere aapen, of naar eenig ander dier gelykt. Dewyl eenige der byzonderheden, welke wy hebben voorgedragen, verdagt zouden kunnen voorkomen, aan hun die dit dier niet mogten gezien hebben, hebben wy geoordeeld dezelve te moeten ondersteunen door het gezag van twee beroemde Ontleedkundigen, TYSON (v), en COWPER, die te zamen dit dier met eene schroomagtige naauwkeurigheid

(v) De orang-outang gelykt meer naar den mensch dan naar de aapen, of naar de guenons. 1. Voor zo verre het hair van de schouders nederwaards, en dat van de armen opwaards gericht is. 2. In het gelaat, het welk meer overeenkomt met dat van den mensch, als zynde breeder en platter dan dat der aapen. 3. In het maakzel van het oor, dat meer naar een menschenoor gelykt, behalven dat het kraakbeenig gedeelte dun is, gelyk in de aapen. 4. In de vingeren, dewelke evenredig dikker zyn, dan die der aapen. 5. Voor zo verre hy in alle opzigten gemaakt is, om regtop te gaan, terwyl het maakzel der aapen en guenons, daar niet toe geschikt is. 6. Voor zo verre hy dikker billen heeft dan alle de andere aapen. 7. Voor zo verre hy kuiten aan de beenen heeft. 8. Voor zo verre zyne borst en schouders breeder zyn dan die der aapen. 9. Zyn hiel langer. 10. Voor zo verre zyn vetvlies, even als by den mensch, onder het vel geplaatst is. 11. Het buikvlies is in zyn geheel en niet doorboord of verlengd, ge'lyk het by de aapen is. 12. De ingewanden zyn langer dan by de aapen. 13. De buis der ingewanden van verschillenden omtrek gelyk by den mensch, en niet gelyk of rennaastenby gelyk, zo als zy by de aapen is. 14. De blindedarm heeft het wormswyze aanhangzel zo als het by den mensch is, terwyl dit in de andere aapen ontbreekt, ook is het begin van het colon niet zo verlengd als het in de aapen is. 15. De inplanting van de galbuis, en van de alvleesch buis, hebben slegts eene gemeene opening in den mensch, en in den orang-outang, daar deze twee openingen op twee duimen afstand zyn in de guenons. 16. Het colon is langer dan by de aapen. 17. De lever is niet in kwabben verdeeld gelyk by de aapen, maar geheel, en uit één stuk bestaande, gelyk by den mensch. 18. De galvaten zyn dezelfde als by den mensch. 19. De milt dezelfde. 20. Het alvleesch het zelve. 21. Het getal der long-

ontleed, en die ons de hoofdfom der vergelykingen van alle de deelen van deszelfs lighaam tegen die van het menschlyk lighaam gemaakt, gegeven

kwabben het zelfde. 22. Het hartzakje aan het middelrif vast gelyk by den mensch, en niet zo als het by de guenons of by de aapen is. 23. De kegel van 't hart stomper dan by de aapen. 24. De orang outang heelt geene wang-zakken, of beurzen onder aan de wangen, gelyk de andere aapen en guenons. 25. Hy heeft veel grooter harsenen dan de aapen, en dezelve zyn in alle haare deelen naauwkeurig van het zelfde maakzel als de harsenen van den mensch. 26. Het bekkeneel is meer gerond en eens zo groot als in de guenons. 27. Alle de maaden van de hoofdschedel zyn gelyk aan die van den mensch; de beentjes *ossa triquetra wormiana* geheeten, worden in de winkelhaaksnaad gevonden, het welk by de andere aapen of guenons geen plaats heeft. 28. Hy heeft het zeef's-gedaantig been, en de *crisla galli*, welken de guenons niet hebben. 29. De zadel, *sella equina* gelyk by den mensch, terwyl by de aapen en guenons, dit gedeelte verhevener en meer vooruitsstekende is. 30. De *processus pterygoïdes* als in den mensch; dit gedeelte ontbreekt in de aapen en guenons. 31. De slaap-beenderen en de beenderen, genaamd *ossa bregmatis*, zyn gelyk aan die van den mensch; deze beenderen zyn van een andere gedaante in de aapen en in de guenons. 32. Het jokbeen is klein, daarentegen is het groot in de aapen en guenons. 33. De tanden zyn gelyker aan die van den mensch dan aan die der andere aapen, inzonderheid de hondstanden en baktanden. 34. De dwarfelte uitsteekzels van de halswervelbeenderen, en de zesde en zevende wervelbeenderen gelyken meer naar die van den mensch, dan naar die der aapen en guenons. 35. De halswervelbeenderen zyn niet doorboord gelyk by de aapen, om de zenuwen te laten doorgaan; zy zyn vol en zonder gat in den orang-outang, zo wel als in den mensch. 36. De wervelbeenderen van den rug en hunne uitsteekzels, zyn gelyk in den mensch, en in de wervelbeenderen om laag zyn alleenlyk de onderste uitsteekzels, in plaats dat 'er by de aapen vier zyn. 37. Daar zyn maar vyf lenden-wervelbeenderen zo als in den mensch, dewyl 'er in de guenons zes of zeven zyn. 38. De doornagtige uitsteekzels der lenden wervelbeenderen zyn regt gelyk in den mensch. 39. Het heiligbeen bestaat uit vyf wervelbeenderen, gelyk in den mensch, daar het in de aapen en guenons slegts uit drie bestaat. 40. Het kruis heeft maar vier beentjes, zo als by den mensch, en dezelve zyn niet met gaten, daar integendeel by de aapen en de guenons, het kruis uit een grooter getal beenderen bestaat, en deze beenderen met gaten zyn. 41. In den orang-outang zyn maar zeven waare ribben, (*costae verae*) en de einden der valsche ribben, (*nothae*) zyn kraakbeenig, en de ribben zyn in 't lighaam der wervelbeenderen gewrigt; in de aapen en guenons zyn agt waare ribben, en de einden der valsche ribben zyn beenagtig, en haare geleeding is in de tusschenruimte, tusschen de wervelbeenderen. 42. Het borstbeen in den orang-outang is breed gelyk in den mensch, en niet smal zo als in de guenons. 43. De beenderen der vier vingeren zyn dikker dan zy in de aapen zyn. 44. Het dyebeen is, 't zy in deszelfs geleeding, 't zy in alle andere opzigten, geheel gelyk aan dat van den mensch. 45. De knieschijf is rond en niet lang, enkel en niet dubbeld, zo als zy in de aapen is. 46. De hiel, de voorvoet, en de agtervoet van den orang-outang zyn gelyk die van den mensch. 47. De middelste vinger, of toon van den voet is niet zo lang als by de aapen. 48. De spieren, *obliquus inferior capitis*, *pyriformis*, en *biceps femoris* zyn gelyk in den orang-outang en in den mensch, terwyl zy in de aapen en guenons verschillende zyn, enz.

De orang-outang verschilt van den mensch meer dan van de aapen of guenons. 1. Voor zo verre hy den duim kleiner heeft dan die van den mensch, schoon dezelve egter niet dikker is dan die van andere aapen. 2. Voor zo verre de palm van de hand langer, en smaller is dan by den mensch. 3. Hy verschilt van den mensch, en nadert tot de aapen, in de lengte van de vingeren der voeten of in de toonen. 4. Hy verschilt van den mensch voor zo verre, zyne groote of dikker vinger aan de voeten, van de andere vingeren of toonen verwyderd is, gelyk de duim by de menschen, en dat hy dus eer als vierhandig, zo als de andere aapen, dan als viervoetig beschouwd kan worden. 5. Voor zo verre zyne dyen korter zyn dan die van den mensch. 6. De armen langer. 7. Hy heeft geen neerhangende balzak. 8. Het netvlies is grooter dan by den mensch. 9. Het galblaasje is lang en smal. 10. De nieren zyn ronder dan by den mensch, en de pisleiders verschillende. 11. De galblaas langer. 12. Hy heeft geen toompie aan de voorhuid. 13. De beenderen van het ooghol zyn te veel gezonken. 14. Hy

hebben. Ik heb geoordeeld dit artikel van hunne werken uit het Engelsch te moeten overzetten, en hier te vertoonen, om elk in staat te stellen van de byna geheele gelykheid van dit dier met den mensch, zelf te kunnen beoordeelen; ik zal alleenlyk tot een beter begrip van deze noot aanmerken, dat de Engelschen niet, zo als de Franschen, tot eenen enkelen naam bepaald zyn, om de aapen aan te duiden; zy hebben, even als de Gricken, twee verschillende naamen; den eenen voor de aapen zonder staart (*w*), welken zy *apes* heeten, en den anderen voor staart-aapen, welken zy *monkie's* noemen: ik heb het woord *monkie* altyd door dat van *guenon*, en het woord *ape*, door dat van aap (*singe*) overgezet; en die aapen, welken Tyson door het woord van *ape* aanduidt, kunnen niet anders zyn dan die welken wy den *pithecus*, en den *magot* genaamd hebben, en daar is zelfs alle waarschijnlijkheid om te denken, dat het aan den *magot* alleen is, dat men den naam van *ape*, of *aap* in de vergelyking van Tyson betrekken moet. Ook moet ik aanmerken, dat die schryver eenige karakters van gelykheid en verschil opgeeft, die niet wel gegrond zyn; ik heb gemeend hieromtrent eenige aanmerkingen te moeten maaken; men zal misschien oordeelen, dat het byzonder verslag deswegen wat lang is, doch het komt my voor, dat men niet te naauwkeurig kan zyn, in het onderzoek van een wezen, 't welk onder eene menschlyke gedaante niet dan een louter dier is.

10. Tyson geeft als een byzonder kenmerk voor den mensch en den orang-outang op, van het hair der schouderen benedenwaards, en dat der armen opwaards gerigt te hebben; het is waar, dat by de meeste viervoetige dieren het hair van alle de deelen des lighaams, naar omlaag of naar agteren gerigt is, maar dat is niet zonder uitzondering: by den luijaart en den

heeft de twee holligheden niet onder de turkse zadel, (*Sella turcica*) gelyk by den mensch plaats heeft. 15. De *processus mastoïdes* en *styloïdes* zyn zeer klein en byna niets. 16. Zyne neusbeenderen zyn plat. 17. Hy verschilt van den mensch voor zo verre zyn hals wervelbeenderen korter zyn, gelyk by de aapen, van vooren plat, niet rond, en dat derzelver doornagtige uitsteekzels niet gevorkt zyn gelyk by den mensch. 18. Daar is geen doornagtig uitsteekzel in het eerste wervelbeen van den hals. 19. Hy verschilt van den mensch, voor zo verre by dertien ribben aan iedere zyde heeft; daar de mensch 'er slegts twaalf heeft. 20. Voor zo verre de darmbeenderen volmaakt gelyk zyn aan die der aapen, zynde langer, smaller, en minder hol, dan in den mensch. 21. Hy verschilt van den mensch voor zo verre de volgende spieren in het menschlyk lighaam gevonden worden, en in den orang-outang ontbreken, te weteen, *occipitales*, *frontales*, *dilatatores alarum nasi seu elevatores labii superioris*, *interspinales colli*, *glutei minimi*, *extensor digitorum pedis*, *brevis* & *transversalis pedis*. 22. De spieren, die niet in den orang-outang schynen gevonden te worden, en die somtyds in den mensch plaats hebben, zyn die, welken men noemt *pyramidales*, *caro musculoza quadrata*, de lange peezen, het vleeschig lighaam van de handpalm-spier; de spieren *attollens* & *retrahens auriculam*. 23. De heffspieren der sleutelbeenderen zyn in den orang-outang als in de aapen, en niet als in den mensch. 24. De spieren waardoor de orang-outang naar de aapen gelykt en van den mensch verschilt, zyn de volgende, *longus colli*, *pectoralis latissimus dorsi*, *gluteus maximus* & *medius*, *psoas magnus* & *parvus*, *iliacus internus* & *gastrocnemius internus*. 25. Hy verschilt ook van den mensch in de gedaante der spieren *deltoides*, *pronator radii teres*, & *extensor pollicis brevis*. Anatomie de l'orang outang, par TYSON, Londr. 1699. in 40.

(w) *Simiæ dividuntur in caudâ carentes, quæ simiæ simpliciter dicuntur, & caudatæ, quæ cercopitheci appellantur; quæ prioris generis sunt Anglice apes, dicuntur, quæ posterioris Monkeys.* RAY, Syn. Quadr. pag. 149.

mieren-eeter, is het hair van de voorste deelen des lighaams naar agteren, en dat van het kruis en de lendenen naar vooren gerigt; dus is dit kenmerk van geen groot gewigt in de vergelyking van dit dier met den mensch.

2°. Ik heb insgelyks in myne overzetting de vier eerste verschillen afgesneden, als die even als het gemelde van al te weinig belang en te zwak grond zyn, om veel in aanmerking te komen; het eerste is het verschil van gestalte; dit kenmerk is zeer onzeker en geheel los, dewyl de schryver zelf zegt, dat zyn dier zeer jong was. Het tweede, derde, en vierde betreffen alleen het maakzel van de neus, de hoeveelheid van hair, en andere even kleine overeenkomsten. Het is eveneens gesteld met verscheiden anderen, welken ik heb afgesneden; by voorbeeld het een-en-twintigste kenmerk uit het getal der tanden afgeleid; het is zeker, dat dit dier en de mensch het zelfde getal van tanden hebben, en dat, zo het onderwerp van TYSON 'er negts agt-en-twintig hadt, gelyk de Schryver zegt, de reden daar van was, om dat het zelve nog zeer jong was, en men weet, dat de mensch 'er in zyne jeugd niet meer heeft.

3°. Het elfde kenmerk van de verschillen, welken de schryver opgeeft is ook dubbelzinnig; de kinderen hebben den balzak zeer verheven; dit dier, nog zeer jong zynde, moest denzelven niet hangende hebben.

4°. Het agt-en-veertigste karakter der gelykheden, en de dertigste, een-en-dertigste, twee-en-dertigste, drie-en-dertigste, en vier-en-dertigste karakters der verschillen, niets anders aanwyzende dan de tegenwoordigheid of het maakzel van zekere spieren, die in de menschlyke foort van het een individu tot het ander verschillen, moeten niet als wezendlyke kenmerken beschouwd worden.

5°. Alle de gelykheden en verschillen uit de al te kleine deelen getrokken, gelyk als de uitsteekzels der wervelbeenderen; of genomen van de plaatsing van zekere deelen van hunne grootte, van hunne dikte, moeten insgelyks niet dan als bykomende karakters beschouwd worden, zo dat het geheel verslag van deze tafel van TYSON, bepaald kan worden tot die wezendlyke verschillen, en wezendlyke gelykheden, welken wy hebben aangewezen.

6°. Ik denk op eenige meer algemeene karakters te moeten staan, waarvan sommige door TYSON overgetlaagen, andere kwalyk aangewezen zyn. 1°. De orang-outang is de eenigste van alle de aapen, die geene wangzakken, dat is te zeggen beurzen onder aan de wangen heeft. Alle de guenons, alle de baviaanen, en zelfs de magot en de gibbon hebben die beurzen, waarin zy hun voedsel, voor dat zy het zelve doorslikken, bewaaren kunnen. By den orang-outang alleen is dit gedeelte van het binnenste des monds, eveneens als by den mensch. 2°. De gibbon, de magot, alle de baviaanen, en alle de guenons, met uitzondering alleen van den douc, hebben platte billen, en eeltagtigheden op deze deelen. De orang-outang is de eenigste die gezwollen billen zonder eeltagtigheden heeft; de douc heeft dezelve ook zonder eeltagtigheden, maar zy zyn plat en ruig.

zo dat ten dezen opzigte de douc, de schaduwing maakt tuffchen den orang-outang en de guenons, gelyk de gibbon en de magot, die zelfde schaduwing maaken, ten opzigte van de wangzakken, en de magot alleen ten opzigte van de hondstanden, en de verlanging van den fnuit. 30. De orang-outang is de eenigste die kuiten en vleezige billen heeft; dit kenmerk toont aan, dat hy van allen de best gemaakte is, om regtop te gaan; alleenlyk dewyl de vingers zyner voeten zeer lang zyn, en zyn hiel niet zo gemaklyk op de aarde rust, als die van den mensch, loopt hy beter dan hy gaat, en hy zou hoogere kunsthielen noodig hebben dan die van onze schoenen, zo men hem gemaklyk en lang wilde doen gaan. 40. Schoon de orang-outang dertien, en de mensch maar twaalf ribben heeft, brengt dit verschil hem niet nader by de baviaanen of de guenons, dan het hem van den mensch verwydert, om dat het getal der ribben in de meeste soorten verschilt, en sommigen dezer dieren twaalf, anderen elf, anderen tien hebben, enz. Zo dat de eenigste wezendlyke vershillen tuffchen het lighaam van dit dier, en dat van den mensch, tot twee gebragt kunnen worden, te weeten het maakzel der beenderen van het bekken, en het maakzel der voeten. Dit zyn de eenige aanmerkelyke deelen, waar door de orang-outang meer naar andere aapen dan naar den mensch gelykt.

Volgens deze opgaave, welke ik met alle naauwkeurigheid, die my mogelyk was gemaakt heb, ziet men ligt, wat men van dit dier te denken hebbe. By aldien 'er een trap waare, langs welken men van de menschlyke natuur tot die der dieren konde nederdaalen; by aldien het wezen van die natuur geheellyk in de lighaamlyke gestalte bestondt, en van derzelve geleeding afling, zou deze aap nader by den mensch komen dan by eenig ander dier. In den tweeden rang der wezens geplaatst, zoude hy, zo hy niet als eerste bevel voeren konde, zyne meerderheid althans aan de anderen doen voelen, en zoude hy zyne poogingen aanwenden om niet te gehoorzaamen; by aldien de nabootsing, die het denkvermogen van zo naby sehynt te volgen, en uit te drukken, het egte teken van dat vermogen, of een van deszelfs uitwerkzelen en gevolgen was, zou deze aap zig op nog grooteren afstand van de dieren, en nog nader by den mensch bevinden; maar, gelyk wy vroeger gezegd hebben, de tuffchenruimte, welke den orang-outang, in weerwil der gemelde gelykheid, van den mensch afscheidt, is daarom niet minder oneindig; en de overeenkomst van de gestalte, de gelykheid van de geleeding, de bewegingen der navolging, die uit deze gelykheden schynen voort te komen, brengen hem niet digter tot de menschlyke natuur, noch verheffen hem boven die der dieren.

Onderscheiden karakters van deze soort.

De orang-outang heeft geene wang-zakken of beurzen binnen in de wangen; geene staart; geene celtagtigheden op de billen; hy heeft dezelfde bol en vleezig; hy heeft alle de tanden, en zelfs de hondstanden, gelyk aan die van den mensch; hy heeft het wezen plat, bloot, en taankleurig; de ooren, de handen, de voeten, de borst, de buik, ook bloot; hy heeft hair op het hoofd, dat in de gedaante van hoofdhair, aan weers-

kanten by de slaapen nederhangt; hair op den rug, en op de lendenen, maar in kleine hoeveelheid; hy is vyf of zes voet lang, en gaat altyd regt op zyne twee voeten. Wy hebben geene gelegenheid gehad om door eigen waarneeming te bepaalen, of de wyfjes even als de vrouwen, haare maandyksche uitvloingen hebben; maar wy vermoeden het, en naar de besluiten uit de overeenkomst getrokken, kan men daar niet zeer aan twyffelen.

EERSTE BYVOEGZEL TOT DE NATUURLYKE HISTORIE VAN DE ORANGS-OUTANGS, DOOR DEN HEER PROFESSOR ALLAMAND.

De Historie der aapen was zeer verward voor dat de Hr. DE BUFFON ondernam dezelve op te helderen. Men kan zig niet genoeg verwonderen over de orde, welke hy daarin gebragt, en de naauwkeurigheid, waarmede hy de verschillende soorten dezer dieren bepaald heeft, welken het tot hier toe onmogelyk was te onderscheiden, door de karakters, die de Naamlyst-maakers hadden aangenomen. Zyne Historie der oranges-outangs is een meesterstuk, 't welk niet dan door eene hand, zo bekwaam als de zyne, kon voortgebragt worden; doch, schoon hy alles heeft verzameld, wat door anderen over deze zonderlinge dieren gezegd is; met byvoeging van zyne eigene waarneemingen, die vry wat meer zekerheid hebben; en, schoon hy een veel grooter getal van aapen heeft beschreeven, dan eenig Schryver voor hem gedaan heeft, moet men egter niet denken, dat hy de stof heeft uitgeput. Het geslagt der aapen bevat zulk eene groote verscheidenheid van soorten, dat het moeylyk, om niet te zeggen onmogelyk, is, dezelve alle te kennen. Men heeft dikwils soorten in Holland gebragt, welken de Hr. DE BUFFON, of eenig ander Natuurbeschouwer nimmer gezien heeft. Een myner vrienden uit Amerika, alwaar hy eenige jaaren zyn verblyf gehouden, en alwaar hy de voorwerpen met de oogen van een oordeelkundig Waarneemer gadegeslagen hadt, terug gekomen, heeft my gezegd, dat hy daar meer dan vier-en-twintig verschillende soorten van tapajous en sagoins gezien hadt. De Hr. LE BUFFON heeft 'er maar elf beschreven: daar zal derhalven nog vry wat tyds verloopen, voor dat men alle deze dieren zal kunnen leeren kennen; en het is zelfs twyffelachtig, of men ooit tot die volkomen kennis zal geraaken, uit hoofde van den verren afstand en den aart der landen, daar zy zig onthouden. Het gezin der oranges-outangs is minder vrugtbaar in soorten; de Hr. DE BUFFON heeft 'er slegts twee geteld, welke zyn die van den pongo en den jocko; hy vermoedt zelfs met veel waarschyntlykheid, dat deze twee soorten wel tot ééne zonder gebragt kunnen worden (a), waarvan de jocko eene bestendige verscheidenheid zoude zyn. Ik zou zeer geneigd zyn het zelfde te gelooven, indien

(a) Zie bladz. 26. van dit Deel, en vervolgens.

ik niet een groot verschil zag tusschen de afbeelding, welke TULPIUS ons van den orang-outang of pongo heeft gegeven, en die, welke de jocko vertoont, zo als de Hr. DE BUFFON die geeft. Men zal my antwoorden, dat de eerste kwalyk gemaakt is; ik zou dit toestemmen, byaldien verscheiden personen, van Batavia komende, alwaar zy verscheiden oranges-outangs gezien hadden, my niet hadden verzekerd, dat het de beste afbeelding is, welke hun daarvan ooit is voorgekomen; en toen ik hun de afbeelding van den jocko vertoonde, aarsfelden zy niet, te verklaaren, dat dezelve in 't geheel niet geleck. Men schynt hier uit te mogen besluiten, dat dezelve soort van orang-outang, die in Afrika gevonden wordt, (want die van TULPIUS kwam van Angola,) ook in de Oost-Indiën is, en dat het waarschynlyk die is, waaraan de Hr. DE BUFFON den naam van pongo, volgens BATTLE, heeft gegeven. Maar zo men verder gaat, en beweert, dat het ook die is, waarvan alle Reisbeschryvers gewag gemaakt hebben, loopt men gevaar van zig te bedriegen. Ik heb groote redenen om te denken dat 'er verscheiden soorten van deze dieren zyn, die allen veel van malkanderen verschillen.

Het is eenige jaaren geleden, dat men my het hoofd en een voet van een zonderling dier bragt: dit hoofd geleck geheel naar dat van een mensch, behalven dat het wat minder hoog was. Het was wel bedekt met lang zwart hair, het gelaat was overal met kort hair bezet; daar was geen twyffel aan te slaan, of het was de kop van een dier, maar van een dier, 't welk in dit gedeelte naauwlyks van den mensch verschilde; en de Hr. ALBINUS, die groote Ontleedkundige, aan wien ik het zelve liet zien, was van myne gedagte. Indien men uit dit hoofd zal oordeelen over de gestalte van het dier, aan 't welke het zelve behoord hadt, zou het ten minsten een mensch van vyf voeten moeten geëvenaard hebben. De voet, welchen men met dezen kop vertoonde, en dien men verzekerde van het zelfde dier te zyn, was langer dan die van den grootsten mensch.

De Hr. VINK, Hoogleraar te Rotterdam, heeft de goedheid gehad my eene hand te zenden, die van Batavia was gezonden, onder den naam van *hand van een wild mensch*, en die waarschynlyk aan een dier van dezelfde soort, maar veel grooter, behoord hadt; zy is al te zonderling om 'er hier niet eenige beschryving van te geven. Zy is in 't midden van de voorhand afgesneden, en de arm, waar aan zy behoord heeft, schynt geheel ruig te zyn geweest, want het geen van de voorhand overig is gebleven, is van alle kanten geheel met hair bezet, gelyk ook het bovenste van de hand en de vingeren; dit hair is zeer donker bruin, en byna zwart van kleur; deszelfs lengte is van omtrent een duim, maar men moet het opstryken om dit te kunnen bemerken, want de hairen liggen plat, en in dezelfde rigting met de deelen welchen zy bedekken; het onderste gedeelte van deze hand en der vingeren is van hair ontbloot, en met een hard vel bedekt. De nagels zyn plat, en juist gelyk aan die van den mensch, maar zy zyn langer, en steenen vóór de vingeren uit; men begrypt 'er de reden van; het dier, aan 't welk deze nagels behoord hebben, heeft dezelve niet kunnen affnyden.

affnyden. De vingers zyn korter, dan men uit hoofde hunner dikte verwagten zoude; de magt egter, van hunnen omtrek, is gelyk met hunne lengte; afmettingen, welke tennaastenby die van den mensch zyn, zo men den duim uitzondert, wiens lengte minder is dan de lyn, die den omtrek afmeet: deze vingers zyn met den duim geplaatst, op den omtrek van een cirkelboog, wiens middellyn in 't midden van de voorhand is; het geen maakt dat deze hand van de menschlyke hand verschilt; want in die laatste is de duim nader by de voorhand geplaatst. De lengte van de hand, van de voorhand af tot aan 't einde van den middelsten vinger, is van tien duimen; die van een mensch van middelbaare gestalte, is van minder dan zeven duimen. Haare breedte in de pees van den cirkelboog, waarop de vingers gelegd zyn, gemeeten, is van vyf en een half duim; by den mensch kan dezelve naauwlyks drie en een half haalen, den duim daar mede onder begreepen. Haare omtrek aan het begin van de voorhand is van negen duim en drie lynen, by den mensch is dezelve van zeven duim en twee lynen. Haare omtrek by het begin der vingeren is van dertien duimen, en by den mensch van tien. Men moet aanmerken, dat deze maaten genomen zyn op eene verdroogde hand, en dat zy derhalven veel grooter zouden zyn zo zy op een leevend dier genomen waren. Daar is dus geen twyffel aan, of de gestalte van dat dier, heeft die van een mensch van zes voet langte overtroffen; het is egter noch de orang-outang van TULPIUS, waar van de leelyke en kale kop geene gelykheid heeft met dien welken ik gezien heb; noch de pongo, waar aan BATTEL, 't is waar, een lang hair geeft, maar 't welk dit dier gewislyk niet heeft, zo het van dezelfde foort is als de jocko, en niet dan in grootte daar van verschilt. Daarenboven heeft dit dier een naakt aangezigt, zonder hair. Uit dit alles is het natuurlyk te besluiten, dat 'er een dier is, waarvan de gedaante zeer wel naar die van den mensch gelykt, de gestalte uitgezonderd, als dewelke veel grooter is dan die van den mensch. Dit zal dan de wezendlyke orang-outang zyn, waarvan zo veele Reisbeschryvers spreken, zonder dat een hunner de moeite heeft genomen, denzelven naar behooren te beschryven. BONNIUS (b) is misschien de eenigste, die 'er eene goede afbeelding van gegeven heeft, welke afbeelding men egter voor de vertooning van een harsenschimmig wezen heeft genomen, omdat dezelve zo sterk naar den mensch gelykt: ten minsten is het waar, dat de kop, met hair versierd, zeer veele overeenkomt heeft met dien, welken ik gezien heb, behalven dat deze lang hair heeft, dat regt op de schouders nederhangt, terwyl in de afbeelding van BONNIUS dat hair wat gekroeft vertoon wordt; welk verschil niet aanmerkelyk genoeg is, om daar uit te kunnen besluiten, dat het niet het zelfde dier zoude zyn. BONNIUS spreekt niet van de grootte van zyn orang-outang; maar uit de afbeelding, welke hy daarvan geeft, te oordeelen, moest dezelve ten minste die van een mensch evenaaren; en de Hr. LINNÆUS zou zig wel vergift kun-

(b) Jac. BONNIUS, *Hist. Nat. & Medicæ Indiæ Orient.*, p. 84.
XIV Deel.

nen hebben, met te zeggen, dat zyn *nacht-mensch*, waaraan hy niet de helft van de menschlyke hoogte geeft, dat van BONTIUS ware.

De Hr. DE BUFFON (c) vermoedt, dat 'er eenige vergrooting plaats hebbe in het berigt van BONTIUS, en wat vooroordeel, in het geen hy verhaalt wegens de blyken van vernuft en schaamte van zyn wyfjes orang-outang; het geen hy daarvan zegt, wordt egter bevestigd door hun, die deze dieren in Indiën gezien hebben; ik heb althans het zelfde gehoord van verscheiden perfoonen, die te Batavia geweest waren, en die zekerlyk niets wisten van het geen BONTIUS geschreven hadt. Om te weetén wat men daarvan gelooven moet, heb ik my vervoegd aan den Hr. RELIAN, die in die zelfde stad Batavia woont, alwaar hy de heelkonst met een zeer gelukkig gevolg oefent. Kennende zyn smaak voor de Natuurlyke Historie, en van zyne vriendschap te mywaards verzekerd, had ik hem door een brief verzogt om my een orang-outang te zenden, om 'er het Kabinet van onze Akademie mede te versieren; en ik had hem in dien zelfden brief verzogt, om myzine waarnemingen over dit dier, in geval hy het gezien mogt hebben, mede te deelen. Zie hier zyn antwoord, 't welk men met vermaak zal leezen; het is uit Batavia geschreven, en gedagtekend den 15 January 1770.

„ Ik ben ten uitersten verwonderd geweest, schryft de Hr. RELIAN, dat
 „ de wilde mensch, welken men in 't Maleitsch, orang-outang noemt, in
 „ het Kabinet uwer Akademie niet gevonden wordt; het is een stuk het
 „ welk alle Kabinetten van Natuurlyke Historie behoort te versieren. De
 „ Hr. PALLAVICINI, die hier *Sabandhaar* geweest is, heeft 'er twee, zynde
 „ een mannetje en een wyfje, leevende medegenomen, toen hy in 1759
 „ naar Europa vertrok. Zy waren van menschlyke grootte, en maakten
 „ juist alle bewegingen welken de menschen maaken, inzonderheid met
 „ hunne handen, waarvan zy zig eveneens als wy bedienen. Het wyfje
 „ hadt borsten, net zo als die van eene vrouw, behalven dat zy wat meer
 „ nederhingen. De borst en de buik waren zonder hair, maar van een zeer
 „ sterk en gerimpeld vel. Zy waren beiden zeer beschaamd als men hen
 „ wat sterk aankeek, en als dan wierp het wyfje zig in de armen van het
 „ mannetje, en verborg haar aangezigt tegen zynen boezem, het geen in-
 „ derdaad eene zeer aandoenlyke vertooning maakte. Dit heb ik met my-
 „ ne oogen gezien. Zy spreekén niet, maar zy hebben een geschreeuw,
 „ gelyk aan dat der apen, waarmede zy ook de grootste overeenkomst
 „ hebben, zo wel ten opzichte van hunne wyze van leeven, eetende niets
 „ dan vrugten, wortels, groenten, en zig in de eenzaamte bosschen op de
 „ boomen onthoudende. Byaldien deze niet een afzonderlyk ras maakten,
 „ 't welk zig voortplant, zou men hen monsters van de menschlyke natuur
 „ kunnen noemen. Den naam van *wilde menschen*, welken men hun geeft,
 „ hebben zy gekregen van de overeenkomst, die zy uitwendig met den
 „ mensch hebben, inzonderheid in hunne bewegingen, en in eene zekere

(c) Zie hiervoor bladz. 24, en vervolgens.

„ wyze van denken, welke hun zekerlyk byzonder eigen is, en welke men
 „ in geene andere dieren bemerkt; want die wyze van denken, waarvan ik
 „ spreek, is ten eenemaal verschillende van dat *instinct*, van die natuurlyke
 „ ingeving, welke meer of minder ontwikkeld, in de dieren in het algemeen
 „ gevonden wordt. Het zoude een zeer wetenswaardig en opmerkelyk
 „ schouwspel zyn, indien men deze *wilde menschen* in hunne bosschen konde
 „ waarneemen, zonder van hun gezien te worden, en dus getuige van hunne
 „ huislyke bezigheden konde zyn, zonder dat zy daar iets van vermoedden.
 „ Ik noem hen *wilde menschen*, om my naar het gebruik te schikken, want
 „ deze benaming is niet van myn smaak, omdat zy in den eersten opslag
 „ een denkbeeld voor den geest brengt van gelykfoortige wezens als de wil-
 „ den der onbekende landen, waarmede deze dieren niet behooren vergele-
 „ ken te worden. Men zegt, dat zy in de ontoegankelyke gebergten van
 „ Java gevonden worden, maar het is op het eiland Borneo, dat men de
 „ meesten vindt, en van waar men die, welken men hier van tyd tot tyd
 „ ziet, veelal bekomt.”

Deze brief bevestigt ten vollen het geen BONTRUS gezegd heeft; hy is
 geschreeven door een ooggetuige, door een man, die zelf een weetgierig
 en oplettend waarneemer is, en die weet, dat het geen hy verzekerd ge-
 zien te hebben, ook gezien is door verscheiden andere perfoonen, die wer-
 kelyk hier zyn, en welken ik gelegenheid heb, dagelyks te raadpleegen, om
 my wegens de getrouwheid van zyn verhaal gerust te stellen. Dus is 'er
 geene de minste reden om te twyffelen aan de echtheid en waarheid van het
 geen hy my geschreeven heeft. By het berigt van BONTRUS voegt hy de ge-
 stalte van deze orangs-outangs; zy zyn van menschlyke grootte, en byge-
 volg zyn het niet de *nacht-menschen* van LINNÆUS, als die slegts tot de helft
 van deze hoogte geraaken, en die, volgens dezen Schryver, het verwonder-
 lyk talent hebben van te kunnen spreken. Het is waar, dat dit blaazende of
 syffelende geschiedt, het geen wel zoude kunnen betekenen, dat zy spree-
 ken gelyk de andere aapen, gelyk de Hr. RELIAN aanmerkt.

Ik zal niets zeggen wegens den trap van vernuft, welken myn Correspon-
 dent hun toeschryft. Daar is by de aanmerkingen, welke de Hr. DE BUFFON
 daar over maakt, niets by te voegen. Byaldien die, welken de Hr.
 PALLAVICINI, toen hy naar Europa vertrok, medenam, leevende waren
 overgekomen, zoude men in staat zyn verscheiden andere byzonderheden te
 melden, die waarschynlyk zeer belangwekkende zouden zyn; maar zy zyn
 ongetwyffeld op de reis gestorven, ten minsten is het zeker, dat zy niet in
 Holland zyn gekomen.

Deze orangs-outangs, dewelke verschillen van die, welke lang hair op 't
 lyf hebben, maar die dezelfde schynen te zyn, als die, waarvan TULPIUS
 spreekt, zyn die ook dezelfde als die waarvan alle Reisbeschryvers, die in
 Afrika geweest zyn, en welken de Hr. DE BUFFON heeft aangehaald, ge-
 waagen? of zouden 'er in Afrika verscheiden soorten van aapen zonder
 staart zyn, waarop de verhaalen, welken men 'er van heeft, even eens zou-
 den kunnen worden toegepast? Het geen my deze vraag doet voorstellen,

is, dat ik niet kan twyffelen, of 'er zyn in Afrika aapen zonder staart, van grootte als de kloekste menschen, en die verschillen van allen, waarvan tot hier toe gesproken is.

Verscheiden perfoonen hebben my gesproken van een aap van deze soort, welken zy in Suriname gezien hadden, werwaards hy van de kufft van Guinee was overgebracht; maar weinig betrouwen stellende in het verhaal van lieden, die zonder eenigen smaak voor de Natuurlyke Historie, de voorwerpen, welke zig aan hun vertoonen, gebrekkig, of geheel niet onderzoeken, heb ik my vervoegd by den Hr. W. MAY, Kapitein van een Oorlogfchip, in dienst van dezen Staat. Ik wist, dat hy in Suriname was geweest, terwyl dit dier daar was, en ik twyfelde niet of hy zou het gezien hebben. Niemand konde my daar een naauwkeuriger berigt van geeven, dan hy; hy onderscheidt zig door zyn smaak voor de wetenschappen, zo wel als door zyne kundigheden, welken hy als zee-officier noodig heeft. Zie hier wat ik van hem vernomen heb.

Terwyl hy met zyn fchip aan de kufft aan Guinee lag, bekwam een zyner matroozen een kleinen aap zonder staart, zes maanden oud, die uit het koningryk van Benin was medegebragt. Van hier naar Suriname zeilende, kwam hy gelukkig te Paramaribo, alwaar hy dien grooten aap zag, daar ik straks van gesproken heb; hy stont verwonderd van te bemerken, dat dezelve juist van dezelfde soort was als die, welken hy aan boord hadt; daar was geen ander verschil tusschen deze twee dieren als dat van de grootte; maar dit verschil was ook zeer aanmerkelyk, dewyl die grootte aap vyf en een half voet hoog was, terwyl die van den matroos naauwlyks meer dan één voet hoogte hadt. Hy hadt geen staart, zyn lighaam was met bruin hair bedekt, maar 't welk yl genoeg was om op de borst zyn vel te laten doorschynen, welk vel blaauwachtig van kleur was. Hy hadt geen hair in het aangezigt; zyn neus was ten uitersten breed en plat, en van eene zeer schoone blaauwe kleur. Zyne wangen waren met rood, op een zwartachtigen grond gevoord; zyne ooren gelecken naar die van den mensch; zyne billen waren kaal, en zonder eeltachtigheden; het was een mannetje, en zyne teeldeelen waren glinsterend rood. Hy ging eveneens op twee of vier beenen; zyne geliefdste houding was op zyne billen te zitten; hy was zeer sterk; de meester aan wien hy behoorde, was een vry zwaar man; de Hr. MAY heeft gezien, dat deze aap hem by den middel met gemak opnam, van den grond hefte, en op den afstand van een trede of twee voortwierp; men heeft my verzekerd, dat hy zig op zekeren tyd meester maakte van een soldaat, die hem te dicht voorby ging, en dat hy hem naar 't bovenste van den boom, aan welks voet hy vastgemaakt was, zou gevoerd hebben, indien zyn meester hem zulks niet belet hadt. Hy schein zeer driftig op de vrouwen te zyn; hy was reeds twintig jaar in Suriname geweest, en schein nog zyn volle groei niet te hebben. De man, aan wien hy behoorde, verzekerde, dat hy, dat zelfde jaar, nog in lengte was toegenomen. Een Engelsch kapitein boodt 'er hem honderd guine's voor; hy weigerde dezelve, en twee dagen daarna stierf het dier.

Dit lezende, zal men zig terftond den mandril (*d*) herinneren, waarmede deze aap veel overeenkomt heeft, zo wel in gedaante als in grootte en fterkte. Het eenige duidelyke verfchil, dat 'er tuffchen deze twee dieren plaats heeft, beftaat in den ftart, die, (fchoon zeer kort,) by den mandril plaats heeft, en die by den anderen geheel ontbreekt.

Zie daar dan een nieuwe foort van aap, zonder ftart, die zig in Afrika onthoudt, van een gefalte, welke die van den menfch evenaart, zo niet overtreft, waarvan de leevensduuring dezelfde fchynt te zyn, uit hoofde van den tyd welken hy noodig heeft om tot zyn volkomen groei te geraaken. Zoude deze aap niet dezelfde kunnen zyn, als die, waarvan eenige Reisbefchryvers fpreeken, welker verhaalen op den orang-outang zyn toegepaft? Ten minften zoude ik zeer geneigd zyn, te denken, dat het de *fmit-*ten is van BOSMAN, en de *quimpezé* van den Hr. DE LA BROSSÉ; de befchryvingen, welken zy daar van geeven (*e*), gelyken vry wel, en die waarvan BATTLE (*f*) fpreekt, die lang hair hadt, heeft wel het voorkomen van tot dezelfde foort te behooren, als die, waarvan ik het hoofd gezien heb; hy fchynt 'er niet van te verfchillen, dan voor zo verre hy het aangezigt bloot, en zonder hair heeft.

Eindelyk, kenne ik noeh eene andere foort van aap, zonder ftart, die my gezonden is in wyngest, door denzelfden Hr. RELIAN, waarvan ik vroeger gefproken heb, (*zie Pl. I3.*). Het is een mannetje wiens lighaam met ros hair bedekt is, ter lengte van meer dan twee duimen, behalven op de handen, op de voeten, en onder de benedenlip, daar zy korter zyn; de billen fchynen naakt, men bemerkt daar egter eenige vuilwitte hairtjes op; wanneer men dezelve van naby onderzocht. De plaat verftoont dit deel in het dier, 't welk wat van verre gezien wordt, op een boom klouterende. Het aangezigt is ook bloot, en de hairen, die het bovenfte van het hoofd bedekken, dalen neder, een cirkelboog, digt by de oogen formeerende, fchoon de Plaat aan het dier een groot voorhoofd fchynt te geeven, omdat de Tekenaar het zelve zodanig heeft getekend als het werkelyk is; maar men ziet duidelyk, dat de hairen, die het zelve ten grooten deele bedekten, uitgehaald zyn door de vryving, welke het heeft moeten ondergaan, toen het dier in het glas gedrukt is daar men het in wilde bewaaren; waarvan de voetspooren ontwyffelbaar te befpeuren zyn. De oogen zyn vry groot, en het bovenfte ooglid is bezet met zeer korte en ftyve ooghairtjes. Zyn neus is zodanig plat, dat men, zonder de opening der neusgaten, moete zou hebben om dezelve te onderscheiden. De tuffchenruimte, die 'er is tuffchen deze opening en den mond, is van meer dan een half duim, het geen veel is voor een dier, waarvan de hoogte naauwlyks een voet en agt duim haalen kan. Hy heeft geen kin, zyne ooren zyn zonder hair, zyne handen zyn zeer lang, naar evenredigheid van zyn lighaam: zy kunnen meer dan drie duim haalen;

(*d*) Zie hierna de Hiftorie van den mandril, en *Pl. XVI* en *XVII*.

(*e*) Zie hiervoor *bladz. 27* en *28*.

(*f*) *Ibidem*, *bladz. 27*.

zyne nagels zyn plat, gelyk die van den mensch; de duim heeft zyn oorsprong by de voorhand, en is bygevolg verre af van de andere vingeren. Ik heb reeds gezegd, dat de plant zyner voeten zonder hair was, en de vinger of toon, die daar de plaats van duim bekleedt, staat ook veel meer agterwaards dan de andere vingers; en het geen verdient opgemerkt te worden, is, dat men 'er geen nagel op ziet, noch zelfs eenig teken dat 'er ooit een nagel op geweest is.

De afbeelding vertoont hem regtop; dit is egter zyne natuurlyke houding niet. De Hr. Professor CAMPER, die ook een dergelyk dier uit de Indiën ontvangen heeft, heeft 'er de beenderen van onderzocht, en gezien, dat het zelve meer gemaakt was om op vier dan op twee beenen te gaan; ook heeft hy de stem-werktuigen van het zelve waargenomen, en is overtuigd geworden, dat het voor het zelve onmogelyk is, geleedigde toonen te formeeren, gelyk de menschen kunnen doen: men zal met vermaak zyne waarneemingen leezen, in een werk, 't welk hy onlangs uitgegeeven heeft.

Ik geef de afmetingen niet van dezen aap; men zou daar met geene genoegzaame zekerheid op aan kunnen gaan, dewyl zy genomen zyn naar een opgezet vel, daar men voor een gedeelte de beenderen, die de borstholte formeerden, uit weggenomen heeft. Zyne grootte, die, gelyk ik gezegd heb, geen voet en agt duim haalen kan, schynt aan te wyzen, dat hy zeer jong was, schoon hy, uit zyne tanden te oordeelen, al vry oud schynt te zyn: dezelve zyn zo groot als die van een volwassen mensch, en op dezelfde wyze geschikt. Daar zyn vier snytanden in yder kaakbeen, en de hondstanden steeken 'er niet boven uit.

Dit dier is my gezonden onder den naam van orang-outang, en egter is het noch die van TULPIUS, noch de pongo, noch de jocko van den Hr. DE BUFFON: even min is het de gibbon; hy heeft 'er de lange armen niet van; ook zal men niet zeggen dat het de pithecus der ouden is, schoon de kenmerken, waardoor de Hr. DE BUFFON (g) denzelven onderscheidt, vry wel op hem passen; maar de pithecus hoort in 't noordelykst gedeelte van Afrika, en in klein Asie t'huis, en niet in de Oost-Indiën. Wy mogen hieruit besluiten, dat de naam van orang-outang eene weinig bepaalde betekenis heeft, en dat men denzelven onverschillig geeft aan alle aapen zonder staart, die juist daardoor meer naar de menschlyke gedaante schynen te naderen dan de aapen met een staart; en dat 'er waarschynlyk verscheiden soorten van deze dieren zyn, welke wy nog niet kennen.

De hand van een wild mensch, hierboven bladz. 40 en 41 beschreeven, is, naa naauwkeuriger onderzoeking bevonden een nagemaakte hand te weezen, door konst te zamen gesteld, gelyk zulks blykt uit een brief, geschreeven van den Hoogleraar VINK, aan den Hoogleraar P. CAMPER, gedagtekend den 5 February 1783; zo dat 'er geene verdere gevolgtrekking wegens derzelve grootte, als anderzins, kan plaats hebben.

(g) Zie hierna de Historie van de pithecus.

De Sere del.

C. F. Fritsch jr.

LE JOCKO.

L ORANG-OUTANG .

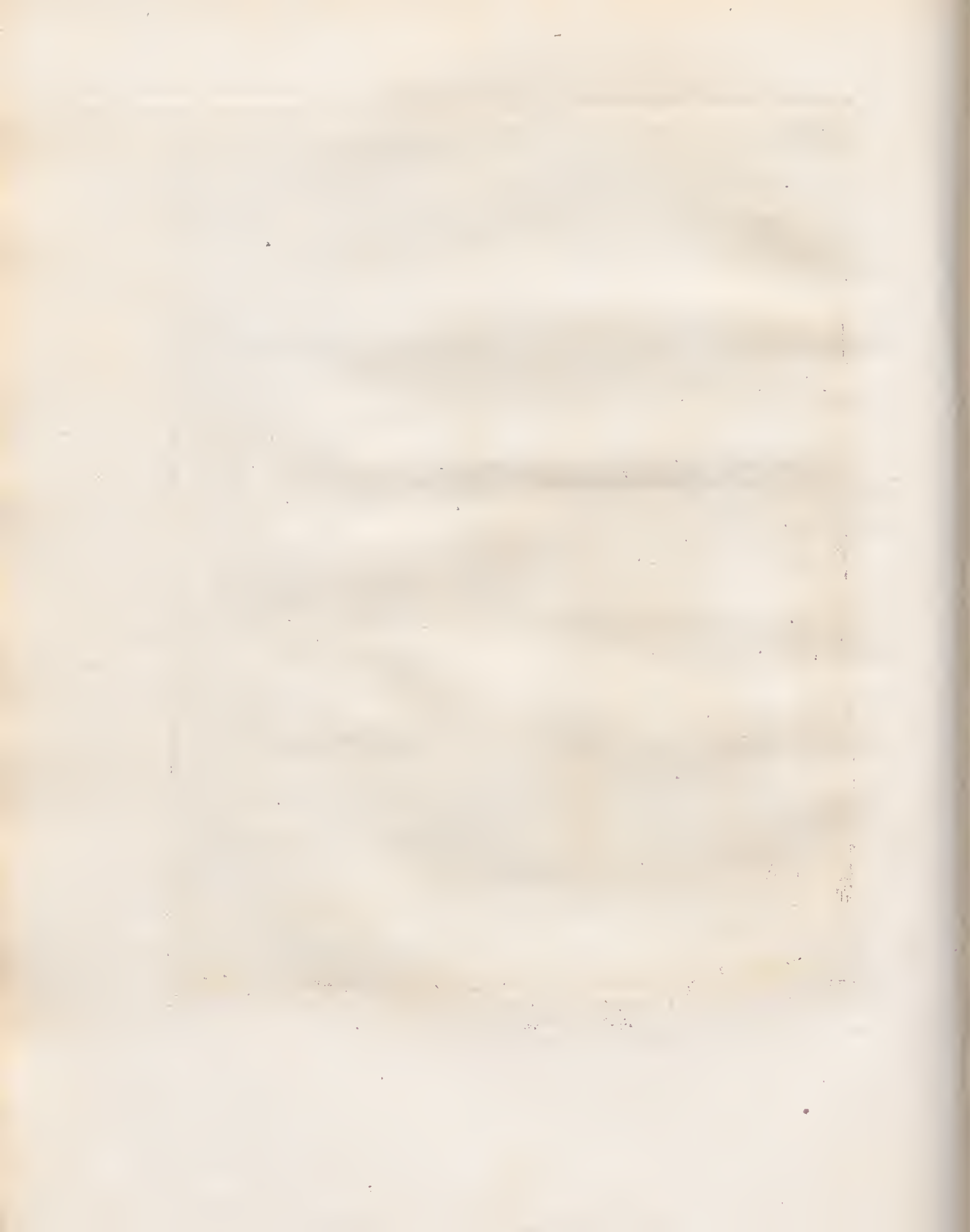
Jongham Peit

R. Vokes del.

SINGE SANS QUEUE.

C.F. Fritsch sc.

TWEEDE BYVOEGZEL TOT DE NATUURLYKE HISTORIE VAN DE ORANGS-OUTANGS, DOOR DEN Hr. PROFESSOR ALLAMAND.

Ik heb in het voorgaande Byvoegzel de afbeelding gegeven van een aap zonder staart, of orang-outang (*a*), die my van Batavia gezonden was. Deze afbeelding gemaakt naar een dier, dat langen tyd in brandewyn geweest was, daar ik het uitgenomen had, om het te laten opzetten, kon het zelve niet dan zeer onvolmaakt vertoonen; ik meende die afbeelding egter te moeten mededeelen, om dat men toen geene andere hadt. Dezelve scheen my toe een verschillend dier te zyn van dat, 't welk door TULPIUS (*b*) beschreeven is: sedert heb ik redenen gehad van te denken, dat het het zelve is, zonder dat ik daarom de afbeelding, welke die Schryver daarvan gegeven heeft, beter heb gevonden.

Eenige jaaren daarna, in 't begin van july 1776, zondt men van de Kaap de Goede-hoop aan den Heere Prins van Oranje, een wyfje van een dezer dieren, en van dezelfde foort als dat, 't welk wy beschreeven hebben; ik heb van deze gelegenheid gebruik gemaakt, om 'er eene naauwkeuriger afbeelding van te geeven; men ziet dezelve in *Pl. 12.*

Dit wyfje kwam in goede gezondheid over; zodra ik daar tyding van kreeg, ging ik het zelve zien, en 't was met spyt, dat ik het aan een blok zag vast gemaakt, met een zwaare ketting die haar om den hals vast zat, en haar in haare bewegingen geweldig belemmerde. Ik won terstond haare gunst door de versnaperingen welke ik haar gaf, en zy liet zig door my op myn gemak onderzoeken.

Het grootste gedeelte van haar lighaam was bedekt met rosagtig hair, overal van dezelfde lengte, uitgezonderd op den rug, daar het wat langer was. Daar was geen hair op den buik, alwaar het vel zig naakt vertoonde; maar eenige weeken daarna stond ik zeer verwonderd van dit zelve gedeelte nuig te zien, gelyk het overige des lighaams. Ik weet niet of het te vooren bedekt was geweest met hair, dat uitgevallen was, dan of dat hair, 't welk zig nu vertoonde, voor de eerste reize te voorschyn kwam. De orang-outang, welke TULPIUS beschreeven heeft, en dat ook een wyfje was, hadt insgelyks den buik zonder hair. Haar gelaat was plat, naar onderen egter een weinig opgezet, maar veel minder dan by den magot en de andere foorten van aapen. Zy was naakt en taankleurig, met een vlak rondom yder oog, en eene nog grooter rondom den mond, welke vlak eene kleur hadt, die wat tot de vleeschkleur naderde. Haare tanden waren zo als de Hr. DE BUFFON dezelve beschreeven heeft, onder de onderscheidende kenmerken der orangs-outangs. Het onderste gedeelte van haar neus was zeer breed

(*a*) Zie Plaat 13.

(*b*) Zie TULPII, *Observationes medicæ.*

en weinig verheven: haare neusgaten waren verre afftaande van haar mond, wegens de aanmerkelyke hoogte van den bovenlip. Haare oogleden waren bezet met ooghairtjes, en boven dezelve waren eenige hairen, maar welken men geene winkbraauwen konde noemen. Haare ooren waren gelyk aan die van den mensch. Haare kuiten waren zeer weinig zichtbaar; men zou zelfs kunnen zeggen, dat zy 'er geene hadt; haare billen waren ruig, en men merkte daar geene eeltagtigheden op.

Als zy overcind stondt, was haare lengte van de plant der voeten tot boven aan 't hoofd, slegts van twee en een half voet; haare armen waren zeer lang; van de oksels tot aan 't einde der vingeren gemeeten, konden zy drie-en-twintig duimen haalen; zy konden egter, wanneer het dier overeind stondt, den grond niet bereiken, gelyk die van de beide gibbons, door den Hr. DE BUFFON (c) beschreeven. De handen en voeten waren niet ruig; hunne kleur was zwartagtig, en zy waren zeer lang naar evenredigheid van 't lighaam. Van de voorhand af, tot aan 't einde van den kleinften vinger, hadt de hand de lengte van zeven duimen; die van haar voet was van agt; de groote toon was zonder nagel, terwyl de duim en alle de andere vingers met nagelen voorzien waren. Men ziet uit deze beschryving, dat, op de grootte na, dit wyfje van dezelfde soort was als het dier, 't welk ik hier boven beschreeven heb. Zy kwam oorspronkelyk van Bornoo; men hadt haar van Batavia naar de Kaap de Goede-hoop gezonden, alwaar zy een jaar heeft doorgebracht; van daar is zy in de Dierengarde van zyne D. H. den Prinse van Oranje gekomen, alwaar zy zo lang niet geleefd heeft; zy stierf in January 1777.

Zy hadt geen kwaadaartig voorkomen; zy gaf gereedlyk de hand aan elk die haar de zyne aanbod; zy at zonder galzigheid, brood, wortelen, fruiten, en zelfs gebraden vleesch, maar van raauw vleesch scheen zy geen werk te maaken. Zy nam het kopje daar haare drank in was, met eene hand aan, bragt het aan haar mond, en ledigde het zeer bedaardlyk. Alle haare bewegingen waren vry langzaam; zy betoonde weinig levendigheid, en zy scheen eer wat droefgeestig te zyn; zy speelde met een stut deken, dat haar voor bed verstrekte, en hieldt zig dikwils bezig met het zelve te scheuren. Haare gewoone houding was zittende, met haare kniën en dijen om hoog; als zy ging was zy byna in dezelfde houding; haare billen waren weinig van de aarde af. Ik heb niet gezien, dat zy zig volmaakt regt overeind hieldt, behalven dan wanneer zy iets verhevens wilde vatten, en zelfs dan nog waren haare kniën altyd een weinig gevouwen, en zy was dan waggelende, het geen my te meer bevestigt in het geen ik hier boven gezegd heb, naamlyk dat deze dieren niet gemaakt zyn, om regtop te gaan gelyk de mensch, maar om alle vier hunne beenen te gebruiken, gelyk de viervoetige dieren; schoon deze laatste gang voor hun ook vry ongemaklyk moet zyn, ter oorzaak van het maakzel hunner handen; zy komen my voor inzonderheid geschikt

(c) Zie hierna de Historie van de gibbons, en Pl. II en III.

geschikt te zyn, om op de boomen te klouteren; ook hadt ons wyfje haar vermaak om tegen de tralien van het venster van haar vertrek, zo hoog op te klimmen, als de lengte van haar keten toeliet.

De Hr. VOSMAER, die haar al den tyd, dien zy in de Dierengaardè van zyne Hoogheid geleefd heeft, heeft waargenomen, heeft 'er ook eene zeer goede beschryving van uitgegeeven (e), waaruit ik de vroeger gemelde afmetingen genomen heb, om dat zy naauwkeuriger waren dan die, welke ik op het leevend dier konde neemen, terwyl het in beweging was. Hy is zeer oplettende geweest, om deszelfs verrigtingen van naby te onderzoeken, en het geen hy daarvan gemeld heeft, verwekt veel belang. Men heeft vermaak om de bedryven van een dier, 't welk die van den mensch zo wel nabootst te zien, of de byzonderheden te leezen; wy zyn geneigd om aan het zelve een trap van vernuft boven dat van alle andere dieren toe te schryven, schoon alles, waar over wy ons in hun verwonderen, een gevolg is van het maakzel van hun lighaam, en byzonderlyk hunner handen, waarvan zy zig met zo veel gemak als wy bedienen. Indien de hond gelyke handen hadt, en zig regt op zyne agterste pooten houden konde, zoude hy ons vernuftiger voorkomen dan de aapen. Terwyl dit wyfje hier te lande geweest is, heeft de Hr. VOSMAER niet waargenomen, dat zy haare geregelde vloeijingen gehad heeft. Hy heeft 'er in twee plaaten, drie afbeeldingen van gegeven, die haar, in drie verschillende houdingen zeer wel vertoonen.

Ter zelfder tyd als dit dier hier was, hadt men te Parys een wyfjes gibbon, gelyk ik vernam uit een brief van den Hr. DAUBENTON, die my schreef, dat haare wyze van gaan ten naastenby dezelfde was als die, welke ik straks beschreven heb. Zy liep byna regt overeinde, maar haare beenen en dyen waren wat gebogen, en somtyds zettede zy haar hand op den grond, om het waggelend lyf te ondersteunen: zy wankelde wanneer zy, regtop zynde, zig in haaren gang stuitte; zy droeg, of steunde niet dan op de hiel, en hieldt de plant des voets naar boven; zy bleef niet lang in deze houding, die gedwougen schein.

De Hr. GORDON wien ik bykans altyd moet aanhaalen, heeft my de aftekening van een orang-outang gezonden, dien de Koning van Asham, een land ten Westen van Bengalen, met verscheiden andere zonderlinge voorwerpen, ten geschenke gegeven hadt aan den Hr. HARWOOD, President van den Provinciaalen raad van Dinagipal. De broeder van den Hr. HARWOOD, bragt denzelven mede naar de Kaap, en gaf hem aan den Hr. GORDON, by wien hy ongelukkig maar eenen dag in 't leven bleef. Hy was op het schip van de scheurbuik aangetaft, en aan de Kaap de Goede-hoop komende, was hy zo zwak, dat hy na verloop van vier-en-twintig uren stierf: dus koude Hr. GORDON niet meer doen dan hem te laten aftekeneu; doch geen tyd gehad hebbeude, om eigen waarneemingen op het dier te doen, heeft hy my die, welke de Hr. HARWOOD hem heeft medegedeeld, toegezonden.

(e) Beschryving van de zo zeldzaame als zonderlinge aaps-foort, genaamd *orang-outang*, door A. Vosmaer.

Deze orang-outang, in 't land daar hy oorspronklyk t'huis hoort, *voulok* geheeten, was een wyfje, dat haare geregelde vloeiingen hadt, maar die ophielden, zodra zy van de fcheurbuik was aangetaft. Zy was van een zagtaartig karakter, de aapen alleen mishagden haar, die kon zy niet verdraagen. Zy hieldt zig, gaande, altyd regtop; zy kon zelfs zeer snel loopen. Wanneer zy over een tafel ging, of tuffchen porcelein, was zy zeer opletende om niets te breeken: als zy ergens opklauterde, maakte zy alleen gebruik van haare handen; zy hadt de kniën gelyk een mensch; zy kon zulk een fcherp gefchreeuw maaken, dat men, digt by haar zynde, de ooren stoppen moeft, om 'er niet door verbyfterd te worden. Zy fprak dikwils, en verfcheiden maalen agter malkanderen, de fyllaben *yaa-hou* uit, blyvende inzonderheid op de laafte fyllabe staan. Wanneer zy eenig geraas hoorde, dat naar dien klank geleek, begon zy terftond ook te fchreeuwen. Wanneer zy wel te vreden was, hoorde men haar een zagt geknor maaken, dat uit de keel voortkwam; ziek zynde, klaagde zy als een kind, en zocht hulp. Zy leefde van gewaffen en melk. Nooit hadt zy een dood dier willen aanraaken, noch vleefch eeten; zy weigerde zelfs te eeten van een bord, daar het opgeweest was. Als zy wilde drinken, ftak zy haare vingers in 't water en lekte dezelve af. Zy bedekte zig gaarne met stukken zeildoek, maar zy wilde geene kleederen aanhebben. Zo dra zy haaren naam, die *jenny* was, hoorde noemen, kwam zy. Zy was doorgaands vry droefgeeftig en peinzende; zy was zeer zinnelyk; haare ontlastingen moettende doen, terwyl zy op 't fchip was, hieldt zy zig met de handen aan een touw vast, en deedt de ontlasting in zee vallen.

De lengte van haar lighaam was van twee voet vyf en een half duim, en die van het minft dikke gedeelte van tien en een half duim. Terwyl zy gezond was, was zy beter in het vleefch, en zy hadt kuiten. De tekening, welke de Hr. GORDON de goedheid heeft gehad my te zenden, is gemaakt terwyl zy ziek, of miffchien toen zy reeds geftorven, althans ten uiterften vermagerd was; dus dient zy flegts om een denkbeeld te geeven van haare lengte, en van haar gelaat, dat vry gelyk fchynt aan dat van het wyfje, dat wy hier gehad hebben. Ook zie ik door de fchaal, die by deze tekening gevoegd is, dat de afmetingen der verfchillende deelen tennaafteby dezelfde zyn. Maar daar was dit verfchil tuffchen deze twee orangs-outangs, dat die van Borneo geen nagel aan den grooten toon hadt, terwyl die van Asham dezelve hadt, gelyk de Hr. GORDON my wel uitdrukkelyk gefchreeven heeft; ook heeft hy zorg gedraagen, dat deze nagel in de tekening vertoond wierd. Zou dit verfchil ook eene verfcheidenheid van foort aanduiden tuffchen deze dieren, die voor het overige, door wezendlyker karakters, zo veel overeenkomst onder malkanderen fchynen te hebben?

BESCHRYVING VAN DEN JOCKO.

Ik heb niets dan het opgezette vel (*Pl. I.*), en het grootste gedeelte van het geraamte gezien van den jocko, welken men in 1740, te Parys vertoonde: hy stierf in 't volgende jaar te Londen, alwaar hy geopend wierdt; men bragt hem, in wyngest, herwaards, en men plaatste hem in 't Kabinet; vervolgens heeft men het vel laten opzetten, en het geraamte doen gereed maaken. Deze aap was in Afrika, diep in Gabon, langs de kust van Angola, gevangen; regtop staande, hadt hy twee voeten, en vier of vyf duimen noogte, van de hiel tot aan den kruin des hoofds. Hy was grooter dan die, welke door TYSON onder den naam van dwerg is beschreven (*a*), en die niet veel meer dan twee voet in de lengte haalen konde. Na de beschryving van den dwerg van TYSON met onzen jocko vergeleken te hebben, heb ik deze twee dieren zo wel gelykende gevonden, dat 'er alle reden is om te denken, dat zy van dezelfde soort waren, gelyk zy inderdaad tot het zelfde land behoorden.

Het vel, dat ten onderwerpe voor deze beschryving gediend heeft, was met eenige harde hairen op den kant van den bovenlip, en van vooren op het onderste kaakbeen bezet; het overige van het gelaat was naakt, uitgezonderd de wangen, die een gelyk soort van hair hadden als op 't overige des lighaams was. Daar waren ooghairtjes aan de beide oogleden, en eenig hair ter plaats van de wenkbrauwen. Daar was grys hair op 't midden van den balzak, en rondom den aars. Het hoofdhaar verschilde niet van het overige des lighaams, noch in de zwarte kleur, noch in deszelfs andere hoedanigheden. Het langste zat aan de zyden van het aangezigt en op de schouders; het was twee of derde half duim lang. Het hair was genoeg gevuld om het vel op het hoofd, op den rug, op de schouders, en op de buitenkant van alle vier de beenen te bedekken; het was, daarentegen, zeer yl, en liet het vel doorschynen op de borst, in de zyden van den buik, en op de binnenkant der vier beenen. Het was aan de zyden des hoofds nederwaards, en op de buitenste en agterste zyden van de dye, gelyk ook op den buitenkant van den voorarm, opwaards gerigt, terwyl het hair van den arm nederwaards liep, zo dat de punten der hairen ter plaats van den elleboog tegen malkanderen aanstonden. TYSON geeft de rigting van 't hair aan den voorarm van den jocko, als een kenmerk, 't welk dit dier met den mensch gemeen heeft, maar het heeft het zelve ook met verscheiden dieren gemeen.

(*a*) Orang-outang, *sive homo sylvestris*, or the anatomy of a Pigmiæ. I. Vol. in 4to. Lond. 1699.

Dewyl ik geene nauwkeurige afmetingen konde neemen, naar een opgezetz vel, gelyk dat van den jocko in des Konings Kabinet, zo stel ik in de volgende tafel de voornaamste afmetingen, welke TYSON op zyn leevende pigmee genomen heeft.

	voeten, duimen, lynen.		
Hoogte van de hiel tot de kruin des hoofds	2.	0.	6.
Omtrek des lighaams onder aan de borst	1.	3.	0.
Dezelfde omtrek op de heupen	0.	9.	6.
Omtrek van 't hoofd onder de ooggen en ooren	1.	0.	6.
Opening van den mond	0.	2.	1.
Hoogte van het midden van de bovenlip tot aan de wenkbrauwen	0.	2.	7.
Lengte van de wenkbrauwen tot aan 't agterhoofd	0.	7.	0.
Middellyn van 't oor van boven naar beneden	0.	2.	4.
Overdwarsche middellyn	0.	1.	5.
De omtrek van 't oor	0.	5.	2.
Omtrek van het gedeelte van het oor, dat aan 't hoofd vast was	0.	2.	4.
Hoogte van onder het schaamdeel tot aan het sleutelbeen	0.	9.	6.
Afstand tusschen de navel en het borstbeen	0.	3.	3.
Afstand tusschen de navel en het onderste van 't schaamdeel	0.	2.	10.
Afstand tusschen de twee tepels	0.	3.	0½.
Lengte van den arm, van de schouders tot aan den top der vingeren	1.	4.	0.
Omtrek van den arm	0.	4.	1.
Omtrek van den voorarm	0.	4.	8.
Lengte van de hand, van de voorhand af tot aan 't einde van de middelste vinger	0.	5.	2.
Lengte van den duim	0.	1.	3.
Lengte van den tweeden vinger	0.	1.	10½.
Lengte van den middelsten vinger	0.	2.	4.
Lengte van den vierden vinger	0.	2.	3.
Lengte van den vyfden vinger	0.	1.	5.
Omtrek van den duim en den kleinen vinger	0.	0.	11½.
Omtrek der andere vingeren	0.	1.	3.
Lengte van de palm van de hand	0.	2.	10.
Breedte	0.	1.	7½.
Hoogte van de hiel tot aan het bovineinde van het dyebeen	0.	11.	3.
Lengte van de hiel tot aan het einde van den middelsten vinger, die de langste was	0.	5.	5.
Omtrek van de dye	0.	5.	8.
Omtrek van het been aan de dikste plaats	0.	4.	0.
Omtrek van den voet aan het begin van den duim	0.	4.	8.
Lengte van den duim	0.	1.	5.
Lengte van den tweeden vinger	0.	0.	11½.
Lengte van den derden	0.	1.	5.
Lengte van den vierden	0.	1.	2.
Lengte van den vyfden	0.	0.	11½.
De grootste breedte van de plant des voets aan het begin van de grootste toon	0.	1.	10½.

Dezelfde breedte by de hiel	.	.	voeten, duimen, lynen.
Omtrek van de groote toon aan de dikfte plaats	.	.	o. 1. 5.
Omtrek der andere toonen	.	.	o. 1. 5.
	.	.	o. o. 11 $\frac{1}{4}$.

Om eenige beschryving van de binnendeelen van den jocko te geeven, zal ik uit de waarneemingen, welken TYSON over de ingewanden van zynen dwerg gemaakt heeft, die overneemen, die de meeste betrekking tot myn ontwerp van beschryving hebben, en dezelve hier bybrengen.

De buik van de pygmeë van TYSON was plat en breed, gelyk die van den mensch.

Het netvlies strekte zig zo verre uit als de ingewanden; het was breed en zeer dun.

De wentelingen der darmen en hunne plaatsing waren ten naaften by als in den mensch.

De maag geleek naar die van den mensch; haare groote omtrek was van zeventien duimen, en de kleine van byna een voet.

De darmen waren omtrent negen voeten lang van de portier der maag tot aan den blinden darm, en de lengte van de darmbuis in 't geheel, den blinden darm daar niet mede onder begreepen, was van omtrent twaalf voeten. Het wormswyze aanhangzel was zo dik als een ganze pen; de dunne darmen hadden twee duim en zeven lynen in den omtrek, en de kronkeldarm drie en een half duim. Hy was, naar evenredigheid, wat langer dan in den mensch, maar hy hadt dezelfde plaatsing.

De lever geleek naar die van den mensch, zy was vyf duim en twee lynen lang, twee duim en tien lynen breed, en een duim agt lynen dik. Het galblaasje was langer dan in den mensch, en meer van de lever afgescheiden; het had drie duimen, negen lynen lengte.

De milt was loodkleurig, en van het zelfde maakzel als die van den mensch; zy hadt twee duim vier lynen lengte, en een duim twee lynen breedte.

De nieren geleken naar die van den mensch, in de plaatsing, in de uitgestrektheid van het bekken, en in het maakzel van haare verschillende zelfstandigheden; maar haare holte was minder groot: zy hadden twee duim en eene lyn lengte, een duim en vyf lynen breedte, en byna een duim dikte.

Het zenuwagtig middelpunt van het middelrif was uitgestrekter dan in den mensch.

De longen geleken naar die van den mensch; de regter bestondt uit drie kwabben, en de linker uit twee.

Het hart was stomp, gelyk by den mensch.

De tong was wat smaller dan by den mensch.

De voorherfenen geleken naar die van den mensch, en waren, naar evenredigheid, even groot; zy wogen elf oncen zeven groffen. De agterherfenen geleken ook naar die van den mensch.

De tepels waren twee in getal; aan wederzyde van de borst eene, gelyk by den mensch.

Daar was geen balzak. De zaadballen waren onder het vel in de streek van het schaamdeel, alwaar zy ter wederzyde van de roede een verhevenheid formeerden.

De roede verschilde van die van den mensch, zy hadt byna twee duimen lengte, een duim en twee lynen omtreks aan den wortel; zy bestondt uit twee holagtige lighaamen; zy was puntig aan het einde, daar was geen toompje.

De blaas was langwerpig, en minder rond dan in den mensch; de zaadballen, de zaadvaatjes, en de voorstanders geleken naar die zelfde deelen, in den mensch gezien.

Het geraamte van den jocko, dat my ten onderwerpe van deze beschryving gediend heeft, was van een jong individu, en zyne been-aangroeizels waren nog niet volkomen been geworden; ik heb het hierom vergeleken met het geraamte van een kind, dat tennaastenby in denzelfden staat is, om de gelykheden en de verschillen die tusschen den jocko en den mensch in de figuren der beenderen plaats heeft, met meer naauwkeurigheid te bepalen.

Het hoofd van den jocko is naar evenredigheid minder zwaar dan dat van den mensch: het heeft minder hoogte, minder breedte, en zelfs minder lengte, schoon de kaakbeenen veel meer voorwaards uitspringen. De beenagtige kas van het bekkeneel heeft minder ruimte, inzonderheid in het agterste gedeelte; en in 't algemeen is 't hoofd van den jocko in figuur zeer verschillende van dat van den mensch. De maanswyze uitsteekzels zyn zeer weinig zichtbaar; daar was geen kroon-naad. De groote vleugelen van het wiggebeen zyn niet zo uitgetrekt als in den mensch; zy verlangen zig niet tusschen het slaapbeen en het voorhoofdsbeen, tot aan het kruinbeen; in tegendeel het slaapbeen en het voorhoofdsbeen geleedigen zig te zamen, en zelfs raakt het slaapbeen aan het jokbeen, boven het wiggebeen, het geen een groot verschil maakt in den vorm van het hoofd van den jocko, met dat van den mensch vergeleken; ook heeft het hoofd van den jocko minder hoogte van de jokbeenige boog tot aan de kruin. De kaakbeenen zyn langer dan in den mensch. De eigen beenderen van de neus zyn ook langer; zy maaken geen dwars gewelf met die van het kaakbeen; de opening der neusgaten is lager dan by den mensch; want zy is geheel onder de oogholten; zy heeft minder hoogte dan by den mensch, en het onderste gedeelte is veel meer van den tandkassigen rand van 't kaakbeen verwyderd. Hier door is de snuit van den jocko verlengd, en is zyn bovenlip zeer lang. De oogholten zyn grooter dan die van den mensch; het beenagtig schutzel, dat dezelve afscheidt, heeft veel minder breedte; bygevolg zyn de oogen niet zo verre van malkanderen verwyderd. De oogholten hebben meer hoogte dan breedte, terwyl zy in den mensch gemeenlyk meer breedte dan hoogte hebben, of deze twee maaten ten minsten gelyk zyn. Het bovenste ge-

deelte van den rand der oogholten is zeer uitspringende, in de gedaante van een wrong, die tot op het onderste van het voorhoofd voortgaat, van het eene ooghol tot het ander. Deze wrong geeft aan het voorhoofdsbeen van den jocko, eene zeer verschillende gedaante van die van het voorhoofdsbeen van den mensch, en schynt het bovenst van het gelaat te bepalen, en daarvan het grootst gedeelte van het voorhoofdsbeen af te zonderen. Het gelaat van den jocko wordt van onderen bepaald, door den tandkassigerboog van het bovenste kaakbeen; de basis van de kin, in plaats van voorwaards uitspringende te zyn, gelyk by den mensch, is gerond en agterwaards hellende; ook heeft de jocko geen vleezige uitspringende kin, door eene dwarfsche plooi van de onderste lip onderscheiden, gelyk de kin van den mensch is; ik heb dezelfde aanmerking gemaakt op alle andere voortden van dieren, welken ik in 't vleesch of in geraamte gezien heb.

Daar waren in ons geraamte maar twee tanden over, naamlyk de tweede en de derde baktand aan de regter zyde van het onderste kaakbeen; zy geleken wel naar die van den mensch.

De binnenwanden van het bekkeneel van den jocko, met die van het bekkeneel van den mensch vergelkende, vindt men zeer duidelyke verschillen in de evenredigheden dezer holten. De holten zyn minder groot, daar is byna geen voetspoor van de verhevenheid van het zeefbeen, *haanekam* genaamd.

De jocko verschilt veel van den mensch, in de plaatsing der geleeding van het hoofd met den hals, en door de rigting van het vlak, van het groote agterhoofds gat: dit gat en de knokkels, die op den rand zyn, zyn in den jocko meer agterwaards geplaatst, dat is naderby het agterhoofd en verder van het aanzigt, en bygevolg is het wiggebeens uitsteekzel veel langer (*b*). Den jocko ondersteunende regtop te staan gelyk een mensch, zo is het plan van het groote agterhoofds gat, schuinsch gerigt van beneden naar boven, en van vooren naar agteren, zo dat indien het voorwaards verlengd was, het onder het aangezigt van den jocko zou doorgaan; by den mensch integendeel is dit vlak tennaastenby horizontaal, en zo het verlengd wierdt zou het onder de oogen passeeren. Dit verschil tusschen den jocko en den mensch, ten opzigt van de geleeding van het hoofd met den hals, maakt, dat de mensch minder gemaklykheid zou hebben dan de jocko, om zyn aangezigt voorwaards te vertoonen, zo hy zyne handen op de aarde zettede, om zig in de houding der viervoetige dieren te plaatsen, en dat de jocko verplicht is zyn hoofd te buigen, om zyn gelaat naar voren te vertoonen, terwyl hy regtop staat als een mensch.

De nek-wervelbeenderen van den jocko, gelyken naar die van den mensch, maar de rug-wervelbeenderen verschillen van die van den mensch in getal; daar zyn 'er dertien, en derhalven dertien ribben aan weerskanten, zeven waare en zes valsche; zy zyn minder breed en dikker dan die van den mensch.

(*b*) Zie de *Mémoires de l'Acad. royale des Sciences. Ann. 1754. Mémoires sur les différences de la situation du grand trou occipital dans l'homme & dans les Animaux.*

Het borstbeen was niet geheel been in het geraamte dat het onderwerp van deze beschryving is; men onderscheidde daarin slegts de drie eerste beenderen. Het is my voorgekomen, dat, zo de beenwording van het borstbeen, volkomen was geweest, de geledingen van de ribben met het borstbeen, zo als in den mensch geschikt zouden hebben kunnen zyn. De ribben hadden minder kromte en helling naar beneden of naar agteren, dan in den mensch, en by gevolg was het boorstbeen verder af van de wervelbeens kolom.

Daar waren maar vier lenden-wervelbeenderen in ons geraamte; maar ik heb bemerkt, dat men dit geraamte maakende, de tweede hadt weggenomen; dus denk ik dat de jocko vyf lenden wervelbeenderen heeft, gelyk Tyson zegt (c): het is my voorgekomen, dat deze wervelbeenderen, en die van den rug, van die van den mensch niet verschilden, dan voor zo verre zy naar evenredigheid kleiner waren.

Het heiligbeen hadt vyf valsche wervelbeenderen gelyk dat van den mensch; maar het was kleiner, en het verwyderde zig minder van de rigting van de wervelbeens kolom; het was ook minder holrond langs zyne binnenzyde.

Het stuitbeen bestondt uit vier of vyf stukken, gelyk in den mensch; maar het was meer verlengd, en veel minder gekromd naar het bekken. Door deze verschillende rigting en kromming, heeft de jocko minder betrekking tot den mensch, dan tot de viervoetige dieren, want zy hebben het heiligbeen en de eerste wervelbeenderen van den staart, ten naastenby op dezelfde lyn geplaatst, als de wervelbeens kolom. Tyson heeft waargenomen, dat het stuitbeen van den fater wat uitspringende was, en eene uitpuiling op het vel formeerde.

De beenderen van het bekken van den jocko, hebben ook meer betrekking tot die der viervoetige dieren, dan tot die van den mensch, niet slegts door hunne rigting maar ook door hunne gedaante.

Het heupbeen is naar evenredigheid langer en minder breed dan in den mensch; by gevolg heeft zyne kam minder lengte, het geen de breedte van het been veel vermindert; het grootste verschil van lengte is in die van den voorsten rand en van de uitranding; dus is dat gedeelte van het been, 't welk tusschen het heiligbeen en de panswyze holligheid is, zeer lang, en geeft aan het bekken veel meer lengte dan breedte, gelyk in de viervoetige dieren, en integendeel van het geen by den mensch plaats heeft. De voorste rand van het heupbeen heeft geene doornen. Daar is geene bolrondte op den buitenzyde, noch holrondte aan den binnenkant, gelyk in den mensch. Dit been is minder hellende op de wervelbeens kolom, dan dat van den mensch, en bygevolg maakt het vlak, van den ingang van het bekken met de wervelbeens kolom, een stomper hoek, in den jocko dan in den mensch.

De

(c) Orang-outang, enz. pag. 69.

De beenderen der schamelheid zyn langer dan by den mensch, en werken met de heupbeenderen mede, om den ingang van het bekken meer lang dan breed te maaken, gelyk in de viervoetige dieren. De beenderen van het schaamdeel geledigen zig te zamen, niet flegts door hunnen hoek, gelyk in den mensch, maar ook door hunnen tak gelyk in de viervoetige dieren, zo dat zy eene goot maaken, onder de lyfmoeders-schede der wyfjes-aapen, gelyk als onder die der wyfjes van andere viervoetige dieren.

De uitpuiling van de heup is my grooter voorgekomen dan in den mensch, schoon de jocko geene eeltachtigheden op dat been heeft, gelyk de meeste andere aapen. Het eironde gat is niet ronder dan in den mensch, ter plaatse van deszelfs rand, die geformeerd wordt door het heupbeen, om dat zyn tak zig meer van het lighaam van het been verwydert, om zig met den tak des beens van het schaamdeel te zaaam te voegen, het welk ook van het lighaam van dit been meer verwyderd is, ter oorzaake der vereeniging met den tak van het andere been des schaamdeels.

Het schouderblad is minder breed, en veel meer verlengd dan dat van den mensch; door deze gedaante gelykt het meer naar het schouderblad der viervoetige dieren. De ravensbek, het schouderbeenshoofd, en het sleutelbeen gelyken naar die zelfde deelen in den mensch gezien.

Het duidelykste verschil, 't welk ik heb opgemerkt, tusschen de arm- en dye-beenderen van den jocko, en van den mensch, bestaat hierin, dat het dyebeen in den jocko korter is.

De beenderen van den voorarm, van het been, van de voeten, ontbreken in het geraamte, dat my ten onderwerpe van deze beschryving gediend heeft.

	voeten, duimen, lynen.		
Lengte van het einde der kaakbeenen tot aan het agterhoofd	o.	5.	5.
De grootste breedte van het hoofd	o.	3.	4.
Lengte van het onderste kaakbeen, van deszelfs voorste eind tot aan den agtersten rand van het knokkelwyze uitsteekzel	o.	3.	5.
Dikte van het voorste gedeelte van het been des boven-kaakbeens	o.	o.	9.
Breedte van het bovenste kaakbeen ter plaatse der hondstanden	o.	1.	7.
Afstand tusschen de oogholten en de opening der neusgaten	o.	o.	5.
Lengte van die opening	o.	o.	9.
Breedte	o.	o.	8.
Lengte van de eigen beenderen der neus	o.	1.	1.
Breedte aan de breedste plaats	o.	o.	2½.
Breedte der oogholten	o.	1.	1.
Hoogte	o.	1.	2½.
Breedte van het gat des eersten wervelbeens van boven naar beneden	o.	o.	8½.
Lengte van de eene zyde tot de andere	o.	o.	9.
Hoogte van het doornagtig uitsteekzel van het tweede wervelbeen	o.	o.	2.
Breedte	o.	o.	2½.
Lengte van de agtste rib, die de langste is	o.	6.	2.

	voeten, duimen, lynen.		
Lengte van het borstbeen	o.	3.	2.
Lengte van het lighaam van het vierde lenden-wervelbeen, dat het langste is	o.	o.	7.
Breedte van het bovenste gedeelte van het heupbeen	o.	2.	4.
Lengte van het been van het midden van de panswyze holligheid, tot in het midden van den bovenkant	o.	4.	4.
Lengte der eironde gaten	o.	1.	2.
Breedte	o.	o.	10.
Breedte van het bekken	o.	1.	11.
Hoogte	o.	3.	4.
Lengte van het schouderblad	o.	3.	6.
Breedte in 't midden	o.	1.	7.
Lengte van den schouder	o.	6.	9.
Lengte van het dyebeen	o.	6.	7.

D E P I T H E C U S (*).

” Daar zyn dieren, zegt ARISTOTELES, welker natuur dubbelzinnig is,
 ” en die gedeeltelyk tot den mensch, gedeeltelyk tot de viervoeti-
 ” gen behooren; zodanigen zyn de *pithecus*, de *kebos* of *cebus*, en de
 ” *cynocephalus*; de *kebos* is een *pithecus* met een staart; de *cynocephalus*
 ” is geheel gelyk aan den *pithecus*, alleenlyk is hy grooter en sterker, en
 ” hy heeft een uitspringenden snuit, naar dien van den dog zweemende,
 ” en het is daar van dat hy zyn naam heeft gekreegen; hy is ook van eene
 ” woester geaardheid, en heeft sterkere, en meer naar die van den hond
 ” gelykende, tanden.” Volgens deze plaats is het klaar, dat de *pithecus*
 en de *cynocephalus* door ARISTOTELES aangewezen, geen van beiden staart
 hebben, dewyl hy zegt, dat de *pithecus* met een staart, *kebos* genaamd wordt,
 en dat de *cynocephalus* in alles naar den *pithecus* gelykt, uitgezonderd al-
 leen den snuit, die meer vooruitkomt, en de tanden, welken hy grooter
 heeft. ARISTOTELES gewaagt derhalven van twee soorten van aapen zonder
 staart, den *pithecus* en den *cynocephalus* of hondskop; en van andere aapen
 met een staart, welken hy *kebos* noemt; thans zullen wy, om het geen wy
 kennen te vergelyken met het geen by ARISTOTELES bekend was, aanmerken,
 dat wy drie soorten van aapen zonder staart gezien hebben, te weeten den
 orang-outang, den gibbon, en den magot, en dat niet eene dier drie soor-
 ten de *pithecus* is; want de twee eerste, dat is te zeggen de orang-outang,
 en de gibbon, waren zekerlyk by ARISTOTELES niet bekend, dewyl deze
 dieren niet gevonden worden, dan in de zuidelyke deelen van Afrika, die
 in zynen tyd nog niet ontdekt waren, en om dat zy daarenboven zeer ver-
 schillende kenmerken hebben van die, welken hy van den *pithecus* geeft.
 Maar de derde soort, welken wy *magot* noemen, is de *cynocephalus* van
 ARISTOTELES; hy heeft daar alle de kenmerken van; hy heeft geen staart;
 hy heeft den bek gelyk die van een hond, met lange en dikke hondstanden;
 daarenboven wordt hy gemeenlyk gevonden in klein Asie, en in de andere

(*) *Pithecus*. *Hidaxos* in 't Grieksch; in 't Latyn *Simia*; in Tartarye *Chinchin*; volgens
 RUBRUQUIS; en in *China Sinsin*, volgens VADER DU HALDE.
Pithecus ARISTOTELES. *Hist. Anim. lib. II. cap. 8.*
Simia. GESNER, *Hist. Quaar. pag. 847. fig. ibid. Icon. Quadr. pag. 92. fig. ibid. Nota.*
 Het is dezelfde afbeelding nageemaakt.
Simia JONSTON, *de Quadr. tab. 59. duæ figuræ.*
Simia simpliciter didia, caudâ carens. RAY, *Synops. Quadr. pag. 149.*
Figura prima est earum simiarum que caudas non habent; he cæteris facilius & citius
mansuescunt; cæterisque solentiori ingenio præstant, hilarioresque & versutiores existunt.
 PRO-P. ALPINUS, *Hist. Egypti. lib. IV. tab. 20. fig. I.*
Simia unguibus omnibus planis & rotundatis.... Le Singe. BRISSON. *Regn. Anim.*
 pag. 188.

Provinciën van 't oosten, die by de Grieken bekend waren; de pithecus is van het zelfde land; maar wy hebben hem niet gezien, en wy kennen hem niet dan door het getuigenis der schryveren; doch schoon deze soort, sedert twintig jaaren, dat wy de aapen onderzoeken, ons niet onder het oog gekomen is, twyffelen wy egter niet, of dezelve bestaat even wezendlyk als die van den cynocephalus. GESNER en JONSTON hebben afbeeldingen van dezen pithecus-aap gegeven; de Hr. BRISSON heeft hem aangewezen als hem gezien hebbende; hy onderscheidt hem van den cynocephalus of magot, welken hy insgelyks voordraagt als hem gezien hebbende, en hy bevestigt het geen ARISTOTELES zegt, met te verzekeren, dat deze twee dieren (a) malkanderen in alle opzigten gelyken, uitgezonderd alleen den snuit, die kort is in den pithecus of eigenlyk gezegden aap, en verlengd in den cynocephalus. Wy hebben gezegd, dat de orang-outang, de pithecus, de gibbon, en de magot, de eenige dieren zyn, op welken men den geslachtsnaam van aap moet toepassen, om dat zy de eenige zyn, die geen hair hebben, en de eenige, die liever en meermaalen op twee beenen regtop gaan, dan op vier beenen loopen: de orang-outang en de gibbon, zyn zeer verschillende van den pithecus en den magot, maar dewyl deze malkanderen in alles gelyken, behalven alleen in de lengte der kaakbeenen en in de grootte der hondstanden, zyn zy dikwils voor malkanderen genomen; men heeft hen altyd aangewezen onder den gemeenen naam van aap; en zelfs in die taalen, waarin een byzondere naam was voor de aapen zonder staart, en een andere naam voor de staart-aapen, heeft men den pithecus van den magot niet onderscheiden; men noemt hen in Duitschland beiden met den zelfden naam van aff; in de Nederlanden met dien van aap; in Engeland met dien van ape; het is niet dan in de Grieksche taal, dat deze twee dieren elk hunnen byzonderen naam hebben; en nog is het woord *cynocephalus* eer eene byvoegende en aanduidende benaaming, dan een eigen zelfstandig naamwoord, en het is om deze reden, dat wy het zelve niet hebben aangenomen.

Het blykt uit de getuigenissen der ouden, dat de pithecus de zagtaartigste, de onderwerpelykste is van alle aapen, die hun bekend waren, en dat hy gemeen was in Asie, zo wel als in Lybie, en in de andere Provinciën van Afrika, die door de Grieksche en Romeinsche Reizigers bezogt wierden. Het is dat, het welk my doet vermoeden, dat men tot deze soort van aapen de volgende plaatsen van LEO den Afrikaan, en van MARMOL betrekken

(a) Het eerste ras van aapen zyn die, welke geen staart en een korten bek hebben. 1. De aap; ik heb verscheiden aapen gezien, die van malkanderen niet dan in de grootte verschillen; hun wezen, hunne ooren, en hunne nagels zyn gelyk aan het wezen, aan de ooren en de nagels van den mensch; het hair, dat hun geheele lighaam, behalven de billen, die naakt zyn, bedekt, is van eene gemengde groenagtige en geelagtige kleur; het groenagtig heeft de overhand in het bovenste gedeelte des lighaams, en het geelagtig in het onderste gedeelte.... Tweehand in het bovenste gedeelte des lighaams, en het geelagtig in het onderste gedeelte.... 1. De ras van aapen; die, welke geen staart hebben, en by welken de bek verlengd is. 1. De aap Cynocephalus: hy verschilt niet van den aap, dan in zyn verlengden bek of snuit, welken hy heeft als die van een hond, waarnaar hy voor het overige ook sterk gelykt: ik heb 'er verscheiden gezien, die van malkanderen niet dan in de grootte verschillen. BRISSON, *Regn. Anim.* pag. 189. en 191.

moet: zy zeggen dat de aapen met een langen staart, welken men in Mauritanie ziet, en welken de Afrikaanen *mones* noemen, uit het land der negers komen, maar dat de aapen zonder staart in groote menigte in de gebergten van Mauritanie, Bunie, en Constantine gevonden worden, en daar natuurlyk t' huis hooren. „Zy hebben, zegt MARMOL, de handen, de voeten, en om het zo uit te drukken, het aangezicht van den mensch, met veel vernuft en kwaadaartigheid; zy leeven van groenten, van graanen, en van allerhande soorten van vrugten, welken zy met benden uit de tuinen of van de velden gaan haalen; maar voor dat zy uit hunne sterkte uittrekken, is 'er een die op eene hoogte klimt, van waar hy het geheele veld kan overzien, en wanneer hy geen mensch te voorschyn ziet komen, geeft hy door een schreeuw aan de anderen een teken, om uit te trekken, en hy blyft zig op die plaats onthouden zo lang zy buiten zyn, en zodra hy iemand ziet aankomen begint hy sterk te schreeuwen, waarop zy allen een goed heenkomen zoeken, en, van den eenen boom op den anderen springende, de wyk naar de gebergten neemen. Het is eene verwonderlyke vertooning hen te zien vlugten, want de wyfjes neemen vier of vyf jongen op den rug, en laten egter niet na met dezen last, groote sprongen van den eenen tak op den anderen te doen. Eene menigte worden egter door verscheiden uitvindingen gevangen, schoon zy zeer slim zyn. Wanneer zy kwaad of woest worden byten zy, maar met hun een weinigje te liefkoozen, kan men hen ligtelyk tam maaken. Zy doen veel kwaad aan de vrugten en aan het koorn, om dat zy maar affnyden en nederwerpen, en te hoop brengen, 't zy het ryp is of niet, en dus veel meer vernielen dan zy eeten of wegvoeren; de zulke die getemd zyn, verrigten ongehoofde dingen, en volgen den mensch in alles na wat zy zien” (b). KOLBE verhaalt tennaastenby dezelve byzonderheden van de aapen van de Kaap de Goede-hoop, maar men ziet uit de afbeelding en beschryving, welke hy van dezelve geeft, dat deze aapen baviaanen zyn, die een korten staart, verlengden bek, puntige nagels, enz. hebben, en dat zy ook veel grooter en sterker zyn dan die aapen van Mauritanie (c). Men kan derhalven vermoeden, dat KOLBE de plaats van MARMOL heeft nageschreeven, en de natuurlyke gebruiken van de pithecus van Mauritanie op de baviaanen van de Kaap toegepast.

De pithecus, de magot, en de baviaanen, welken wy papio genaamd hebben, waren allè drie by de ouden bekend; ook vindt men deze dieren in klein Asie, in Arabie, in Opper-Egypte, en in het geheele Noordelyk gedeelte van Afrika; men zou derhalven die plaats van MARMOL op alle drie kunnen toepassen; maar het is zeker, dat zy niet op den baviaan past, dewyl daar in gezegd wordt, dat deze aapen geen staart hebben; en het geen my doet vermoeden, dat het niet van den magot, maar van den pithecus is, dat deze Schryver heeft gesproken, is, dat de magot niet gemaklyk is te

(b) *L'Afrique de MARMOL. tom. I. pag. 57.*

(c) Zie hier agter het artykel van den papio.

temmen, en dat hy gemeenlyk maar twee jongen voortbrengt, en niet vier of vyf, gelyk MARMOL zegt, terwyl de pithecus, die kleiner is, meer moet voortbrengen; daarenboven is hy zagtaartiger en onderwerpelyker dan de magot, die zig niet dan met moeite laat temmen, en nooit volkomen tam wordt. Ik ben door alle deze redenen overtuigd geworden, dat het niet op den magot, maar op den pithecus is, dat men deze plaats der Afrikaanfche fchryveren moet toepaffen. Het is eveneens met die van RUBRUQUIS, waarin van de aapen van Cathay gewaagd wordt. Hy zegt: „ dat zy in „ alles de gedaante en de manieren der menfchen hebben... dat zy niet „ meer dan een elleboog hoog, en met hair bedekt zyn; dat zy zig in holen „ onthouden; dat men, om hen te vangen, fterke en dronkenmaakende „ dranken derwaards brengt... dat zy allen te zamen dien drank komen „ proeven, onder het geroep van *chinchin*, van waar zy hunnen naam van „ *chinchin's* gekregen hebben, en dat zy zig zo volkomen dronken drinken, „ dat zy in een diepen flaap vallen, zo dat de jagers hen dan gemaklyk „ kunnen vangen (d). Deze kenmerken ftrooken eeniglyk op den pithecus, en geheel niet op den magot; wy hebben dezen laatften leevende gehad, en wy hebben hem nooit *chinchin* hooren roepen, daarenboven is hy veel meer dan een elleboog hoog, en gelykt veel meer naar den menfch dan de fchryver zegt. Wy hebben dezelfde redenen gehad om op den pithecus en niet op den magot toe te paffen, de afbeelding en de aanwyzing van PROSPER ALPINUS, waar by hy verzekert, dat de kleine aapen zonder ftaart, welken hy in Egypte gezien hadt, fchielyker en gemaklyker tam gemaakt worden, dan de andere; dat zy meer vernuft en kloekheid hebben, dat zy ook vrolyker en bevalliger zyn dan alle de andere: de magot nu is, van eene vry hooge en dikke gefalte, hy is morfig, treurig, wild, en laat zig niet dan ten halven temmen. De kenmerken, welken PROSPER ALPINUS hier aan zyn aap zonder ftaart geeft, paffen derhalven op geenerleije wyze op den magot, en kunnen tot geen ander dier dan den pithecus behooren.

Onderfcheidene karakters van deze foort.

De pithecus heeft geen ftaart; hy heeft naar evenredigheid geene grootere hondstanden dan de menfch; hy heeft een plat gelaat; ook platte en geronde nagels, gelyk die van den menfch. Hy gaat op zyne twee beenen, hy heeft omtrent een elleboogs, dat is ten meeften anderhalf voets hoogte; zyne geartheid is zagt, en men kan hem gemaklyk tam maaken. De ouden hebben gezegd, dat het wyfje haare maandlykfche ftonden heeft, en de overeenkomt verbiedt ons byna daar aan te twyffelen.

(d) *Relation de RUBRUQUIS, pag. 176. enz.*

D E G I B B O N (*).

De gibbon (*Pl. II. en III.*) houdt zig altyd regt over einde, zelf dan, wanneer hy op vier voeten of beenen gaat; om dat zyne armen zo lang zyn als zyn lighaam en zyne beenen. Wy hebben hem leevende gezien; hy hadt slegts drie voeten hoogte, maar hy was jong, en hy leefde in gevangenis: dus kan men vermoeden dat hy zyn vollen groei nog niet hadt, en dat hy in den staat der Natuur, wanneer hy volwassen is, ten minsten vier voeten lang wordt. Hy vertoont niets van een staart, maar het karakter, dat hem duidelyk van alle andere aapen onderscheidt, is die verbaazende lengte zyner armen, die zo lang zyn als het lighaam en de beenen te zamen genomen, zo dat het dier, op zyne agterste beenen regtop staande, met zyne handen den grond kan bereiken, en op vier voeten gaan zonder zig te buigen. Hy heeft rondom het gelaat een kring van gryshair, op eene wyze dat het zig vertoont, als ware het gelaat van eene ronde lyft omvangen, het welk aan dezen aap een zeer ongemeen voorkomen geeft. Zyne oogen zyn groot maar gezonken; zyne ooren naakt, en wel gerand; zyn aangezigt is plat, taankleurig en vry gelyk aan dat van den mensch. De gibbon is, na den orang-outang; en den pithecus, die, welke meest tot de menschlyke gestalte naderen zoude, zo de uitermaatige lengte zyner armen hem niet zo lelyk maakte; want in den staat der Natuur zou de mensch ook een misselyk voorkomen hebben; het hoofdhair en de baard, zo zy geheel verwaarloosd wierden, zouden rondom zyn aangezigt eene lyft maaken, gelyk aan die, welke het gelaat van den gibbon omringt.

Deze aap is ons voorgekomen van eene zachte geaardheid, en goedaartig in zyn omgang te zyn; zyne bewegingen waren niet te wild of te schielyk, hy nam zagtelyk aan wat men hem te eeten gaf; men voedde hem met brood; vrugten, amandelen, enz. hy was zeer bang voor de koude en vogtigheid, en hy heeft niet lang buiten zyn geboorteland geleefd. Hy hoort in de Oost-Indiën t' huis, byzonderlyk in de landen van Koromandel, Malakka,

(*) *Gibbon*. Dit is de naam onder welken de Hr. DUPLEIX ons dezen aap gegeven heeft, welken hy uit de Oost-Indiën hadt medegebragt; in 't eerst dagt ik, dat het een Indiaansch woord was, maar de naamlyst der aapen nader onderzoekende, heb ik in eene noot van DALECHAMP op PLINIUS gevonden, dat STRABO den *cephus* door het woord *keipon* hadt aangewezen, waarvan men waarschynlyk *Guibon*, *Gibbon* gemaakt heeft; zie hier de plaats van PLINIUS, met de noot van DALECHAMP; *Pompeji magni primum ludi ostenderunt ex Ethiopia quas vocant Cephos, (***) quarum pedes posteriores pedibus humanis & cruribus, priores manibus suere similes; hoc animal postea Roma non vidit.*

(**) *Cephus*. STRABO lib. XV. *Κεπος, vocat esseque tradit facia satyro similem.* DALECHAMP. *Plin. Hist. Nat. lib. VIII. cap. 19. Nota.* Het komt my voor, dat de *Cebus* der Grieken, en de *Cephus* van PLINIUS, welke woorden men eigenlyk behoort uit te spreken, als met een *k* geschreeven, en als *kebus*. en *kephus*; oorspronkelyk wel zouden kunnen afstammen van den *keph*, of *kophin*, welke in het Hebreeuwfch en Chaldeeuwfch de naamen van dezen aap zyn.

en de Molukkifche eilanden (a). Hy fchynt insgelyks in de minder zuidelyke Provintiën gevonden te worden; en men moet den aap van het Koninkryk Gannaure, op de grenzen van China, welken sommige Reisbefchryvers onder den naam van *fefe* (b) hebben voorgedraagen, waarfchyntlyk tot den gibbon betrekken. Voor het overige verfchilt deze foort genoeg in de grootte en in de kleuren van het hair: daar zyn 'er twee in het Kabinet, waarvan de tweede (Pl. III), fchoon volwaffen, kleiner is dan de eerfte (Pl. II), en flegts bruin is op alle de plaatfen, daar de andere eenezwarte kleur heeft; doch dewyl zy in alle andere opzigten volmaakt naar malkanderen gelyken, twyffelen wy niet of zy zyn beiden van eene en dezelfde foort.

Onderfcheidene kenmerken van deze foort.

De gibbon heeft geen ftaart; hy heeft naakte billen met ligte eeltagtigheden; zyn wezen is plat, bruin, en geheel omringd van een kring van grys hair; zyne hondstanden zyn naar evenredigheid grooter dan die van den menfch; hy heeft de ooren naakt, zwart, en gerond; het hair bruin of grys naar den ouderdom of het ras; zyne armen zyn ten uiterften lang; hy gaat op zyne twee agterfte voeten; hy heeft derdehalf of drie voet hoogte. Het wyfje heeft even als de vrouwen, haare maandlykfche ftonden.

(a) De Vader LE COMTE zegt, op de Molukkifche eilanden eene foort van aap gezien te hebben, op zyne twee voeten natuurlyk regtop gaande, zig van zyne armen als een menfch bedienende; met een wezen tennaafteby gelyk dat van een hottentot; maar het lighaam geheel bedekt met eene foort van gryze wol, zynde juist als een kind, en deszels hartstogten en begeertens volmaakt wel uitdrukkende; hy voegt 'er by, dat deze aapen van eene zeer zachte geaartheit zyn; dat zy, om hunne genegenheid en verknogtheit aan de perfoonen, welken zy kennen, te toonen, hen omhelzen, en met zonderlinge vervoeringen kuffen; dat een dezer aapen, welken hy gezien hadt, ten minften vier voet hoog was; dat hy eene zonderlinge beherdigheid, en eene nog grootere vaardigheid hadt. *Mémoires sur la Chine, par LOUIS LE COMTE, pag. 510.*

(b) In het koninkryk Gannaure, op de grenzen van China, vindt men een dier, dat zeer zeldzaam is, en 't welk zy *fefe* noemen; het heeft byna eene menfchlyke gedaante; zeer lange armen; het lighaam zwart en ruig, het gaat zeer lugtig en zeer snel. *Recueil des Voyages, &c. Rouaan 1716. Tom. III. pag. 168. Nota. 1.* Dit kenmerk van zeer lange armen behoort niet dan tot dezen aap, en wyft by gevolg duidelyk genoeg aan, dat de *fefe* dezelfde is als de *Gibbon*. *Nota. 2.* Men kan vermoeden dat het woord *fefe* komt van *Jefef*, of *Sefef* naam van den baviaan in de Provintiën van Afrika, die aan Arabie grenzen; en dat men dezen naam van den baviaan op den gibbon heeft overgebracht; want de baviaan heeft de armen niet langer dan de andere aapen.

De Seve. del.

C. H. Fritsch. sc.

LE GRAND GIBBON.

De Sene del.

PETIT GIBBON.

C. F. Bristow jr.

BESCHRYVING VAN DEN GIBBON.

De gibbon (*Pl. II*), heeft een rond hoofd, groote en ingezonken oogen, een platte neus, geronde ooren, tennaastenby op dezelfde wyze gerand als die van den mensch; hy heeft eeltagtigheden op de billen (*a*), maar ik heb geen schyn van staart bemerk. De voorste beenen zyn veel langer dan de agterste, en zy zyn uitermaaten lang, want wanneer het dier overeind staat, en zyne voorste beenen of armen laat nederhangen, bereiken derzelver vingers de aarde. Ik heb hooren zeggen, dat deze gibbon, die ten onderwerpe van deze beschryving gediend heeft, zig dikwils in deze houding hielt. De omtrek der oogen, de neus, en het einde der beide kaakbeenen waren naakt, en van eene bruine kleur. Daar was een kringwyze band of streep, door gryze hairen geformeerd, die boven de oogen liep, op de wangen, en onder het onderste kaakbeen voortging. Die gryze kring gaf een zeer zonderling voorkomen aan het gelaat van dezen aap. De ooren waren naakt en van eene zwartagtige kleur. Het hair van het hoofd, van den hals, van den rug, van de zyden des lighaams, en der beenen was zwart; dat het welk den bovenkant der voeten bedekte, was graauw of grys; de plant der voeten was naakt en zwart van kleur; de nagels hadden dezelfde kleur.

	voeten, duimen, lynen.		
Lengte van het geheele lighaam in een regte lyn gemeeten, van het einde van den smoel tot aan den aars			
Lengte van het hoofd van het eind van den smoel tot aan 't agterhoofd	1.	3.	6.
Omtrek van het eind van den smoel	0.	4.	4.
Omtrek daar van onder de oogen gemeeten	0.	4.	3.
Omtrek van de opening des monds	0.	5.	3.
Afstand tusschen de twee neusgaten	0.	2.	3.
Afstand tusschen het eind van den smoel en den voorstenhoek van het oog	0.	0.	1.
Afstand tusschen den agtersten hoek en 't oor	0.	4.	3.
Lengte van het oog van den eenen hoek tot den anderen	0.	0.	11.
Opening van het oog	0.	0.	6.
Afstand tusschen de voorste hoeken der oogen	0.	0.	4.
Omtrek van het hoofd tusschen de oogen en ooren gemeeten	0.	0.	10.
Lengte der ooren	0.	9.	6.
	0.	0.	7.

(*a*) Deze eeltagtigheden worden geformeerd door een aanhanzel van het vel, aan de knobbelagtigheden van het heupbeen, waarop een klein vakje is met een eeltagtig en naakt vel bekleed; de billen schynen te dezer plaatsen naakt te zyn; hierom kunnen deze eeltagtigheden door de woorden van naakte of kaale billen, worden uitgedrukt. Ik heb dit kenmerk in geen anderen der sapajous noch der sagoins waargenomen.

	voeten, duimen, lynen.		
Breedte van de basis op de buitenste kromming gemeeten	0.	2.	0.
Affstand tusschen de ooren om laag gemeeten	0.	2.	0.
Lengte van den hals	0.	3.	6.
Omtrek	0.	7.	6.
Omtrek van 't lighaam agter de voorste beenen gemeeten	1.	1.	0.
Omtrek op de dikste plaats	1.	3.	0.
Omtrek voor de agterste beenen	0.	11.	6.
Lengte van den voorarm van den elleboog af tot aan de voorhand	0.	9.	6.
Omtrek van de voorhand	0.	3.	8.
Lengte van de voorhand af, tot aan 't eind van de nagelen	0.	6.	6.
Lengte van het been, van de knie tot aan de hiel	0.	7.	0.
Lengte van de hiel af, tot aan het eind der nagelen	0.	5.	4.

Deze aap was een wyfje, en woog negen pond; het netvlies strekte zig uit tot aan het schaamdeel. De maag lag voor een grooter gedeelte meer naar de linker dan naar de regter zyde; de lever was geheel in de regter zyde geplaatst.

De twaalfvingerige darm was zeer kort, en vouwde zig binnenwaards, byna zo als hy uit de maag voortkwam. De nugteren darm maakte zyne omwentelingen in de navelstreek, en in de linker zyde op die van den omgeboogen darm, die zig insgelyks in de linker streek van dien darm uittrekte. De blindedarm was geplaatst in de onderbuiks streek, en van voren naar agteren gerigt; de kronkeldarm strekte zig in de regter zyde voo- waards uit, liep van de regter naar de linker zyde agter de maag, verlengde zig naar agteren langs de linker zyde op de dunne darmen, en vouwde zig te rug op de randen van het bekken, voor dat hy zig met den regten darm, die zeer kort was, vereenigde.

De dunne darmen hadden allen tennaastenby dezelfde dikte, behalven den omgebogen darm (*AB*, *Pl. IV*, *fig. 1*), die zig verdunde, terwyl hy den blindendarm (*C*) naderde. Deze darm was dik, kort, en bepaald door een aanhangzel (*DE*), dat vyf duimen lengte, en omtrent anderhalve lynen middel- lyn hadt. De kronkeldarm (*FG*) was zeer dik by den blindendarm, en op den afstand van twee duimen en een half in dien darm geëlleboogd. Het overige van den kronkeldarm verminderde in dikte, terwyl hy den regten- darm naderde, en daar waren drie peesagtige banden op den kronkeldarm.

De lever (*Pl. IV*, *fig. 2*), was in twee deelen gescheiden door eene kloof, die weinig diep was; in de welke de schraagbanden doorgingen. Het regter gedeelte van de lever was grooter dan het linker; daar was een kwabbetje (*B*) aan den wortel; de lever hadt eene roodagtige kleur, bleeker van bin- nen dan van buiten, en woog vyf oncen, drie en een half gros.

Het galblaasje (*C*, *Pl. IV*, *fig. 2*) was groenagtig, en geplaatst op den agtersten kant van de lever, by de kloof, daar de draagband was.

De milt (*Pl. IV*, *fig. 3*) was geplaatst tegen den bodem van den grooten blinden zak van de maag; haar figuur geleck naar die van een driehoek,

De Sore, del.

C.F.F. sc.

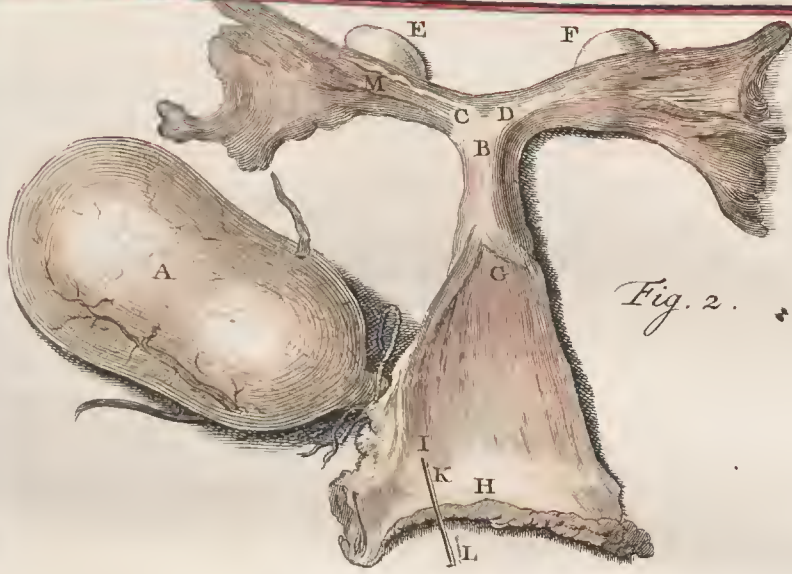

Fig. 2.

Fig. 1.

De Sore, del.

C. F. F. sculp.

waarvan de basis beneden en de top boven waren. Zy hadt van buiten en van binnen eene roodagtige kleur; zy woog twee groffen.

Het alvleesch hadt eene langwerpige gedaante, en strekte zig uit van den twaalfvingerigen darm tot aan de milt; het geleek veel naar het alvleesch van den mensch.

De linker nier kwam byna eene derde van haare lengte meer voorwaards uit dan de regter; zy hadden tennaastenby eene eironde gedaante; haare bovenste zyde was plat, en de onderste bolrond. De uitholling hadt weinig diepte; de meeste tepels zaten aan malkanderen vast; het bekken was weinig uitgestrekt.

De regter long bestondt uit vier kwabben, geplaatst en geevenredigd gelyk in de meeste viervoetige dieren. Daar was slegts eene kwab in de linker long; maar dezelve was door eene diepe kloof in twee deelen gescheiden, waarvan het voorste kleiner was dan het andere: het hart geleek veel naar dat van den mensch, zo wel in deszelfs gedaante als plaatsing.

De tong was breed, dik, en rond aan 't einde, het voorste gedeelte was bedekt met zeer kleine tepeltjes, en met witte en ronde knobbeltjes. Daar waren op het agterste gedeelte groote speenen, en verscheiden kelkklieren, waarvan twee op het midden van de tong, eene ter wederzyde geplaatst waren, op vier lynen afftands van malkanderen; haare middelyn was van omtrent eene lyn.

Het verhemelte was doorsneden met zes vooren, die vry breed en weinig verheeven waren; het was gedeeld door eene overlangfche voor, en elk haarer deelen was bolrond van vooren; het agterste gedeelte van het verhemelte hadt eene zwartagtige kleur; de strotklap was weinig uitspringende, en aan het eind in 't vierkant gesneden.

De hersenen waren zeer groot; zy strekten zig in 't agterhoofd zo verre uit, als de agterhersenen. De hersenen woogen twee oncen, twee groffen, en agt-en-veertig greinen, en de agterhersenen, vier groffen en twaalf greinen.

Daar waren twee tepels op de borst, aan wederskanten een; zy waren slegts vyftien lynen van malkanderen verwyderd.

De schaamelheid was geplaatst tusschen twee eeltagtigheden (*AB*, *Pl. V*, *fig. 1*), aan het heupbeen vastzittende. Zy hadden elk een duim lengte, en negen lynen breedte; zy waren slegts omtrent drie lynen van malkanderen af.

De lippen van de schaamelheid (*C*) hadden weinig dikte; en haar voorste gedeelte eindigde in een kleinen bek, nederwaards gekromd. De klier van den kittelaar vertoonde zig niet uitwendig; men zag niet dan de voorhuid (*D*), dat de onderste bek van de schaamelheid, waarvan gesproken is, formeerde. De blaas (*A*, *fig. 2*) hadt minder middelyns in 't midden dan aan de beide einden. De rand van de opening (*B*) was gefronst, het ligchaam bepaalde zig door twee verlengingen (*CD*), welke egter niet verre uitliepen, en zeer verschillende waren van de hoornen der lysmoeder van andere dieren.

De eijerneften (*EF*, *fig. 1 en 2*) hadden eene gedaante, die naar 't eironde naderde, en eene zeer bleeke geelagtige kleur. Men heeft (*fig. 2*) de inwendige wanden (*GH*) van de fcheede vertoondt; gelyk ook de opening (*I*) van de pisbuis, gemerkt door een fileet (*KL*), en de trompetten (*MN*) van de lyfmoeder.

	voeten, duimen, lynen.		
Lengte van de dunne darmen van den portier van de maag tot aan den blinden darm	7.	0.	0.
Omtrek van den twaalfvingrigen darm	0.	2.	3.
Omtrek van den rugteren darm	0.	2.	6.
Omtrek van den omgebogen darm aan de dikfte plaats	0.	2.	9.
Omtrek aan de dunfte plaats	0.	2.	2.
Lengte van den blindendarm	0.	1.	2.
Omtrek van den blindendarm aan de dikfte plaats	0.	6.	0.
Omtrek aan de dunfte plaats	0.	2.	0.
Omtrek van den kronkeldarm aan de dikfte plaats	0.	10.	0.
Omtrek aan de dunfte plaats	0.	3.	9.
Omtrek van den regten darm by den kronkeldarm	0.	3.	4.
Omtrek van den regten darm by den aars	0.	5.	0.
Lengte van den regten en den kronkeldarm te zamengemeeten	1.	7.	0.
Lengte van de darmbuis in 't geheel, den blindendarm niet mede begreepen	8.	7.	0.
Groote omtrek van de maag	1.	1.	6.
Kleine omtrek	0.	10.	0.
Lengte van de kleine kromming van den hoek af, die het regter gedeelte formeert, tot aan den flokdarm	0.	1.	8.
Diepte van den grooten blinden zak	0.	1.	8.
Omtrek van den flokdarm	0.	3.	0.
Omtrek van den portier	0.	1.	6.
Lengte van de lever	0.	2.	10.
Breedte	0.	5.	2.
Haare grootfte dikte	0.	1.	3.
Lengte van het galblaasje	0.	1.	9.
Zyne grootfte middelyn	0.	0.	7.
Lengte van de milt	0.	2.	1.
Dikte in 't midden	0.	0.	4.
Dikte van het alvleefch	0.	0.	3.
Lengte der nieren	0.	1.	8.
Breedte	0.	1.	0.
Dikte	0.	0.	8.
Lengte van het zenuagtig middelpunt, van het middelrif van de holle ader, tot aan de punt	0.	1.	0.
Breedte	0.	1.	3.
Omtrek van den basis van het hart	0.	4.	9.
Hoogte van de punt af, tot aan het begin van de longslagader	0.	1.	10.
Hoogte van de punt af, tot aan den longenzak	0.	1.	6.
Middelyn van de groote slagader van buiten tot buiten genomen	0.	0.	3.
Lengte van de tong	0.	2.	1.
Lengte van het voorfte gedeelte van het riempje af, tot aan het eind	0.	0.	8.

	voeten, duimen, lynen.		
Breedte van de tong	o.	o.	9.
Lengte van de voorherffenen	o.	2.	9.
Breedte	o.	2.	3.
Dikte	o.	1.	4.
Lengte van de agterherffenen	o.	o.	11.
Breedte	o.	1.	10.
Dikte	o.	o.	10.

Daar is in des Konings Kabinet een aap (*Pl. III*), die zeer veel gelykt naar den gibbon (*Pl. II*), maar die veel kleiner is; schoon hy gedroogd en opgezet is, kan men egter zyne afmetingen vry naauwkeurig maaken, om dat men alle de beenderen onder het vel gelaaten heeft. Hy is omtrent een derde minder groot dan de gibbon, waarvan de beschryving deze voorgaat. De kleine gibbon schynt alle de evenredigheden van den grooten te hebben; hy heeft de beenen, en de voorste voeten even lang; hy heeft het zelfde beloop van wezen; dezelfde gedaante van ooren en nagelen; dezelfde kleur op 't gelaat, op de ooren, de nagelen en de planten der voeten. Hy heeft naakte billen en geen schyn van staart; met één woord hy gelykt in zyn gestalte naauwkeurig naar den grooten gibbon. Hy heeft het gelaat omringd met graauw hair, dat een kring maakt onder aan het voorhoofd, de slaapen van het hoofd, de wangen, en het onderste kaakbeen; zyne vier voeten zyn ook met graauw hair bedekt, maar de kleuren van de andere deelen des lighaams, verschillen van die van den grooten gibbon. Het hoofd, het bovenste en de zyden van den hals, het voorste gedeelte van den rug, de schouders, de armen, en de buitenzyde van den voorarm zyn bruin, en niet zwart; het onderste van den hals, de binnenzijde van den voorarm, de borst, de buik, de dyen, de zyden des lighaams, en de eigenlyk gezegde beenen, zyn niet zwart gelyk by den grooten gibbon, maar van een gryze of graauwe kleur met bruin gemengd. Het agterste gedeelte van den rug en het kruis, hebben eene graauwe en geene zwarte kleur. Ik weet niet of dit verschil van kleur van het graauw tot het zwart, alleenlyk van het verschil van ouderdom kome, onderstellende dat de kleine gibbons van dezelfde soort zyn als de groote, maar in een min gevorderden leeftyd. Het is zeker, dat deze verschillen van kleuren niet van het verschil van sexe komen, want deze beide dieren waren wyfjes: de kleine is van Malakka aangebragt, door den Kommandeur den Hr. GODEHEU, en de groote van Pondichery door den Hr. DUPLEIX.

Het hoofd van het geraamte (*Pl. VI*) van den grooten gibbon, is minder verlengd dan dat van den jocko; het bekkeneel heeft meer uitgebreidheid ter plaatse van het agterhoofd; het voorhoofdsbeen is meer geplaat; de bovenrand der oogholten springt veel minder uit. De kleine wrong, welke hy maakt, strekt zig niet van het eene oog tot het ander uit, gelyk by den jocko; integendeel de ruimte die tusschen de beide oogen gevonden wordt boven de neus, is wat ingezonken; de oogholten hebben meer breedte dan hoogte, gelyk in den mensch. De beenagtige schutting die de

twee ooghollen scheidt, is breeder dan by den jocko, en tennaastenby zo breed als by den mensch. De eigen beenderen der neus zyn veel langer dan die van den mensch, maar minder lang dan die van den jocko; ook is de opening der neusgaten niet geheel boven die der ooghollen, en haar onderste gedeelte is minder verwyderd van den tandkassigen rand van het kaakbeen, het geen maakt dat de smoel minder verlengd is; dus heeft de gibbon meer gelykheid naar den mensch dan de jocko, door de evenredigheid der ooghollen, en in de tusschenruimte, die tusschen beiden is; door de plaatsing der neusgaten, die gedeeltelyk tusschen de ooghollen komen, en door den kleinen afstand, die tusschen de neusgaten en den tandkassigen rand van het kaakbeen gevonden wordt; het geen maakt dat de bovenlip van den gibbon minder lang is dan die van den jocko, en meer naar die van den mensch gelykt. De gedaante van het onderste kaakbeen, is tennaastenby dezelfde in deze twee dieren.

De tanden van den gibbon gelyken naar die van den mensch in getal en plaatsing, en zelfs in de form, behalven de hondstanden die puntig en veel langer zyn; de bovenste hebben eene ligte overlangsche uitgroeving aan de binnenzijde.

De nekwerfelbeenderen verschillen van die van den mensch en van den jocko hier in, dat het doornagtig uitsteekzel van de eerste langer is, en dat die van de andere werfelbeenderen niet gevorkt zyn.

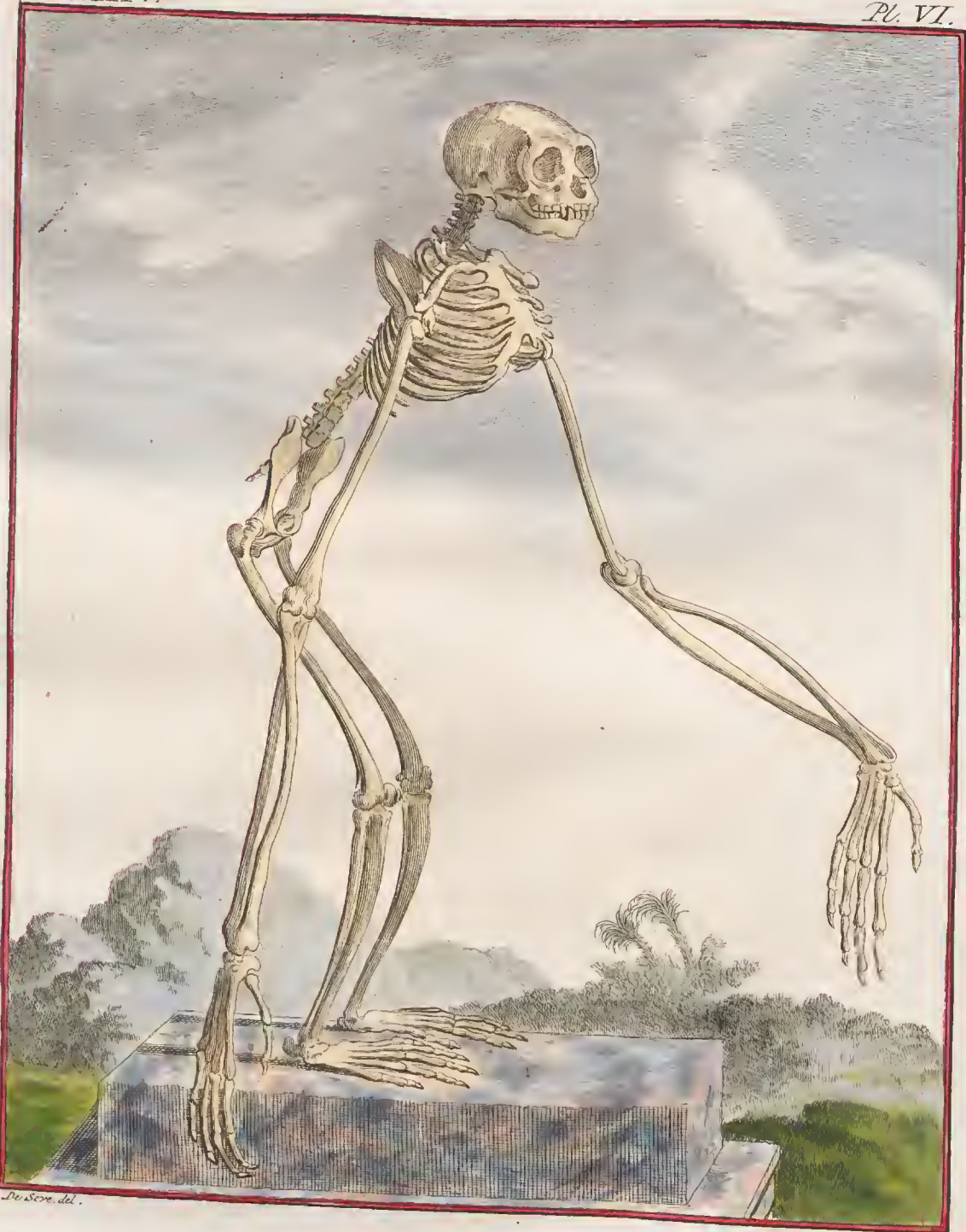
De gibbon heeft slegts twaalf rugwerfelbeenderen, gelyk de mensch, en twaalf ribben aan wederzijde, zeven waare en vyf valsche; zy zyn zo dik niet als die van den jocko. Het borstbeen bestaat uit zes beenderen, waarvan het eerste gelykt naar dat van den mensch en van den jocko. De eerste ribben, eene aan weerskanten, geledigen zig met het voorste gedeelte van het eerste beentje van het borstbeen. De geleeding der tweede ribben is tusschen het eerste en tweede beentje van het borstbeen; die der derde ribben, tusschen het tweede en derde beentje, en dus vervolgens tot aan de zesde en zevende ribben, die zig geledigen tusschen het vyfde en zesde beentje van het borstbeen.

De werfelbeenderen der lendenen, zyn ten getale van zes; dus is 'er ééne meer dan by den mensch en den jocko.

Het heiligbeen bestaat slegts uit drie valsche werfelbeenderen; daar zyn maar drie stukken in het stuitbeen van het geraamte, waar naar deze beschryving gemaakt is; doch het is my voorgekomen, dat 'er ten minsten een stuk aan het stuitbeen ontbrak.

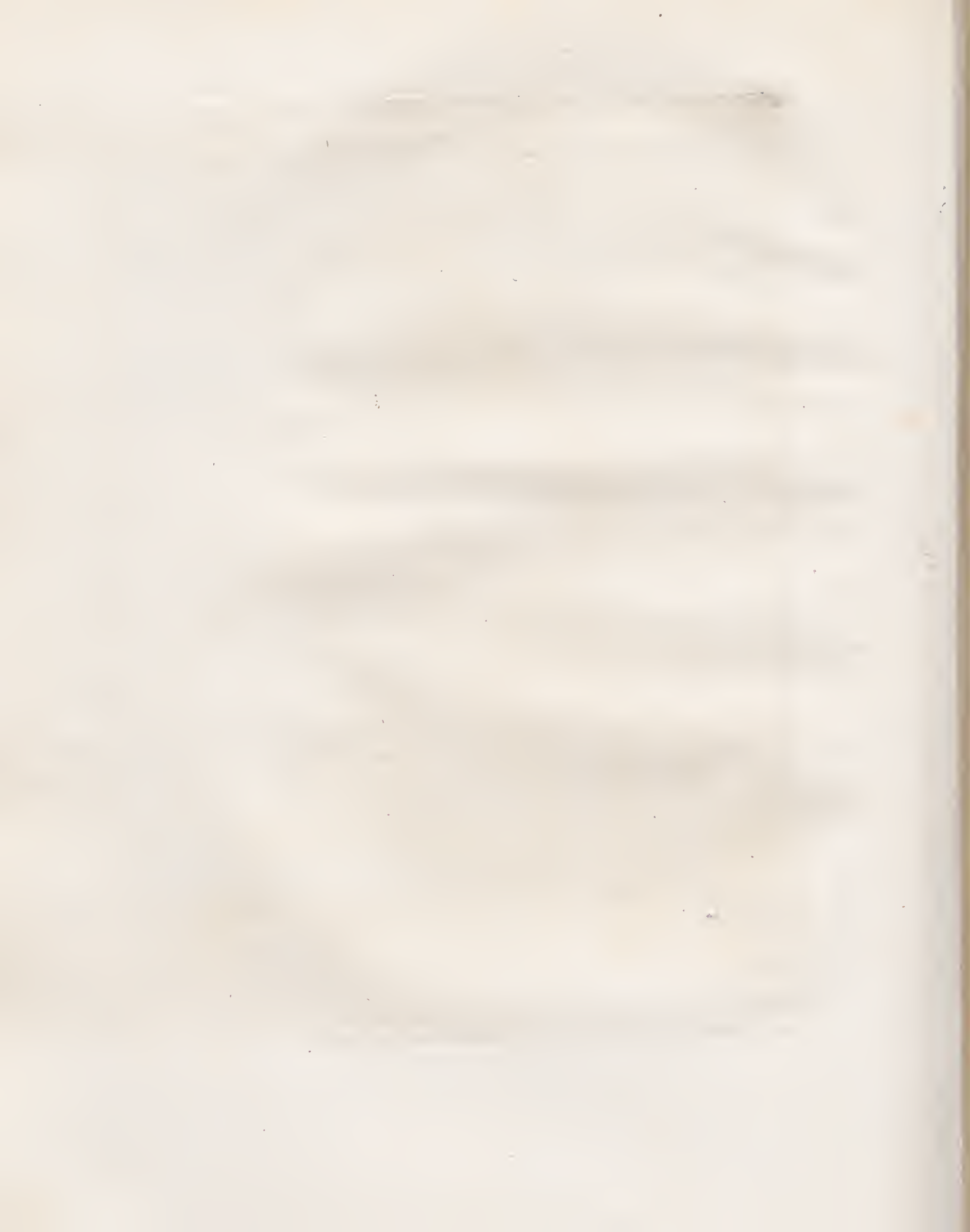
De beenderen van het bekken verschillen van die van den jocko hier in, dat de beenderen der heupen smaller zyn, en dat het vlak van den ingang van het bekken op dezelfde lyn is, als de werfelbeens kolom; ten dezen opzichte heeft de gibbon weder meer overeenkomst met de viervoetige dieren dan de jocko.

De knobbelagtigheid van de heupbeenen is veel grooter dan by den jocko, en heeft eene platte zijde, waarop de eeltagtigheid is, die aan weerskanten van den aars gevonden wordt, op het vel van den gibbon.

De Sève del.

C. P. H. sc.

Het schouderblad en het sleutelbeen verschillen weinig van die zelfde beenderen in den jocko gezien.

De beenen van den arm en van den voorarm, hebben eene overmaatige lengte; het armbeen is langer dan dat van de dye. De beenen van den voorarm zyn veel langer dan die van het been; integenstelling van het geen by den mensch plaats heeft; want die heeft de beenen van den arm en van den voorarm, veel minder lang dan die van de dye en van het been. De beenen van den voorarm van den gibbon, zyn veel meer van malkanderen verwyderd dan in den mensch.

De voorhand bestaat uit elf beentjes; vier in de eerste ry, vier in de tweede, en drie overtallige (b). De beentjes van de tweede ry zyn geplaatst gelyk die van den mensch, ten opzichte van de beenderen van de agterhand; maar zy verschillen 'er van in gedaante, inzonderheid het vierde, dat langer is dan het derde, dat aan het groote been van de voorhand van den mensch beantwoordt, zo dat het op het tweede beentje van den tweeden regel uitloopt. Het derde beentje van dezen regel is geplaatst op het vierde van den tweeden regel, en raakt aan het vyfde van den eersten regel, die aan het erwtvormige van den mensch beantwoordt; maar dat langwerpig is, gelyk in de meeste viervoetige dieren. De eerste overtallige vinden zig geplaatst op de zamenvoeging, die tusschen het derde en vierde beentje van den eersten regel is. Het tweede overtallig been is zeer klein, en geplaatst aan de binnenzijde van de voorhand, gedeeltelyk tegen de eerste beenderen van den eersten regel, en gedeeltelyk tegen de eerste beenen van den tweeden regel, het derde overtallige beentje is tusschen de twee regels van de voorhand, beneden het eerste en tweede beentje van den eersten regel, en boven het tweede en derde beentje van den tweeden regel.

De voorvoet bestaat uit zeven beenderen gelyk in den mensch; het eerste wiggebeen is veel minder dik dan dat van den mensch; daar is daarenboven in den gibbon een agtste been geplaatst aan den buitenkant van den voorvoet, ter plaatse alwaar het hielbeen aan het taarlingvormig-been raakt.

De beenderen van den agtervoet en van de vingers, zyn naar evenredigheid zo lang als die van den voorarm en van den arm; maar het eerste been van den agtervoet is veel minder lang dan de andere, en de eerste regel van den duim heeft naar evenredigheid ook minder lengte dan in den mensch.

De beenderen van den agtervoet en van de vier agterste vingers hebben eene lengte, geëvenredigd aan die van de beenderen van de dye en den poot. Het eerste beentje van den agtervoet heeft minder dikte dan dat van den mensch; het is zeer verwyderd van het tweede beentje door zyn voorste eind; de twee regels van den duim zyn minder lang en minder dik dan by den mensch, betrekkelyk tot de regels der andere vingers. De regels

(b) Daar was 'er maar een van bekend vóór deze beschryving.

van den derden vinger zyn langer dan die van den tweeden, die van dezelfde lengte is als de vierde, gelyk in eene hand. De duim van den voet van den gibbon, is tennaastenby van dezelfde lengte als die van de hand, maar betrekkelijk tot de lengte van den vinger is hy veel langer.

	voeten, duimen, lynen		
Lengte van het hoofd van het eind der kaakbeenen tot aan 't agterhoofd	o.	3.	8½.
De grootste breedte van het hoofd	o.	2.	6½.
Lengte van het onderste kaakbeen van zyn voorste eind af, tot aan den agtersten rand van het knokkelwyze uitsteekzel	o.	2.	5.
Dikte van het voorste gedeelte van het been des bovensten kaakbeens	o.	o.	.
Breedte van het bovenste kaakbeen ter plaatse van de hondstanden	o.	o.	11.
Afstand tusschen de oogholten en de neusgaten	o.	o.	3½.
Lengte der neusgaten	o.	o.	7.
Breedte	o.	o.	6.
Lengte van de eigen beenderen der neus	o.	o.	6½.
Breedte aan de breedste plaats	o.	o.	3.
Breedte der oogholten	o.	o.	10.
Hoogte	o.	o.	10.
Lengte van de hondstanden	o.	o.	5.
Breedte van het gat van het eerste wervelbeen van boven naar beneden	o.	o.	5½.
Lengte van de eene zyde naar de andere	o.	o.	5½.
Hoogte van het doornagtig uitsteekzel van het tweede wervelbeen	o.	o.	2.
Breedte	o.	o.	2½.
Lengte van de agtste ribbe die de langste is	o.	4.	10.
Lengte van het borstbeen	o.	2.	7.
Lengte van het lighaam van het vierde lendenwervelbeen, dat het langste is	o.	o.	5.
Breedte van het bovenst gedeelte van het heupbeen	o.	1.	3.
Lengte van het been van het midden van de panswyze holligheid tot aan 't midden van de bovenste zyde	o.	3.	2½.
Lengte der eironde gaten	o.	o.	9½.
Breedte	o.	o.	6½.
Breedte van het bekken	o.	1.	6½.
Hoogte	o.	2.	5.
Lengte van het schouderblad	o.	2.	8.
Breedte in 't midden	o.	1.	4.
Lengte van den schouder	o.	7.	11½.
Lengte van de ellepyp	o.	9.	o.
Lengte van het straalbeen	o.	8.	10.
Lengte van het dyebeen	o.	7.	1.
Lengte van het scheenbeen	o.	6.	1.
Lengte van de bilnaad	o.	5.	8.
Hoogte van de voorhand	o.	o.	7.
Lengte van het hielbeen	o.	o.	11.
Hoogte van het eerste wiggebeen en schipbeen te zamen genomen	o.	o.	7.

Lengte

	voeten, duimen, lynen.		
Lengte van het eerste been van de agterhand, dat het kortste is	o.	1.	4.
Lengte van het tweede been van de agterhand, dat het langste is	o.	2.	4.
Lengte van het eerste en van het vyfde been van de agtervoet, die de korste zyn	o.	1.	4 $\frac{2}{3}$.
Lengte van het derde, dat het langste is	o.	1.	7 $\frac{1}{2}$.
Lengte van den eersten regel van den duim aan de voorste voeten	o.	o.	8 $\frac{1}{2}$.
Lengte van den tweeden	o.	o.	4 $\frac{1}{2}$.
Lengte van den eersten regel van den derden vinger	o.	1.	7 $\frac{1}{2}$.
Lengte van den tweeden	o.	1.	2.
Lengte van den derden	o.	o.	5.
Lengte van den eersten regel van den duim aan de agtervoeten	o.	o.	8 $\frac{1}{2}$.
Lengte van den tweeden	o.	o.	5.
Lengte van den eersten regel van den derden vinger	o.	1.	1.
Lengte van den tweeden	o.	o.	7 $\frac{1}{2}$.
Lengte van den derden	o.	o.	4 $\frac{1}{2}$.

D E M A G O T (*).

Dit dier (*Pl. VII en VIII*) is onder alle de aapen, dat is te zeggen, onder alle die dieren van deze foort, welke geen staart hebben (*a*), die, welke zig best naar de gesteldheid van onze lugtstreek kan schikken; wy hebben eenen verscheiden jaaren lang onderhouden; des zomers verlustigde hy zig in de open lugt, en des winters kon men hem in eene kamer zonder vuur houden; doch schoon hy dus geen ongemak van de koude hadt, was hy egter altyd droevig en dikwils onhebbelyk en morfig; hy maakte dezelfde grimatsen om zyne toorn uit te drukken, als om zyne eetlust te kennen te geeven. Zyne bewegingen waren schielyk, zyne manieren plomp, en zyn wezen niet minder lelyk dan belagchelyk. Zodra hy maar een weinig door drift wierdt aangezet, toonde hy de tanden, en knarste met dezelve door het bewegen van zyn kaakbeen. Hy vulde de beurzen zyner wangen met alles wat men hem gaf; en hy at alles behalven raauw vleesch, kaas, en andere gefermenteerde dingen. Hy hieldt 'er veel van, dat hy zig om te gaan slaapen, op eene roede, of eenig vooruitsteekend voorwerp zettede; men hieldt hem altyd aan de ketting, om dat hy, niettegenstaande den langen tyd dien hy in huis hadt doorgebracht, even weinig een huislyk dier geworden, even weinig beschaafd en aan zyne meesters verknogt was. Hy was waarfchynlyk in zyne vroegere jeugd, niet wel opgetrokken en behandeld, want ik heb 'er anderen van dezelfde foort gezien, die beter geleerd, kundiger, gehoorzaamer waren, en met dat alles vrolyk en onder-

(* *Magot*. Dit is de oude naam van dezen aap in 't Fransch, welken wy hebben aangenomen. *Momenet* volgens JONSTON; men heeft hem ook *tartarin* genaamd, om dat hy zee-gemeen is in zuidelyk Tartarye.

Cynocephalus, ARISTOTELES, *Hist. Anim. lib. II. cap. 8.*

Cynocephalus primus. JONSTON. *fig. tab. LIX.*

Cynocephalus alter. PROSP. ALPIN. *Ægypt. vol. II. pag. 241, fig. tab. 16.*

Simia Cynocephala omnibus unguibus planis & rotundatis... Le Singe Cynocephale. BRISSON. *Regn. anim. pag. 191. Nota.* Het schynt ons toe, dat de Hr. BRISSON zig in de gedaante der nagelen van dezen aap vergist heeft; het is waar dat die van de duimen der voorste voeten en der agterste voeten plat en gerond zyn, tennaastenby gelyk die van den mensch, maar de nagels der andere vingeren zyn gekromd in de gedaante van een omgekeerde goot.

Sylvanus, simia ec audata clunibus tuberosa callosis, Cercopithecus. JONSTON *quad. tab. LIX. fig. 5.* LINNÆ, *Syst. Nat. Ed. X. pag. 25. Nota.* Het komt ons voor, dat de Hr. LINNÆUS zig vergist heeft met dit dier tot den *cercopithecus* van JONSTON te betrekken: het is eer de *cynocephalus* van dezelfde plaat; doch het is waar dat men dezen *cynocephalus* en dezen *cercopithecus* als het zelve dier zou kunnen beschouwen, zo het hair van dezen laatsten niet al te dik en al te lang was.

(*a*) *Nota.* Het is zeker dat deze aap zonder staart is, schoon hy daar eene ligte vertooning van heeft geformeerd, door een klein aanhangzel van vel, van omtrent een halven duim lengte, 't welk onder aan den aars gevonden wordt; maar dit aanhangzel is geen staart met wervelbeenderen, het is slegts een lapje vel, dat zelfs aan de stuit niet byzonderer behoort dan het overige vel.

werpelyk genoeg om te leeren dansen, op de maat gebaarden te maaken, en zig geruft en stiel te laten kleeden en kappen.

Deze aap zal omtrent derdehalf of drie voeten hoog zyn, wanneer hy op zyne agterste beenen regtop staat; het wyfje is kleiner dan het mannetje; het gaat liever op vier beenen dan op twee; in rust zynde is deze aap bykans altyd zittende, en zyn lighaam draagt dan op twee eeltagtigheden, die verre uitsteeken, ter plaatse alwaar de billen moesten zyn: de aars komt hooger, dus zit hy laager dan op zyn gat; ook is zyn geheele lighaam dan meer naar vooren overhellende, dan dat van een zittend mensch.

Hy verschilt van den pithecus, of eigenlyk gezegden aap, 10. voor zo verre hy een grooten en uitspringenden bek heeft, gelyk een hond, daar de pithecus een plat wezen heeft. 20. Voor zo verre hy lange hondstanden heeft, terwyl die tanden by den pithecus naar evenredigheid niet langer zyn dan by den mensch. 30. Voor zo verre de nagels zyn er voeten niet zo plat en zo gerond zyn, 40. En eindelyk om dat hy grooter, lyviger, en van een minder onderwerpelyken en minder zagten inborst is.

Voor het overige zyn 'er eenige verscheidenheden in de soort van den magot: wy hebben 'er gezien van verschillende grootte, en van meer of minder donker, en meer of minder gevuld hair; men schynt zelfs te mogen vaststellen, dat de vyf dieren, waarvan PROSPER ALPINUS de afbeeldingen en de aanwyzingen, onder den naam van *cynocephales* (*b*) gegeven heeft, alle vyf magots zyn, die niet verschillen dan in de grootte, en in eenige andere kenmerken van al te weinig belang, om 'er onderscheidene en afgezonderde soorten van te maaken: ook schynt het dat de soort dezer dieren vry algemeen verspreid is, in alle de heete klimaaten van de oude wereld, en dat men dezelve eveneens vindt in Tartarye, in Arabie, in Ethiopie, in Malabar (*c*), in Barbarye, in Mauritanie, en zelfs tot in de landen van de Kaap de Goede-hoop (*d*).

(*b*) PROSPER ALPIN, *Hist. Nat. Egypt. lib. IV. tab. 15. fig. 1. en tab. 16. 17. 18. en 19.*

(*c*) De derde soort van aap in Malabar, is van eene aschgrauwe kleur zonder staart, of hebbende denzelven niet dan zeer kort. Hy is gemeenzaam; leert gemaklyk alles wat men hem onderwyft... Men hadt 'er my een gegeven; op zekerem dag vond ik goed om hem by wyze van kastydinge te slaan; op het geschreeuw dat hy maakte, kwam zulk eene groote menigte wilde aapen toeschieten, dat ik, uit vreeze voor onaangenaame gevolgen, besloot, hem zyne vryheid weder te geeven, *Voyage du Pere VINCENT MARIE, chap. XIII. pag. 205.*

(*d*) Het is waarschyntlyk van deze soort van aapen, dat ROBERT LADE in de volgende bewoording spreekt. „ Men deedt ons in de landen van de Kaap de Goede-hoop een grooten berg „ overtrekken, waarop wy het vermaak namen van te jaagen op groote aapen, die daar in „ menigte zyn... Ik kan geene beschryving geeven van alle de buigzaamheid en behendig- „ heid dezer dieren, welken wy vervolgden, noch van de vaardigheid en stoutheid, waarmede „ zy telkens te rug keerden, na dat zy de vlugt voor ons genomen hadden; soontyds lieten „ zy zig op zulk een kleinen afstand naderen, zonder van plaats te veranderen, dat ik regt voor „ hun blyvende slaan, om myne maatregels wis te neemen, my zelven vastlyk overreedde, dat „ ik niet missen konde hen te vatten, maar zo dra ik daar toe de beweeging begon, wisten zy „ zig op 't eigen oogenblik, met eenen sprong, tien stappen van my te verwyderen, en met „ dezelfde vaardigheid boven in een boom te klimmen; zy bleeven ons vervolgens geruft aan- „ kyken, als het vermaak neemende van onze verwondering op hun gemak te beschouwen. „ Daar waren zulke groote onder, dat, zo onze tolk ons niet verzekerd hadt, dat zy niet

Onderscheidene kenmerken van deze soort.

De magot heeft geen staart, schoon hy een klein stukje vel heeft, dat 'er de vertooning van schynt te maaken; hy heeft wangzakken, groote uitsteekende celtagtigheden op de billen; veel langere hondstanden naar evenredigheid dan de mensch; het gelaat van onderen wat opkomende in de form van een bek, gelyk aan dien van den dog. Hy heeft dons hair op het gelaat, bruin-groenagtig hair op 't lighaam, en witagtig geel onder den buik. Hy gaat op de twee agterste beenen, maar meer op de vier beenen; hy heeft drie of vierde-half voeten hoogte, en daar schynen onder deze soort rassen gevonden te worden die nog grooter zyn. De wyfjes zyn, even als de vrouwen, aan haare maandlyksche bloedvloeijingen onderhevig.

„gevaarlyk woest waren, wy eene billyke vrees voor hun zouden gehad hebben, om dat ons
 „getal dan niet toerykende zoude geweest zyn, om ons voor hunne aanvallen te beveiligen.
 „Dewyl het ons geen nut konde aanbrengen hen te dooden, zo maakten wy geen gebruik
 „van onze snaphaanen; maar de kapitein zig stellende als of hy op eenen, die zeer groot
 „en boven in de kruin eens booms geklauterd was, na dat hy ons langen tyd vermoeid hadt
 „met hem te vervolgen, mikte om hem te treffen, joeg dat dier, door deze soort van bedrei-
 „ging, waarvan het ongetwyffeld het gevolg en de uitwerkzelen wel eens op anderen van
 „zyne soort gezien hadt, zulk een schrik aan, dat het byna onbeweeglyk voor onze voeten
 „nederviel, zo dat wy in de bedwelming van zynen val weinige of geene moeite hadden, om
 „hem te vatten: zo dra hy evenwel weder tot zig zelve was gekomen, hadden wy alle onze
 „behendigheit en alle onze kragten noodig om hem te bewaaren; wy bonden hem de poo-
 „ten; hy bleef zig met zyne tanden verweeren, en beet vinnig, het geen ons in de nood-
 „zaaklykheid bragt om hem den kop te bedekken, en met onze neusdoeken vast te maa-
 „ken.” *Voyage Trad. de l'Angl. tom. I. pag. 80. en 81.*

De Sève, del.

C.K. Frèresch, sc.

MAGOT.

De Serra del.

C.F. Fritsch sc.

Burce, del.

C.K.H. sc.

BESCHRYVING VAN DEN MAGOT.

De magot (*Pl. VII, alwaar hy van vooren, en Pl. VIII, alwaar hy in profiel gezien wordt*), die ten onderwerpe voor deze beschryving gediend heeft, hadt een dikken kop, een zeer platte neus, en een uitspringenden smoel. De hondstanden waren zeer lang, en de oogen klein. Daar was maar weinig tusschenruimte tusschen de beide oogen; de ooren waren kort en naakt; zy hadden veel overeenkomst met die van den mensch. Het gelaat van den magot was droevig; hy verlevendigde het nooit dan met de tanden te toonen, en het onderst kaakbeen schieyk te beweegen, in zo verre, dat hy herhaalde reizen de onderste tanden tegen de bovenste aansloeg (*a*). Het lighaam was kort; de aars (*A, Pl. IX*) schein hooger geplaatst te zyn dan in de andere dieren; maar de deelen van dit dier, welken men by de billen van den mensch zou kunnen vergelyken, om dat het geheele lighaam daar op droeg, als het dier de houding van een zittend mensch hadt, bevonden zig voor den aars, in plaats van aan weerskanten daar van te zyn, gelyk by den mensch; deze deelen hadden geen hair, zy waren eeltagtig en zeer hard; zy maakten twee eeltagtigheden (*BC*), die elk twee duimen lengte en vyftien lynen breedte hadden.

Daar is in den mond van den magot, aan weerskanten van het onderste kaakbeen, de ingang van een zak, die zig langs den hals uitstrekt; men heeft deze zakken wangzakken of wangbeurzen genaamd; het dier bergt daar de voedzels, en bewaart die daar om dezelve op een anderen tyd te kaauwen en door te slikken. Ik heb een magot meer dan een jaar lang levende gehad; hy hieldt veel van wyn; ik heb hem zien eeten en drinken van alles wat op tafel kwam, uitgezonderd mostert en oude kaas; hy heeft die twee dingen altyd geweigerd, onder welk een lokaas ik hem dezelve mogt voordraagen. Ik heb geene wangzakken in eenige der sapajous, noch der fagoins, welken ik ontleed heb, gevonden, (*zie hier agter eene beschryving van deze wangzakken, in die van den mone. De hamster heeft ook wangzakken; zie het XIII Deel van dit Werk, Pl. XVII. fig. 2. bladz. 100.*)

De magot, die my ten onderwerpe voor deze beschryving gediend heeft, hadt ooghairtjes aan de oogleden, die voor het overige geheel naakt, en van eene vry heldere vleeschkleur waren. De omtrek en de tusschenruimte der oogen, de neus, het bovenste kaakbeen en de lippen, hadden slegts zeer weinig hair, en waren van eene zeer taanige vleeschkleur; de wangen, het voorhoofd, en de zyden des hoofd, de hals, met uitzondering van de keel, de rug, de zyden des lighaam, de lendenen, de schouders, de heupen, en de buitenzyde der voorste en agterste beenen, waren met een vry gevuld

(*a*) Deze beweging is aan verscheiden soorten van aapen gemeen.

hair bezet, dat tot twee duimen lengte hadt. Dit hair, was van eene graauwe zwartagtige kleur, van den wortel af tot op omtrent de helft zyner lengte; vervolgens wierdt het helderer graauw, en nog verder van eene groenagtige vaale kleur; eindelyk het uiterste was zwart; men zag uitwendig niet dan het groenagtig vaal en het zwart. Het onderfte kaakbeen, de keel, de buik, de okzels, de liezen, de binnenzijde der voorfte en der agterfte beenen waren bezet met hair van een of een en een half duim lengte, van een zeer bleeke geelagtige kleur. Het vel was witagtig; de vingers hadden hair, maar de planten der voeten (*EE*, *FF*) waren naakt; de einden der vingeren waren dik en gerond; de nagels hadden eene zwarte of zwartagtige kleur; die der duimen waren plat, tennaastenby gelyk in den mensch; maar de nagels der vingeren waren gekromd, en gootsgewyze over haare lengte gefchikt.

<i>Afmeetingen van den Magot.</i>	<i>Mannetje.</i>			<i>Wyfje.</i>		
	voeten, duimen, lynen.			voeten, duimen, lynen.		
Lengte van het geheele lighaam in een regte lyn van het eind van den smoel tot aan den aars	2.	0.	0.	1.	8.	0.
Lengte van den kop van het eind van den smoel tot het agterhoofd	0.	5.	7.	0.	4.	6.
Omtrek van het eind van den smoel	0.	6.	6.	0.	4.	6.
Omtrek van den smoel onder de oogen	0.	8.	8.	0.	7.	0.
Omtrek van de opeening des monds	0.	4.	5.	0.	3.	0.
Affstand tuffchen de twee neusgaten	0.	0.	2½.	0.	0.	2.
Affstand tuffchen het eind van den smoel en den voorften hoek van 't oog	0.	2.	3.	0.	1.	6.
Affstand tuffchen den agterften hoek en het oor	0.	2.	6.	0.	2.	0.
Lengte van het oog van den eenen hoek tot den anderen	0.	0.	7.	0.	0.	6.
Opening van het oog	0.	0.	3½.	0.	0.	3.
Affstand tuffchen de voorfte hoeken der oogen	0.	1.	2.	0.	0.	7.
Omtrek van het hoofd tuffchen de oogen en ooren	1.	1.	6.	0.	10.	6.
Lengte der ooren	0.	0.	8.	0.	1.	0.
Breedte van de basis op de buitenfte kromming	0.	2.	0.	0.	2.	6.
Affstand tuffchen de ooren om laag	0.	3.	8.	0.	2.	8.
Lengte van den hals	0.	2.	5.	0.	2.	2.
Omtrek van den hals	0.	9.	0.	0.	6.	10.
Omtrek des lighaams agter de voorfte beenen	1.	3.	4.	1.	1.	0.
Dezelfde omtrek aan de dikfte plaats	1.	4.	0.	1.	1.	6.
Dezelfde omtrek voor de agterfte beenen	0.	11.	6.	0.	10.	6.
Lengte van den voorarm van den elleboog tot aan de voorhand	0.	7.	0.	0.	6.	4.
Omtrek van de voorhand	0.	3.	8.	0.	3.	0.
Lengte van de voorhand af, tot aan het eind der nagelen	0.	4.	6.	0.	4.	0.
Lengte van het been van de knie af, tot aan de hiel	0.	8.	4.	0.	7.	3.
Lengte van de hiel af, tot aan 't eind der nagelen	0.	6.	6.	0.	5.	4.
Lengte van de grootfte nagelen	0.	0.	7.	0.	0.	4.

Fig. 1.

Fig. 3.

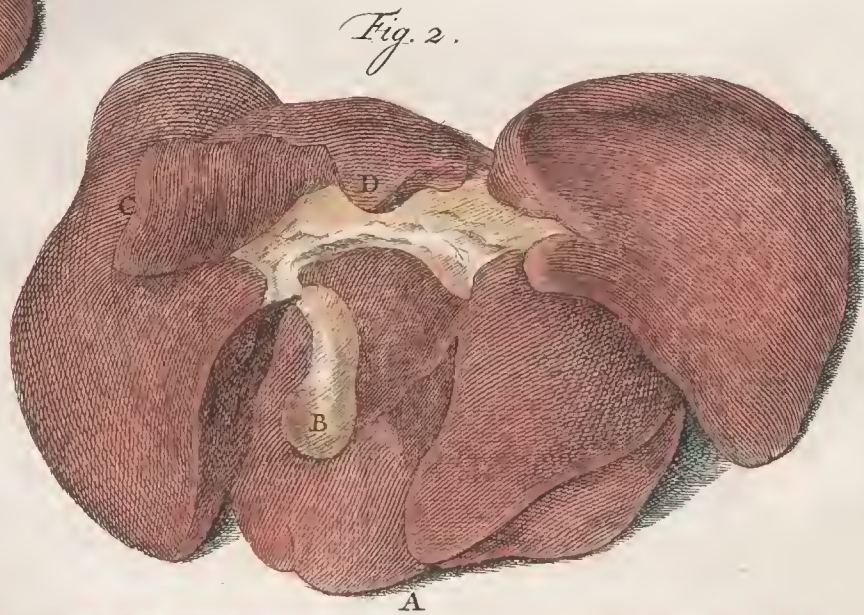

Fig. 2.

Het mannetje woog drie-en-twintig ponden; het netvlies strekte zig uit tot aan het bekken; het was op sommige plaatsen met een geelagtig vet beladen.

De twaalfvingerige darm plooid zig, by het uitgaan uit de maag, binnenwaards, en voegde zig in de navelftreek aan den nugteren darm. Deze maakte zyne omwentelingen in dezelfde strek en in de linker bovenbuikzyde; de omwentelingen van den omgebogen darm waren in de linker zyde, en in de navelftreek, alwaar hy op den blindendarm uitliep, die schuinſch gerigt was van vooren naar agteren, en van boven naar beneden in de regter zyde. De kronkeldarm strekte zig naar agteren uit in de darmbuikftreek; hy maakte omwentelingen in die strek, in de middelbovenbuikftreek, en in de linker darmbuikftreek, voor dat hy zig vereenigde met den regten darm, die, in plaats van de lendenwervelbeenderen te volgen, in het bekken een boog maakte, waarvan de een der takken op den aars uitliep.

De maag strekte zig meer uit ter regter dan ter linker zyde; zy geleek in haare gedaate veel naar die van den menſch, maar zy was meer opgeblaazen op de kleine kromming aan den kant van den flokdarm, en op haare twee zyden.

De dunne darmen hadden alle tennaastenby dezelfde dikte: hun vlies was roodagtig en vry dun. De blinde darm (*AB*, *Pl. X*, *fig. 1*) was kort en dik; de colon (*CDE*) was zo dik by den blindendarm als dezelve; vervolgens verminderde hy allengs in dikte op de lengte van agt duimen; het overige was tennaastenby van dezelfde dikte als de rechte darm. Daar waren op den blindendarm, den kronkeldarm, en den regtendarm, drie peesagtige banden, waarvan de eene weinigtbaar was op den blinden darm, en daar was 'er maar eene die zig tot het eind van den regten darm uitstreckte. De blindedarm, en vooral de kronkeldarm formeerden verscheiden kleine zakken.

De lever bestond uit drie groote kwabben; daar was 'er aan weerskanten eene, en de derde was in 't midden gefcheiden door de kloof (*A*, *Pl. X*, *fig. 2*) van den draagband, in twee deelen, waarvan het regter deel het galblaasje (*D*) droeg, het linker deel hadt ook eene kleine kloof aan zyn onderſte eind; daar was aan den wortel van den regter kwab op den agterkant eene kleine kwaß (*C*), die verlengd en spits was, en by den oorsprong van die kleine kwabbe eene verhevenheid (*D*): de kleur van dit ingewand was van buiten en van binnen bruinagtig rood; het woog zeven oncen drie groffen. Het galvogt was roodagtig oranje van kleur, en woog vier-en-twintig greinen.

De milt (*Pl. X*, *fig. 3*) was aan de linker zyde van de maag, en strekte zig schuinſch van vooren naar agteren, van boven naar beneden uit. Haar bovenſte gedeelte was veel breeder dan het onderſte; dit laafte formeerde een bolletje door eene kloof van het overige afgeſcheiden. De milt hadt van buiten en van binnen eene zwartagtige kleur; zy woog drie groffen.

Het alvleefch was van eene zeer onregelmaatige gedaante, en strekte zig

uit van de kromming, die de twaalfvingerigedarm met het uitgaan uit de maag maakte, tot aan de milt en de linker nier.

De nieren waren langagtig, en haare uitholing hadt weinig diepte. De regter nier kwam omtrent de helft haarer lengte meer voorwaards dan de linker; de tepels waren zeer groot, en aan malkanderen vereenigd: het bekken hadt weinige uitgestrektheid.

De regter long was verdeeld in vier kwabben, geformeerd en liggende zo als in de meeste viervoetige dieren; aan den linker kant waren maar twee kwabben, waarvan de tweede door eene diepe kloof in twee deelen gefcheiden was. Het hart was weinig spits; daar kwamen twee takken uit den boog van de groote slagader.

De tepeltjes van de tong waren zeer kort, en daar waren aan het einde eene menigte witagtige en ronde korrels; dezelve waren over het overige gedeelte van de tong verder van malkanderen af; men zag op het agterste eind drie kelkklieren van eene lyn middellyns; zy waren derwyze geplaatst, dat zy een driekhoek formeerden, waarvan de basis van vooren was. De strotklap hadt geene puntige verlenging.

De herffenen wogen drie oncen, en de agterherffenen drie en een half gros, zy waren geheel bedekt door het agterste gedeelte van de herffenen.

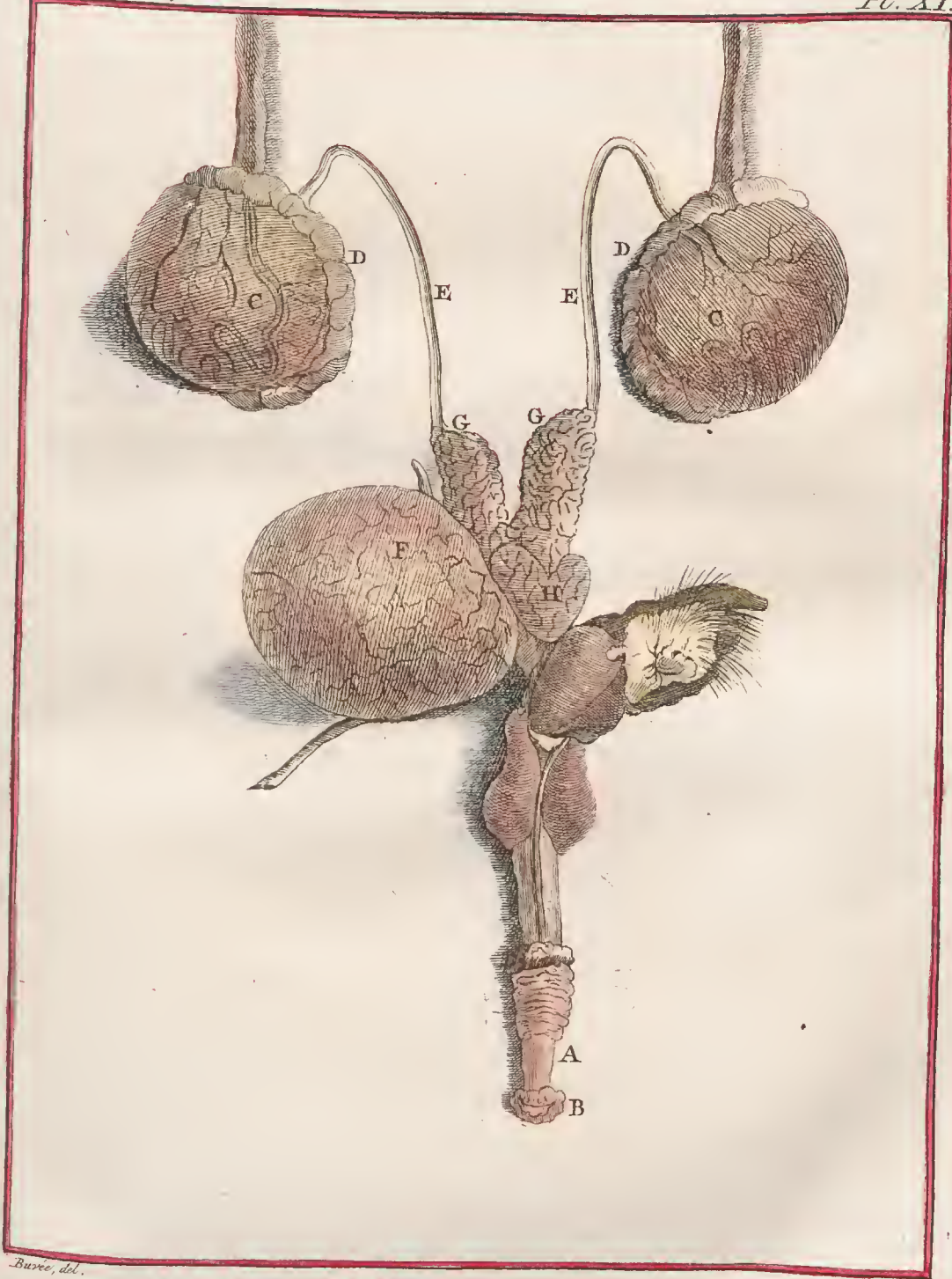
De klier (*A*, *Pl. XI*) was geplat op de ribben, en eindigde door een breedden rand (*B*), gelyk in zeker opzigt aan het hoofd van een paddestoel; het voetje (*A*) dat aan dien rand vast was, formeerde het lighaam van de klier, en was dunner by de hoed van den uitwasch, dan by de roede. De zaadballen (*CC*) waren zeer groot en byna rond; de opperbal (*DD*) hadt ook een zeer grooten omtrek. De zelfstandigheid van het binnenste der zaadballen, hadt eene graauwagtige kleur, en daar was in 't midden een witagtige afch; de verschillende kanaalen (*EE*) waren over hunne geheele lengte omtrent van dezelfde middellyn; de blaas (*P*) hadt weinig omtreks; zy was byna rond; de zaadvaten (*GG*) hadden eene langagtige gestalte; en de voorstanders (*H*) waren zeer dik.

Daar was boven den aars eene foort van kleinen staart, in de gedaante van uitwasch, die zonder hair was, en die vyf lynen lengte hadt, tweelynen breedte, en eene lyn dikte. Deze staart was aan het eind van het stuitbeen, maar was daar niet aan vast, even weinig als het overige van het vel.

Het wyfje van den magot, waarvan de afmettingen in de voorgaande tafel zyn bygebracht, is my voorgekomen meer geel en minder groen te hebben, dan het mannetje, op het hoofd, op den hals, op de schouders, de borst, en de buitenzyde van de voorste beenen. Het woog twaalf en drie vierde pond.

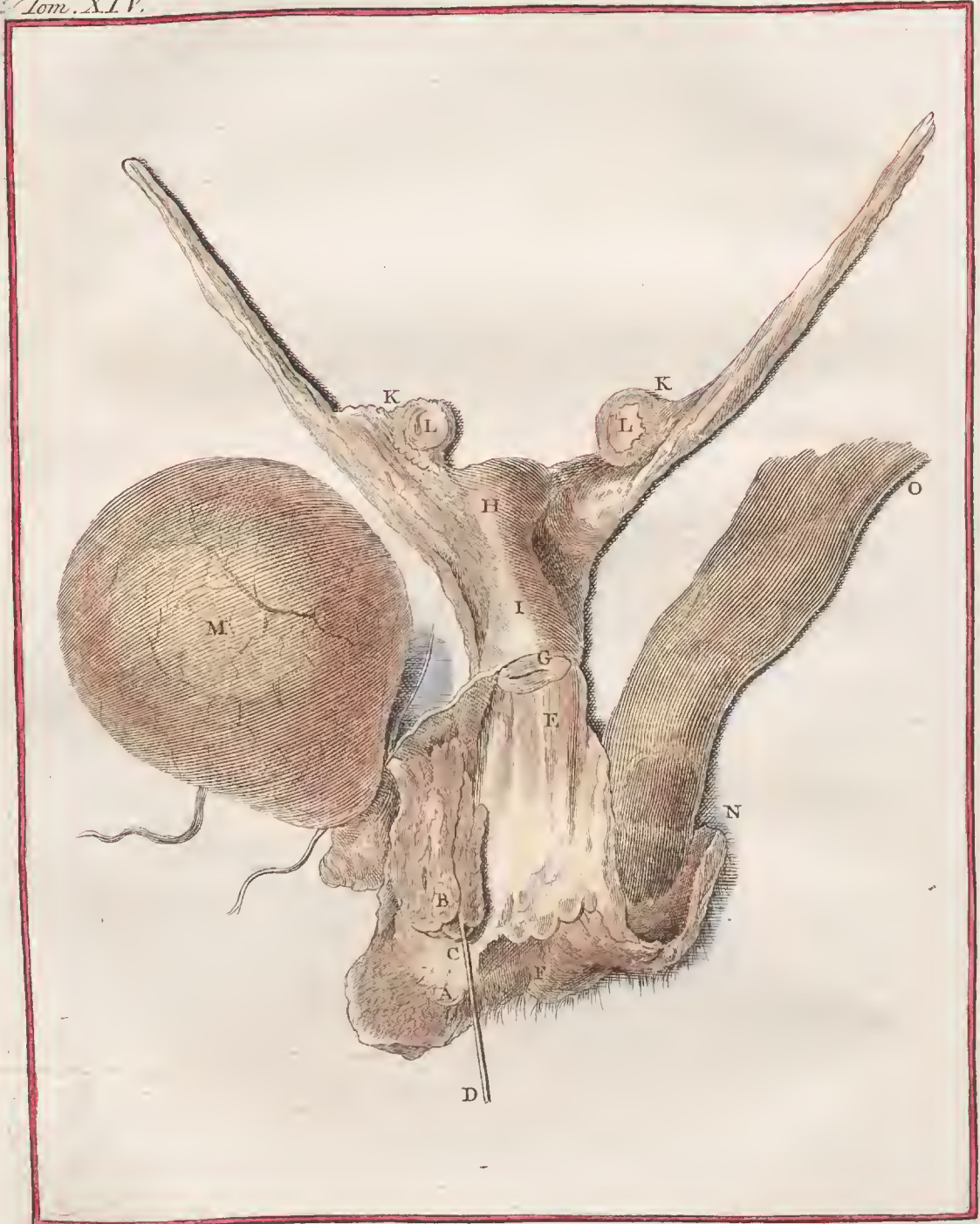
De aars was geplaatst onder den rug gelyk als by het mannetje: het schaamdeel tuffchen de twee eeltagtigheden der heupbeenen, waarop het dier zit.

Dit wyfje hadt twee tepels op de borst, eene aan ydere zyde; zy hadden drie lynen middellyns, en zy waren geplaatst op één duim drie lynen afstands van malkanderen.

Buxee, del.

C.F.R. sc.

Barro, del.

C. B. F. sc.

In dit wyfje was de twaalfvingerige darm zo kort als in het mannetje; nauwuijks hadt hy drie of vier lynen lengte; hy formeerde in 't uitgaan uit de maag een boog, en hy liep uit in de navelstreek. De regte darm was zeer kort.

De dunne darmen hadden zes en een half voet lengte van den portier van de maag, tot aan den blindendarm. De lengte van den kronkeldarm en den regtendarm te zamen genomen, was van drie voet. Het bovenste eind van de milt was puntig.

De klier van den kittelaar (*A*, *Pl. XII*), die de scheede geopend ver- toont, was weinig zichtbaar, en geplaatst op den rand van het schiaamdeel; zy formeerde slegts een weinig verheven knobbeltje; maar het lighaam van den kittelaar was groot; de opening (*B*) van de pisbuis was op drie lynen afstands van den kittelaar; (*deze opening is getekend op Pl. XII, door een stilet CD*), de scheede (*EF*) hadt weinig lengte; de opening (*G*) van de lyf- moeder was drie lynen lang; de lyfmoeder (*H*) hadt eene driehockige ge- daante; haar lighaam (*I*) was zeer groot; daar waren geene hoornen aan; de trompetten (*KK*) kwamen aan weerskanten van onderen uit de lyfmoeder, en liepen net op een loofwerk, dat het grootste gedeelte der zaadballen (*LL*) omvattede: die zaadballen waren witagtig van kleur, en van eene zeer onregelmaatige gedaante, want hunne bovenste zyde was plat, en de onderste bolrond. Men ziet in de twaalfde. plaat de blaas (*M*), en een ge- deelte (*NO*) van den regtendarm.

	voeten, duimen, lynen.		
Lengte van de dunne darmen van den portier van de maag tot aan den blinden darm	8.	0.	0.
Omtrek van den twaalfvingerigen darm	0.	2.	6.
Omtrek van den nugteren darm	0.	2.	9.
Omtrek van den omgebogen darm aan de dikste plaatsen	0.	2.	9.
Omtrek aan de dunste plaatsen	0.	2.	3.
Lengte van den blindendarm	0.	2.	0.
Omtrek van den blindendarm aan de dikste plaats	0.	7.	0.
Omtrek aan de dunste plaats	0.	2.	6.
Omtrek van den kronkeldarm aan de dikste plaatsen	0.	7.	0.
Omtrek aan de dunste plaatsen	0.	1.	9.
Omtrek van den regten darm by den kronkeldarm	0.	2.	9.
Omtrek van den regten darm by den aars	0.	2.	3.
Lengte van den kronkel- en regten-darm te zamen gemeeten	0.	2.	6.
Lengte van den geheelen darmbuis, den blindendarm daar niet onder begreepen	10.	6.	0.
Groote omtrek van de maag	1.	9.	0.
Kleine omtrek	1.	3.	0.
Lengte van de kleine kromming van den hock af, die het regter gedeelte formeert, tot aan den flokdarm	0.	3.	6.
Diepte van den grooten blinden zak	0.	2.	6.
Omtrek van den flokdarm	0.	2.	0.
Omtrek van den portier van de maag	0.	2.	6.
Lengte van de lever	0.	4.	6.

	voeten, duimen, lyffen.		
Breedte	0.	6.	0.
De grootfte dikte	0.	0.	11.
Lengte van het galblaasje	0.	1.	4.
Zyne grootfte middellyn	0.	0.	8.
Lengte van de milt	0.	2.	3.
Breedte van het onderft eind	0.	1.	0.
Breedte van het bovenft eind	0.	0.	6.
Dikte in 't midden	0.	0.	6.
Dikte van het alvleefch	0.	0.	3.
Lengte van de nieren	0.	2.	1.
Breedte	0.	1.	1.
Dikte	0.	0.	8.
Lengte van het zenuagtig middelpunt, van de holle ader af, tot aan de punt	0.	1.	6.
Breedte	0.	2.	3.
Omtrek van den basis van het hart	0.	4.	6.
Hoogte van de punt af, tot aan het begin van de longflagader	0.	1.	10.
Hoogte van de punt af, tot aan den longenzak	0.	1.	6.
Middellyn van de groote flagader, van buiten tot buiten genomen	0.	0.	4.
Lengte van de tong	0.	3.	3.
Lengte van het voorfte gedeelte, van het toompje af tot aan het eind	0.	1.	0.
Lengte van de voorherffenen	0.	3.	0.
Breedte	0.	2.	4.
Dikte	0.	1.	2.
Lengte van de agterherffenen	0.	1.	1.
Breedte	0.	1.	6.
Dikte	0.	0.	8.
Affftand tuffchen den aars en den balzak	0.	3.	3.
Affftand tuffchen den balzak en de opening van de voorhuid	0.	0.	8.
Lengte van de klier	0.	1.	1.
Omtrek	0.	1.	0.
Omtrek van den uitwafch	0.	1.	3.
Lengte van de roede van de vorking der holagtige lighaamen, tot de inplanting van de voorhuid	0.	2.	10.
Omtrek	0.	1.	0.
Lengte der zaadballen	0.	2.	0.
Breedte	0.	1.	8.
Dikte	0.	1.	5.
Breedte van den opperbal	0.	0.	5.
Dikte	0.	0.	5.
Lengte der aanvoerende buizen	0.	8.	0.
Middellyn op het grootfte gedeelte hunner uitgestrektheid	0.	0.	1.
Groote omtrek van de blaas	0.	7.	6.
Kleine omtrek	0.	6.	6.
Omtrek van de pisbuis	0.	1.	3.
Lengte van de zaadvaatjes	0.	2.	6.
Breedte	0.	0.	6.
Dikte	0.	0.	4.
Lengte van de voorftanders	0.	1.	0.
Breedte	0.	0.	6.

	voeten, duimen, lynen.		
Dikte	0.	0.	4.
Afstand tusschen den aars en het schaamdeel	0.	0.	4.
Breedte van dat deel	0.	0.	4.
Lengte van de scheede	0.	1.	9.
Omtrek	0.	2.	3.
Groote omtrek van de blaas	0.	6.	0.
Kleine omtrek	0.	5.	6.
Lengte van de pisbuis	0.	0.	5.
Omtrek	0.	0.	9.
Lengte van het lighaam en den hals van de lyfmoeder	0.	1.	3.
Afstand in eene regte lyn, tusschen de zaadballen en de lyfmoeder	0.	0.	4.
Lengte van de kromme lyn, welke de trompet doorloopt	0.	0.	9.
Lengte van de zaadballen	0.	0.	5.
Breedte	0.	0.	4.
Dikte	0.	0.	2.

Het hoofd van het geraamte van den magot, verschilt van dat van den mensch, van den jocko, en van den gibbon, voornaamlyk door den smoel, die langer is; door de plaatting der neusgaten, die laager onder de ooghollen komen; door de uitgestrektheid dier ooghollen die kleiner zyn; en door een dwarschen rand die op het agterhoofd is; die rand wordt by de meeste viervoetige dieren gevonden; zy dient tot vastmaking der spieren, die het hoofd ophouden; hoe meer dikte en uitspringing zy heeft, hoe meer kragt der spieren zy vertoont om het hoofd der viervoetige dieren op te houden en op te ligen, om dat het zelve niet in evenwigt is met den hals, gelyk dat van den mensch. Het voorhoofd van den magot verheft zig niet boven de ooghollen; hun bovenste rand formeert een wrong, die veelvoorwaards uitspringt, en deze wrong strekt zig uit van het eene ooghol tot het andere, boven de neus, alwaar hy eene byna loodregte zyde heeft, met de eigen beenderen der neus. Die zelfde wrong verlengt zig op de buitenzyde der ooghollen, om dat het ooghols-uitsteeksel van het voorhoofdsbeen, en dat van het jukbeen zeer groot zyn. De jukbeenige boog is ook bolronder dan by den mensch, den jocko, en den gibbon, en heeft meer overeenkomst met die der meeste viervoetige dieren. De ooghollen hebben veel meer breedte dan hoogte; de opening der neusgaten strekt zig byna tot den tandkassigen rand uit. Het onderste kaakbeen verschilt van dat van den mensch, den jocko en den gibbon, voor zo verre die takken minder gekromd zyn, en meer gelyken naar die van het kaakbeen der meeste viervoetige dieren.

De tanden van den magot zyn in getal gelyk met die van den mensch, maar daar zyn groote verschillen tusschen de eene en andere in de gedaante, voornaamlyk in de hondstanden, die naar die van den gibbon gelyken, maar veel grooter zyn. De eerste baktand van onderen, is naar evenredigheid grooter dan by den mensch; zy vertoont eene lange voorzyde, geformeerd door de wryving van de bovenstaande hondstand. De laatste baktand aan weerskanten der beide kaakbeenen, is de grootste, gelyk by de meeste dieren, in tegenstelling van het geen by den mensch plaats heeft. Zy heeft aan

ydere zyde twee overlangsche uitgroevingen. Daar is tusschen de snytanden en hondstanden van onderen, en tusschen de honds- en bak-tanden van boven, eene ledige ruimte, waarin de hondstanden van het tegenoverstaande kaakbeen invallen, wanneer de mond gefloten is.

Niet een der nekwervelbeenderen heeft het gevorkte uitsteekzel. De onderste tak van het dwarsche uitsteekzel van het zesde wervelbeen is breed en plat, gelyk by de meeste viervoetige dieren.

Daar zyn twaalf rug-wervelbeenderen, en twaalf ribben ter wederzyde, agt waare en vier valsche. Het borstbeen bestaat uit zeven beenderen; de eerste ribben, aan weërszyde eene, geledigen zig met het voorste gedeelte van het eerste beentje van het borstbeen. De geleeding der tweede ribben is tusschen het eerste en tweede beentje van het borstbeen; die van de derde ribben, tusschen de tweede en derde beentjes, en dus vervolgens tot de zevende en agtste ribben, die zig geledigen tusschen het zesde en zevende beentje van het borstbeen.

De lenden-wervelbeenderen zyn ten getale van zeven.

Het heiligbeen bestaat uit drie valsche wervelbeenderen. Daar zyn maar twee stukken in het stuitbeen. Het heiligbeen en het stuitbeen, zyn byna in eene regte lyn met de wervelbeens kolom.

Het heupbeen is holrond op de buitenzyde; daar zyn twee overlangsche binnenziden, waarvan de voorste de smalste is. De beentjes van de schaa-melheid hebben veel breedte, ter plaatse van hunnen hoek en van hunnen tak: zy zyn naar den onderbuik meer uitspringende dan in den gibbon, en in den jocko. De goot, welke zy formeeren is buitenwaards over haare lengte bolrond. De knobbelagtigheid van elk der heupbeenderen is zeer groot, en heeft eenen zeer grooten hoek, op welke de eeltagtigheid van het vel was.

Het schouderblad is breeder dan dat van den gibbon, en den jocko, en by gevolg gelyker aan dat van den mensch, maar het is langer.

Het sleutelbeen gelykt naar dat van den mensch, van den jocko, en van den gibbon.

Het armbeen heeft minder lengte dan de ellepyp, in tegenstelling van 't gaen by den mensch plaats heeft; ook zyn de beenderen van den voorarm van den magot veel langer dan die van den mensch; de arm egter van den magot, langs het lighaam gehouden, strekt zig niet uit dan tot het midden van het dycbeen, tennaastenby zo als by den mensch, om dat de groote lengte van den voorarm vergoed wordt door de uitgestrektheid der lendenen, die zeer lang zyn by den magot, als bestaande uit zeven wervelbeenderen, terwyl 'er by den mensch maar vyf zyn.

Het armbeen van den magot is bolrond van vooren, op de lengte van deszelfs bovenste middengedeelte. Daar zyn langs dit gedeelte drie overlangsche randen; de eene op den buitenkant, en de twee andere op den kant van de goot. De beenen van den voorarm zyn meer van malkanderen verwijderd dan by den mensch.

De beenderen van de dyen en van de beenen zyn verschillende van die van den mensch, voor zo verre zy naar evenredigheid veel korter zyn.

Daar zyn twaalf beentjes in de voorhand; zy gelyken naar die van den gibbon, in de plaatsing, maar zy verschillen daarvan in verscheiden opzigten door het maakzel.

De voorvoet bestaat slegts uit zeven beentjes, die weinig van die van des menschen voorvoet verschillen.

De groote verschillen, welken ik in de beenderen van de agterhand heb opgemerkt, gelyk ook in die van den agtervoet, en in de regels der vingers van den magot, vergeleeken met de beenderen die by den mensch aan dezelve beantwoorden, bestaan hierin, dat de eerste beenderen van de agterhand, en de regels van den duim, minder dik en korter zyn dan by den mensch, en dat de beenderen van den agtervoet en der vyf vingers van de agterste voeten, by den magot geschikt en geëvenredigd zyn, als of zy een gedeelte van eene hand uitmaakten, en niet van een voet, gelyk ik reeds over den gibbon heb aangemerkt.

	voeten, duimen, lynen.		
Lengte van het eind der kaakbeenen tot aan 't agterhoofd	0.	4.	11.
De grootste breedte van het hoofd	0.	3.	8.
Lengte van het onderst kaakbeen van deszelfs voorste eind af, tot aan den agtersten rand van het knokkelwyze uitsteekzel	0.	4.	1.
Dikte van het voorste gedeelte van het been des bovensten kaakbeens	0.	0.	3.
Breedte van het bovenste kaakbeen ter plaatse der hondstanden	0.	1.	4.
Afstand tusschen de oogholten en de neusgaten	0.	0.	7½.
Lengte der neusgaten	0.	1.	1.
Breedte	0.	0.	7.
Lengte van de eigen neusbeenderen	0.	0.	9.
Breedte aan de breedste plaats	0.	0.	2½.
Breedte der oogholten	0.	1.	1.
Hoogte	0.	0.	8½.
Lengte der hondstanden	0.	1.	0.
Breedte van het gat van het eerste wervelbeen van boven naar beneden	0.	0.	6½.
Breedte van den eenen kant tot den anderen	0.	0.	7.
Hoogte van het doornagtig uitsteekzel van het tweede wervelbeen	0.	0.	4.
Breedte	0.	0.	3.
Lengte van de agtste rib die de langste is	0.	5.	2.
Lengte van het borstbeen	0.	4.	4.
Lengte van het lighaam van het zesde lendenwervelbeen, dat het langste is	0.	0.	9½.
Breedte van het bovenst gedeelte van het heupbeen	0.	0.	11.
Lengte van het been, van het midden van de panswyze holligheid tot in 't midden van den bovenkant	0.	4.	0.
Lengte der eironde gaten	0.	1.	2½.
Breedte	0.	0.	9½.
Breedte van het bekken	0.	2.	0.
Hoogte	0.	2.	9½.

	voeten,	duimen,	lyuen.
Lengte van het schouderblad	o.	3.	9.
Breedte in 't midden	o.	2.	o.
Lengte van den schouder	o.	5.	10.
Lengte van de ellepyp	o.	6.	3.
Lengte van het straalbeen	o.	5.	9.
Lengte van het dyebeen	o.	6.	7.
Lengte van het scheenbeen	o.	6.	4½.
Lengte van het kuitbeen	o.	5.	9.
Hoogte van de voorhand	o.	o.	9.
Lengte van het hielbeen	o.	1.	5.
Hoogte van het eerste wigge- en schip-been te zamen genomen	o.	o.	9.
Lengte van het eerste beentje van de agterhand, dat het kortste is	o.	1.	o.
Lengte van het derde dat het langste is	o.	1.	6.
Lengte van het eerste beentje van den agtervoet, dat het kortste is	o.	1.	2.
Lengte van het derde dat het langste is	o.	2.	o.
Lengte van den eersten regel van den duim der voorste voeten	o.	o.	6½.
Lengte van den tweeden	o.	o.	3½.
Lengte van den eersten regel van den derden vinger	o.	1.	o½.
Lengte van den tweeden	o.	o.	8½.
Lengte van den derden	o.	o.	5.
Lengte van den eersten regel van den duim der agterste voeten	o.	o.	8½.
Lengte van den tweeden	o.	o.	4.
Lengte van den eersten regel van den derden vinger	o.	1.	2.
Lengte van den tweeden	o.	o.	9.
Lengte van den derden	o.	o.	5.

B E S C H R Y V I N G
VAN DAT GEDEELTE VAN HET KABINET,

DAT BETREKKING HEEFT TOT DE NATUURLYKE HISTORIE
VAN DE AAPEN.

No. MCCXCI. *Het vel van een jocko.*

Dit vel is opgezet; men heeft daar in gelaaten de beentjes van de laatste regels der vingeren, om derzelver gedaante des te beter te be- waaren; dewelke verschillende is in de verschillende foorten van deze ge- slagten, en in de evenredigheid der duimen, ten opzichte van die der andere vingeren. Het opgezette vel, dat hier in aanmerking komt, vertoont den jocko zittende.

No. MCCXCII. *Het geraamte van een jocko.*

Dit geraamte is niet volkomen, daaraan ontbreken de beenderen van den voorarm, van het been, en van de voeten; men heeft daar voor de been- deren van een menschen-geraamte in de plaats gesteld, tennaastenby van dezelfde hoogte als dat van den jocko, onder het tegenwoordig No. gemeld. De beschryving van dit geraamte en die van het vel, waarvan straks gewag is gemaakt onder No. MCCXCI, zyn in de beschryving van den jocko.

No. MCCXCIII. *Het vel van een gibbon.*

Dit is het vel van een kleinen gibbon; het is opgezet; men ziet 'er aan de graauwe kleur van den buik en den rug, die den kleinen gibbon van den grooten onderscheidt.

No. MCCXCIV. *Het geraamte van een gibbon.*

Dit geraamte is opmerkelyk onder allen die in het Kabinet zyn, door de overmaatige lengte der voorste beenen. Deszelfs beschryving en voor- naamste afmetingen worden in de beschryving van den gibbon gevonden.

No. MCCXCV. *Het tongbeen van een gibbon.*

Dit been is slegts uit drie stukken zamengesteld; het heeft geene hoorn- tjes, gelyk dat van den mensch. Daar is ook eenig verschil in de gedaan- te en de evenredigheden der drie stukken van het tongbeen van den gibbon, vergeleeken met die, welke daar aan by den mensch beantwoorden.

No. MCCXCVI. *Een magot.*

Dit dier is in wyngest, het gelykt naar het mannetje, 't welk ten on- derwerpe voor de beschryving van den magot gediend heeft.

No. MCCXCVII. *Een vel van een magot.*

Dit vel is opgezet; het verschilt niet van dat van den magot, die ten on- derwerpe voor de beschryving van dit dier gediend heeft.

No. MCCXCVIII. *Het geraamte van een mannetjes magot.*

Het is dat geraamte, 't welk ten onderwerpe voor de beschryving en de afmetingen van de beenderen van den magot gediend heeft; daar ontbreeken verscheiden tanden.

No. MCCXCIX. *Het geraamte van een wyfjes magot.*

Dit geraamte is kleiner dan dat van het mannetje; daar zyn geene beenagtige randen op het agterhoofd; de randen der ooghollen zyn 'er minder opgezet en uitspringende; voor het overige heb ik geen kenteken bemerkt, dat het onderscheid van de sexe aanwyft, gelyk in de menschlyke geraamtens.

No. MCCC. *Het tongbeen van een magot.*

Daar zyn vyf stukken in dat been; eene basis, twee groote hoornen, en aan het einde van elk dezer hoornen een breed en plat stuk. De basis is van eene zeer verschillende gedaante van de basis van het tongbeen van den mensch; zy verlengt zig naar beneden, en maakt eene loodregte goot.

No. MCCCII. *Het roedebeen van een jongen magot.*

Dit beentje heeft vier lynen lengte; het is krom en dunner aan het eene eind dan aan het andere.

DE PAPIO (*), OF DE EIGENLYK GEZEGDE BAVIAAN.

By den mensch bedriegt de phyfionomie, en de gefalte des lighaams bepaalt niets ten opzigte van de gefeldheid der ziel; maar onder de dieren kan men de geartheid uit het voorkomen opmaaken, en het inwendige beoordeelen uit het geen zig uitwendig vertoon; by voorbeeld, zodra men het oog op onze aapen en op onze baviaanen werpt, ziet men ligtlyk, dat zy woelter, kwaadaartiger, moeten zyn dan de andere: daar zyn dezelfde verschillen, dezelfde fchaduwigen in de zeden als in het voorkomen. De orang-outang, die het meeft naar den mensch gelykt, is de vernuftigfte, de deftigfte, de leerzaamfte, en onderwerpelykfte van allen; de magot, die zig van de menfchlyke gefalte begint te verwyderen, en die in den fnuit en in de hondftanden tot de gedaante der dieren nadert, is wild in zyne beweegingen, ongehoorzaam, en morfing; en de baviaanen, die niet meer naar den mensch gelyken dan door de handen, en die een ftaart, fcherpe nagels, dikken fnuit, enz. hebben, vertoonen zig als wilde dieren, en zyn het inderdaad. Ik heb dien, waarvan wy op de XIII plaat de afbeelding geeven, levende gezien; hy was niet fchriklyk leelyk, en evenwel verwekte hy afgryzen; geftadig op zyne tanden knarfende, onruftig, woelende, zig geduurig met zichtbaaren toorn bewegende, was men verpligt hem opgeflooten te houden in een yzeren kooi, waarvan hy de fpylen met zyne handen zo geweldig rukte, en bewoog, dat hy den aanfchouweren vrees inboezemde. Het is een lyvig dier, wiens ftevig lighaam en welgefpierde ledemaaten, fterkte en vaardigheid uitdrukken; dat, met dik en lang hair bedekt, nog veel grooter fchynt dan het is; maar dat, inderdaad, evenwel zo fterk is, dat het ligtlyk een of meer menfchen overmannen zoude, zo

(*) *Papio*. Dit is de naam welken dit dier in het hedendaagfch latyn voert, en welken wy hebben aangenomen om het te onderscheiden van andere baviaanen. *Baboon* in 't Engelfch, *Pavyon* in 't Hoogduitsch, *Choac-kama* aan de Kaap de Goede-hoop, volgens KOLBE. *Papio*, GESNER, *Icon. Quadr. pag. 76. fig. ibid. Nota 1.* Deze afbeelding, door GESNER geeven, is door ALDROVANDUS nagemaakt. *Quadr. digit, pag. 260*, en door JONSTON, *Quadr. tab. 61.* onder den naam van *papio primus. Nota 2.* GESNER heeft zig grof vergift met dit dier voor de *hyena* te neemen.

Baviaan, of *babouin*. KOLBE, *Descript. du Cap de Bonne Esperance, Tom. III. pag. 63. fig. 2.* Deze afbeelding, door KOLBE geeven, is nog flegter dan die van GESNER, en egter zyn het de twee eenigfte Schryvers, die de afbeelding van dit dier geeven hebben. *Papio. De babouin.* BRISSON, *Regn. anim. pag. 192.*

Sphinx simia simicaudata, ore vebriffato, unguibus acuminatis. LINNÆUS, *Syst. Nat. Edit. X. pag. 25. Nota.* De Hr. LINNÆUS heeft zig vergift met dit dier knevels, als onderscheiden kenmerken, te geeven: het is waarfchynlyk naar de afbeelding van GESNER, dat hy dit karakter heeft overgenomen; en die afbeelding is, ook in dat opzigt, verkeerd, want die baviaan heeft inderdaad geene knevels. Zie de afbeelding, welke wy naar het levende dier hebben laaten tekenen, in de XIII. Plaat.

zy niet gewapend waren (a): daarenboven fchynt hy onophoudelyk aangeftoord te worden door die drift, die zelfs de zagtaartigfte dieren woeden- de maakt; hy is onbefchofd geil, en heeft zyn vermaak om zig in dien ftaat te vertoonen, zig te bevoelen, en voor yder een zyne geile drift alleen te voldoen; en dit bedryf, een der fchandelykfte bedryven, daar zig de men- fchen in verloopen, en 't welk geen dier zig veroorlooft, door de hand van den baviaan nagedaan, vertegenwoordigt het denkbeeld der ondeug- den; verwekt te meer afgryzen van dit dier, 't welk de Natuur byzonderlyk aan deze foort van onbefchaamdheid fchynt overgegeeven te hebben; want in alle andere dieren, en zelfs in den menfch, heeft zy deze deelen be- dekt; by den baviaan, integendeel, zyn dezelve geheel en al naakt, en ver- toonen zig des te meer, om dat het lighaam overal elders met lang hair be- dekt is: zyne billen zyn insgelyks naakt, en van eene bloedroode kleur; de balzak is nederhangende, de aars bloot, de ftart altyd opgeheven; hy fchynt met alle die naaktheden te willen pronken, vertoonende zyn agterfte meermaalen dan zyn kop, inzonderheid zodra hy vrouwen bemerkt, voor welken hy zig zo fchaamteloos aanftelt, dat dit niet dan uit eene toomeloo- ze drift kan voortspruiten (b). De magot, en eenige anderen, hebben wel dezelfde geneigdheden, maar dewyl zy kleiner en minder zyn, maakt men hen door de zweep zediger, terwyl de baviaan niet flegts ten dezen opzigte onverbeterlyk, maar ook in alle andere opzigten onhandelbaar is.

Hoe geweldig de drift dezer dieren zy, teelen zy egter in gemaatigde lan- den niet voort: het wyfje werpt gemeenlyk maar één jong, dat zy onder haare armen, en aan de borft, om zo te fpreken, vafstgehegt, gewoon is te draagen: zy is, even als de vrouwen, aan haare maandlykfche ftonden onderworpen, en zy heeft dat gemeen met alle andere wyfjes-aapen, die naakte billen hebben. Voor het overige behooren deze baviaanen, fchoon kwaadaartig en woest, niet onder de vleefchvreetende dieren; zy ecten voor- naamlyk vrugten, wortels, en graanen; zy vereenigen zig (c), en maaken

(a) Het is tot deze foort, dat men het dier op Madagaskar, *tre, tre, tre, tre*, ge- hoeten, brengen moet. Het is, zegt FLACCOURT, zo groot als een kalf van twee ja- ren; het heeft een ronden kop en een menfchen gelaat; de voorfte en agterfte voeten als die van een aap; het hair fterk gekruld, den ftart kort, de ooren als van den menfch, het gelykt naar den *tanach*, door AMBROSIUS PARÉ befchreeven; het is een eenzaam dier; de lieden van het land zyn 'er zeer bang voor. *Voyage à Madagascar, pag. 151.*

(b) *Papio, animal ad libidinem pronum, cum mulieres videt, alacritatem suam offen- dit... Papio, quem vidi vivum ad nutum, haud secus atque caput reliqua animalia, anum vertebat frequentius populo ostendans.* GESNER, *Icon. Quadr. pag. 77.* Daar zyn op de Philippynfche eilanden zeer geile baviaanen, die de vrouwen beletten zig van haar huis te verwyderen. *Voyage de GEMELLI CARRERI, Tom. V. pag. 209.* De baviaanen hebben geen hair op de billen, dezelve zyn zo vol rooven en krabben, dat 'er zelfs geen vel op fchynt te zyn. Het zyn dieren van eene onuitspreekelyke geilheid. *Description du Cap de Bonne Es- perance, par KOLBE, Tom. III. pag. 59.* — *Papio, animal libidinosum fœmnis facile vin- infert.* LINNÆUS, *Syst. Nat. Edit. X. pag. 25.*

(c) De baviaanen zyn zeer fel op druiven, appelen, en in 't algemeen op tuinvrugten... Hunne tanden en klauwen maaken hen ontzaglyk voor de honden, die hen bezwaarlyk meefter worden, ten zy dat een onmaatig gebruik van druiven hen buiten ftaat ftelle zig te ver- weeren, en hen ftyf en bedwelmd maake... Ik heb gezien, dat zy geen vleefch of vifch ee-

gemeenfchaplyke fchikkingen om de tuinen te gaan plunderen; zy werpen de vrugten malkanderen van hand tot hand, en over de muuren, toe, en zy regten in de beteelde landen groote verwocftingen aan.

Onderfcheidende kenmerken van deze foort.

De papio heeft wangzakken en groote eeltagtigheden op de billen, die naakt en bloedrood van kleur zyn; zyn ftaart is geboogd, en zeven of agt duim lang; de hondstanden naar evenredigheid veel langer en dikker dan die van den menfch; de fnuif zeer dik en zeer lang, de ooren bloot, maar niet gerand, het lighaam ftevig en gevuld, de leden dik en kort, de teel-deelen bloot en vleefchkleurig, het hair lang en gevuld, van eene bruin ros-agtige en vry eenpaarige kleur over het geheele lighaam; hy gaat meer op vier dan op twee beenen; hy is drie of vier voeten hoog, wanneer hy regt-op ftaat: daar fchynen in deze foort nog grootere en andere kleinere rafflen te zyn. De baviaan, welken wy hebben laaten aftekenen (*Pl. XIV*), is van de kleine foort, wy hebben hem zorgvuldig met den grooten baviaan of papio (*Pl. XIII*), vergeleeken, en wy hebben geen ander verfchil dan dat van de grootte tuffchen dezelve bemerkt; en dat verfchil kwam niet van den ouderdom, want de kleine baviaan kwam ons zo wel volwaffen voor als de groote. De wyffjes hebben, gelyk de vrouwen, haare ftonden.

ten, ten zy eerft gekookt of toebereid, op de wyze zo als de menfchen gewoon zyn, endat zy dan op dat toebereide vleefch of die gekookte of geftoofde vifch, met greepigheid aanvallen... Zie hier de wyze hoe zy een boomgaard, een tuin, of een wyngaard, plunderen. Zy doen die optogten gemeenlyk by benden; een deel van de troep begeeft zig binnen in den tuin, terwyl een ander deel op de fchutting fchildwagt houdt om hunne makkers te verwittigen zo 'er eenig gevaar genaakt; het overige van de bende plaatft zig buiten den tuin op een maatigen aiftand van malkanderen, en maakt dus eene lyn, die zig van de plaats die geplunderd wordt tot die van de byeenkomst uitftrekt. Zodra deze fchikkingen gemaakt zyn, beginnen de baviaanen de plundering, en werpen hun, die op de fchutting zyn, de mcloenen, de pom-poenen, de appelen, de peeren, enz. toe, naarmaate zy dezelve afplukken; zy die op de fchutting zyn, werpen dezelve weder toe aan hun, die om laag by dezelve ftaan; deze weder aan de volgende, en dus de geheele lyn langs, die gemeenlyk op een berg eindigt: zy zyn zo behendig, en hebben zulk een juift en vaardig gezigt, dat zy, de gemelde vrugten malkan-deren toewerpande, zelden of nooit miffen dezelve wél te vangen, en zelden of nooit dezelve op den grond laaten vallen. Dit alles gaat in een diep ftilzwygen, en zeer fchielyk toe, wanneer de fchildwagts iemand verneemen, geeven zy een fchreeuw; op dit teken neemt de geheele bende mer eene verwonderlyke fnelheid de vlugt. *Description du Cap de Bonne Esperance*, par KOLBE, *Tom. III. pag. 57.* enz.

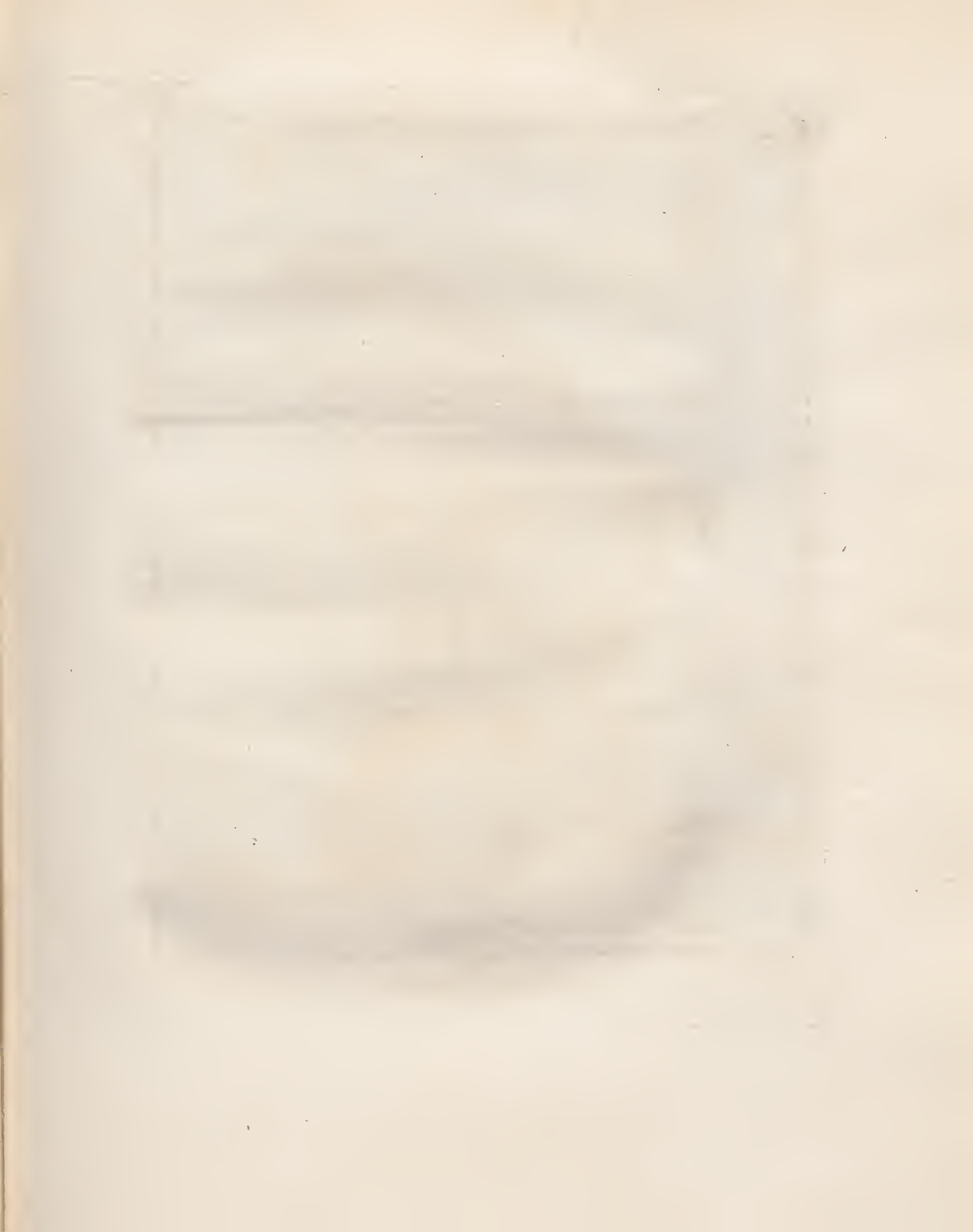

BESCHRYVING VAN DEN BAVIAAN.

De baviaan (*Pl. XIII*), schoon van eene lange gestalte, heeft het hoofd en het lighaam zo groot, dat hy kwalyk geëvenredigd schynt, ten opzichte zynrer hoogte. De smoel is zeer verlengd en dik; de neus gelykt naar die van een wagthond; de oogen zyn klein en zeer naby den anderen geplaatst; de randen der ooghollen zyn op een byna perpendiculair vlak op het neusbeen; het voorhoofdsbeen verheft zig niet boven de ooghollen, zo dat men geen voorhoofd onderscheidt, en dat het bovenste gedeelte der ooghollen gelyk komt met de kruin des hoofds. De ooren zyn naakt, en van eene bruine kleur; zy formeeren een kleine punt in haar bovenste gedeelte; zy zyn niet geboord; zy hebben geene kleine kwabjes of lellen; de hals is dik en zeer kort. De papio, die ten onderwerpe voor deze beschryving gediend heeft, hadt een breede borst, in vergelyking van den buik, die weinig uitgestrekt was. De billen waren mager; byna geheel van hair ontbloot en eeltagtig. De bilnaad was zeer lang en geplaatst van agteren onder den aars, die door dit maakzel hooger schynt geplaatst te zyn dan by andere dieren. De staart hadt maar zeven duimen lengte, maar hy was niet geheel; hy verhefte zig by het uitgaan uit het lighaam, en kromde zig aan het einde neder- en agterwaards; de agterste beenen waren kort, in vergelyking van de voorste en van de geheele lengte van het dier: hy hadt ook de duimen der vier beenen zeer kort; de nagels der duimen waren breed en plat; die der vingeren waren smaller, zeer lang, gehaakt, en gootswyze gevouwen over hunne lengte.

Deze baviaan hadt hair van zes duim lengte op het agterhoofd, op den hals, op het voorste gedeelte van den rug, op de schouders, en voor op de borst, zo dat alle deze deelen niet dan eene ongeschikte klomp scheenen te zyn, zonder evenredigheid, in vergelyking van den dunnen en platten buik, van de naakte billen, en korte beenen, die het overige des lighaams uitmaakten, en die nog kleiner scheenen te zyn, om dat hun hair slegts drie duimen lang was.

De kleuren waren tennaastenby dezelfde over alle de deelen des lighaams: yder hair hadt eene zwartagtig bruine, en eene rosagtig geele kleur, beurtelings geplaatst, van den wortel af, tot aan de punt, zo dat de kleur van het dier gemengd was, van bruin en rosagtig geel, dat de overhand hadt als men het op eenigen afstand beschouwde. De smoel en de omtrek der oogen waren zwart en naakt; de oogleden waren wit, gelyk ook de oxfels, de beneden buik, de liezen, de roede, de balzak, en de bilnaad; en daar was byna geen hair op deze deelen: het onderste der vier voeten, en de vingers waren ook van hair ontbloot, en hadden eene zwarte kleur gelyk ook de nagelen.

De Seve, del.

C.F. Fritzsch, jr.

GRAND PAPION.

De Sene, del.

C. F. Fritsch, sc.

PETIT PAPION.

	voeten, duimen, lynen.		
Lengte van het geheele lighaam in eene regte lyn gemeeten van het eind van den smoel tot den aars	1.	10.	6.
Lengte van het hoofd, van het eind van den smoel tot aan 't agterhoofd	0.	6.	6.
Omtrek van het eind van den smoel	0.	7.	0.
Omtrek van den smoel onder de oogen gemeeten	0.	9.	6.
Omtrek van de opening des monds	0.	0.	5.
Affand tusschen de neusgaten	0.	0.	2.
Affand tusschen het eind van den smoel en den voorsten hoek van het oog	0.	3.	2.
Affand tusschen den agtersten hoek en het oor	0.	2.	5.
Lengte van het oog van den eenen hoek tot den anderen	0.	0.	6.
Opening van het oog	0.	0.	3½.
Affand tusschen de voorste hoeken der oogen	0.	0.	8.
Dezelfde affand in een regte lyn	0.	0.	6½.
Omtrek van het hoofd tusschen de oogen en de ooren	1.	2.	0.
Lengte der ooren	0.	1.	4.
Breedte van de basis op de buitenste kromming	0.	2.	9.
Affand tusschen de ooren omlaag gemeeten	0.	4.	0.
Lengte van den hals	0.	2.	7.
Omtrek	0.	11.	0.
Omtrek van het lighaam agter de voorste beenen	1.	5.	6.
Dezelfde omtrek op de dikste plaats	1.	6.	0.
Omtrek voor de agterste beenen	1.	2.	0.
Omtrek aan 't begin van den staart (a)	0.	4.	0.
Lengte van den voorarm, van den elleboog tot aan de voorhand	0.	8.	6.
Omtrek van de voorhand	0.	4.	0.
Lengte van de voorhand af, tot aan 't eind der nagelen	0.	4.	2.
Lengte van het been, van de knie af tot aan de hiel	0.	8.	3.
Lengte van de hiel af, tot aan 't eind der nagelen	0.	6.	4.

Dit dier woog zes-en-twintig pond; het netvlies strekte zig uit tot het schaamdeel. Na het net weggenomen te hebben, heb ik de maag en dunne darmen gezien, die het grootste gedeelte van de uitgestrektheid van den onderbuik besloegen; de blindedarm, die aan den regterkant was, en een gedeelte van den kronkeldarm, die zig van de eene zyde tot de andere uitstrekte.

De twaalfvingerige darm vouwde zig binnenwaards in het uitgaan uit de maag, voor dat hy zig met den nugteren darm vereenigde, die zyne omwentelingen in de navelstreek en in de zyden maakte. Die van den omgebogen darm waren ook in de navelstreek, in de darmbuikstreek, en in den eigenlyk gezegden onderbuik, en hy liep uit op den blindendarm, in de regter zyde. De blindedarm was gerigt van vooren naar agteren; de kronkeldarm strekte zig voorwaards uit; ging van de regter naar de linker zyde, op de dunne darmen, en maakte eenige omwentelingen in de regter zyde, voor dat hy zig aan den regtendarm voegde.

(a) Ik geef de lengte van den staart niet, om dat dezelve niet geheel was; hy is by alle baviaanen kort.

De maag was groot naar evenredigheid van de gestalte van het dier, en was meer aan de regter dan aan de linker zyde geplaatst. De groote blinde zak was diep; de dunne darmen hadden alle tennaastenby dezelfde dikte, behalven den omgebogen darm, waarvan de omtrek een weinig verminderde by den blindendarm: deze darm was dik, kort, en hadt eene eeltagtige gedaante, waarvan de punt afgenomen was. De kronkeldarm was aan zyn oorsprong zo dik als de blindedarm; hy verminderde allengs in dikte op de lengte van negen duimen; vervolgens was hy zeer dun, ter lengte van een half voet, en eindlyk wierdt hy dikker tot aan den regtendarm; minder dik evenwel dan aan zyn oorsprong.

De lever was wat meer ter regter dan ter linker zyde geplaatst, en bestondt uit drie kwabben; de grootste was in 't midden; zy was in twee deelen gescheiden, door de kloof van den draagband; het regter gedeelte van die kwab was het grootste, en besloot het galblaasje, dat daar byna geheel in bevat was. De regter kwab was de kleinste van alle, en hadt twee aangezels aan haar bovenste gedeelte. De lever hadt zo wel van buiten als van binnen eene zeer bleek roode kleur; zy woog elf oncen en zes groffen. Het galblaasje was zeer verlengd, en bevattede een groen-geelagtig vogt, dat één gros en twee-en-veertig greinen woog.

De milt hadt drie overlangsche zyden, gelyk die van de meeste andere dieren: haar beneden-eind was de breedste plaats, en zy verminderde allengs tot aan het tegenoverstaande eind; zy was van buiten bleekrood, en van binnen zwartagtig rood van kleur; zy woog twee oncen drie groffen.

Het alvleesch strekte zig uit van den twaalfvingerigen darm af, tot aan de regter nier; het eindigde in een punt; deszelfs ander eind was veel breeder.

De nieren waren geplat, en hadden weinig uitholling. Het bekken was zeer klein; men onderscheidde daarin te naauwernood de tepels, en de verschillende zelfstandigheden dezer ingewanden.

Het hart was geplaatst in 't midden van de borst: de punt was een weinig ter linker zyde gerigt: de regter long bestondt uit vier kwabben, gelyk by de meeste andere dieren; daar waren slegts twee kwabben in de linker long.

De tong was bezaaid met kleine kliertjes, en klieragtige korreltjes, talryker aan het eind van de tong dan op het overige gedeelte haarer uitgestrektheid: daar waren op het agterste gedeelte kleine kelkklieren op ryen geplaatst aan de zyden; en nog twee andere dergelyke groote klieren, geplaatst op tien lynen afftands van de strotklap, en op vyf lynen van malkanderen; op gelyke afftanden van deze klieren, en van de strotklap was nog een derde, wat kleiner, en van eene zwarte kleur.

Het verhemelte was doorsneden met agt vooren, waarvan de boorden in 't midden afgebroken, en in twee gedeelten, naar vooren, bolrond verdeeld waren; de boorden van de strotklap waren in 't midden uitgerand.

De voorhersenen waren aan haar bovenste gedeelte zeer bolrond, en

zeer dik in 't midden: zy overdekten de agterherffenen, welke van die van andere dieren verschilden, niet slegts door haare plaatfing, maar ook door haare figuur, want daar was op het midden haarer oppervlakte, geene bolronde en kringfwyze omranding, maar slegts een rand, die van den eenen en anderen kant met de bovenzylde van het ingewand verbonden is; zy wogen dertig groffen en twee-en-dertig greinen, en de voorherffenen, drie oncen, zes groffen, en twee-en-dertig greinen.

De roede en de beurzen hadden tennaastenby dezelfde gedaante als in den mensch, maar de klier verschilde veel van die van den mensch; hy eindigde in eene foort van uitwasch, dat agt lynen lengte hadt op de bovenzylde van de klier, en slegts zes lynen op de onderfte. Dit uitwasch of paddestoel was spits op zyn kruin, alwaar hy eene opening of spleet hadt, die vry diepging en geformeerd wierd, door den mond of opening van de pisbuis.

De zaadballen waren cirond en groot, in vergelyking van de roede; de zelfftandigheid van binnen, graauw met een zweemzel van geel; de zaadvaatjes waren ook zeer uitgestrekt, en bestonden uit kluwenagtige buizen, die tot twee lynen middellyn hadden. Daar was by de zaadblaasjes een lighaam van een duim lengte, vyf lynen breed, en drie dik, dat op de pisbuis was, en dat my toefcheen de voorftanders te zyn, om dat ik geene andere gezien heb: dit lighaam was eeltagtig en byna met holletjes; het zelve drukkende, heb ik 'er bloed doen uitkomen.

	voeten, duimen, lynen.		
Lengte van de dunne darmen van den portier van de maag af tot aan den blinden darm	9.	0.	0.
Omtrek van den twaalfvingerigen darm	0.	2.	9.
Omtrek van den nugteren darm	0.	2.	9.
Omtrek van den omgebogen darm aan de dikfte plaatsfen	0.	2.	9.
Omtrek op de dunfte plaatsfen	0.	2.	3.
Lengte van den blindendarm	0.	2.	3.
Omtrek van den blindendarm op de dikfte plaatsfen	0.	6.	10.
Omtrek op de dunfte plaatsfen	0.	3.	3.
Omtrek van den kronkeldarm op de dikfte plaatsfen	0.	6.	6.
Omtrek aan de dunfte plaatsfen	0.	1.	0.
Omtrek van den regtendarm by den kronkeldarm	0.	5.	0.
Omtrek by den aars	0.	4.	0.
Lengte van den kronkel- en van den regten-darm te zamen gemeeten	3.	0.	0.
Lengte van den geheelen darmbuis, den blindendarm daar niet mede in begreepen	12.	0.	0.
Groote omtrek van de maag	1.	9.	4.
Kleine omtrek	1.	3.	0.
Lengte van de kleine kromming van den hoek af, welke het regter gedeelte formeert, tot aan den flokdarm	0.	3.	0.
Diepte van den grooten blinden zak	0.	3.	0.
Omtrek van den flokdarm	0.	2.	0.
Omtrek van den portier	0.	2.	6.
Lengte van de lever	0.	4.	8.

	voeten, duimen, lynen.		
Breedte	0.	7.	1.
Haare grootste dikte	0.	1.	1.
Lengte van het galblaasje	0.	2.	9.
Deszelfs grootste middellyn	0.	0.	9.
Lengte van de milt	0.	4.	4.
Breedte van het onderst eind	0.	2.	2.
Breedte van het bovenst eind	0.	0.	9.
Dikte in 't midden	0.	0.	9.
Dikte van het alvleesch	0.	0.	1½.
Lengte der nieren	0.	3.	2.
Breedte	0.	2.	1.
Dikte	0.	0.	11.
Lengte van het zenuwagtig middelpunt, van de holle ader af, tot aan de punt	0.	1.	8.
Breedte	0.	2.	0.
Omtrek van den basis van het hart	0.	6.	0.
Hoogte van de punt af, tot aan het begin der longslagader	0.	2.	9.
Hoogte van de punt af, tot aan den longenzak	0.	2.	0.
Middellyn van de groote slagader, van buiten tot buitengemeeten	0.	0.	4.
Lengte van de tong	0.	3.	9.
Lengte van het voorste gedeelte, van het toempje af tot aan het eind	0.	1.	0.
Breedte van de tong	0.	1.	1.
Lengte van de voorhersfenen	0.	3.	4.
Breedte	0.	2.	6.
Dikte	0.	1.	5.
Lengte van de agterhersfenen	0.	1.	0.
Breedte	0.	1.	10.
Dikte	0.	0.	9.
Lengte van de klier	0.	1.	7.
Omtrek	0.	1.	6.
Omtrek van den uitwasch	0.	1.	8.
Lengte van de roede van de splitsing der holagtige lighaamen af, tot de inplanting van de voorhuid toe	0.	3.	2.
Omtrek	0.	1.	6.
Lengte van de zaadballen	0.	1.	3.
Breedte	0.	0.	10.
Dikte	0.	0.	7½.
Breedte van den opperbal	0.	0.	2½.
Dikte	0.	0.	0½.
Lengte der afvoerende buizen	0.	8.	6.
Middellyn in het grootste gedeelte hunner uitgestrektheid	0.	0.	0½.
Groote omtrek van de blaas	0.	6.	0.
Kleine omtrek	0.	4.	0.
Omtrek van de pisbuis	0.	0.	7.
Lengte der zaadblaasjes	0.	2.	4.
Breedte	0.	0.	7.
Dikte	0.	0.	2½.

Ik heb het mannetje en het wyfje (*Pl. XIV*), van een foort van dier gezien, waar van het lighaam byna een vierde minder lang was, dan dat van den

den baviaan, maar dat in zyne kleine gestalte zo veele overeenkomst met denzelfden hadt, in de evenredigheden des lighaams (b), en door de kleuren van het hair, dat men dit dier als eene verscheidenheid in de soort van den baviaan zou kunnen beschouwen.

Het wyfje van den kleinen baviaan hadt het hair des hoofds, naar evenredigheid, minder lang dan het zelve by den grooten baviaan was, want het bedekte de ooren niet. Dit dier hadt den smoel, den neus, den omtrek der oogen, de ooren, en de planten der voeten van eene zwartagtige kleur; het hair was een mengzel van geelagtig en groenagtig, op eene wyze, dat het geel en groen beurtelings de overhand hadt, naar de verschillende oogpunten; het zelve van naby beschouwende, bemerkte men dat yder hair eene afchgrauwe kleur by den wortel hadt: het overige was gemengd groen en geel, op twee of drie plaatsen door zwartagtig bruin afgebroken. De punt hadt ook eene bruine kleur, die zig sterk deedt zien op het voorhoofd, op de kruin des hoofds, op de buitenzyde van den voorarm en op de vier voeten. De buitenzyde van de dyt en van het been waren roodagtig; daar was slegts weinig hair op den benedenbuik en in de liezen.

	voeten, duimen, lynex.		
Lengte van het geheele lighaam van het eind van den smoel tot aan den aars in een regte lyn gemeeten	1.	5.	0.
Lengte van het hoofd, van het eind van den smoel af, tot aan het agterhoofd	0.	4.	9.
Omtrek van het eind van den smoel	0.	5.	6.
Omtrek van den smoel onder de oogen gemeeten	0.	7.	0.
Omtrek van de opening des monds	0.	3.	6.
Afstand tusschen de neusgaten	0.	0.	1.
Afstand tusschen het eind van den smoel en den voorsten hoek van 't oog	0.	1.	10.
Afstand tusschen den agtersten hoek en het oor	0.	2.	2.
Lengte van het oog van den eenen hoek tot den anderen	0.	0.	7.
Opening van het oog	0.	0.	4.
Afstand tusschen de voorste hoeken der oogen	0.	0.	7.
Omtrek van het hoofd tusschen de oogen en ooren	0.	10.	6.
Lengte der ooren	0.	1.	6.
Lengte van de basis op de buitenste kromming gemeeten	0.	2.	8.
Afstand tusschen de ooren om laag gemeeten	0.	3.	2.
Lengte van den hals	0.	2.	4.
Omtrek van den hals	0.	7.	0.
Omtrek des lighaams agter de voorste beenen	0.	11.	0.
Dezelfde omtrek aan de dikste plaats	1.	0.	8.
Dezelfde omtrek voor de agterste beenen	0.	9.	4.
Lengte van den stomp des staarts	0.	6.	0.
Omtrek aan deszelfs begin	0.	3.	6.
Lengte van den voorarm, van de ellepyp af tot aan de voorhand toe	0.	6.	0.
Omtrek van de voorhand	0.	3.	4.

(b) Zie de afmettingen in de volgende tafel bygebragt, en vergelyk dezelve met de buitenste deelen van den grooten baviaan.

	voeten, duimen, lynen		
Lengte van de voorhand af tot aan het eind der nagelen	0.	3.	0.
Lengte van het been van de knie tot aan de hiel	0.	7.	0.
Lengte van de hiel af tot aan 't eind der nagelen	0.	5.	0.

Ik geef hier de beschryving van de teeldeelcn van het wyfje van den kleinen baviaan, om dat ik het wyfje van den grooten nooit gezien heb; dat, waarvan wy hier spreken, woog agt ponden vyftien oncen; het hadt twee tepels op de borst, eene ter wederzyde.

De kittelaar was geplaatst op den rand van het schaamdeel, en kwam ter lengte van twee lynen buitenwaards. De mond van de pisbuis was op agt lynen afftands van het boord van het schaamdeel; en het gedeelte van de scheede, dat tusschen beiden was, formeerde zeer groote overlangsche rimpels. Het overige der binnenwanden van de scheede was met knobbel-tjes bezet, en de grootste derzelve waren by den mond van de lyfmoeder. De pisbuis was kort, en de blaas hadt een vry grooten omtrek, en eene eironde gedaante. De lyfmoeder was platagtig verlengd, en aan haar buitenboord uitgerand; zy hadt geene hoornen: de trompetten maakten verscheiden ziegezaagen, en liepen uit op een loofwerk, dat aan den zaadbal vast was, maar denzelve niet omwikkelde. De zaadballen hadden de gedaante van eene platte nier, en eene witagtige kleur.

	voeten, duimen, lynen.		
Affstand tusschen den aars en de schaamelheid	0.	0.	5½.
Lengte van de schaamelheid	0.	0.	3.
Lengte van de scheede	0.	2.	7.
Omtrek	0.	1.	3.
Groote omtrek van de blaas	0.	10.	3.
Kleine omtrek	0.	7.	9.
Lengte van de pisbuis	0.	0.	9.
Omtrek	0.	0.	7.
Lengte van den hals en van het lighaam der lyfmoeder	0.	0.	9.
Omtrek van dat lighaam	0.	0.	8.
Lengte van de kromme lyn, welke de trompet doorloopt	0.	1.	6.
Lengte der zaadballen	0.	0.	4.
Breedte	0.	0.	2.
Dikte	0.	0.	1.

De kleine mannetjes baviaan woog negen en een half pond; hy hadt één voet en vyf duimen lengte, van het eind van den smoel tot aan den aars, gelyk het wyfje, waarop de afmetingen van de buitenste deelen genomen zyn.

De kleur van dit dier was byna dezelfde over alle de deelen des lighaams; zy was roodagtig met eenige tinten van groenagtig en van bruin; deze laatste tint hadt de overhand op den rug; voor het overige geleeken de kleuren van dit mannetje naar die van het wyfje. De langste hairen konden omtrent vier duimen lengte haalen, en waren op de schouders, op

De Sene. del.

C.F.F. sc.

de schoft, op den hals, op het agterhoofd, en rondom de ooren, welke zy geheel bedekt zouden hebben, zo dit hair meer gevuld was geweest.

De roede en de klier geleeken naar dat zelfde deel by den grooten baviaan; daar was geen balzak: de binnenste deelen der voortteeling hadden hun volkomen groei nog niet; de zaadblaasjes egter, schoon zeer klein, hadden reeds zeer zichtbare buizen.

Daar was in de klier een klein rolrond beentje, wat gekromd in zyn voorste eind: dit beentje deedt my vermoeden dat 'er een dergelyk is in de klier van den grooten baviaan, maar ik heb het niet gezien.

Het hoofd van het geraamte (*Pl. XV*) van den baviaan, geleek meer naar het hoofd van den mandrill (*c*), dan naar dat van eenigen anderen aap; het is egter wat langer en dikker; het agterhoofd is aan het bovengedeelte meer uitgezet; de beenagtige rand van het zelve is in 't midden afgebroken. De randen der oogholten zyn dikker dan by den mandrill. De eigen beenderen van den neus zyn korter; de opening der neusgaten is langer; daar zyn vooren, ter zyde van de neusbeenderen; maar zy hebben minder breedte en diepte. De zyden van het bovenst kaakbeen maaken een groote hoironde boven de baktanden.

De tanden van den baviaan zyn gelyk aan die van den mandrill, in getal en plaatsing: ik heb geene dan ten uitersten geringe verscheidenheden in de gedaante der tanden van deze twee dieren opgemerkt.

De uitsteekzels der nekwerfelbeenderen van den baviaan, zyn kleiner dan die van den mandrill.

Daar zyn dertien rugwerfelbeenderen, en dertien ribben aan weërskant; agt waare en vyf valsche. Het borstbeen was niet in 't geheel tot den staat van been overgegaan.

De lendenwerfelbeenderen zyn ten getale van zeven. Het heiligbeen bestaat uit drie valsche werfelbeenderen, gelyk in den mandrill en den jocko; maar het is meer omgekeerd en maakt een minder stompen hoek op de werfelbeens-kolom.

Daar waren maar twaalf valsche werfelbeenderen in den staart van het geraamte, dat ten onderwerpe voor deze beschryving gediend heeft, maar het heeft my toegescheenen dat 'er verscheidene aan het eind ontbraken.

De knobbelagtigheden der heupbeenen zyn veel breeder, en hunne platte zyde is veel grooter dan in het geraamte van den mandrill; ook zyn de eeltagtigheden der billen van den baviaan meer uitgestrekt dan die der andere aapen.

Het schouderblad is meer verlengd; en deszelfs bovenzijde is langer dan by den mandrill.

Het sleutelbeen, de beenen van den arm en den voorarm, gelyken naar die van den mandrill; maar de dyebeenen, en voornaamlyk die der pooten zyn korter.

(c) Zie hier agter de beschryving van het geraamte van den mandrill.

Daar waren maar tien beentjes in de voorhand; het eerste der overtallige ontbrak 'er; de voorvoet bestondt flegts uit zeven beentjes.

	voeten, duimen, lynen.		
Lengte van het eind der kaakbeenen tot aan 't agterhoofd	o.	7.	1.
De grootste breedte van het hoofd	o.	4.	4.
Lengte van het onderst kaakbeen, van deszelfs voorste eind af tot aan den agtersten rand van het knokkelwyze uitsteekzel	o.	5.	6.
Dikte van het voorste gedeelte des beens van het bovenste kaakbeen	o.	o.	5.
Breedte van het bovenste kaakbeen ter plaatse der hondstanden	o.	1.	11.
Afstand tusschen de oogholten en de neusgaten	o.	1.	6.
Lengte van de opening der neusgaten	o.	1.	4.
Breedte	o.	o.	9.
Lengte van de eigenlyke neusbeenderen	o.	2.	o.
Breedte op de breedste plaats	o.	o.	2.
Breedte der oogholten	o.	1.	3.
Hoogte	o.	o.	10.
Lengte der hondstanden	o.	1.	4.
Breedte van het bekken	o.	2.	5.
Hoogte	o.	2.	7.
Lengte der langste wervelbeenderen van den staart	o.	1.	4.
Lengte van het schouderblad	o.	4.	5.
Lengte van den schouder	o.	7.	8.
Lengte van de ellepyp	o.	8.	10.
Lengte van het straalbeen	o.	8.	1.
Lengte van het dycbeen	o.	8.	7.
Lengte van het scheenbeen	o.	7.	2.
Lengte van het kuitbeen	o.	6.	8.
Lengte van het eerste beentje van de agterhand, dat het kortste is	o.	1.	3.
Lengte van het derde dat het langste is	o.	1.	9.
Lengte van het eerste beentje van den agtervoet, dat het kortste is	o.	1.	4.
Lengte van het derde dat het langste is	o.	2.	2½.
Lengte van den eersten regel van den duim der voorste voeten	o.	o.	8.
Lengte van den tweeden	o.	o.	4½.
Lengte van den eersten regel van den derden vinger	o.	1.	1½.
Lengte van den tweeden	o.	o.	7½.
Lengte van den derden	o.	o.	5.
Lengte van den eersten regel van den duim der agterste voeten	o.	o.	8.
Lengte van den tweeden	o.	o.	5.
Lengte van den eersten regel van den derden vinger	o.	1.	1.
Lengte van den tweeden	o.	o.	8½.
Lengte van den derden	o.	o.	5½.

D E M A N D R I L L (*).

Deze baviaan (*Pl. XVI en XVII*) is afgryfelyk lelyk en walglyk: behalven de neus, die geheel plat is, of liever de twee neusgaten, waaruit gestadig een snot vloeit, welke hy met de tong oplikt; behalven zyn zeer langen en dikken bek, zyn plomp lighaam, zyne bloedroode billen, en zyn aars, die zeer zigbaar, en om zo te spreken in de onderste wervelbeenderen geplaatst is, heeft hy ook een violetkleurig gelaat, dat aan weerskanten gevoord is met diepe overlangsche rimpelen of groeven, die deszelfs droevig voorkomen en lelykheid nog sterk vermeederen: ook is hy grooter, en misschien sterker dan de papio, maar hy is ter zelfder tyd bedaarder en niet zo woest. Wy geeven hier de afbeelding van het mannetje (*Pl. XVI*), en van het wyfje (*Pl. XVII*), welke wy leevende gezien hebben. Het zy dat zy beter geleerd waren, of dat zy van natuur zagtaartiger zyn dan de papio, het kwam ons ten minsten voor, dat zy veel handelbaarer, en minder onbeschaamd waren, zonder dat zy daarom ophielden zeer onaangenaam te zyn.

Deze soort van baviaan wordt op de Goudkust en in andere zuidelyke Proventien van Afrika gevonden, alwaar de negers hem boggo, en de Europeaanen mandrill noemen. Hy schynt na den orang-outang de grootste van alle de aapen, en van alle de baviaanen te zyn; SMITH (*a*) verhaalt,

(* *Mandrill*. Dit is de naam, welchen de Engelschen, die op de kust van Guinee verkeerden, aan dit dier gegeeven hebben, en die door ons is aangenomen.

Een zonderlinge soort welke de blanken van dit land van Guinee, *mandrill* heeten; ik kan niets zeggen wegens den oorsprong van dezen naam, welchen ik nooit te vooren had gehoord: zy zelfs die hem dus noemen, weeten 'er geene reden van te geeven, ten zy het misschien wesen mogt, ter oorzaake van de gelykheid van dit dier met den mensch, terwyl het geheel niet naar den aap gelykt; (*man* betekent in 't Engelsch *mensch*.) *Nouveau Voyage de Guinée, par SMITH, Paris 1751. Tom. I. pag. 104.*

Cercopithecus cynocephalus parte corporis anteriori longis pilis obsita naso violaceo nudo, le magot of tartarin. BRISSON. *Regn. anim. pag. 214. Nota.* 1. BRISSON schynt zig vergift te hebben, met aan dezen aap den naam van *magot* of *tartarin* te geeven, welchen hy op zyn cynocephalus-aap hadt moeten toepassen. 2. met dit dier te brengen tot den cynocephalus van GESNER. *Icon. fig. pag. 93.* tot den cynocephalus secundus van JONSTON. *pag. 100. tab. 59.* en tot den cynocephalus van CLUSIUS. *Exot. pag. 370*; want de afbeeldingen dier drie Schryverren gelyken niet naar den baviaan, die hier in aanmerking komt, en welchen men egter ligt van de anderen kan onderscheiden door de overlangsche vooren, die hy op het gelaat heeft, en welchen de Hr. BRISSON zelf in deze bewoording aanwyft. „Zyn neus”, zegt hy, „is zeer dik, „zonder hair over haare lengte, en violetkleurig.” Maar deze kenmerken passen niet op den cynocephalus van CLUSIUS, van GESNER, en van JONSTON.

(*a*) Het lighaam van den mandrill, die zyn volkomen groei heeft, is zo groot in den omtrek als dat van een gewoon mensch; de beenen zyn veel korter en de voeten langer; de armen en de handen zyn in dezelfde evenredigheid; het hoofd is monsteragig dik; het wezen breed en plat, zonder ander hair dan aan de wijkbraauwen; de neus is zeer klein, de mond breed, en de lippen zyn zeer dun. Het gelaat dat met een witte huid bedekt is, vertoont zig vervaarlyk lelyk en is geheel gerimpeld; de tander zyn breed en zeer geel; de hauden zyn zonder hair;

dat men hem een wyfjes mandrill vereerde, die maar zes maanden oud was, en die op dien ouderdom reeds de grootte hadt van een volwassen baviaan: hy zegt ook dat deze mandrills altyd op twee beenen gaan; dat zy schreijen en zugten als menfchen; dat zy eene geweldige drift voor de vrouwen hebben; en dat zy niet miffen dezelve aan te talfen en te fchenden, wanneer zy haar alleen vinden.

Onderscheidende kenmerken van deze foort.

De mandrill heeft wangzakken en eeltagtigheden op de billen; zyn ftaart is zeer kort en flegts twee of drie duim lang; de hondstanden zyn, naar evenredigheid, veel dikker en langer dan die van den menfch; zyn fruit is zeer dik en zeer lang; en aan weerskanten met overlansche rimpels gevoord, die diep en fterk getekend zyn. Het gelaat is naakt en van eene blaauwagtige kleur; de ooren naakt, gelyk ook het binnenfte der handen en voeten. Het hair is lang, bruin, rosagtig van kleur op het lighaam, en graauw op de borft en den buik; hy gaat meer op twee beenen dan op vier; hy is vier of vier en een half voet hoog, wanneer hy overcind ftaat; en daar fchynen zelfs nog grootere te zyn. De wyfjes hebben, gelyk de vrouwen, haare regelde vloeijingen.

al het overige des lighaams, het aangezigt en de handen alleen uitgezonderd, is bedekt met lang en zwart hair gelyk dat van den beer: deze dieren gaan nooit op vier pooten gelyk de guenons: wanneer men hen plaagt fchreeuwen zy net als de kinderen; men beweert dat de mannetjes dikwils poogen de blanke vrouwen te verkrachten, wanneer zy haar alleen in de bosfchen aantrefien. Zy hebben bykans altyd een fnotneus, en hebben vermaak om de fnot in den mond te laaten vloeijen en op te likken... Men vereerde my te Skerbro een dezer mandrills, de lieden van het land noemen hem *boogoc*; het was een wyfje, dat flegts zes maanden oud was; maar zy was reeds grooter dan een baviaan, enz. *Nouveau Voyage de Guinée, par SMITH, Traduit de l'Anglois, Paris 1751. Nota.* In het zelfde land geeft men dan den naam van *hoogoc*, of *bogzo*, en *mandrill*, aan het dier, dat hier in aanmerking komt, en men noemt den orang-outang ook *pongo* en *drill*; deze naamen gelyken malkander, en zyn waarfchynlyk van malkanderen afgeleid; en inderdaad de pongo en de boggo, of zo men wil de drill en de mandrill, hebben verfcheiden kenmerken gemeen; maar de eerfte is een aap zonder ftaart en byna zonder hair, die een plat en eironde wezen heeft, terwyl de andere een baviaan is met een ftaart, lang hair, en een dikken en langen fruit. Het woord *man* betekent in de Hoogduitsche, Engelsche, en andere taalen, een *menfch in 't algemeen*, en het woord *drill* betekent in de kromtaal van eenige Provintien in Frankryk, gelyk in Bourgonje, een *ferk en weluftig menfch*; de landlieden zeggen, *het is een goede DRILL*; *het is een meefter DRILL*.

Barco, del.

C. F. Fritsch, fecit.

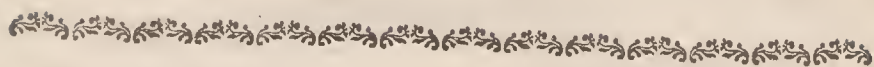
MANDRILL MALE.

De Sève. del.

MANDRILL FEMELLE.

C.F. Fritsch, jr.

BESCHRYVING VAN DEN MANDRILL.

De smoel van den mandrill (*Pl. XVI*) is zeer langwerpig en zeer dik, die aap heeft de neus in zyne geheele lengte plat, en tusschen plooi-
jen, in de gedaante van rimpels geplaatst, die schuins van buiten naar bin-
nen en van beneden naar boven gerigt zyn op de wangen, die eene blaau-
we kleur hebben. De ooren zyn kaal, en verschillen niet veel van die van
den mensch, schoon zy van boven wat puntig zyn. Daar zyn eeltagtighe-
den op de billen; de staart is zeer kort.

Het voorhoofd, het agterhoofd, de kruin en de zyden van den kop, de
buitenste zyde van den bovenarm en voorarm, van een wyfje van den man-
drill (*Pl. XVII*), naar welk deze beschryving gedaan is, waren van eene
kleur uit bruin en geel vermengd, en een weinig met groen getint; de hai-
ren waren beurtelings bruin en groenagtig geel, van hunnen wortel naar het
eind, zo dat elk twee of drie groenagtige geele vlakken hadt. De boven-
kant van den hals, de schouders, de binnenkant van den voorarm, de rug,
het bovenste van de zyden van het lyf, het kruis, de buitenkant van de dye,
het been, en het bovenste der voeten hadden tennaastenby dezelve kleuren,
maar het bruin vertoonde zig daar duidelyker dan het geel. Het hair
aan het onderst gedeelte van het onderst kaakbeen en de keel was van eene
rosagtige vaale kleur. Het voorst gedeelte van de borst; de oxels, de
binnenkant van den voorarm, het onderst gedeelte van de zyden van het
lyf, en de voetsool, waren van eene aschgrauwe bruine kleur. De borst,
de buik, de liezen en de binnenkant van de dye, hadden eene witagtige, min
of meer met geelagtig gemengde kleur. De vingeren zyn niet verder van
elkanderen gescheiden dan langs den tweeden en derden regel, de duim van
de agtervoeten is zeer dik, en alle de nagels zyn zwart en plat.

De afmetingen van de uitwendige deelen, in de volgende tafel vervat,
zyn naar een mannetje genomen.

	voeten, duimen, lynen.		
Lengte van het geheele lighaam, in eene regte lyn gemeeten, van het eind van den smoel tot aan den aars			
Lengte van den kop van het eind van den smoel tot aan het agter- hoofd	2.	1.	6.
Omtrek van het eind van den smoel	0.	8.	6.
Omtrek van den smoel, onder de oogen gemeeten	0.	8.	0.
Omtrek van de opening van den bek	1.	0.	0.
Afstand tusschen de neusgaten	0.	6.	6.
Afstand tusschen het eind van den smoel en den voorsten hoek van het oog	0.	0.	3.
Afstand tusschen den agtersten hoek en het oor	0.	4.	0.
Lengte van het oog van den eenen hoek tot den anderen	0.	2.	7.
	0.	0.	11.

	voeten, duimen, lynen.		
Opening van het oog	0.	0.	4.
Afstand tusschen de voorste hoeken der oogten	0.	0.	7.
Omtrek van den kop, tusschen de oogten en de ooren gemeeten	1.	3.	3.
Lengte der ooren	0.	0.	8.
Breedte van derzelver basis over de buitenste kromte gemeeten	0.	1.	8.
Afstand tusschen de beiden ooren om laag gemeeten	0.	3.	2.
Lengte van den hals	0.	2.	10.
Omtrek van den hals	1.	0.	0.
Omtrek van het lighaam agter de voorpooten gemeeten	1.	5.	0.
Dezelfde omtrek op de dikste plaats	1.	6.	6.
Dezelfde omtrek voor de agterste pooten gemeeten	1.	2.	0.
Lengte van den stomp van den staart	0.	2.	0.
Omtrek aan deszelfs begin	0.	3.	0.
Lengte van den voorarm, van den elleboog tot aan de geleeding der hand	0.	9.	8.
Omtrek van die geleeding	0.	4.	2.
Lengte van die geleeding af tot aan het eind der nagelen	0.	5.	0.
Lengte van het been van de knie tot aan den hiel	0.	9.	3.
Lengte van den hiel tot aan het eind der nagelen	0.	7.	4.

Het wyfje van den mandrill, van welk reeds gewag gemaakt is, en naar welk ik, zo de inwendige als de uitwendige deelen beschreeven heb, hadt een reuk, die zeer naar dien van muskus geleek en vry sterk was; zy woog zestien ponden, zy hadt één voet negen duimen lengte van het eind van den smoel tot aan den aars. De lengte van den kop was zeven en een halven duimen, en deszelfs omtrek op de dikste plaats één voet. De staart hadt twee duimen, drie lynen lengte en een en een halven duim omtreks aan zyn begin.

Het netvlies strekte zig uit van de maag tot aan de schaamstreek; een gedeelte van den kronkeldarm liep dwars van de regter naar de linker zyde agter de maag, die zig meer naar de linker zyde dan naar de regter scheen uitteftrekken; de lever was meer naar de regter dan naar de linker zyde geplaatst; de milt was van vooren naar agteren gerigt.

De twaalfvingerigedarm boog zig naar binnen om, daar hy uit de maag kwam, en strekte zig slegts tot de ruggestreg uit, waarop hy zig aan de regterzyde omkromde. De nugtere darm deedt zyne omwentelingen in de navelfstreek en in de regter zyde; de omgebogen darm in de linker zyde en in de darmstreek en onderbuikstreek. De blindedarm was in de linker zyde geplaatst, en liep van vooren naar agteren; de kronkeldarm strekte zig naar de regter zyde uit, boog zig om naar de linker, en liep agter de maag heen; vervolgens strekte hy zig naar agteren uit tot aan de schaamstreek, alwaar hy zig naar de linker zyde omboog, en zig naar vooren verlengde, om zig aan den regtendarm te voegen.

De twaalfvingerigedarm was op eenige plaatsen wat dikker dan de andere dunne darmen, die alle tennaastenby dezelfde dikte hadden; zy waren dun en witagtig, uitgezonderd den omgebogendarm, die roodagtig was. De blind-

blindedarm was dik, kort, en aan het eind rond; hy hadt aan zyn begin zo veel dikte als de kronkeldarm; daar waren drie peesagtige banden, die zig van het eind van den blindendarm tot aan den aars uittrekten.

De lever hadt ééne groote kwabbe en twee kleine, die niet tot aan den wortel van dezelve gescheiden waren; de groote kwabbe was in twee ongelijke deelen gedeeld door eene insnyding, door welke de schoorband liep. Het galblaasje was omkorst in het regter gedeelte van die kwabbe, die de grootste was; de kleine kwabben waren aan wederzyde aan den wortel der groote geplaatst; de regter was wat dikker dan de linker, en hadt twee of drie punten in de gedaante van aanhangzels, die voor de nier geplaatst waren. De lever was van buiten en van binnen van eene bleek-roode kleur; zy woog agt oncen.

Het galblaasje hadt de gedaante van een peer, naauwer in het midden dan aan het kleinste eind; het bevattede een weinig zeer dik vogt, van eene bruine een weinig groenagtige kleur.

De milt hadt eene driehoekige langwerpige gedaante, de punt lag naar agteren en het grondstuk naar vooren; zy hadt van binnen eene roodagtige kleur; zy woog ééne once en ééne dragme.

Het alveesfch was kort, dik, en eindigde in een punt, tennaastenby als de milt, en was in de kromte van den twaalfvingerigendarm geplaatst.

De regter nier was haare geheele lengte meer naar vooren geplaatst dan de linker; derzelve indrukfel was niet zeer diep, en het bekkentje hadt weinig uitgestrektheid; de tepels vereenigden zig alle met malkanderen; de bovennieren waren elk byna zo groot als de helft van eene der nieren.

Het peesagtig middelpunt was dik en weinig doorschynend. De regter long was zodanig verhard, dat men derzelve kwabben niet onderscheiden kon; daar waren er twee aan de linker zyde, waarvan de voorste door eene diepe insnyding verdeeld was.

Het hartenzakje was aan het hart vast op den geheelen bodem; het hart was met de punt naar agteren geplaatst. De tong was breed en dik, behalven aan het eind, dat weinig dikte hadt; zy was met kleine tepeltjes bedekt, en met kleine ronde en witte korreltjes bezaaid; daar was slegts eene kleine kelkklier in het midden van het agterst gedeelte.

Het strotklapje was dun en rond, en de randen van de opening van het strottenhoofd vormden vier knobbeltjes, twee aan elke zyde: daar waren omtrent agt groeven op het verhemelte, van welke de eerste en de laatste zeer onregelmatig waren, en hunne randen waren in zigzag geschikt; de randen der andere groeven waren bolrond van vooren en in het midden van het verhemelte afgebroken.

Ik heb een mannetjes mandrill gezien, wiens aars in de lendenen scheen geplaatst te zyn, want hy was twee duimen boven de deelen die den grond raakten, als het dier gezeten was; hy droeg zynen staart omgekeerd langs zyne lendenen.

Het roedehoofdje was aan het eind gespleeten, en in het midden van die spleet was de opening van den pisleider; deszelfs randen waren uitste-

kende, en maakten eene foort van gezwel aan het eind van het roede-
hoofdje.

Het overige der teeldeelten hadt veel overeenkomst met die van den ma-
got, voor zo veel als ik 'er over heb kunnen oordeelen, in den mandrill
die my tot onderwerp gediend heeft, en die voor een groot gedeelte be-
dorven was.

De tepels waren op de borst geplaatst en twee in getal, eene aan elke
zyde.

De opening van de klink was op een duim afftands van den aars geplaatst,
en een duim van den kittelaar: het hoofdje van den kittelaar was met eene
voorhuid omringd, en eindigde in eene foort van gezwel, uit twee kwab-
ben bestaande, even als het roedehoofdje van het mannetje: de voorhuid
was aan het gezwel vast met haar onderst gedeelte, maar men kon het bo-
venst gedeelte van het hoofdje van den kittelaar eenige lynen buiten de
voorhuid trekken.

De randen van de klink waren dun, en de binnenste wanden van de schee-
de maakten veele zeer duidelyk te onderscheidene rimpels. De blaas was
dik en in de gedaante van een peer. De lyfmoeder hadt veel overeenkomst
met die eener vrouwe; derzelve hals stak in de scheede uit, en hadt de ge-
daante van een zeeltenbek; de opening was langwerpig en dwarfch; de hol-
ligheid hadt weinig uitgestrektheid; de wanden waren zeer dik; dat inge-
wand hadt geene hoornen, gelyk by de meeste viervoetige dieren; de trom-
petten kwamen uit het lighaam der lyfmoeder, doorliepen eene kromme
lyn in de gedaante van zigzag, en eindigden aan een pavillioen; het eijer-
nest was aan een pavillioen vast, en was zeer langwerpig, zeer smal, zeer
dun, en witagtig van kleur.

	voeten, duimen, lynen.		
Lengte van de dunne darmen, van den portier af tot aan den blindendarm	14.	6.	0.
Omtrek van den twaalfvingerigendarm	0.	3.	0.
Omtrek van den rugterendarm	0.	2.	4.
Omtrek van den omgebogendarm op de dikste plaatsen	0.	2.	7.
Omtrek op de dunste plaatsen	0.	2.	3.
Lengte van den blindendarm	0.	1.	8.
Omtrek op de dikste plaats	0.	5.	8.
Omtrek op de dunste plaats	0.	2.	6.
Omtrek van den kronkeldarm op de dikste plaatsen	0.	5.	8.
Omtrek op de dunste plaatsen	0.	2.	3.
Omtrek van den regtendarm by den kronkeldarm	0.	2.	3.
Omtrek by den aars	0.	3.	0.
Lengte van den kronkel- en van den regten-darm te zamen gemeeten	2.	8.	0.
Lengte van den geheelen darmbuis, zonder den blindendarm	17.	2.	0.
Groote omtrek van de maag	1.	9.	0.
Kleine omtrek	1.	3.	4.
Lengte van de kleine kromte, van den hoek af die het regter ge- deelte maakt, tot aan den flokdarm	0.	2.	6.
Diepte van den grooten blinden zak	0.	2.	6.

	voeten, duimen, lynen		
Omtrek van den flokdarm	0.	2.	0.
Omtrek van den portier	0.	2.	6.
Lengte van de lever	0.	4.	10.
Breedte	0.	5.	6.
Derzelver grootste dikte	0.	1.	0.
Lengte van het galblaasje	0.	1.	9.
Deszelfs grootfte middellyn	0.	0.	7.
Lengte van de milt	0.	3.	0.
Breedte van het onderst eind	0.	1.	6.
Breedte van het bovenst eind	0.	0.	6.
Dikte in 't midden	0.	0.	8.
Dikte van het alvleesch	0.	0.	6.
Lengte der nieren	0.	1.	9.
Breedte	0.	1.	4.
Dikte	0.	0.	9.
Lengte van het peesagtig middelpunt, van de holle ader af tot aan de punt	0.	1.	7.
Breedte	0.	2.	6.
Omtrek van den bodem van het hart	0.	4.	6.
Hoogte van de punt af tot aan het begin van de longenflagader	0.	2.	4.
Hoogte van de punt af tot aan het longenzakje	0.	1.	8.
Middellyn van de groote flagader, van buiten naar buiten gemeeten	0.	0.	4.
Lengte van de tong	0.	3.	0.
Lengte van het voorst gedeelte, van het toompje af tot aan het eind	0.	0.	9.
Breedte van de tong	0.	1.	2.
Lengte van de groote herffenen	0.	3.	0.
Breedte	0.	2.	7.
Dikte	0.	1.	1.
Lengte van de kleine herffenen	0.	1.	5.
Breedte	0.	1.	9.
Dikte	0.	0.	8.
Lengte van de klink	0.	0.	8.
Lengte van de scheede	0.	2.	1.
Omtrek	0.	1.	9.
Groote omtrek van de pisblaas	0.	10.	0.
Kleine omtrek	0.	8.	0.
Lengte van de pisbuis	0.	0.	9.
Omtrek	0.	1.	0.
Lengte van den hals en het lighaam der lyfmoeder	0.	1.	7.
Omtrek van het lighaam derzelve	0.	2.	0.
Afstand in eene regte lyn, tusschen de zaadballen en de lyfmoe- der	0.	0.	5.
Lengte van de kromme lyn, welke de trompet doorloopt	0.	1.	4.
Lengte der zaadballen	0.	0.	6.
Breedte	0.	0.	2.
Dikte	0.	0.	1.

De kop van het geraamte van den mandrill verschilt weinig van dien van den magot, door de gedaante van het bekkeneel, de oogputten, derzelver

bovensten rand en het onderst gedeelte van het voorhoofdsbeen, dat tuschen de oogputten is; door de grootte van de oogputuitsteekzels, het voorhoofdsbeen, en het jukbeen, en door de bolrondheid van den jukbeensboog; maar de smoel van den mandrill is veel dikker en langer dan die van den magot, en gevolgelyk is de opening der neusgaten veel verder van de oogputten verwyderd, en de eigenlyke neusbeenderen zyn langer; zy hebben weinig breedte; daar is aan elke zyde van die beenderen eene breede groeve, die zig uitstrekt van de oogput tot de opening der neusgaten, en een klein gootje, dat niet zo lang, en aan den buitenkant van elke der groeven geplaatst is; die gootjes en groeven zyn op het vel getekend, gelyk ik reeds heb doen opmerken. Het onderst kaakbeen verschilt daarin van dat van den magot, dat deszelfs takken meer omgekromd zyn.

De tanden van den mandrill gelyken naar die van den magot in getal, plaatsing, en gedaante, behalven de twee middenste snytanden van het onderst kaakbeen, die grooter zyn dan de twee andere.

De mandrill en de magot gelyken ook naar elkanderen met de wervelbeenderen van den nek, van den rug, en van de lendenen; met de ribben en de borstbeenderen, welke in het geraamte van den mandrill, die tot onderwerp van deze beschryving gediend heeft, gevonden wierden; de laatste ontbraken daarin; dus heb ik derzelver vol getal niet kunnen weetén, noch de waare en valsche ribben onderscheiden.

Het heiligbeen maakt een minder stompen hock, door zyne geleeding met de ruggestreg, dan het heiligbeen van den magot; het bestaat uit drie valsche wervelbeenderen en de staart uit agt.

De beenderen van het bekken van den mandrill gelyken naar die van den magot.

Het schouderblad verschilt van dat van den magot, daarin dat deszelfs beiden zyden tennaastenby van dezelfde lengte zyn, in plaats dat by den magot de agterste zyde langer is dan de voorste.

De sleutelbeenderen dezer twee dieren hebben tennaastenby dezelfde gedaante.

De beenderen van den bovenarm, den voorarm, de dye en van het been, zyn naar evenredigheid langer dan die van den magot, maar zo lang niet als die van den gibbon; de beenderen van den voorarm zyn langer dan die van den bovenarm, maar dat verschil is zo groot niet als in den gibbon; voor het overige gelyken alle die beenderen naar die, welke met dezelve in den magot overeenkomen.

De voorhand van het geraamte van den mandrill, die tot onderwerp voor deze beschryving gediend heeft, was onvolkomen; het vierde been van den tweeden regel ontbrak daaraan, en daar was slegts een derde overtallig been; ik weet niet of de twee andere in den mandrill gevonden worden. Daar waren maar zeven beenderen in den voorvoet.

	voeten, duimen, lynen.		
Lengte van het eind der kaakbeenderen af tot aan het agterhoofd	o.	7.	1.
Grootfte breedte van den kop	o.	4.	1½.
Lengte van het onderft kaakbeen, van dezelfs voorft eind af tot aan den agterften rand van het knokkelwyze uitfteekzel	o.	5.	5.
Dikte van het voorft gedeelte van het been van het bovenft kaakbeen	o.	o.	4½.
Breedte van het bovenft kaakbeen ter plaatfe van de hondstanden	o.	1.	11.
Affland tuffchen de oogputten en de opening der neusgaten	o.	1.	11.
Lengte van die opening	o.	1.	3.
Breedte	o.	o.	7.
Breedte van de oogputten	o.	1.	3.
Hoogte	o.	o.	11.
Hoogte van de hondstanden	o.	1.	4.
Breedte van het bekken	o.	2.	3.
Hoogte	o.	2.	9.
Lengte van het eerfte valsche wervelbeen van den ftaart, dat het langft is	o.	o.	5.
Lengte van het fchouderblad	o.	4.	3.
Lengte van het fchouderbeen	o.	7.	10.
Lengte van de ellepyp	o.	9.	5.
Lengte van het ftraalbeen	o.	8.	6.
Lengte van het dyebeen	o.	9.	2.
Lengte van het fcheenbeen	o.	8.	1.
Lengte van het kuitbeen	o.	7.	6.
Lengte van het eerfte been van de nahand, dat het kortft is	o.	1.	4.
Lengte van het derde been van de nahand, dat het langft is	o.	2.	1.
Lengte van het eerfte been van den agtervoet, dat het kortft is	o.	1.	9.
Lengte van het derde, dat het langft is	o.	2.	4.
Lengte van den eerften regel van den duim der voorfte voeten	o.	o.	9.
Lengte van den tweeden	o.	o.	5.
Lengte van den eerften regel van den derden vinger	o.	1.	4.
Lengte van den tweeden	o.	o.	10.
Lengte van den eerften regel van den duim der agterfte voeten	o.	o.	6.
Lengte van den tweeden	o.	o.	9.
Lengte van den eerften regel van den derden vinger	o.	o.	5.
Lengte van den tweeden	o.	1.	2.
Lengte van den eerften	o.	o.	9.
Lengte van den derden	o.	9.	4½.

DE OUANDEROU (*) EN DE LOWANDO (**).

Schoon deze twee dieren ons toefchynen van eene en dezelfde foort te zyn, hebben wy egter geoordeeld hun beiden den naam, welken zy in hun geboorteland, het eiland Ceylon voeren, te moeten laten behouden, om dat zy ten minften twee onderscheidene en standvastige raffen maaken. Het lighaam van den ouanderou is met bruin en zwart hair bedekt, met hoofdhair rondom den kop, en met eenen grooten witten baard: het lighaam van den lowando daarentegen is bedekt met witagtig hair, met zwart hoofdhair en een zwarten baard. Daar is in het zelfde land ook nog een derde ras of verscheidenheid, die wel de gemeene stam der twee andere zou kunnen zyn, om dat zy van eene eenpaarige kleur en geheel wit is; het lighaam, het hoofdhair, en de baard: deze drie dieren zyn geene aapen maar baviaanen; zy hebben daar alle de kenmerken van, zo wel in de uiterlyke vertooning als in de geartheid: zy zyn wild, en zelfs wat woest; zy hebben een verlengden snuit, korten staart, en zyn tennaastenby van dezelfde grootte en dezelfde sterkte als de baviaanen; hun lighaam is alleenlyk niet zo stevig, en zy schynen zwakker aan de agterste deelen des lighaams: die, waarvan wy de afbeelding (Pl. XVIII) geeven, was ons onder eene valfche benaaming, zo wel ten opzichte van den naam als van het klimaat, voorgedraagen: de lieden, aan welken hy toebehoorde, zeiden ons, dat hy

(*) *Ouanderou, Wanderu*, naam van dit dier op Ceylon, welken wy hebben overgenomen. *Simia ex Aegypto venetius deducta*. PROSPER ALP. vol. II. pag. 245. tab. 20.

Ouanderou, eene foort van aap op Ceylon, waarvan twee foorten schynen te zyn. *Relation de Ceylon, par KNOX. tom. I. pag. 105. en 111. fig. ibid.*

Cercopithecus niger barba incana, promissa, wanderu zeylanensibus. RAY. *Syst. Quad.* pag. 158.

Silenus simia caudata, barbata, corpore nigro, barba nivea, proluxa, LINNÆUS, *Syst. Nat. Edit. X. pag. 26. Nota.* Het komt my voor, dat de Hr. LINNÆUS zig vergist heeft met de *Simia Callistriches magnitudine Cynocephalorum* van PROSPER ALPINUS, pag. 242. tot dit dier te betrekken; het is duidelyk het dier van pag. 245. 't welk wy hebben aangewezen; men behoeft, om daaromtrent volkomene zekerheid te hebben, slegts de afbeelding welke wy hier van het zelve geeven, te vergelyken met die van PROSPER ALPINUS.

Cercopithecus barbarus niger, barba incana, singe noir à barbe blanche. BRISSON. *Regn. anim.* pag. 207. *Nota.* Het schynt my toe dat de aap, door den Hr. BRISSON, pag. 209. onder den naam van zwarten aap van Egypte, *Singe noir d'Egypte* voorgedraagen, dezelfde is als deze; en wel des te meer, omdat hy daartoe dien van PROSPER ALPINUS, pag. 245. welken wy hier boven hebben aangewezen, betreft.

(**) *Lowando, Elwandu*, naam van dit dier op Ceylon, welken wy hebben aangenomen. *Nota.* 10. Het schynt ons slegts eene verscheidenheid van den *ouanderou* te zyn. *Nota.* 20.

Het komt ons voor eene tweede verscheidenheid in deze dieren te zyn; de *ouanderou* heeft een zwart lighaam en gryzen baard; de *Lowando* heeft een gryz lighaam en zwarten baard; daar zyn anderen van dezelfde foort, die geheel wit zyn van lighaam, zo wel als van baard.

Simia alba seu incanis pilis barba nigra promissa, elwandum zeylanensibus. RAY. *Syst. Quad.* pag. 158.

kwam van het vaste land van zuidelyk Amerika, en dat men hem *cayouavassou* noemde; ik bemerkte terstond dat dit woord *cayouavassou* een Brasiliaansche uitdrukking was, die *sayououassou* moest uitgesproken worden, en die *sapajou* betekende, en dat bygevolg die naam verkeerdlyk was toegepast, dewyl alle de *sapajous* zeer lange staarten hebben, daar het dier dat hier in aanmerking komt, een baviaan is met een zeer korten staart; daarenboven wordt niet slegts deze soort, maar zelfs eenige andere soort van baviaanen, niet in Amerika gevonden, en bygevolg hadt men zig insgelyks vergift in de aanwyzing van het klimaat; en dergelyke vergiffingen zyn vry gemeen, inzonderheid onder die Vertooners van beeren en aapen, die, wanneer zy onkundig zyn wegens het geboorteland, het klimaat, en den naam van het dier, geene zwaarigheid maaken om aan het zelve eene vreemde benaaming te geeven, dewelke, waar of valsch, goed genoeg is voor het gebruik dat zy daarvan maaken. Voor het overige zyn deze ouanderous baviaanen, wanneer zy niet getemd zyn, zo kwaadaartig, dat men verpligt is hen in een yzeren kooi te houden, daar zy dikwils met eene verwoedheid, die schrik verwekt, in woelen; maar by aldien men hen jong vangt, kan men hen ligtlyk temmen, en zy schynen dan zelfs beter geschikt te zyn, om eene soort van opvoeding aan te neemen dan de andere baviaanen. De Indiaanen hebben hun vermaak in hen afterigten, en zy beweeren dat de andere aapen, dat is te zeggen de *guenons*, veel eerbied bewyzen aan deze baviaanen, die meer destigheid vertoonen en meer vernuft hebben dan zy. In hunnen staat van vryheid zyn zy ten uitersten wild (*a*) en onthouden zig in de bosschen (*b*). Zo men de Reisbeschryvers geloof mag geeven, worden die, welke geheel wit zyn, voor de sterkste en kwaadaartigste van allen gehouden: zy zyn zeer driftig op de vrouwen, en hebben kracht genoeg om haar te schenden, wanneer zy haar alleen vinden (*c*), en dikwils mishandelen zy haar dan zo, dat zy het besterven.

(*a*) Men vindt in Malabar vier soorten van aapen; de eerste geheel zwart, glinsterend haar met een witten baard, die zyn kin geheel omvangt, en die een palm en meer lengte heeft; de andere aapen hebben zo veel eerbied voor deze soort, dat zy zig in zyne tegenwoordigheid vernederen, als of zy in staat waren om eenige meerderheid in hem te erkennen. De Prinzen en de Grooten hebben veel achting voor deze baard-aapen, die meer destigheid en vernuft dan de andere schynen te hebben; men rigt hen af voor plegtigheden en speelen, en zy kwyten zig van die kunsten op eene verwonderlyke wyze. *Voyage du Pere VINCENT MARIE Ch. XIII. pag. 405. Traduit par Mr. le Marquis de MONTMIRAIL.*

(*b*) Op Ceylon worden aapen gevonden zo groot als onze patrys-honden, die grys haar en een zwart gelaat hebben, met een witten baard van het eene oor tot het andere... Men ziet andere van dezelfde grootte, maar van eene verschillende kleur; hun lighaam, gelaat, en baard zyn schitterend wit; dewyl dit verschil van kleur, de soort niet schynt te veranderen, noemt men hen gemeenlyk ouanderous; zy doen weinig kwaad aan de beteelde landen, en onthouden zig gemeenlyk in de bosschen, alwaar zy niet dan van bladen en knoppen leven; maar gevangen zynde eeten zy van alles, wat men hun geeft. *Relation de KNOX, tom. I. pag. 107. en 111. Histoire Générale des Voyages, tom. VIII. pag. 545.*

(*c*) De witte aapen, die somtyds zo groot en zo kwaadaartig zyn als de groote Engelsche doggen, zyn gevaarlyker dan de zwarte; zy zyn byzonder driftig op de vrouwen, en dikwils eindigen zy, na haar honderd mishandelingen aangedaan te hebben, met haar te verworgen.

Onderscheidende kermerken van deze soort.

De ouanderou heeft wangzakken en eeltagtigheden op de billen; zyn staart is zeven of agt duim lang; zyne hondstanden zyn langer en dikker dan die van den mensch; de snuit is dik en verlengd; de kop van eene breede zwaare hairbos omringd, en met een grooten baard van ruw hair voorzien: het lighaam is naar onderen vry lang en dun; daar zyn in deze soort raffien die in de kleur van hair verschillen; by dezen is dat van het lighaam zwart en de baard wit; by anderen is het hair van het lighaam witagtig en de baard zwart: zy gaan meer op vier beenen dan op twee, en zy zyn regtop staande, drie of vierdehalf voet hoog. De wyfjes hebben haare maandyksche vloeijing.

Somtyds komen zy tot aan de wooningen, maar de Macacareezen, die zeer minyverig op hunne vrouwen zyn, draagen wel zorg van hen buiten het huis te houden; zy jaagen die haatelyke minnaars, zo dra zy mogten bestaan daar binnen te komen, met stokflagen weg. *Description de Macacar, pag. 50.*

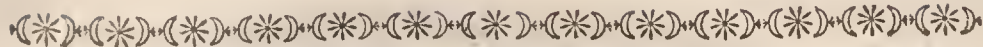

De Sere. del.

C. P. Bricassé. sc.

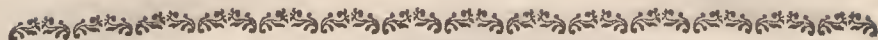
OUANDEROU.

BESCHRYVING VAN DEN OUANDEROU.

Ik heb dat dier (*Pl. XVIII*) op de kermis van St. Laurent in een kooi gezien, waarin het naauw opgesloten was om zyne woestheid: het deedt zig onderscheiden door eenen zeer grooten gryzen baard, die zig des te meer vertoonde, om dat het hair van het overige van het lighaam eene zwarte kleur hadt; het was fyner dan dat des baards, die niet alleen de kin besloeg, maar ook de wangen; hy was een weinig gekruld; hy hadt eene gemengde kleur van bruin en graauw op de wangen, en enkel graauw op de kin: ik weet niet of die kleur van ouderdom kwam, maar men verzekerde dat dit dier niet meer dan agtien maanden oud was; boven op den kop was een zwarte kuif in de gedaante van een kol; daar waren tweetepels op de borst; de nagels waren plat en zwart; de staart was zeer kort, en de billen waren kaal.

	voeten, duimen, lynen		
Lengte van het geheele lighaam, in eene regte lyn gemeeten van het eind van den smoel af tot aan den aars	2.	0.	0.
Omtrek van het eind van den smoel	0.	6.	0.
Omtrek van de opening van den bek	0.	3.	10.
Afstand tusschen het eind van den smoel en den voorsten hoek van het oog	0.	2.	0.
Afstand tusschen de voorste hoeken der oogen	0.	0.	9.
Lengte der ooren	0.	1.	6.
Breedte van de basis op de buitenste kromte gemeeten	0.	1.	0.
Omtrek van den hals	1.	0.	0.
Omtrek van het lighaam agter de voorste pooten gemeeten	1.	1.	2.
Dezelfde omtrek voor de agterste pooten	0.	10.	0.
Lengte van den stomp van den staart	0.	7.	0.
Omtrek aan deszelfs begin	0.	2.	6.
Lengte van den voorarm, van den elleboog tot aan de geleeding der hand	0.	11.	6.
Omtrek van die geleeding	0.	4.	0.
Lengte van die geleeding af tot aan het eind der nagelen	0.	4.	0.
Lengte van het been, van de knie tot aan de hiel	0.	7.	0.
Lengte van de hiel af tot aan het eind der nagelen.	0.	6.	0.

D E M A I M O N (*).

De aapen, de baviaanen, en de guenons formeeren drie benden, die twee tuffchenruimten tuffchen beiden laaten: de eerste wordt door den magot, en de tweede door den maimon vervuld: de laatste maakt de fchaduwing tuffchen de baviaanen en de guenons, gelyk de eerste dezelve tuffchen de aapen en de baviaanen maakt. Inderdaad, de maimon (*Pl. XIX*) gelykt naar de baviaanen door zyn dikken en breeden fruit; door zyn korten en geboogden ftaart; maar hy verfchilt 'er van en nadert tot de guenons door zyne gefaltc, die verre beneden die der baviaanen is, en door de zagtheid van zyne geaartheit. De Hr. EDWARDS heeft ons de afbeelding en befchryving van dit dier gegeven onder de benaaming van aap met den varkensftaart. Dit byzonder kenmerk is genoeg om hem te onderscheiden; want hy is de eenigfte van alle de baviaanen en guenons, die een kaalen dunnen en omgeboogen ftaart heeft, gelyk die der varkens; hy is tennaaftby van de grootte van den magot, en gelykt zo volmaakt naar den macaque, dat men hem voor eene verfcheidenheid van die foort zou kunnen neemen, indien zyn ftaart niet geheel verfchillende was: zyn gelaat is naakt en taankleurig; zyne oogen zyn kaffanjebruin, de oogleden zwart, de neus plat, de lippen dun met eenige ftyve hairen, maar die al te kort zyn om zeer zichtbaare knevels te maaken: hy heeft niet, gelyk de aapen en de baviaanen, den balzak uitwendig, en de manlyke roede uitspringende, alles is onder het vel verborgen; ook heeft de maimon, fchoon zeer levendig en vol vuurs, niets van de onbefchaamde geilheid der baviaanen; hy is zagt, laat zig wel behandelen, en is zelfs liefkozend: men vindt hem op Sumatra, en waarfchynlyk ook in de andere Provintiën van zuidlyk Indië; ook kan hy de koude van het klimaat in Frankryk niet dan bezwaarelyk verdraagen; die, welken wy te Parys gezien hebben, heeft maar korten tyd geleefd, en de Hr. EDWARDS zegt, dat hy dien, welken hy befchreeven heeft, niet meer dan een jaar heeft behouden (*a*).

(* *Maimon*, *Maimonet*; naam welken men in deze latere eeuwen aan de aapen niet een korten ftaart gegeven heeft, en welken wy op dezen hebben toegepaf, tot dat men ondernigting bekome, hoe hy in zyn geboorteland, te weeten Sumatra, en in de andere Provintiën van zuidlyk Indië, genaamd worde.

De aap met den varkensftaart. Glanures d'EDWARDS, pag. 8. fig. ibid.

(*a*) De aap met den varkensftaart van het Eiland Sumatra, in de Indifche zee, wierdt in Engeland overgebracht in den jaare 1752... Hy was zeer levendig en vol werking; hy naderde in grootte eene huiskat van de gewoone foort... het was een mannetje... hy heeft een jaar onder myne behandeling geleefd; ik trof een wyfje aan van dezelfde foort, het welk men te Londen als eene zeldzaamheid liet kyken. Zy was de helft grooter dan myn mannetje; zy fcheenen wonder in hun fchik van zig by malkanderen te vinden, fchoon dit hunne eerste ontmoeting was. *Glanures d'EDWARDS, pag. 8. en 9.*

Onderscheidende kenmerken van deze soort.

De maimon heeft wangzakken en eeltagtigheden op de billen; de staart is kaal, omgeslaagen, en vyf of zes duim lang; de hondstanden zyn naar evenredigheid niet langer dan die van den mensch; de snuit is zeer breed; de oogholten zyn zeer uitspringende; het gelaat, de ooren, de handen en de voeten kaal en vleeschkleurig; het hair is olyfzwart op het lighaam, rosig geel aan den buik; hy gaat dan eens op twee, dan op vier beenen; hy is twee of twee en een half voet hoog als hy regtop staat: het wyfje heeft haare gezette vloeiing.

BESCHRYVING VAN DEN MAIMON.

Dit dier (*Pl. XIX*) is middelmatig van grootte, het heeft een langen smoel en eenen dikken kop, naar evenredigheid van het lighaam; maar de smoel is nog dikker met opzigt tot de dikte van den kop; de oogputten zyn zeer uitsteekende aan haar bovenst gedeelte: de neus steekt ook zeer zichtbaar uit aan zyn begin tusschen de twee oogen; maar in het overige van zyne uitgestrektheid is hy byna geheel plat, behalven op de punt, die wat verheeven is; het middenshot der neusgaten heeft zeer weinig dikte, en bygevolg zyn derzelver openingen onder den neus geplaatst; de ooren zyn van eene maatige grootte en eindigen van boven in een klein knobbelagtig puntje, gelyk by de macaques en verscheiden andere dieren van dat geslacht; het eind en het bovenst van den smoel, de omtrek der oogen, de ooren, de voetsoolen, en byna de geheele vingers zyn van hair ontbloot, het vel van alle die deelen en van het overige des lighaams is vleeschkleurig; de staart is zeer kort, zeer dun, vooral aan het eind; hy heeft weinig hair, hy is byna geheel kaal aan den onderkant, en hy is naar onderen omgekruld als die van een varken: dit is de reden dat men dezen aap benoemd heeft met den naam van *aap met den varkensstaart*: hy heeft zakken in den bek, en eeltagigheden op de billen; het getal zyner tanden is twee-en-dertig; de hondstanden zyn niet langer dan de andere; het roedehoofdje verschilt van dat van de meeste andere aapen door het maakzel van zyn eind; het eindigt in drie knobbeltjes, van welke twee langwerpig, en aan de zyden geplaatst zyn; het derde is rond, kleiner dan de twee anderen, en van voren geplaatst; de opening van de pisbuis is tusschen deze drie knobbeltjes geplaatst. Deze aap verschilt ook daarin van de anderen, dat de roede, alleen ten tyde van de opspanning, uitsteekt; hy heeft geen balzak; de zaadballen zyn onder het vel geplaatst, de een naast den anderen voor de roede. Daar zyn op het eind van den smoel, ter plaatse van de winkbraauwen en boven den neus, lange, dun geplaatste, en zwarte haren: het hair van het voorhoofd, den kop, het bovenst van den hals, de schoft, den rug, de lendenen, en van den bovenkant des staarts, is van olyfkleur en zwart gemengd; de zyden van den kop en van het lighaam, en de buitenkant van den bovenarm, den voorarm, de dye en het been, zyn olyfkleurig, behalven het onderst van het been, dat zwart is by de hiel; de haren van het onderst en de zyden van den hals, de borst, den buik en den binnenkant der vierpooten, is dun gezaaid en geelagtig van kleur, met een roffe tint op den buik en de dye.

De Sève del.

MAIMON.

C. F. Erbesch. sc.

	voeten, duimen, lynen.		
Lengte van het geheele lighaam, in eene regte lyn gemeeten, van het eind van den smoel tot aan den aars	1.	4.	8.
Lengte van den kop, van het eind van den smoel tot aan het agterhoofd	0.	4.	10.
Omtrek van het eind van den smoel	0.	8.	2.
Omtrek van den smoel onder de oogen gemeeten	0.	6.	2.
Omtrek van de opening van den bek	0.	3.	4.
Afstand tusschen de neusgaten	0.	0.	1.
Afstand tusschen het eind van den smoel en den voorsten hoek van het oog	0.	1.	9.
Afstand tusschen den agtersten hoek en het oor	0.	1.	9.
Lengte van het oog van den eenen hoek tot den anderen	0.	0.	8.
Opening van het oog	0.	0.	4.
Afstand tusschen de voorste hoeken der oogen, over de kromte van het neusbeen gemeeten	0.	0.	8.
Dezelfde afstand in eene regte lyn gemeeten	0.	0.	7.
Omtrek van den kop, tusschen de oogen en de ooren gemeeten	0.	10.	2.
Lengte der ooren	0.	1.	1.
Lengte van de basis op de buitenste kromte gemeeten	0.	1.	9.
Afstand tusschen de twee ooren van onderen gemeeten	0.	2.	8.
Lengte van den hals	0.	1.	8.
Omtrek van den hals	0.	6.	6.
Omtrek van het lighaam agter de voorste pooten gemeeten	0.	11.	5.
Dezelfde omtrek voor de agterste pooten gemeeten	1.	1.	0.
Dezelfde omtrek op de dikke plaats	0.	8.	6.
Lengte van den stomp van den staart	0.	5.	4.
Omtrek aan deszelfs begin	0.	2.	3.
Lengte van den voorarm, van den elleboog tot aan de geleeding der hand	0.	6.	0.
Omtrek van de geleeding der hand	0.	3.	1.
Lengte van die geleeding af tot aan het eind der nagelen	0.	3.	8.
Lengte van het been van de knie tot aan de hiel	0.	6.	7.
Lengte van de hiel tot aan het eind der nagelen	0.	5.	5.

By de opening van den onderbuik zag ik dat het netvlies zig uitstrecte tot aan de schaamstreck; de lever was geheel in de regter zyde, en de maag aan de linker.

De twaalfvingerigedarm strekte zig uit tot aan de nier; de nugtere darm maakte zyne omwentelingen in de bovenbuikstreek en navelstreek; de omwentelingen van den omgebogendarm waren in de regter lendenenstreek, navelstreek, linker lendenenstreek, en in de darmstreek van dezelfde zyde: vervolgens liep de omgebogendarm in de onderbuikstreek en eindigde aan den blindendarm in de regter darmstreek; de blindedarm lag in die streek en schuins naar de schaamstreek gerigt; de kronkeldarm strekte zig uit naar vooren in de regter lendenenstreek, en in de onderribstreek van dezelfde zyde, tot aan de bovenbuikstreek, vanwaar hy zig naar agteren ver- lengde, en vervolgens naar vooren, terwyl hy groote omwentelingen

maakte; eindlyk voegde hy zig aan den regtendarm zonder eene kromte te hebben, gelyk by den mensch.

Het alvleefch en de maag verfchilden weinig van de maag en het alvleefch van den mensch; het fcheen my toe dat de bodem van den grooten blinden zak minder middellyns hadt dan by den mensch.

De blindedarm was langer dan die van den mensch, hy hadt geen wormwys aanhangzel; de regtedarm was niet dik, en de rokken hadden in het algemeen minder dikte dan by den mensch.

De lever hadt vier kwabben, de grootfte was in het midden geplaatft, en in twee ongelyke deelen verdeeld door eene diepe infnyding, in welke de fchoorband was; het galblaasje was omkorft in den agterkant van het regter gedeelte dier kwabbe, die de grootfte was; daar was ééne kwabbe aan de linker en twee aan de regter zyde; de agterfte kwabbe van de regter zyde was de kleinste van alle. Daar waren verfcheiden waterblaasjes in de lever, de grootfte hadden tot anderhalven duim middellyns, en bevatteden andere kleinere waterblaasjes, die elk hun vliesje hadden; daar waren ook opgerolde vliesjes in eenige van die waterblaasjes befloten; het galblaasje was zeer langwerpig; de milt bevattede eene zeer groote waterblaas, die dezelve mismakt maakte, en die meer dan anderhalven duim middellyns hadt.

De linker nier lag meer naar vooren dan de regter omtrent de helft van haare lengte; zy verfchilden weinig van die van den mensch in haare gedaante, haar indrukzel, haar bekkentje, enz.

De regter long bestondt uit vier kwabben, en de linker uit twee, gelyk by de meefte viervoetige dieren; het hart hadt zyn punt een weinig naar de linker zyde gedraaid; het geleek veel naar dat van den mensch in gedaante; daar kwamen flegts twee takken uit den bogt van de groote slagader, maar de dikfte verdeelde zig in twee andere takken op eenen kleinen afstand van zyn begin.

De tong was fmaller en langer dan die van den mensch, en zo dik niet aan haar eind; zy was met zeer kleine tepeltjes en witte klieragtige korreltjes bedekt; daar waren op het agterft gedeelte eenige kleine kelkklieren, op twee reijen gefchikt, die fchuins van vooren naar agteren en van buiten naar binnen liepen, twee aan de regter, twee aan de linker zyde, en eene aan den hoek, die door de twee reijen gemaakt wierdt.

Het roedehoofdje eindigde in een uitwasch, even als by de andere dieren van dat geflagt; de zaadballen waren byna rond; de afvoerende vaten hadden tennaastenby dezelve middellyn in hunne geheele lengte; de zaadblaasjes waren groot en wel gemaakt; de voorftanders waren klein en de pisblaas was langwerpig.

	voeten, duimen, lynen.		
Lengte van de dunne darmen, van den portier af tot aan den blindendarm	7.	6.	0.
Omtrek van den twaalfvingerigendarm	0.	1.	6.
Omtrek van den nugterendarm	0.	2.	0.

BESCHRYVING VAN DEN MAIMON. 119

	voeten, duimen, lynen.		
Omtrek van den omgebogendarm op de dikfte plaatfen	0.	2.	0.
Omtrek van den omgebogendarm op de dunfte plaatfen	0.	1.	6.
Lengte van den blindendarm	0.	2.	6.
Omtrek van den blindendarm op de dikfte plaats	0.	5.	9.
Omtrek van den blindendarm op de dunfte plaats	0.	3.	0.
Omtrek van den kronkeldarm op de dikfte plaatfen	0.	5.	0.
Omtrek van den kronkeldarm op de dunfte plaatfen	0.	3.	0.
Omtrek van den regtendarm by den kronkeldarm	0.	1.	9.
Lengte van den kronkeldarm en den regtendarm te zamen	3.	9.	0.
Lengte van de geheele darmbuis zonder den blindendarm	11.	3.	0.
Groote omtrek van de maag	1.	0.	9.
Kleine omtrek van de maag	0.	9.	10.
Lengte van de kleine kromte, van den hoek af, welke het regter gedeelte maakt, tot aan den flokdarm	0.	2.	0.
Diepte van den grooten blinden zak	0.	2.	2.
Omtrek van den flokdarm	0.	1.	3.
Omtrek van den portier	0.	1.	6.
Lengte van de lever	0.	3.	6.
Breedte	0.	5.	0.
Derzelver grootste dikte	0.	1.	0.
Lengte van het galblaasje	0.	2.	5.
Deszelfs grootste middellyn	0.	0.	7.
Lengte van de nieren	0.	1.	6.
Breedte	0.	1.	2.
Dikte	0.	0.	7.
Lengte van het peesagtig middenpunt, van de holle ader tot aan de punt	0.	0.	10.
Breedte	0.	1.	6.
Omtrek van den bodem van het hart	0.	4.	0.
Hoogte van de punt af tot aan het begin van de longenflagader	0.	1.	7.
Hoogte van de punt af tot aan het longenzakje	0.	1.	3.
Middellyn van de groote flagader van buiten naar buiten gemeeten	0.	0.	3.
Lengte van de tong	0.	2.	6.
Lengte van het voorfte gedeelte van het toompje af tot aan het eind	0.	0.	8.
Breedte van de tong	0.	1.	0.
Lengte van het roedehoofdje	0.	0.	11.
Omtrek	0.	0.	8.
Omtrek van het uitwafch	0.	0.	10.
Lengte van de roede, van de vorkswyze verdeeling der sponsagtige lighaamen af, tot aan de inplanting van de voorhuid	0.	1.	10.
Omtrek	0.	0.	8.
Lengte van de zaadballen	0.	0.	6.
Breedte	0.	0.	5.
Dikte	0.	0.	4.
Breedte van den opperbal	0.	0.	2½.
Lengte van de afvoerende vaten	0.	4.	3.
Middellyn in het grootste gedeelte van derzelver uitgestrektheid	0.	0.	0½.
Groote omtrek van de pisblaas	0.	5.	10.
Kleine omtrek	0.	4.	3.
Lengte van de zaadblaasje	0.	1.	1.
Breedte	0.	0.	3.
Dikte	0.	0.	1½.

De maimon heeft meer overeenkomsten met den macaque dan met den papio en den mandrill, door het maakzel van den kop als hy van vleesch ontbloot is (a); de randen van de oogputten zyn egter minder dik en minder verheven; het bekkeneel is veel grooter; de ribbetjes van het agterhoofd zyn minder uitsteekende, en de hoeken, die door de takken van het onderst kaakbeen gemaakt worden, zyn minder rond.

De tanden zyn evenveel in getal als die van de macaque, maar zy verschillen veel van dezelve in maakzel; de twee middelste snytanden van elk der kaakbeenderen van den maimon, zyn breeder dan die van den macaque; de hondstanden zyn zeer klein.

De wervelbeenderen van den rug en van de lendenen, de ribben, en de borstbeenderen gelyken naar die van den macaque in getal, gedaante, en geleedingen; de cironde gaten zyn grooter.

De staart is zamengesteld uit twintig of een-en-twintig valsche wervelbeenderen, van welke de drie of vier laatste byzonder klein zyn; de andere hebben zo weinig lengte dat de staart zeer klein is, schoon hy een vry groot getal valsche wervelbeenderen heeft.

De sleutelbeenderen zyn korter en dikker dan die van den macaque; de beenderen van de pooten zyn langer en minder krom; de beenderen van de nahand, den agtervoet en de regels der vingeren zyn ook langer dan die van den macaque.

	voeten, duimen, lynen.		
Lengte van den kop, van het eind der kaakbeenen af tot aan het agterhoofd	o.	4.	5½.
De grootste breedte van den kop	o.	2.	7.
Lengte van het onderst kaakbeen, van deszelfs voorst eind af tot aan den agtersten rand van het knokkelwyze uitsteekzel	o.	3.	1.
Dikte van het voorst gedeelte des beens van het bovenst kaakbeen	o.	o.	4.
Breedte van het bovenst kaakbeen ter plaatse der hondstanden	o.	1.	4.
Afstand tusschen de oogputten en de opening der neusgaten	o.	o.	7½.
Lengte dier opening	o.	o.	7½.
Breedte	o.	o.	4½.
Lengte van de eigenlyke neusbeenderen	o.	o.	9½.
Breedte op de breedste plaats	o.	o.	1½.
Breedte der oogputten	o.	1.	o.
Hoogte	o.	o.	10.
Lengte der hondstanden	o.	o.	3½.
Breedte van het bekken	o.	1.	5.
Hoogte	o.	1.	11.
Lengte van de langste valsche wervelbeenderen van den staart	o.	o.	3.
Lengte van het schouderblad	o.	2.	9.
Lengte van het schouderbeen	o.	5.	3.
			Lengte

(a) Zie hier agter de beschryving van het geraamte van den macaque.

	voeten, duimen, lynen.		
Lengte van de ellepyp	o.	5.	10.
Lengte van het straalbeen	o.	5.	3.
Lengte van het dyebeen	o.	5.	9 $\frac{1}{2}$.
Lengte van het scheenbeen	o.	5.	5.
Lengte van het kuitbeen	o.	4.	10.
Lengte van het eerste been van de nahand, dat het kortst is	o.	o.	9.
Lengte van het derde, dat het langst is	o.	1.	3.
Lengte van het eerste been van den agtervoet, dat het kortst is	o.	1.	1.
Lengte van het derde, dat het langst is	o.	1.	6.
Lengte van den eersten regel van den duim der voorste voeten	o.	o.	5 $\frac{1}{2}$.
Lengte van den tweeden	o.	o.	3.
Lengte van den eersten regel van den derden vinger	o.	o.	11.
Lengte van den tweeden	o.	o.	7.
Lengte van den derden	o.	o.	4.
Lengte van den eersten regel van den duim der agterste voeten	o.	o.	6 $\frac{1}{2}$.
Lengte van den tweeden	o.	o.	3 $\frac{1}{2}$.
Lengte van den eersten regel van den derden vinger	o.	o.	11 $\frac{1}{2}$.
Lengte van den tweeden	o.	o.	7 $\frac{1}{2}$.
Lengte van den derden	o.	o.	4.

B E S C H R Y V I N G

VAN DAT GEDEELTE VAN HET KABINET,

DAT BETREKKING HEEFT TOT DE NATUURLYKE HISTORIE
DER BAVIAANEN.

No. MCCCII. *Het vel van een papion.*

Het is het vel van een grooten papion; het is opgezet; de kleuren van het hair gelyken naar die van den papion, die tot onderwerp voor de beschryving van dat dier gediend heeft.

No. MCCCIII. *Het geraamte van een papion.*

Het is het geraamte van een grooten papion, het heeft tot onderwerp gediend voor de beschryving en afmetingen van de beenderen van dat dier.

No. MCCCIV. *Een ander geraamte van een papion.*

Dit geraamte is uit een papion, die klein, maar volwassen was, gehaald: want de beenagtige ribbetjes van het agterhoofd en van het bekkeneel zyn dikker en meer uitsteekende dan in het voorgaand geraamte: dat, van 't welk wy hier handelen, verschilt van het zelve door het maakzel van de zyden van het kaakbeen, die minder ingedrukt zyn; het heiligbeen bestaat uit vier valsche wervelbeenderen, en de staart uit zeventien; hy schynt geheel te zyn, schoon 'er in het heiligbeen van dat geraamte een valsch wervelbeen meer is dan in dat van het vorig geraamte, dit verschil kan maar eene verscheidenheid zyn tusschen individus van dezelfde soort; het wordt in het menschlyk geslacht ook gevonden.

No. MCCCIV. *Een ander geraamte van een papion.*

Dit derde geraamte is nog kleiner dan het tweede, en de kop is naar evenredigheid minder dik; de zamenvoegingen van de aangroeiingen vertoonen zig op eenige beenderen; daar is slegts een klein dwarfsch ribbetje op het agterhoofd; de randen van de oogputten zyn weinig vooruitsteekende en hebben weinig dikte; de hondstanden zyn kort, enz. Daar is reden om te gelooven dat dit geraamte van een jong wyfje van een papion komt; schoon het kleiner en minder volwassen is dan de twee voorige, is 'er aan wederzyde van den neus eene beenagtige verhevenheid, die grooter is dan by de twee andere.

No. MCCCVI. *Het beentje uit de roede van een papion.*

Dit beentje komt van een papion van het kleine ras; het heeft een halven duim lengte op twee derden van eene lyn middellyns; het is byna regt en van eene gedaante, die naar een cylinder gelykt.

No. MCCCVII. *Het geraamte van een mandrill.*

No. MCCCVIII. *Het geraamte van een maimon.*

De beschryvingen en afmetingen van dit geraamte, en van dat het welk onder het vorig nommer opgenoemd is, maaken een gedeelte van de beschryvingen van den mandril en van den maimon.

DE MACAQUE (*) EN DE AIGRETTE (**).

Van alle de guenons of aapen met een langen staart, is de macaque (Pl. XX) die, welke meest aan de baviaanen nadert; hy heeft, even als deze, een kort en gedrongen lighaam, dikken kop, breedten fruit, platten neus, gerimpelde wangen en ter zelfder tyd is hy dikker en grooter dan de meeste andere guenons; ook is hy afgryfslyk lelyk, zo dat men hem als een kleinen baviaan zou kunnen beschouwen, zo hy daarvan niet verschilde door den staart, welken hy, gelyk als zy, boogsgewyze draagt, maar die lang en wel met hair bedekt is, terwyl die der baviaanen doorgaands zeer kort is. Deze soort hoort t'huis in Congo, en andere deelen van zuidlyk Afrika (a); zy is talryk en bevat veele verscheidenheden, ten opzichte van de grootte, de kleuren, en de schikking van het hair. Die, welken HASSELQUIST beschreeven heeft, was twee voet lang van lighaam, en die, welken wy gezien hebben, hadden het zelve niet veel meer dan anderhalf voet lang; die, welken wy hier de aigrette genaamd hebben (Pl. XXI), om dat hy boven op het hoofd een kol of kuif van hair heeft, is ons voorgekomen niet dan eene verscheidenheid van den eersten te zyn, naar welken hy in alles gelykt, met uitzondering alleen van dit verschil en van eenige

(*) *Macaque*. Macaquo, naam van dit dier in zyn geboorteland, in Congo, welken wy hebben aangenomen.

Cercopithecus Angolensis major, in Congo vocatur, Macaquo. MARCGRAVIUS. *Hist. Nat. Brasil.* pag. 227.

Cercopithecus Cynocephalus ex viridescensibus & flavescensibus pilis variegatus. Le Cercopitheque Cynocéphale. BRISSON. *Regn. Anim.* pag. 213 *Nota*. Het komt my voor, dat de Hr. BRISSON hier een dubbeld gebruik van zyne woorden maakt, en dat de aap, welken hy in 't volgende Artikel aanduidt onder de benaaming van *Cercopithecus-Cynocephalus naribus bifidis, elatis, natibus calvis*, le Macaque, het zelfde dier is.

Simia (Ægyptiaca) cauda elongata, clunibus tuberosis nullis. *Voyage de HASSELQUIST*, Rostok 1762. *Nota*. Her byvoegzel *Ægyptiaca* is kwalyk toegepast op dezen aap, die niet in Egypte gevonden is dan omdat hy daar gebragt was. Het geen wy in dezen zeggen is des te meer gegrond, om dat deze Reisbeschryver zig zelve tegenspreekt; want na dit dier een Egyptischen aap genaamd te hebben, zegt hy in het zelfde Artikel, dat hy uit Ethiopie komt; voor het overige weet men dat 'er geene soort van aapen is die natuurlyk in Egypte t'huis hoort, en dat alle die, welken men daar ziet, door den koophandel derwaards komen. *Esti in Ægypto*, zegt PROSPER ALPINUS, *nullum simiarum genus nascatur, cujuslibet, tamen generis & ex Arabia felici & ex Æthiopia immensa mercaturæ causa illuc convehuntur*. *Hist. Ægypt. lib. IV.* pag. 240.

Cynomolgus, Smia caudata, imberbis, naribus bifidis, elatis, clunibus tuberosis. LINNÆUS. *Syst. Nat. Edit. X.* pag. 28.

(**) *Aigrette*; deze guenon schynt ons slegts eene verscheidenheid van den macaque te zyn; wy hebben hem den naam van aigrette gegeeven, om dat hy eene puntig bosje hair als een aigret op den kop heeft; wy denken dat hy dezelfde is als de *algula* van den Hr. LINNÆUS. *Syst. Nat. Edit. X.* pag. 27, door OSBECK aangewezen onder de benaaming van *Simia caudata sub barbata grisea, eminentia pilosa, vertice longitudinali*. *Itiner.* pag. 99.

(a) *Cercopithecus Angolensis, Macaquo*... *Caudam portat arcuatam... clamat hah, hah: dentes habet albisimos... Penem habet humano similem instar pueri*. MARCGRAV. *Hist. Nat. Brasil.* pag. 227.

kleine verschillen in het hair; zy hebben beiden zachte zedenen, zyn vry onderwerpelyk; maar behalven den reuk van mieren of valschen muskus, welken zy rondom zig verspreiden, zyn zy zo morfig, zo lelyk, en zo walgelyk, wanneer zy grimatsen maaken, dat men hen niet zonder tegenzin, en zelfs niet zonder afgryzen beschouwen kan. Deze guenons trekken dikwils by benden, en verzamelen zig om vrugten en andere tuingewaffen te rooven. BOSMAN verhaalt, dat zy in hunne voorste pooten of in ydere hand, een of twee stoelelen gierst, en even veel onder de armen neemen, en dan nog den mond vol gepropt hebbende, met dezen last aftrekken, steeds op de agterste pooten voortspringende; dat, wanneer men hen vervolgt, zy het geen zy in de handen en onder de armen hebben, wegwerpen, en alleenlyk behouden het geen zy in den mond gestopt hebben, om des te sehielyker op hunne vier pooten te kunnen ontvlugten. Voor het overige, voegt 'er die Reisbeschryver by, onderzoeken zy met de uiterste naauwkeurigheid, vooraf ydere halm welke zy uitrukken, en zo dezelve hun niet behaagt, werpen zy dien weg, zo dat zy door hunne grillige kiesheid veel meer vernieling aanregten, dan door hunnen roof zelven (b).

Onderscheidende kenmerken van deze soorten.

De macaque heeft wangzakken en eeltagtigheden op de billen; hy heeft een staart omtrent zo lang als het hoofd en het lyf te zamen genomen, en van ongeveer agttien of twintig duimen; de kop is zwaar, de snuit zeer dik, het gelaat naakt, blaauwagtig en gerimpeld, de ooren met hair bezet, het lighaam kort en gedrongen, de beenen kort en dik; het hair der bovenste deelen is van eene aschgrauw-groenagtige, en op de borst en huij van eene graauwgeel-agtige kleur; hy heeft een kleine kam of kruin van hair boven op den kop; hy gaat op vier en somtyds op twee beenen; de lengte van zyn lighaam, die van het hoofd daar mede onder begreepen, is van omtrent agtien of twintig duimen. Daar schynen onder deze soort veel grootere en ook veel kleinere rassen te zyn, gelyk de volgende.

De aigrette schynt ons toe slegts eene verscheidenheid van den macaque te zyn; hy is in alle zyne afmettingen omtrent een derde kleiner. In plaats van die kam van hair, die op den kruin des hoofds van den macaque is, draagt de aigrette een regt en puntig bos hair, min of meer de gedaante hebbende van een korenair; ook schynt hy van den macaque te verschillen in het hair van het voorhoofd, dat zwart is, terwyl het op het voorhoofd van den macaque eene groenagtige kleur heeft; ook schynt de aigrette naar evenredigheid van het lighaam, een langer staart te hebben dan de macaque. De wyfjes in deze soorten hebben haare gezette vloeiingen gelyk de vrouwen.

(b) BOSMAN, *Lettr. XIV. pag. 258. enz.*

De Serv. del.

C. H. Krützsch. jr.

MACAQUE.

De Neve. del.

C. B. Fritzsch. fecit.

L' AIGRETTE.

BESCHRYVING VAN DEN MACAQUE.

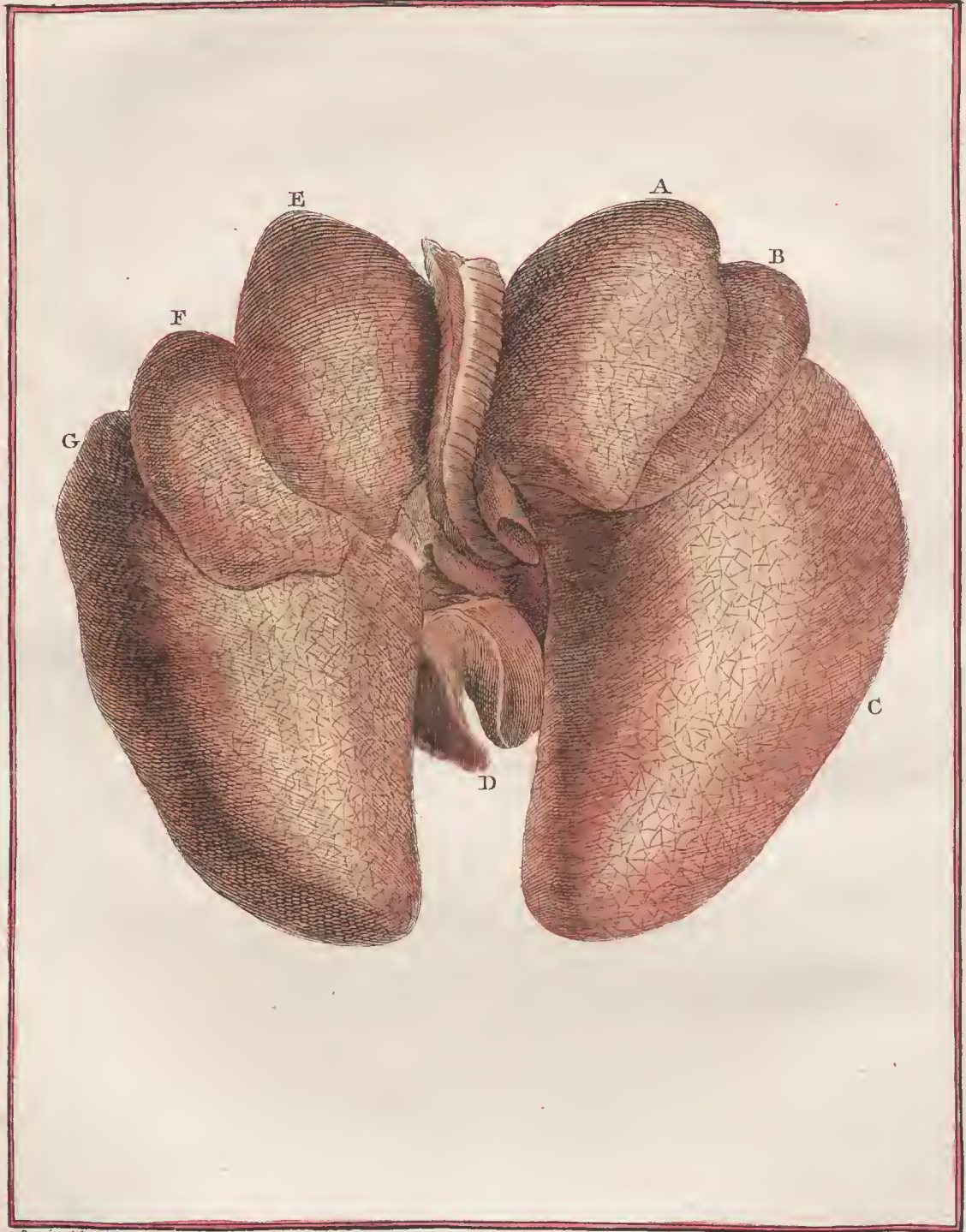
De gestalte van den macaque (*Pl. XX*), is kort en dik; want hy heeft het lighaam en de pooten veel korter en dikker dan de meeste andere dieren van dat geslacht; de kop is ook zeer dik, naar evenredigheid van het lighaam, en de smoel nog dikker, naar evenredigheid van den kop; de neus is zeer kort, en byna geheel plat; de oogen zyn klein en ingezonken, om dat de bovenste randen der oogputten, en het gedeelte van het voorhoofdsbeen, dat boven den neus is, veel vooruitsteeken; de wangen van den macaque, die tot onderwerp van deze beschryving gediend heeft, waren blaauwagtig, met roodagtige tinten, en gerimpeld: die rimpels, de dikte van den smoel, de platheid van den neus, en het vooruitsteeken van het voorhoofdsbeen, maakten het aangezigt van dat dier zeer lelyk: de verhevenheid van het onderst gedeelte van het voorhoofdsbeen maakte eene holte op deszelfs bovenst deel. De ooren waren van middelbaare grootte, en byna geheel met hair bekleed; daar was op het agterst gedeelte van elk oor twee vry diepe uitsnydingen, van welke ik alleen melding maak, om dat zy even gelijk waren in beiden de ooren: deze uitsnydingen kunnen ondertusschen veroorzaakt zyn door toevallige wonden, in plaats van bestendige kenmerken te zyn, om dat men 'er geene ziet in eenige andere soort van aapen; de staart was dik en lang, schoon zy aan het eind afgesneden was geweest; de billen waren kaal; de voetzool hadt eene blaauwagtige kleur, en de nagels waren zwart, die der duimen waren plat, en die der andere vingeren waren tot een gootje gevouwen, vooral aan de agterste voeten.

Het hair van de kruin van den kop, van het agterhoofd, van het bovenste en de zyden van den hals, van den rug, en het bovenst gedeelte der zyden van het lyf, van de schouderen, van de buitenste zyde van den arm, van den voorkant des voorarms, en van de voorste zyde van de dye was van eene kleur, van groenagtig geel en aschgrauw gemengd, om dat elk hair van eene heldere aschgrauwe kleur was op het grootst gedeelte van zyne lengte van den wortel af; hooger was het beurtelings groenagtig geel en aschgrauwagtig bruin. De zyden van den kop, het onderst kaakbeen, de keel, het onderst van den hals, de oxels, de borst, de buik, het onderst gedeelte van de zyden van het lighaam, de liezen, en de voorkant der vier pooten was van eene geelagtige en graauwagtige kleur; de billen, de staart, de buitenkant van het been, en de agterste voet waren graauw. Daar was op het midden van de kruin van den kop, tusschen de ooren, eene kleine kam, vier of vyf lynen hoog, die door het hair gevormd wierdt, en die zig van vooren naar agteren uitsprekte; zyne langste hairen waren twee en een halven duim lang.

	voeten, duimen, lynen.		
Lengte van het geheele lighaam, in eene regte lyn gemeeten, van het eind van den smoel tot aan den aars	1.	6.	6.
Lengte van den kop, van het eind van den smoel tot aan het agterhoofd	0.	4.	10.
Omtrek van het eind van den smoel	0.	5.	3.
Omtrek van den smoel onder de oogen gemeeten	0.	7.	6.
Omtrek van de opening van den bek	0.	4.	8.
Afstand tusschen de neusgaten	0.	0.	2.
Afstand tusschen het eind van den smoel en den voorsten hoek van het oog	0.	2.	0.
Afstand tusschen den agtersten hoek en het oor	0.	2.	4.
Lengte van het oog van den eenen hoek tot den anderen	0.	0.	8.
Opening van het oog	0.	0.	4.
Afstand tusschen de voorste hoeken der oogen, over de kromte van het neusbeen gemeeten	0.	0.	10.
Dezelfde afstand in eene regte lyn gemeeten	0.	0.	7.
Omtrek van den kop, tusschen de oogen en de ooren gemeeten	0.	11.	8.
Lengte der ooren	0.	1.	6.
Breedte van de basis op de buitenste kromte gemeeten	0.	2.	4.
Afstand tusschen de twee ooren omlaag gemeeten	0.	2.	11.
Lengte van den hals	0.	1.	6.
Omtrek	0.	8.	4.
Omtrek van het lighaam agter de voorste pooten gemeeten	1.	0.	5.
Omtrek op de dikste plaats	1.	1.	10.
Omtrek voor de agterste pooten	0.	9.	6.
Lengte van den stomp van den staart	1.	6.	0.
Omtrek aan zyn begin	0.	4.	10.
Lengte van den voorarm, van den elleboog af tot aan de geleeding der hand	0.	5.	6.
Omtrek van die geleeding	0.	3.	6.
Lengte van die geleeding af tot aan het eind der nagelen	0.	3.	8.
Lengte van het been, van de knie tot aan de hiel	0.	5.	6.
Lengte van de hiel af tot aan het eind der nagelen	0.	5.	0.

Deze macaque woog twaalf ponden en twee oncen. Het netvlies strekte zig uit tot aan de schaamstreek, alwaar het zig omhoog tusschen de darmen, en zig een weinig naar vooren verlengde; de lever was veel meer naar de regter- dan naar de linker zyde geplaatst; de maag lag een weinig schuin in de linker zyde, en de milt was in de gewoone plaatsing.

De twaalfvingerigedarm was, daar hy uit de maag kwam, omgevouwen, voor dat hy zig aan den nugterendarm voegde, welkers omwentelingen in de navelstreek lagen: de omgebogendarm maakte de zyne in het agterste gedeelte van dezelfde streek en in de onderbuikstreek; de blindedarm was in de regter zyde geplaatst, en verlengde zig schuin naar de linker zyde en naar agteren; de kronkeldarm strekte zig wat naar vooren in de regter zyde uit, boog zig om naar buiten, verlengde zig naar agteren, liep van de regter- naar de linker zyde in de onderbuikstreek, en strekte zig naar voo-

ren uit in de linker zyde tot aan de maag; hy maakte eenige boezemagtigheden onder de linker nier, en voegde zig eindelyk aan den regtendarm.

De twaalfvingerigedarm was dikker ter plaatse daar hy zig aan den rugterendarm voegde dan in het overige zyner lengte. De rugtere, en de omgebogendarm waren tennaastenby van eene even groote middellyn; de blindedarm was kort, dik, en van eene kegelagtige gedaante; de kronkeldarm hadt zo groot eene middellyn als de blindedarm aan zyn begin, hy verminderde vervolgens langzaamerhand van dikte tot aan den regtendarm; de rokken van de maag en darmen waren zeer dun. Daar waren drie peesagtige banden op den blindendarm, den kronkeldarm, en den regtendarm.

De groote blindezak van de maag hadt veel diepte, en dat ingewaaid was was dikker in het midden.

De lever bestondt uit drie groote kwabben en éne kleine: de grootste aan alle was in het midden, en was in twee ongelyke deelen gedeeld, door eene ondiepe insnyding, waardoor de schoorband liep: het galblaasje was van het regter gedeelte van die kwabbe vast, dat het grootst was; de twee andere groote kwabben waren elk tennaastenby van dezelfde dikte, en de eene ter regter-, de andere ter linker zyde geplaatst; de kleine kwabbe was aan den wortel van de regter kwabbe vast, en daar was een aanhangzel aan den wortel van de groote middelste kwabbe. De lever was van eene donkere roode kleur van buiten, en bruin van binnen; zy woog vyf oncen, zes drachmen. Het galblaasje hadt de gedaante van eene zeer langwerpige peer, het bevatte een weinig vogt, ter zwaarte van zeven greinen.

De milt was breed, dik, en niet zeer langwerpig; zy hadt in haare geheele uitgestrektheid tennaastenby dezelfde breedte, die van tien lynen was; zy hadt dezelfde kleur als de lever; zy woog eene drachme, twee- en-veertig greinen.

Her alvleesch was wat langwerpig, het strekte zig uit van den twaalfvingerigen darm tot aan de milt.

Het indrukzel der nieren was niet zeer diep; het bekkentje hadt weinig uitgestrektheid; alle de tepels waren vereenigd, en alle de verschillende zelfstandigheden vertoonden zig zeer onderscheidenlyk; de oppervlakte was gevlakt met graauwe stippen op een roodbruinen grond; de regter nier stondt de helft van haare lengte meer naar vooren dan de linker.

Daar was niets zonderlings aan het middenrif; het hart was midden in de borst geplaatst, met de punt schuins naar agteren en naar beneden gerigt; de groote slagader verdeelde zig in drie takken.

De regter long was zamengesteld uit vier kwabben, van welke drie (*A B C*, *Pl. XXII*) agter elkanderen stonden; de vierde (*D*), die de kleinste van alle was, was by den bodem van het hart geplaatst. Daar waren in de linker long drie kwabben (*E F G*), die agter elkanderen geplaatst waren, even als de drie eerste kwabben van de regter long, en die in gedaantengrootte met dezelve overeenkwamen; de agterste kwabbe van elke long was de grootste van alle; de voorste kwabbe hadt minder uitgestrektheid; de mid-

dellte kwabbe was de kleinste van de drie, en schein nog kleiner te zyn in de linker long dan in de regter.

De tong was breed, dik, met witte korreltjes bezaaid, en met kleine tepeltjes bedekt, die naar agteren gerigt waren; daar waren op het agterst gedeelte vier kelkklieren, twee naar vooren op eenen vry grooten afstand van elkanderen, en twee naar agteren, die niet zo verre van elkanderen affonden.

De randen van het strotklapje waren in hun midden uitgerand, en die van de opening van het strottenhoofd maakten groote knobbels, twee aan elken kant. Daar waren zes of zeven breede groeven, die dwarfch over het verhemelte liepen; derzelder randen waren naar binnen bolrond, en die der laatste groeven waren in het midden afgebroken. De voorherffenen woogen eene once, zes drachmen en eene halve, en de agterherffenen twee drachmen en tien greinen; deze laatste waren slegts gedeeltelyk door de voorherffenen bedekt.

De balzak was zeer groot, hy bevattede egter de zaadballen niet, zy waren voor de opening van de voorhuid onder het vel geplaatst, waarin zy eene foort van balzak (*AB*, *Pl. XXIII*) vormden, zy waren aan elkanderen en aan de omliggende deelen vastgehecht; de plaats, welke zy in den waaren balzak zouden hebben moeten beslaan, was gedeeltelyk ledig, en gedeeltelyk met vet vervuld.

Het roedehoofdje eindigde in een knobbeltje (*C*), in de gedaante van een uitwasch, of vyggezwel, even als by de andere dieren van dat geslacht; daar bevonden zig twee sponsagtige lighaamen in de roede. De pisblaas (*D*) hadt de gedaante van een ei: de zaadballen (*EE*) waren zeer groot, van eene cironde gedaante, en van eene witagtige kleur van buiten, en geelagtig van binnen; het knobbeltje van den opperbal (*FF*) was klein; de afvoerende vaten (*GG*) hadden weinig lengte, zy waren dikker by de zaadblaazen dan in hunne overige uitgestrektheid, zy gingen in de zaadblaazen (*HH*), die zeer groot waren, en tegen den regtendarm (*I*) aangeplakt; zy hadden eene prismatieke gedaante, eindigden in een punt, en bestonden uit vaten, die tot eene en eene halve lyn middellyns hadden; de voorstanders waren daarentegen zeer klein, zeer zamengedrongen, en van eene eironde gedaante; zy hadden gemeenschap met de pisbuis door een klein pypje, dat omtrent drie lynen lengte hadt.

	voeten, duimen, lynen.		
Lengte van de duune darmen, van den portier af tot aan den blindendarm	7.	0.	0.
Omtrek van den twaalfvingerigendarm	0.	2.	9.
Omtrek van den nugterendarm	0.	2.	0.
Omtrek van den omgebogendarm op de dikste plaatsen	0.	2.	4.
Omtrek van den omgebogendarm op de dunste plaatsen	0.	2.	0.
Lengte van den blindendarm	0.	2.	4.
			Omtrek

Buvée, del.

C.F.E. sc.

	voeten, duimen, lynen.		
Omtrek van den blindendarm op de dikste plaats	0.	7.	4.
Omtrek van den blindendarm op de dunste plaats	0.	1.	6.
Omtrek van den kronkeldarm op de dikste plaatsen	0.	7.	4.
Omtrek van den kronkeldarm op de dunste plaatsen	0.	2.	9.
Omtrek van den regtendarm by den kronkeldarm	0.	2.	9.
Omtrek van den regtendarm by den aars	0.	3.	2.
Lengte van den kronkeldarm en regtendarm te zamen gemeeten	3.	3.	0.
Lengte van de geheele darmbuis, zonder den blindendarm	10.	3.	0.
Groote omtrek van de maag	1.	2.	0.
Kleine omtrek	0.	10.	6.
Lengte van de kleine kromte, van den hoek af welken het regter gedeelte maakt, tot aan den slokdarm	0.	2.	0.
Diepte van den grooten blinden zak	0.	2.	2.
Omtrek van den slokdarm	0.	1.	0.
Omtrek van den portier	0.	1.	6.
Lengte van de lever	0.	3.	9.
Breedte	0.	5.	0.
Derzelver grootste dikte	0.	0.	10.
Lengte van het galblaasje	0.	1.	4.
Deszelfs grootste middellyn	0.	0.	7.
Lengte van de milt	0.	2.	0.
Breedte van het onderst eind	0.	0.	8.
Breedte van het bovenst eind	0.	0.	7.
Dikte in het midden	0.	0.	4.
Dikte van het alvleesch	0.	0.	2½.
Lengte van de nieren	0.	1.	9.
Breedte	0.	1.	1.
Dikte	0.	0.	6.
Lengte van het peesagtig middelpunt, van de holle ader af tot aan de punt	0.	1.	4.
Breedte	0.	2.	0.
Omtrek van den bodem van het hart	0.	4.	6.
Hoogte van de punt af tot aan het begin van de longenflagader	0.	1.	8.
Hoogte van de punt af tot aan het longenzakje	0.	1.	4.
Middellyn van de groote flagader, van buiten naar buiten gemeeten	0.	0.	3.
Lengte van de tong	0.	2.	2.
Lengte van het voorst gedeelte, van het toompje af tot aan het eind	0.	1.	0.
Breedte van de tong	0.	0.	10.
Lengte der voorherffenen	0.	2.	3.
Breedte	0.	2.	1.
Dikte	0.	1.	1.
Lengte van de agterherffenen	0.	0.	9½.
Breedte	0.	1.	3½.
Dikte	0.	0.	9.
Lengte van het roedehoofdje	0.	0.	10½.
Omtrek	0.	0.	9.
Omtrek van het uitwasch	0.	1.	0.
Lengte van de roede van de vorkswyze verdeling, van het sponsachtig lighaam af tot aan de inplanting van de voorhuid	0.	2.	0.

	voeten, duimen, lynen:		
Omtrek	0.	0.	9.
Lengte der zaadballen	0.	1.	5.
Breedte	0.	1.	1.
Dikte	0.	0.	10.
Breedte van den opperbal	0.	0.	3½.
Dikte	0.	0.	1.
Lengte der afvoerende vaten	0.	5.	9.
Middel lyn in het grootst gedeelte van hunne uitgestrektheid	0.	0.	0½.
Groote omtrek van de pisblaas	0.	9.	0.
Kleine omtrek	0.	7.	0.
Omtrek van de pisbuis	0.	0.	9.
Lengte van de zaadblaasjes	0.	2.	4.
Breedte	0.	0.	9.
Dikte	0.	0.	5.
Lengte van de voorstanders	0.	0.	4.
Breedte	0.	0.	2.
Dikte	0.	0.	2.

Het geraamte van den macaque (*Pl. XXIV*), is aanmerkelyk onder die der andere dieren van dat geslagt, door de dikte en vooruitsteeking van de bovenste randen der oogputten, die zig tot agt lynen boven het agterst gedeelte van het voorhoofdsbeen verheffen; de wrong, welken zy maaken, strekt zig van de eene oogput tot de andere uit, maar hy is niet zo verre uitsteekende boven den neus als boven de oogputten; het oogputuitsteekzel van het voorhoofdsbeen en dat van het jukbeen zyn zeer groot, en geeven zo veel dikte en uitsteeking aan het buitenst gedeelte van den rand der oogputten, als hy aan zyn bovenst gedeelte heeft: daar zyn twee groote beenagtige ribbetjes op het agterhoofd, het een overdwarsch, het ander overlans; het eerst is het sterkst. De macaque gaat den magot, den mandrill, en den papion te boven in de grootte van de randen van zyne oogputten: de opening der neusgaten is naar evenredigheid verder van de oogputten verwyderd dan by den magot, en de smoel is langer; de hoeken van het kaakbeen zyn meer omgekromd.

De tanden gelyken naar die van den mandrill en den papion, in getal, gedaante, en plaatsing.

De eironde gaten waren meer rond, en hadden minder uitgestrektheid dan die van den magot: daar waren twee- en- twintig valsche wervelbeenderen in den staart; het straalbeen was veel krommer en verder van de ellepyp dan in het geraamte van den magot.

Daar waren maar tien beenderen in de voorhand van het geraamte van den macaque, naar welk deze beschryving opgemaakt is; ik heb het eerst overtallig beentje in hetzelfde niet gezien, van welk ik melding gemaakt heb in de beschryving van het geraamte van den gibbon: de voorvoet bestond uit agt beenderen, even als by dien aap.

Het eerste been van den agtervoet is naar evenredigheid langer en dikker dan by den magot, en bygevolg heeft de duim meer lengte met opzigt tot

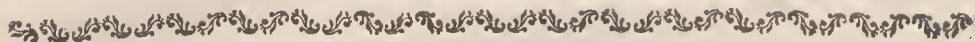

De Seve, del.

C.F.F. sculp.

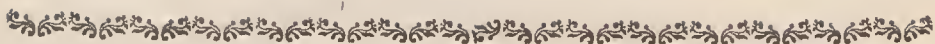
die der vingeren; voor het overige hebben my de beenderen van den macaque toegescheenen niet te verschillen van die van den magot, dan in evenredigheden, welke men niet kan erkennen, dan door de volgende tafel met die der afmetingen van de beenderen van den magot te vergelyken.

	voeten, duimen, lynen.		
Lengte van den kop, van het eind der kaakbeenderen af tot aan het agterhoofd	0.	4.	4.
De grootste breedte van den kop	0.	3.	0.
Lengte van het onderst kaakbeen, van zyn voorst eind af tot aan den agtersten rand van het knokkelswyze uitsteekzel	0.	3.	2.
Dikte van het voorst gedeelte van het been des bovensts kaakbeens	0.	0.	4.
Breedte van het bovenst kaakbeen ter plaatse van de hondstanden	0.	1.	2.
Afstand tusschen de oogputten en de opening der neusgaten	0.	0.	7.
Lengte van die opening	0.	0.	7.
Breedte	0.	0.	5.
Lengte van de eigenlyke neusbeenderen	0.	0.	9.
Breedte op de breedste plaats	0.	0.	3½.
Breedte der oogputten	0.	0.	11½.
Hoogte	0.	0.	8½.
Lengte der hondstanden	0.	0.	9.
Breedte van het bekken	0.	1.	7.
Hoogte	0.	2.	2.
Lengte van het langst wervelbeen van den staart	0.	1.	1.
Lengte van het schouderblad	0.	3.	0.
Lengte van het schouderbeen	0.	4.	4.
Lengte van de ellepyp	0.	5.	0.
Lengte van het straalbeen	0.	4.	5.
Lengte van het dyebeen	0.	5.	3.
Lengte van het scheenbeen	0.	4.	10.
Lengte van het kuitbeen	0.	4.	5.
Lengte van het eerste been van de nahand, dat het kortst is	0.	0.	8½.
Lengte van het derde been van de nahand, dat het langst is	0.	1.	1½.
Lengte van het eerste been van den agtervoet, dat het kortst is	0.	1.	0½.
Lengte van het derde, dat het langst is	0.	1.	5.
Lengte van den eersten regel van den duim der voorste voeten	0.	0.	5.
Lengte van den tweeden	0.	0.	3.
Lengte van den eersten regel van den derden vinger	0.	0.	10.
Lengte van den tweeden	0.	0.	6.
Lengte van den derden	0.	0.	4.
Lengte van den eersten regel van den duim der agterste voeten	0.	0.	6.
Lengte van den tweeden	0.	0.	4.
Lengte van den eersten regel van den derden vinger	0.	0.	10½.
Lengte van den tweeden	0.	0.	8.
Lengte van den derden	0.	0.	3.

BESCHRYVING VAN DE AIGRETTE.

Dit dier (*Pl. XXI*), is ons gegeven onder den naam van *gehoornden Macaque*, voor eene soort, verschillende van die van den macaque, eenvoudig zo genoemd: maar schoon zy het lighaam een derde korter hadt dan dat van den macaque, meen ik egter dat 'er reden is om te vermoeden dat deze twee dieren van dezelfde soort zyn. De gewaande hoorn van dien, van welken wy hier spreken, is slegts een toupet van hair, die zig op het voorhoofd in de gedaante van eene kuif bevindt, en die den Hr. DE BUFFON genoopt heeft het dier den naam van *Aigrette* te geeven. De lengte van het hair van dat deel en van alle andere, kan in verschillende foorten verscheiden weezen, en dat kenmerk is in het tegenwoordig geval des te onzekkerer, omdat op den kop van den macaque ook een toupet van hair is, die eene soort van kam maakt langs de kruin van den kop tusschen de twee ooren. De kleuren van het hair waren dezelfde by deze twee dieren, behalven dat de kuif aan het hair van het voorhoofd eene zwarte kleur hadt, die zig by den macaque niet vertoonde. De evenredigheden van het lighaam waren ook tennaastenby dezelfde by beiden; zy waren kort en dik naar evenredigheid van de meeste andere dieren van dat geslagt; maar de aigrette hadt slegts één voet lengte, van het eind van den snoel tot aan het begin van den staart, die vyftien duimen lang was; terwyl by den macaque, van welken ik de beschryving gedaan heb, de eerste dezer afmetingen zes duimen grooter was, en de tweede drie duimen: maar men moet aanmerken dat de staart van den macaque niet in zyn geheel was, en dat men den ouderdom dezer twee dieren niet geweeten heeft; indien de aigrette haaren geheelen wasdom nog niet hadt, moest zy wezendlyk kleiner zyn dan de macaque. De verschillen in de lengte en kleur van het hair op het voorhoofd zouden ook wel kunnen komen van het verschil in den ouderdom.

D E P A T A S (*).

De patas is van het zelfde land, en tennaastenby van dezelfde grootte als de macaque; maar hy verschilt 'er in deze opzigten van, dat zyn lighaam meer verlengd, zyn gelaat minder afschuwelyk, en zyn hair schooner is; hy is zelfs opmerkelyk door de schitterende kleur van zyn vagt, die zo levendig ros is, dat zy geschilderd of geverfd schynt te zyn. Wy hebben twee dezer dieren gezien, die verscheidenheid in de soort maaken. De eerste (*Pl. XXV*) heeft een band zwart hair boven de oogen, die zig van het eene oor tot het andere uitstrekt; de tweede (*Pl. XXVI*) verschilt van de eerste niet dan in de kleur van dezen band, die wit is; beiden hebben zy lang hair onder de kin, en rondom de wangen, het welk hun een fraaijen baard maakt, maar dit is by den eersten geel en by den anderen wit; die verscheidenheid schynt nog andere verscheidenheden in de kleur van het hair aan te duiden, en ik ben zeer geneigd te denken dat die soort van guenon, van kleur als eene wilde kat, waarvan MARMOL spreekt (*a*), en welke hy zegt uit het land der Negers te komen, verscheidenheden in de soort van de patas zyn. Deze guenons zyn minder behendig dan de andere, en zyn tevens zeer nieuwsgierig. „Ik heb hen, zegt BRUE (*b*), van de toppen der „boomen zien nederklouteren, en zig op het uiterste eind der takken zien „zetten, om de vaartuigen die voorbyvoeren, met verwondering te beky- „ken; zy beschouwden dezelve eerst een tyd lang, waarna zy malkanderen „scheenen te onderhouden over het geen zy gezien hadden, en afrokken „om plaats te maaken voor anderen die aankwamen om het zelfde gezigt te „genieten. Sommigen wierden zo gemeenzaam, dat zy den Franschen „takken toe wierpen, het welk door dezen met het lossen der snaphaanen „beantwoord wierdt; daar vielen eenigen neder, anderen wierden gekwetst, „en allen wierden zy van de grootste verbaasdheid bevangen: een gedeelte „begon afgryfslyk te schreeuwen; een ander deel haalde steenen om op „hunne vyanden te werpen; eenigen deden hunne ontlasting in de hand, „en smeeten hunnen drek den aanschouweren toe, maar eindlyk bemerkende, „dat de stryd ten minsten gelyk was, kozen zy de party van af te trekken.”

Het is vermoedelyk deze zelfde soort van guenon, waarvan LE MAIRE spreekt; „het is niet te beschryven zegt die schryver, hoe veel schade

(*) Naam van deze soort van guenon, of aap met een langen staart, in zyn geboorteland, Senegal, welken wy hebben aangenomen: men noemt hem gemeenlyk de *roode aap van Senegal*.

BRUE te Tabao komende, vondt daar eene nieuwe soort van aap, van zulk eene helder roode kleur, dat men hem voor een konstwerk zou genomen hebben. De Negers noemen hem *Patas*. *Relation de BRUE. Hist. Génér. des Voyag. tom. II. pag. 510.*

(*a*) De aspen van eene wilde kattenkleur, met een langen staart en een witten of zwarten snuit, die in Spanje gemeenlyk *Galos-Paules* geheeten worden, komen uit het land der Negers. *l'Afrique de MARMOL. tom. I. pag. 57.*

(*b*) *Relation de BRUE. Hist. Génér. des Voyages, tom. II. pag. 521.*

„ deze aapen in de bouwlanden van Senegal doen; wanneer de gierft en de
 „ andere graanen, waarmede zy zig voeden, ryp zyn; zy verzamelen zig
 „ ten getale van veertig of vyftig; een hunner blyft fchildwagt houden op
 „ een boom, hoort en ziet naar alle kanten om, terwyl de anderen met
 „ de inzameling bezig zyn; zò dra hy iemand bemerkt fchreeuwt hy als
 „ bezeten, om de anderen te waarfchouwen, die op dit teken met hunnen
 „ roof wegvlugten, en met eene verwonderlyke vaardigheid van den eenen
 „ op den anderen fpringen. De wyfjes die haare jongen tegen den
 „ buik draagen, vlugten even als de anderen, en fpringen als of zy niets
 „ te draagen hadden (c).

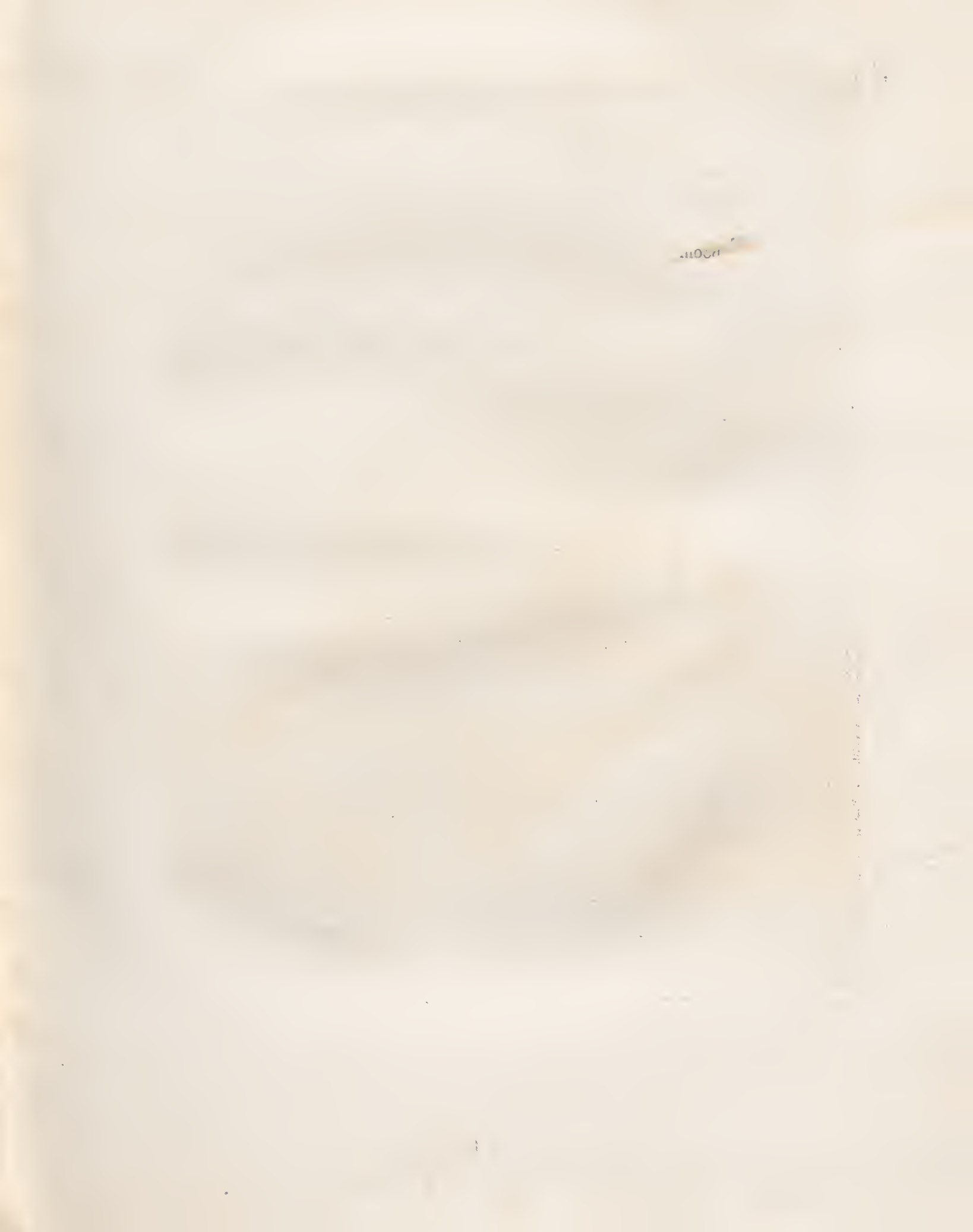
Voor het overige, fchoon 'er in alle landen van Afrika een zeer groot
 getal foorten van aapen, baviaanen, en guenons zyn, waarvan eenige vry
 gelyk fchynen, hebben egter de Reisbefchryvers aangemerkt (d), dat zy
 zig nooit vermengen, en dat gemeenlyk ydere foort zig in eene afzonderly-
 ke ftreek onthoudt.

Onderscheidende kenmerken van deze foort.

De patas heeft wangzakken en eeltagtigheden op de billen; zyn ftaart is
 minder lang dan het hoofd en het lighaam te zamen genomen; de top van
 zyn kop is plat, zyn fnuif lang, zyn lighaam verlengd; zyne beenen lang;
 hy heeft zwart hair op den neus, en een fmallen band van dezelfde kleur
 boven de oogen; die zig van het eene oor tot het ander uitftrekt; het hair
 van alle de bovenfte deelen des lighaams is van eene byna roodroffe kleur,
 en dat der onderfte deelen, gelyk de keel, de borft, en de buik, is geelag-
 tig graauw. Daar is eene verſcheidenheid in deze foort ten opzichte van de
 kleur van den band boven de oogen; eenigen hebben dien zwart, anderen
 wit; zy beweegen hun kaakbeen niet wanneer zy toornig zyn zo als de ande-
 re guenons doen; zy gaan meer op vier voeten dan op twee, en zy zyn
 omtrent anderhalf voet of twee voeten lang van het eind van den fnuif tot
 aan het begin van den ftaart; men fchynt uit het getuigenis van de Reis-
 befchryveren te moeten opmaaken, dat 'er grootere zyn: de wyfjes hebben
 haare gezette bloed ontlafingen.

(c) *Voyages de LE MAIRE, pag. 103. en 104.*

(d) Men zoude in een oneindig verflag moeten treden, zo men alle de foorten van aapen,
 die van Arquin tot Sierra Leona gevonden worden, wilde opnoemen; het aanmerkelykfte is,
 dat zy zig nooit vermengen, en dat men nooit twee foorten in dezelfde ftreek aantrefst. *His-
 toire Génér. des Voyages, tom. II. pag. 221.*

De Sève del.

C.F. Erizech, sc.

PATAS A BANDEAU NOIR.

De Sere, del.

C.F. Fritzsch, jr.

LE PATAS A BANDEAU BLANC.

BESCHRYVING VAN DEN PATAS MET DEN ZWARTEN BAND.

De smoel van den patas (*Pl. XXV*) is lang, en zyne oogen zyn ingezonken; hy heeft het bovenst der oogputten en het bovenst gedeelte van den neus zeer vooruitsteekende, den kop wat langwerpig, en een weinig plat op de kruin. De ooren zyn dun, zy hebben geen omboorzel, en zyn gedeeltelyk met vry lang hair bezet. Het lyf is rank; de pooten zyn lang en alle byna van dezelfde lengte; de staart is dik en lang, schoon hy niet in zyn geheel was by den patas, die tot onderwerp van deze beschryving gediend heeft. Het aangezigt van dat dier was vleeschkleurig; het hadt de voetsool van eene bruine kleur, en zwarte nagelen; die der duimen waren plat, en de andere tot een gootje gevouwen; daar waren op het agterst gedeelte van de zitbeenderen twee vry breede eeltagtigheden, tuschen welke de klink zig bevondt, want het was een wyfje.

De neus was bezet met een kort en zwart hair; een band van dezelfde kleur strekte zig uit van het een oor tot het ander, over het bovenst gedeelte van de oogputten heen loopende, zo dat de wenkbraauwen zwart waren. Deze band heeft den aap, van welken wy hier spreken, den naam van *patas met den zwarten band* doen geeven. De wenkbraauwen bestonden uit lange hairen, en daar waren eenige andere lange en zwarte hairen boven de bovenste lip ter zyde de neusgaten; het bovenst van het voorhoofd, de kruin van den kop, liet agterhoofd, de bovenkant van den hals, de rug, de zyden van het lighaam, het kruis, de bovenkant van het begin van den staart, en de buitenkant der dyen waren van eene donkere roffe kleur, met eenig mengzel van zwart en graauw, om dat 'er veel hair was, welks eind zwart was, en zig onder dat zwart graauw bevondt. De schouder, de buitenkant van den bovenarm, den voorarm en het been; de bovenkant van den staart en de voeten hadden eene roffe kleur, die bleek en met graauw vermengd was; de wangen, het eind van den smoel, de keel, het onderst en de zyden van den hals; de oxels, de binnenkant van den bovenarm, en voorarm; de borst, buik, liezen, de binnenkant van de dye en van het been, en de onderkant van den staart waren van eene graauwe kleur, met geel en aschgrauw op verscheiden dier deelen vermengd; het hair was ruw, het langst hadt tot drie duimen lengte, en wierdt op het agterhoofd, op het bovenst en de zyden van den hals, en op het voorst gedeelte van den rug en de zyden van het lighaam gevonden.

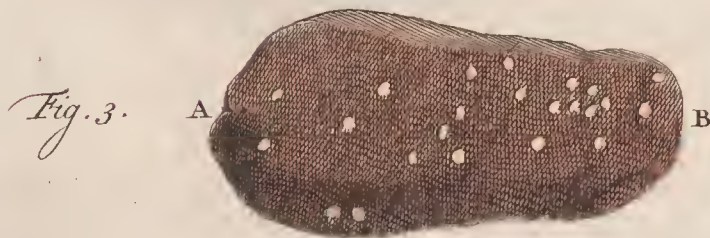
	voeten, duimen, lynen		
Lengte van het geheele lighaam in eene regte lyn gemeeten, van het eind van den smoel tot aan den aars	1.	6.	0.
Lengte van den kop, van het eind van den smoel af tot aan het agterhoofd	0.	3.	10.
Omtrek van het eind van den smoel	0.	3.	6.

	voeten, duimen, lynen.		
Omtrek van den snoel onder de oogen gemeeten	0.	5.	0.
Omtrek van de opening van den bek	0.	3.	0.
Afstand tusschen de neusgaten	0.	0.	2.
Afstand tusschen het eind van den snoel en den voorsten hoek van het oog	0.	1.	6.
Afstand tusschen den agtersten hoek en het oor	0.	2.	2.
Lengte van het oog van den eenen hoek tot den anderen	0.	0.	5.
Opening van het oog	0.	0.	4.
Afstand tusschen de voorste hoeken der oogen	0.	0.	5.
Dezelfde afstand in eene regte lyn	0.	0.	3.
Omtrek van den kop tusschen de oogen en de ooren	0.	9.	6.
Lengte der ooren	0.	1.	2.
Breedte van de basis op de buitenste kromte gemeeten	0.	2.	4.
Afstand tusschen de twee ooren van onderen gemeeten	0.	2.	10.
Lengte van den hals	0.	1.	10.
Omtrek van den hals	0.	6.	8.
Omtrek van het lighaam agter de voorste pooten gemeeten	1.	0.	0.
Dezelfde omtrek op de dikste plaats	1.	1.	6.
Dezelfde omtrek voor de agterste pooten gemeeten	0.	9.	0.
Lengte van den stomp van den staart	1.	2.	0.
Omtrek aan deszelfs begin	0.	3.	0.
Lengte van den voorarm, van den elleboog af tot aan de geleeding der hand	0.	7.	0.
Omtrek van die geleeding	0.	3.	0.
Lengte van die geleeding af tot aan het eind der nagelen	0.	3.	2.
Lengte van het been, van de knie tot aan de hiel	0.	7.	0.
Lengte van de hiel af tot aan het eind der nagelen.	0.	4.	4.

Dit dier woog agt en een half ponden; het netvlies strekte zig uit tot aan de schaamstreek; ik vond in het agterst gedeelte van het netvlies eene kleine vliedagtige verlenging, waaraan een worm (*Pl. XXVII, fig. 1*) vast was, die naar een klein ammon's hoorntje geleek; hy bestondt uit verscheiden ringen; hy beschreef anderhalve draaijing van eene krullyn; in deze houding hadt de groep die hy maakte, drie lynen middellyns en eene lyn dikte. Het vel van dien worm schein een weinig kraakbeenig te zyn, het bevattede eene zachte en byna vloeibaare zelfstandigheid.

Het netvlies weggenomen hebbende, zag ik den blindendarm in de regter zyde van vooren naar agteren loopen; de kronkeldarm strekte zig ook in het midden van den onderbuik van vooren naar agteren uit, hy was omgebogen in de onderbuikstreek en verlengde zig naar vooren in de linkerzyde, byna tot de plaats van het zwaardvormig kraakbeen, alwaar hy zig naar de hoogte en naar agteren omkromde, voor dat hy zig aan den regtendarm voegde; men zag in de regter zyde, tusschen den blinden- en den kronkeldarm een kluwe van omwentelingen der dunne darmen; de maag was geheel in de linker zyde geplaatst; de twaalfvingerigedarm hadt zeer weinig lengte, en maakte, om zo te spreken, slegts eene zeer korte kromte van den portier tot den nugterendarm; de omwentelingen van dien darm en die

des

des omgebogendarms waren alle in de regter zyde, tusschen den blindendarm en den kronkeldarm, gelyk reeds gezegd is.

De maag was klein en langwerpig; de groote blinde zak hadt veel diepte, en het regter gedeelte was vry kort; de twaalfvingerigedarm hadt veel grooter middellyn dan de nugtere- en de omgebogen-darm; de blindedarm (*AB*, *Pl. XXVII*, *fig. 2*) was kort en van eene kegelvormige gedaante; de kronkeldarm (*C*) was zo dik als de blindedarm by denzelven, maar hy verminderde van langzamerhand in dikte, tot aan den regtendarm: daar waren drie peesagtige banden op den kronkeldarm; de rokken van de maag en darmen waren zeer dun.

De lever was veel uitgestrekter naar de regter dan naar de linker zyde, zy hadt drie groote en eene kleine kwabben, de grootste van alle was in het midden en in twee ongelyke deelen verdceld, door eene vry ondiepe insnyding, waarin zig de schoorband bevondt; het grootst gedeelte was aan de regterzyde en bevattede het galblaasje, dat daarin omkorst was; daar was eene groote kwabbe geheel in de linker zyde; de derde groote kwabbe was in de regter zyde, en de kleine kwabbe was aan derzelver wortel vast. De lever hadt eene kleur die van binnen wat bleeker was dan van buiten; zy woog vyf oncen twee en eene halve drachmen; het galblaasje hadt eene byna rolronde gedaante, het bevattede een vogt van eene donker geelagtige kleur, ter zwaarte van zeventien greinen.

De milt (*Pl. XXVII*, *fig. 3*) was in de linker zyde geplaatst, als gewoonlyk; zy was zeer dik en niet lang; het onderst eind (*A*) was breeder en dikker dan het bovenst eind (*B*); dit ingewand hadt drie kantèn en eene roodagtige kleur van buiten, en eene zwartagtige van binnen: men zag op derzelver oppervlakte verscheiden knobbeltjes van een vry levendig rood; zy woog drie drachmen en agt-en-veertig greinen.

Het alvleesch hadt geene groote uitgestrektheid, maar was zeer dik.

De regter nier was een weinig meer naar vooren geplaatst dan de linker; derzelver indrukzel was niet zeer diep; hun bekkentje was weinig uitgestrekt en de tepels waren in elkanderen gesmolten; men zag onderscheidenlyk de stralen, die zig van het middelpunt tot aan den omtrek uitstrekten.

Het peesagtig middelpunt en het vleesagtig gedeelte van het middelrif waren zeer dun. Het hart was in het midden van de borst geplaatst, de punt naar agteren gerigt, zonder naar de linker zyde te neigen; het was kort en byna rond; daar was slegts eene kleine tak ter zyde de oopgaande groote slagader. De longen waren zeer bedorven, en vol van groote knobbeltjes: men onderscheidde twee kwabben in de linker long; de regter long bestondt uit een eenig stuk, maar men onderscheidde in dezelve vier kwabben door geleden, welker wanden aan malkanderen scheenen geplakt geweest te zyn, zodanig dat men eer de kwabben scheurde dan de wanden van hunne geleden te scheiden; deze vier kwabben zouden gelyk geweest zyn aan die van de meeste andere viervoetige dieren, als zy gezond geweest waren; want daar waren 'er drie agter elkanderen geschikt, en de vierde, die de kleinste van alle was, bevondt zig by den bodem van het hart.

De tong was dik, aan het eind gerond, met zeer kleine tepeltjes bedekt en met ronde korreltjes bezaaid; daar waren op het agterst gedeelte drie groote kelkklieren, eene naar agteren en twee naar vooren, zy maakten eenen driehoek door haare plaatfing; daar bevonden zig nog twee andere, die kleiner waren, en elk tuffchen de groote voorfte en agterfte klier van elke zyde geplaatft.

Het ftrotklapje was aan zyn eind uitgerand; de randen van de opening van het ftrottenhoofd maakten vier knobbeltjes, twee op elken rand; de agterfte van elke zyde was veel grooter en hooger dan de voorfte.

Daar waren op het verhemelte agt groeven, welker randen breed en verheven waren, zy waren alle bolrond naar vooren aan haare regte en linkerzyde, de laafte waren in het midden haarer lengte afgebroken.

De voorherffenen waren groot, de middelste kwabben hingen zeer laag naar beneden, en de agterfte kwabben eindigden in eene punt en bedekten de agterherffenen geheel; de zygedeelten van de agterherffenen waren in eene uitsnyding geplaatft, die zig aan wederzyde van de voorherffenen bevondt, tuffchen de middelste en agterfte kwabbe; daar waren op de agterherffenen dwarfche groeven, die van de eene zyde naar de andere liepen; de voorherffenen woogen twee oncen zeven drachmen en een halve, en de agterherffenen drie drachmen.

Het hoofdje van den kittelaar (*A*, *Pl. XXVIII*, die de fcheede geopend *vertoont*) eindigde in een gezwel gelyk dat van het roede hoofdje van de meeste mannetjes van dat geflagt; daar was op dat gezwel eene kleine groeve, die zig langs de bovenzyde van het hoofdje uitftrekte. De opening (*B*, door een *stilet CD aangeduid*) van de pisbuis (*E*), ftondt op zeven lynen afftands van het hoofdje des kittelaars; en op die plaats der fcheede was een dwarfche rand (*FG*), die zig op derzelver binnenfte wanden uitftrekte; zy waren in verfchillende rigtingen gerimpeld en zeer dik; als de fcheede opgeblaazen was, was zy veel dikker tuffchen de opening van de pisbuis en de baarmoeder, dan tuffchen die opening en de klink; zy maakte ook eene bolrondheid tuffchen de opening van de pisbuis en de lyfmoeder; de opening (*H*) van de lyfmoeder was niet, als gewoonlyk, in het diepft van de fcheede geplaatft, maar op derzelver onderfte zyde by den bodem; derzelver randen maakten een wrong, die zes lynen hadt van de regter naar de linker zyde, en vier lynen breedte van vooren naar agteren; de opening hadt de gedaante van eene dwarfche spleet. De pisblaas (*I*) hadt eene eironde gedaante, en was een weinig nauwer in het midden door eene verenging. De hals (*K*) van de lyfmoeder was zeer lang, en de lyfmoeder (*L*) hadt eene driehoekige gedaante; de trompetten kwamen onmiddelyk uit de twee hoeken van den bodem; de zaadballen (*MM*) waren aan een groot pavillioen vaft, zy waren van buiten bezaaid met, en van binnen zamengefteld uit kleine geelagtige knobbeltjes; ik heb ook op (*Pl. XXVIII*) den aars (*N*), en een gedeelte (*OP*) van den regtendarm doen afbeelden.

Buxce, del.

C.F.E. sc.

	voeten, duimen, lyden.		
Lengte van de dunne darmen, van den portier af tot aan den blindendarm	6.	8.	0.
Omtrek van den twaalfvingerigendarm	0.	2.	3.
Omtrek van den nugterendarm	0.	1.	6.
Omtrek van den omgebogendarm op de dikfte plaatsen	0.	2.	0.
Omtrek van den omgebogendarm op de dunfte plaatsen	0.	1.	6.
Lengte van den blindendarm	0.	2.	6.
Omtrek van den blindendarm op de dikfte plaats	0.	4.	6.
Omtrek van den blindendarm op de dunfte plaats	0.	2.	3.
Omtrek van den kronkeldarm op de dikfte plaatsen	0.	4.	6.
Omtrek van den kronkeldarm op de dunfte plaatsen	0.	2.	0.
Omtrek van den regtendarm by den kronkeldarm	0.	2.	0.
Omtrek van den regtendarm by den aars	0.	4.	0.
Lengte van den kronkeldarm en regtendarm te zamen	2.	10.	0.
Lengte van de geheele darmbuis zonder den blindendarm	9.	6.	0.
Groote omtrek van de maag	1.	1.	0.
Kleine omtrek van de maag	0.	9.	0.
Lengte van de kleine kromte, van den hoek welke het regter gedeelte maakt, tot aan den flokdarm	0.	1.	0.
Diepte van den grooten blinden zak	0.	1.	10.
Omtrek van den flokdarm	0.	1.	4.
Omtrek van den portier	0.	1.	8.
Lengte van de lever	0.	3.	9.
Breedte	0.	4.	10.
Derzelver grootste dikte	0.	0.	11.
Lengte van het galblaasje	0.	1.	8.
Deszelfs grootste middellyn	0.	0.	8.
Lengte van de milt	0.	2.	3.
Breedte van het onderst eind	0.	1.	1.
Breedte van het bovenst eind	0.	0.	7.
Dikte in het midden	0.	0.	6.
Dikte van het alvleefsch	0.	0.	2½.
Lengte van de nieren	0.	1.	10.
Breedte	0.	1.	0.
Dikte	0.	0.	8.
Lengte van het peesagtig middelpunt, van de holle ader tot aan de punt	0.	1.	4.
Breedte	0.	1.	10.
Omtrek van den bodem van het hart	0.	4.	7.
Hoogte van de punt af tot aan het begin van de longenflagader	0.	1.	10.
Hoogte van de punt af tot aan het longenzakje	0.	1.	4.
Middellyn van de groote flagader, van buiten naar buiten gemeeten	0.	0.	3½.
Lengte van de tong	0.	2.	0.
Lengte van het voorste gedeelte, van het toompje af tot aan het eind	0.	0.	7.
Breedte van de tong	0.	0.	8.
Lengte van de groote herffenen	0.	2.	9.
Breedte	0.	2.	3.
Dikte	0.	1.	3.
Lengte van de kleine herffenen	0.	1.	0.
Breedte	0.	1.	6.
Dikte	0.	0.	10.
Afitand tuffchen den aars en de klink	0.	0.	8.

	voeten, duimen, lynen		
Lengte van de klink	0.	0.	5.
Lengte van de scheidde	0.	1.	9.
Omtrek	0.	2.	6.
Groote omtrek van de pisblaas	0.	8.	9.
Kleine omtrek	0.	5.	10.
Lengte van de pisbuis	0.	0.	6.
Omtrek	0.	0.	9.
Lengte van den hals en het lighaam der lyfmoeder	0.	1.	2.
Omtrek van het lighaam derzelve	0.	1.	4.
Afstand in eene rechte lyn tusschen de zaadballen en de lyfmoeder	0.	0.	9.
Lengte van de kromme lyn, welke de trompet doorloopt	0.	1.	6.
Lengte van de zaadballen	0.	0.	5.
Breedte	0.	0.	2½.
Dikte	0.	0.	1½.

Indien men het geraamte van den patas met den zwarten band, met dat van den macaque vergelykt, bespeurt men gemaklyk dat die twee dieren van onderscheidene soorten zyn; het eerste heeft het voorhoofdsbeen veel bolronder; het is verhevener dan de randen der oogputten, die by dat dier niet dikker zyn dan by de meeste viervoetige dieren, terwyl de macaque niet alleen van den patas met den zwarten band verschilt, maar ook van alle andere dieren, door de bovenmaatige dikte van de randen der oogputten, en door derzelve uitsteeking boven het overige van het voorhoofdsbeen: dit verschil in de gedaante van den kop der twee dieren is te groot om slegts eene verscheidenheid te zyn in individus van dezelfde soort: daar zyn daarenboven nog andere kenmerken, die bewyzen dat de patas met den zwarten band van eene soort is, onderscheiden van die van den macaque: de ruimte die tusschen de bovenste randen van de oogputten is, is meer uitsteekende; de neusbeenderen zyn meer verheven en hebben minder breedte van de eene zyde van den neus tot de andere; de jukbeensboog is minder naar boven gekromd. Daar zyn geene beenagtige ribbetjes op het agterhoofd. De takken van het onderst kaakbeen zyn minder opgeheven.

Daar zyn twaalf wervelbeenderen in den rug, en twaalf ribben aan elke zyde, agt waare en vier valsche, even als by den macaque; maar het borstbeen bestaat uit agt beenderen; de eerste ribben, eene aan elke zyde, geleeden zig met het voorst gedeelte van het eerste been des borstbeens; de geleeding der tweede ribben is tusschen het eerste en tweede been; die der derde ribben is tusschen het tweede en derde been, en zo vervolgens tot aan de agtste ribben, die zig geleeden tusschen het zevende en agtste been des borstbeens.

De eironde gaten zyn grooter dan in het geraamte van den macaque; daar waren slegts zestien valsche wervelbeenderen in den staart van het geraamte, dat tot onderwerp voor deze beschryving gediend heeft, maar hy was niet in zyn geheel.

Het schouderblad verschilt van dat van den macaque daarin dat 'er

meerder ruimte is tusschen het doornagtig uitsteekzel en den voorsten rand.

Het bovenarmsbeen heeft minder lengte dan het straalbeen, terwyl het meerder lengte heeft by den macaque; het straalbeen is minder krom en minder verwyderd van de ellepyp.

Daar waren maar tien beenderen in de voorhand, het eerste der overtallige beenderen ontbrak 'er: de voorvoet bestondt uit agt beenderen.

Het eerste been van den agtervoet is dunner en korter dan by den macaque, en by gevolg heeft de duim minder lengte met betrekking tot de vingeren; hy is geëvenredigd als by den magot.

	voeten, duimen, ynen		
Lengte van den kop, van het eind der kaakbeenderen af tot aan het agterhoofd	0.	4.	5.
Grootste breedte van den kop	0.	2.	7.
Lengte van het onderst kaakbeen, van zyn voorst eind tot aan den agtersten rand van het knokkelswyze uitsteekzel	0.	2.	11.
Dikte van het voorst gedeelte van het been des bovenst kaakbeens	0.	0.	3.
Breedte van het bovenst kaakbeen ter plaatse der hondstanden	0.	1.	1.
Afstand tusschen de oogputten en de opening der neusgaten	0.	0.	6.
Lengte dier opening	0.	0.	10.
Breedte	0.	0.	5.
Lengte van de eigenlyke neusbeenderen	0.	0.	7½.
Breedte op de breedste plaats	0.	0.	2½.
Breedte der oogputten	0.	1.	0½.
Hoogte	0.	0.	9.
Lengte der hondstanden	0.	0.	5½.
Breedte van het bekken	0.	1.	9½.
Hoogte	0.	1.	11.
Lengte van de langste valsche wervelbeenderen van den staart	0.	1.	3.
Lengte van het schouderblad	0.	3.	3.
Lengte van het schouderbeen	0.	5.	6.
Lengte van de ellepyp	0.	6.	6.
Lengte van het straalbeen	0.	5.	10.
Lengte van het dyebeen	0.	6.	2½.
Lengte van het scheenbeen	0.	6.	4.
Lengte van het kuitbeen	0.	6.	0.
Lengte van het eerste been van de nahand, dat het kortst is	0.	0.	8½.
Lengte van het derde been van de nahand, dat het langst is	0.	1.	3.
Lengte van het eerste been van den agtervoet, dat het kortst is	0.	0.	1½.
Lengte van het derde, dat het langst is	0.	1.	9.
Lengte van den eersten regel van den duim der voorste voeten	0.	0.	4½.
Lengte van den tweeden	0.	0.	2.
Lengte van den eersten regel van den derden vinger	0.	0.	9.
Lengte van den tweeden	0.	0.	7½.
Lengte van den derden	0.	0.	4.
Lengte van den eersten regel van den duim der agterste voeten	0.	0.	6.
Lengte van den tweeden	0.	0.	1½.

Lengte van den eersten regel van den derden vinger	:	voeten,	duimen,	lynen.
Lengte van den tweeden	:	o.	o.	9.
Lengte van den derden	:	o.	o.	6.
		o.	o.	3½.

De patas met den witten band (*Pl. XXVI*) heeft my toegescheenen niet van den patas met den zwarten band te verschillen, als door de kleur van dien band; dit verschil is wat klein om eene soort te kenmerken; ik geloof dat men het flegts aanzien kan als eene verscheidenheid by individus van dezelfde soort, tot dat men waarneemingen heeft over alle de lighaamsdeelen van dat dier.

DE MALBROUCK (*) EN DE CHINEESCHE-MUTS (**).

Deze twee guenons of lange-staart-aapen, (Pl. XXIX en XXX) komen ons voor van dezelfde soort te zyn; en deze soort, schoon in eenige opzigten verschillende van die van den macaque, grenst 'er egter zo na aan, dat wy in twyfel staan of de macaque, de aigrette, de malbrouck, en de chineefche-muts niet vier verscheidenheden zyn, dat is te zeggen vier bestendige rassen van eene en dezelfde soort. Dewyl deze dieren in ons klimaat niet voortteelen, hebben wy door de ondervinding geen zekere kundigheid kunnen bekomen, over de eenheid of verscheidenheid van derzelve soorten, en wy zyn genoodzaakt om ons oordeel alleen te gronden op het verschil van gestalte en andere uitwendige eigenschappen. De macaque en de aigrette zyn ons voorgekomen gelyk genoeg te zyn, om te vermoeden dat zy van dezelfde soort zyn; het is eveneens met den malbrouck en met den chineefchen-muts, maar dewyl zy van de twee eersten meer dan van malkanderen verschillen, hebben wy gemeend hen te moeten scheiden: ons vermoeden wegens de verscheidenheid dezer twee soorten is gegrond.

1. Op het verschil van de uitwendige gedaante.
2. Op dat van de kleur en de schikking van het hair.
3. Op de verscheidenheden die gevonden worden in de evenredigheden van het geraamte van elk dezer dieren.
4. En eindlyk om dat de twee eersten herkomstig zyn uit de zuidlyke landen van Afrika, terwyl die waarvan wy thans spreken in Bengalen t'huis hooren. Deze laatste bedenking is van zo veel belang als eenige andere, want wy hebben beweezen, dat onder de wilde dieren, die van den mensch niet afhankelyk zyn, de verwydering van het klimaat een zeker kenmerk is van het verschil der soorten. Voor het overige zyn de malbrouck en de

(*) *Malbrouck*; naam van dit dier in deszelfs geboorteland, Bengale; welken wy hebben aangenomen.

Cercopithecus primus. CLUSIUS. *Exot. pag. 371. Nota.* CLUSIUS is de eenigste die de afbeelding van dezen aap gegeven heeft, welke door NIJREMBERG en JONSTON is nagetekend; maar CLUSIUS hadt het dier niet gezien; hy hadt 'er alleenlyk eene afgezette afbeelding van, welke hy zelfs zegt door zyn schilder te hebben laten verbeteren: ik maak deze aanmerking om reden te geeven van eene twyfeling, die my gegrond voorkomt, naamlyk dat die vlok hair, die aan 't eind van den staart is, wel een byvoegzel van den schilder of tekenaar kan zyn: van alle de staart-aapen, die ons bekend zyn, is 'er geen dan de *sagoïn marikina* of *kleineleeuw*, die een vlok hair aan 't eind van den staart heeft, en nog is dat niet zeer duidelyk; deze vlok hair dan, die my herffenschimmig voorkomt, in de afbeelding van CLUSIUS wegneemende, zal die aap onze *malbrouck* zyn.

Faunus. LINN. *Syst. Nat. Ed. X. pag. 26.*

(**) *Chineefche-muts*, naam welken men aan deze soort van guenon of lange-staart-aap gegeven heeft, om dat zyn hair op den kruin van den kop in de gedaante van een kalot of platte bonnet of muts geschikt is, zo als de chineezen draagen.

chineefche - muts niet de eenige foorten of raffén van aapen, welken men in Bengalen vindt (a). Het fchynt uit het getuigenis der Reisbefchryveren, dat 'er vier verfcheidenheden zyn, te weeten de witte, de zwarte, de roode, en de graauwe; zy zeggen dat de zwarte de gemaklykfte te temmen zyn; deze waren van eene graauw-rofagtige kleur, en kwamen ons voor, tam en vry leerzaam te zyn.

„ Deze dieren, zeggen de Reisbefchryvers (b), rooven de vrugten, en
 „ inzonderheid het fuikerriet: een hunner houdt fchildwagt op een boom,
 „ terwyl de anderen zig met den buit beladen: zo dra hy iemand bemerkt,
 „ roept hy, *houp, houp, houp*, met eene fterke en duidelyke ftem; op het
 „ oogenblik werpen alle de anderen het fuikerriet, dat zy in de linker hand
 „ hadden, weg, en vlugten op drie beenen, en zo zy fterk vervolgd wor-
 „ den, werpen zy ook het geen zy in de regterhand hebben weg, en klau-
 „ teren op de boomen, daar zy hun gewoon verblyf houden: zy fpringen
 „ van boom tot boom, en de wyfjes, fchoon beladen met haare jongen,
 „ welken zy in haare armen houden, fpringen even als de anderen, doch
 „ vallen fomtyds. Deze dieren laaten zig flegts ten halven tam maaken,
 „ men moet hen altyd aan de ketting houden; zy teelen in hunnen ftat
 „ van flaverny niet voort, zelfs niet in hun geboorteland; zy moeten zig
 „ in vryheid in hunne bofchen bevinden. Wanneer de vrugten en de
 „ fappige planten hun ontbrecken, eten zy infekten, en begeeven zy zig
 „ fomtyds naar de oevers van de rivieren en de zeën, om vifch en krab-
 „ ben te verfchalken; zy fteeken hunnen ftart tuffchen de knypers der
 „ krabben, en zo dra deze dezelve fluiten, haalen zy hunnen ftart
 „ met de krab fchielyk te rug, en loopen 'er mede weg om haar op hun
 „ gemak te gaan opeeten. Zy verzamelen kokos-nooten, en weeten 'er
 „ zeer wel het vogt uit te haalen om te drinken, en het pit om te eten.
 „ Zy drinken ook de *zari*, die uit de bamboches druipt, welken men ex-
 „ près aan den kruin der boomen plaatft om 'er het vogt van aan te trek-
 „ ken, en zy neemen de gunftige gelegenheden waar om dien drank te be-
 „ komen. Men vangt hen door middel van kokos-nooten, waarin men
 „ eene kleine opening maakt, zy brengen daar den poot met moeite in,
 „ om dat het gat naauw is, en de lieden dic op de loer leggen, overvallen
 „ hen eer zy zig van de noot weder ontdoen kunnen. In de Provintiën
 „ van Indiën, door de Bramans bewoond, die, gelyk men weet, geen dier
 „ dooden, zyn de aapen, die nog meer dan andere dieren gevierd worden,
 „ in

(a) *Nota.* Ik denk, dat men tot den malbrouek van Bengale kan betrekken, den aap met grysagtig hair van Calicut, waarvan PYRARD fpreekt: het ftat in dit land niet vry, zegt deze Reiziger, eenigen aap te dooden; zy zyn zo onbefcheiden, zo laftig, en zo talryk, dat zy veel fchade veroorzaaken, en dat de inwooners in de fteden zo wel als de landlieden verpligt zyn, tralien voor hunne venfters te maaken, om hen te beletten in hunne huizen te dringen.
Voyages de FR. PYRARD. tom. I. pag. 427.

(b) *Voyages d'INIGO DE BIERVILLAS, 1. Part. pag. 172.*

„ in ongelooftlyken getale; zy komen met geheele benden in de ftad; zy
 „ dringen ter aller uure en met alle vrypofligheid in de huizen, zo dat zy,
 „ die eetwaaren, en byzonderlyk vrugten, gröntens, enz. verkoopen,
 „ moeite genoeg hebben om die voor hunne aanvallen te bewaaren.” Daar
 zyn te Amadabad, hoofdstad van Guzaratte, twee of drie Dier-hospitalen,
 waarin men verminkte, ziekelyke of zelfs gezonde aapen onderhoudt, zo
 zy daar willen blyven. Tweemaal ter wecke begeeven de aapen uit de na-
 buurfchap zig, uit hun zelven, allen te zamen op ftraat, en klimmen vervol-
 gens op de huizen, die elk eene kleine terras hebben, alwaar men geduu-
 rende de groote hitte gaat liggen: men draagt wel zorg van daar op die
 dagen ryft, gierft, fuikerriet, zo het in de tyd is, en anderen dergelyken
 voorraad te leggen; want by aldien het gebeurde dat de aapen daar niets
 vonden, zouden zy niet miffen de pannen, daar het overig gedeelte van
 het huis mede gedekt is, te breeken, en het geheele dak in wanorde te bren-
 gen. Zy eeten niets zonder het vooraf wel te ricken, en na dat zy zig wel
 verzadigd hebben, vullen zy de zakken hunner wangen met voorraad voor
 den volgenden dag. De vogels kunnen niet wel op de boomen nestelen in
 ftrecken, daar veel aapen zyn, want zy miffen niet de nesten te verdelgen,
 en de eijers ter aarde te werpen (c).

De gedugtfte vyanden voor de aapen zyn niet de tyger, noch de andere
 woefte dieren, want zy ontvlugten hen ligtlyk door hunne vaardigheid,
 en door hunne verkiezing om hun verblyf op de boomen te houden, daar
 de flangen alleen hen genaaken kunnen en weeten te verraffen. „ De aapen,
 „ zegt een Reisbefchryver, zyn in het bezit en meesters der bofchen;
 „ want daar zyn geene tygers of leeuwten, die hun den grond betwis-
 „ ten; zy hebben niets te vreezen dan de flangen, die hun nagt en dag
 „ beloeren en bekrygen: daar zyn 'er van eene verbaazende grootte, die
 „ met één flok een aap inzwelgen; andere minder groot en vaardiger, gaan
 „ hen op de boomen opzoeken... zy befpieden den tyd wanneer zy te
 „ flaapen liggen, enz. (d).

Onderscheidende kenmerken van deze foort.

De malbrouck heeft wangzakken en celtagtigheden op de billen; de
 ftaart is tennaastenby zo lang als de kop en het lighaam te zamen genomen;
 de oogleeden zyn vleefchkleurig, het gelaat graauw en afchkleurig, de oogen
 groot, de fnuit breed en opgezet, de ooren groot, dun en vleefchkleurig.
 Hy heeft een band van graauw hair gelyk de mone, maar voor het ove-
 rige is de kleur van zyn hair eenvormig, te weeten geel - bruin op de
 bovenfte, en graauw-geelagtig op de onderfte deelen des lighaams; hy gaat

(c) Zie de Reizen van DE LA BOULAIJR LE GOUZ. pag. 253. THEVENOT. tom. III. pag. 20.
 Le Voyage de GEMELLI CARRERI. Tom. V. pag. 164. Le Recueil des Voyages qui ont
 fervi à l'établissement de la Compagnie des Indes Orientales. Tom. VII. pag. 36. Le Voya-
 ge d'Orient du P. PHILIPPE. pag. 312. en le Voyage de TAVERNIER. Tom. III. pag. 64.

(d) Description historique de Macacar, pag. 51.

op vier voeten, en hy is omtrent anderhalf voet lang van het eind van den snuit tot aan den oorsprong van den staart

De chineefche-muts fchynt eene verfecheidenheid van den malbrouck te zyn: hy verfehilt 'er van voor zo verre zyn hair op den kruin des hoofds in de gedaante van een kalot of platte muts gefchikt is, en zyn staart meer lengte heeft naar evenredigheit van 't lighaam. De wyfjes in deze rafften hebben, gelyk de vrouwen, haare gezette vloeijingen.

De Sore, del

C.F. Fritzsch, sc.

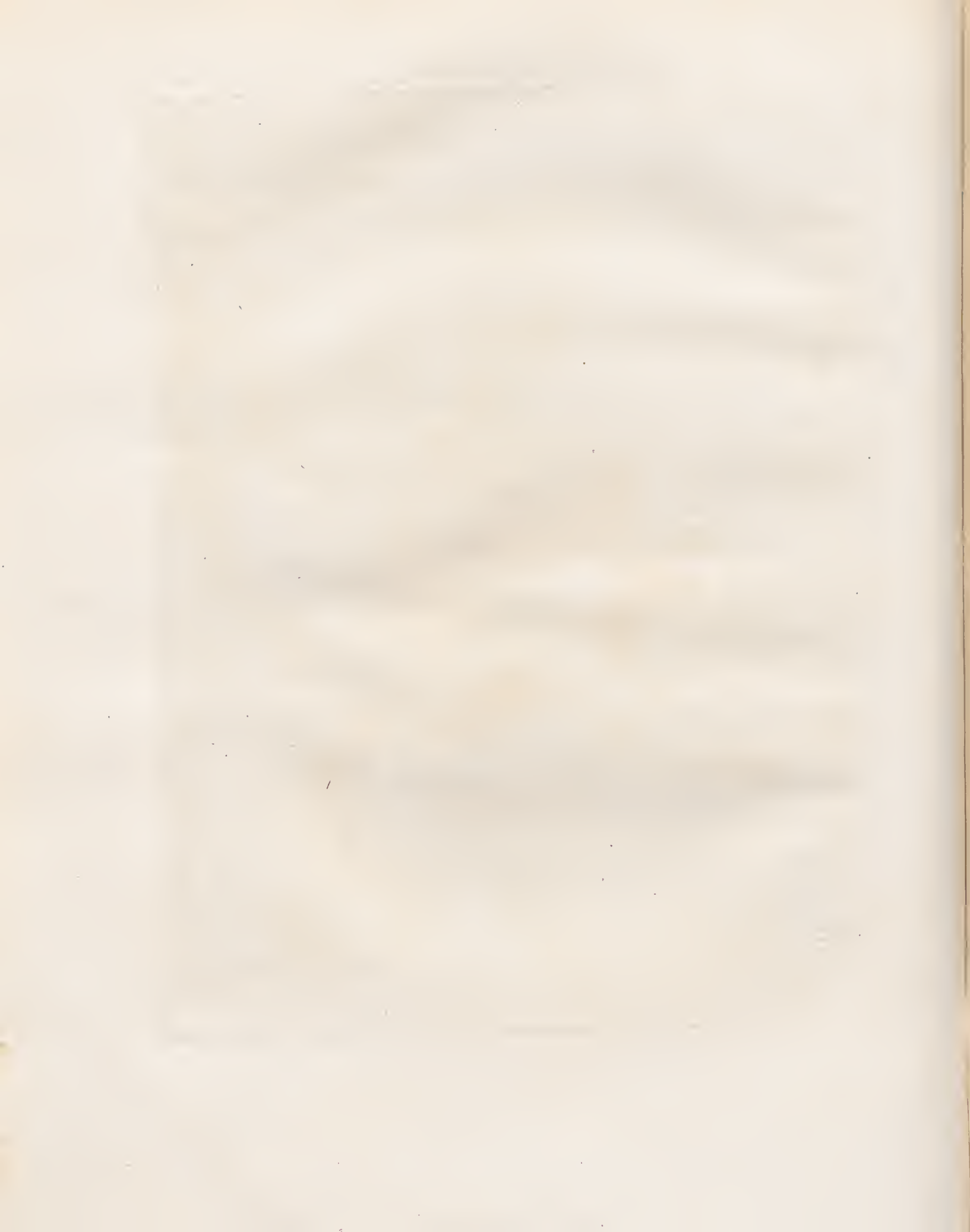
LE BONNET-CHINOIS.

De Sere del.

MALBROUCK.

C. F. Fruesch, jr.

BESCHRYVING VAN DEN MALBROUCK.

De malbrouck is rondom de oogen, aan den neus en de lippen van eene afchgrauwe kleur, en heeft de oogleden vleefchkleurig; de oogen groot, de punt van den neus kort en plat, den fmoel dik en vooruitftee-kende; daar zyn eenige lange en zwarte hairen ter plaatfe van de wenkbrauwen, op de wangen, en op de lippen; de ooren zyn groot, dun, en van eene roodagtige afchgrauwe kleur.

De kruin en het agterfte van den kop, de bovenkant van den hals, de rug, de fchouders, de buitenkant van den arm, en het bovenft gedcelte van de zyden van het lighaam van een wyfje (*Pl. XXIX*), dat tot onder-werp voor deze befchryving gediend heeft, waren van eene kleur van geel en zwart gemengd, om dat elk hair beurtelings geel en zwart was; zy had-den alle eene afchgrauwe kleur aan den wortel; het voorhoofd was graauw by de wenkbrauwen in de gedaante van een band, tennaaftenby als het voorhoofd van de mone, en daar bevondt zig dezelfde kleur op de wangen, op de keel, op den binnenkant van den bovenarm en den voorarm; op de borft, op den buik, op den binnenkant van de dye en het been, en op den onderkant van den ftaart: de buitenkant van den voorarm, de dye, en het been, het bovenft van de voeten, het kruis, en de bovenkant van den ftaart hadden eene afchgrauwe en zwartagtige kleur of op eenige plaatfen met geel gemengd. De lengte van de langfte hairen was twee duimen; de voet-zoolen hadden eene zwartagtige kleur, zo wel als de nagelen; zy waren tot een gootje gevouwen. De ftaart was niet in zyn geheel, en het hair, dat denzelven bedekte, hadt weinig lengte.

	voeten, duimen, lynen.		
	1.	5.	6.
Lengte van het geheele lighaam, in eene regte lyn gemeeten, van het eind van den fmoel tot aan den aars			
Lengte van den kop, van het eind van den fmoel tot aan het agterhoofd	0.	4.	0.
Omtrek van het eind van den fmoel	0.	5.	0.
Omtrek van den fmoel onder de oogen gemeeten	0.	6.	6.
Omtrek van de opening van den bek	0.	2.	4.
Aftand tuffchen de neusgaten	0.	0.	2½.
Aftand tuffchen het eind van den fmoel en den voorften hoek van het oog	0.	1.	6.
Aftand tuffchen den agterften hoek en het oor	0.	1.	8.
Lengte van het oog van den eenen hoek tot den anderen	0.	0.	6.
Opening van het oog	0.	0.	4.
Aftand tuffchen de voorfte hoeken der oogen, over de kromte van het neusbeen gemeeten	0.	0.	7.
Dezelfde aftand in een regte lyn	0.	0.	5.

	voeten, duimen, lynen.		
Omtrek van den kop tuffchen de oogen en de ooren	0.	9.	8.
Lengte der ooren	0.	0.	10.
Breedte van de basis op de buitenfte kromte gemeeten	0.	2.	0.
Affland tuffchen de twee ooren van onderen gemeeten	0.	2.	8.
Lengte van den hals	0.	2.	0.
Omtrek van den hals	0.	7.	0.
Omtrek van het lighaam agter de voorfte pooten	1.	2.	0.
Dezelfde omtrek op de duffte plaats	1.	3.	3.
Dezelfde omtrek voor de agterfte pooten	0.	11.	0.
Hoogte van het onderft van den buik boven den grond onder de zyden	0.	5.	0.
Dezelfde hoogte onder de borft	0.	4.	0.
Lengte van den flomp van den ftaart	1.	5.	0.
Omtrek aan dezelfs begin	0.	3.	6.
Lengte van den voorarm, van den elleboog tot aan de geleeding der hand	0.	6.	0.
Omtrek van die geleeding	0.	3.	2.
Lengte van die geleeding af tot aan het eind der nagelen	0.	3.	6.
Lengte van het been, van de knie tot aan de hiel	0.	6.	6.
Lengte van de hiel af tot aan het eind der nagelen.	0.	5.	0.

Dit dier woog vier ponden en agt oncen; het netvlies ftrekte zig uit tot aan de fchaamftreek; de darmen waren geplaatft als by de meefte andere aapen, want daar was een gedeelte van den kronkeldarm, dat zig dwarfch agter de maag uitftrekte.

De twaalfvingerigedarm was zeer kort, hy vouwde zig naar binnen om byna by het uitgaan uit de maag; de nugteredarm maakte zyne omwentelingen in de navelftreek en in de zyden; die van den omgebogendarm lagen in de darmftreek en in het agterft gedeelte van de navelftreek; de blindedarm was in de regter zyde geplaatft; de kronkeldarm ftrekte zig uit naar vooren, liep agter de maag heenen van de regter naar de linker zyde, maakte eenige boezemagtigheden in de linker zyde, en voegde zig aan den regtendarm, die gedeeltelyk los hing in de onderbuikftreek.

De maag was zeer groot, meer naar de linker dan naar de regter zyde geplaatft, om dat de groote blindesak zig naar vooren in de linker zyde uitftrekte; de lever was byna geheel ter regter zyde; de milt hadt dezelfde plaatsing als by de andere dieren van dat geflacht en de andere viervoetige dieren.

De rokken van de maag en darmen hadden weinig dikte; de blindedarm was dik, kort en van eene ftompe kegelvormige gedaante. De kronkeldarm verminderde langzaamerhand in dikte, van den blindendarm af tot aan den regtendarm: daar waren drie peesagtige banden op den regtendarm en den kronkeldarm, van welke twee zig tot aan het eind van den blindendarm uitftrekten.

De milt hadt dezelfde gedaante, en de lever het zelfde getal kwabben als de milt en de lever van den papion: maar het galblaasje van den malbrouck was van eene onregelmaatige gedaante, het hadt eene foort van blaas

of zak by het halsje; het was voor het overige langwerpig: de milt en de lever hadden eene roodagtige kleur, zo bleek van buiten als van binnen; de lever woog twee oncen vyf drachmen, en de milt eene drachme en zes-tien greinen; het galblaasje was byna ledig.

De regter nier lag meer naar voren dan de linker, derzelve indrukzel was niet diep, het bekkenje hadt weinig uitgestrektheid; de tepels waren niet duidelyk onderscheiden, maar men bespeurde gemaklyk de bastagtige zelfstandigheid.

Het peesagtig middelpunt hadt geene groote uitgestrektheid; het vleefch-agtig gedeelte van het middenrif was zeer dik.

Het hart was in het midden van de borst geplaatst; de long hadt vier kwabben ter regter en twee ter linker zyde, even als die van den papion; daar kwamen maar twee takken uit de bogt van de groote slagader.

Het verhemelte, de tong, het strotklapje, de opening van het strottenhoofd, de voorherffenen, en de agterherffenen geleeken naar die zelfde deelen in den papion; al het verschil dat ik in dezelve waargenomen heb, is dat 'er vier kelkklicren waren op het agterst gedeelte van de tong, twee naar voren en twee naar agteren, de eerste waren op vyf lynen afftands van elkanderen en op twee en eene halve lynen afftands van de agterste. De groote herffenen woogen twee oncen eene drachme en zes-en-dertig greinen, en de kleine herffenen zes drachmen en zes greinen.

De malbrouck, die my tot een onderwerp voor de beschryving der teel-deelen van het mannetje gediend heeft, was tennaastenby van dezelfde grootte als het wyfje, van welk gewag gemaakt is; daar waren in de tinten der kleuren slegts zulke geringe verschillen dat zy niet volstaan konden om eene andere soort te maaken als die van het wyfje, van welk ik de beschry-ving gegeeven heb.

De balzak was groot en de opening van de voorhuid was op het onderst gedeelte van derzelve voorkant geplaatst; het roedehoofdje eindigde in een uitwasch, even als by de andere dieren van dat geslagt; de pisblaas hadt de gedaante van eene langwerpige peer; de band van den opperbal, die op den bal vastgeplakt zat, was breed en dik; de afvoerende vaten hadden weinig lengte en tennaastenby dezelfde dikte in hunne geheele uit-gestrektheid; de zaadblaasjes waren lang en eindigden in punten; derzelve celletjes vertoonden zig duidelyk, en het scheen my toe dat de voorstanders by derzelve wortels geplaatst waren, en een knobbeltje maakten, welks zelfstandigheid vaster was dan die der zaadblaasjes.

Het hoofdje (*A*, *Pl. XXXI*) van den kittelaar van het wyfje was op drie lynen afftands van de opening van de klink, en daar was eene kleine groeve (*AB*) die van het eene eind tot het andere van die ruimte liep; het hoofdje vertoonde zig als dubbeld om dat het de gedaante hadt van dat van de roede van het mannetje, en om dat men niet zag dan de twee kwabben, waarin het eindigde, en die aan de voorhuid vast waren. Het binnenst van de scheede (*BC*) was gerimpeld in verschillende rigtingen en met eene fluweelagtige rok bekleed. De pisblaas (*D*) hadt tennaastenby de ge-

daante van een peer en de pisbuis was zeer kort. De opening (*E*, door een *stilet CF* getekend) van de lyfmoeder (*G*) was tusschen twee kwabben geplaatst, die byna gelyk waren aan die van het hoofdje van den kitte- laar: die kwabben waren boven elkanderen geplaatst en de onderste was grooter dan de bovenste. De lyfmoeder was plat en driehoekig; zy hadt geene hoornen; de trompetten eindigden elk in een klein pavillioen, het was slegts aan eene der zyden van den bal (*HH*) vast, die langwerpig en van eene zeer bleeke geelagtige kleur was; ik heb geene knobbeltjes noch lymphaticke blaasjes aan dezelve gezien: ik heb ook op (*Pl. XXXI*) den aars (*I*) en een gedeelte (*KL*) van den regtendarm laten afbeelden.

	voeten, duimen, lynen.		
Lengte van de dunne darmen, van den portier af tot aan den blindendarm	6.	6.	0.
Omtrek van den twaalfvingerigendarm	0.	1.	9.
Omtrek van den nagerendarm	0.	2.	0.
Omtrek van den omgebogendarm op de dikste plaatsen	0.	2.	3.
Omtrek van den omgebogendarm op de dunste plaatsen	0.	1.	4.
Lengte van den blindendarm	0.	1.	9.
Omtrek van den blindendarm op de dikste plaats	0.	5.	0.
Omtrek van den blindendarm op de dunste plaats	0.	2.	3.
Omtrek van den kronkeldarm op de dikste plaatsen	0.	4.	6.
Omtrek van den kronkeldarm op de dunste plaatsen	0.	2.	3.
Omtrek van den regtendarm by den kronkeldarm	0.	2.	3.
Omtrek van den regtendarm by den aars	0.	2.	0.
Lengte van den kronkeldarm en regtendarm te zamen	2.	3.	0.
Lengte van de geheele darmbuis zonder den blindendarm	8.	9.	0.
Groote omtrek van de maag	0.	11.	10.
Kleine omtrek	0.	9.	8.
Lengte van de kleine kromte, van den hoek af welken het regter gedeelte maakt, tot aan den flokdarm	0.	1.	0.
Diepte van den grooten blinden zak	0.	1.	8.
Omtrek van den flokdarm	0.	0.	10.
Omtrek van den portier	0.	1.	6.
Lengte van de lever	0.	2.	8.
Breedte	0.	4.	7.
Derzelver grootste dikte	0.	0.	7.
Lengte van het galblaasje	0.	1.	3.
Deszelfs grootste middellyn	0.	0.	5.
Lengte van de milt	0.	1.	7.
Breedte van het onderst eind	0.	1.	0.
Breedte van het bovenst eind	0.	0.	5.
Dikte in het midden	0.	0.	3.
Dikte van het alvleesch	0.	0.	1½.
Lengte van de nieren	0.	1.	4.
Breedte	0.	0.	10.
Dikte	0.	0.	6.
Lengte van het peesagtig middelpunt, van de holle ader af tot aan de punt	0.	0.	9.
Breedte	0.	0.	11.

Buxee, del.

C.F.F. sc.

	voeten, duimen, lynen.		
Omtrek van den bodem van het hart	0.	3.	2.
Hoogte van de punt af tot aan het begin van de longenflagader	0.	1.	4.
Hoogte van de punt af tot aan het longenzakje	0.	1.	1.
Middellyn van de groote flagader, van buiten naar buitengemeeten	0.	0.	2½.
Lengte van de tong	0.	1.	5.
Lengte van het voorft gedeelte, van het toompje af tot aan het eind	0.	0.	7.
Breedte van de tong	0.	0.	7.
Lengte der voorherffenen	0.	2.	4.
Breedte	0.	2.	2.
Dikte	0.	0.	11½.
Lengte van de agterherffenen	0.	0.	9.
Breedte	0.	1.	6.
Dikte	0.	0.	6.
Lengte van het roede hoofdje	0.	0.	11.
Omtrek	0.	0.	11.
Omtrek van het uitwafch	0.	1.	1.
Lengte der roede van de vaneenplying der sponsagtige lig- haamen tot aan de inplanting van de voorhuid	0.	2.	2.
Omtrek	0.	0.	10.
Lengte der zaadballen	0.	1.	0.
Breedte	0.	0.	10.
Dikte	0.	0.	7.
Breedte van den opperbal	0.	0.	4.
Dikte	0.	0.	2.
Lengte der afvoerende vaten	0.	5.	6.
Middellyn in het grootft gedeelte van hunne uitgestrektheid	0.	0.	0½.
Groote omtrek van de pisblaas	1.	0.	0.
Kleine omtrek	0.	9.	0.
Omtrek van de pisbuis	0.	0.	9.
Lengte van de zaadblaasjes	0.	1.	6.
Breedte	0.	0.	6.
Dikte	0.	0.	3.
Lengte van de voorftanders	0.	0.	6.
Breedte	0.	0.	6.
Dikte	0.	0.	3½.
Aftand tuffchen den aars en de klink	0.	0.	6.
Lengte van de klink	0.	0.	4.
Lengte van de fcheede	0.	1.	5.
Omtrek	0.	1.	3.
Groote omtrek van de pisblaas	0.	8.	6.
Kleine omtrek	0.	6.	9.
Lengte van de pisbuis	0.	0.	8.
Omtrek	0.	0.	4.
Lengte van den hals en het lighaam der lyfmoeder	0.	1.	2.
Omtrek van derzelver lighaam	0.	1.	0.
Lengte van de kromme lyn, welke de trompet doorloopt	0.	1.	3.
Lengte van de zaadballen	0.	0.	4.
Breedte	0.	0.	2.
Dikte	0.	0.	1½.

Het geraamte van den malbrouck heeft veel overeenkomst met het geraamte van de mone (a); daar zyn egter ook verschillen die groot genoeg zyn om te bewyzen dat deze twee dieren van verschillende foorten zyn. De eigenlyke neusbeenderen van den malbrouck zyn meer opgeheven; de opening der neusgaten is nader by de oogputten; het schouderblad is van een verschillend maakzel.

Daar zyn twaalf wervelbeenderen in den rug en twaalf ribben aan elke zyde, agt waare en vier valsche; het borstbeen bestaat uit zeven beenderen; de eerste ribben geleeden zig met het voorst gedeelte van het eerste been, de geleeding der tweede ribben is tusschen het eerste en het tweede been; die der derde ribben is tusschen het tweede en derde been; en dus vervolgens tot de zevende en agtste ribben, die zig tusschen het zesde en zevende been van het borstbeen geleeden.

Het straalbeen is meer gekromd en verder van de ellepyp verwyderd dan dat van de mone; de valsche wervelbeenderen van den staart van het geraamte van den malbrouck, dat tot onderwerp voor deze beschryving gediend heeft, waren een-en-twintig in getal.

Daar waren slegts tien beenderen in de voorhand, het eerste der overtallige beenderen ontbrak; de voorvoet bestondt slegts uit zeven beenderen.

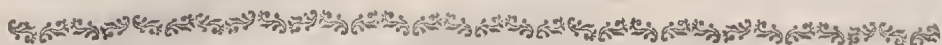
	voeten, duimen, lyenen.		
Lengte van den kop, van het eind der kaakbeenderen af tot aan het agterhoofd	o.	3.	3½.
De grootste breedte van den kop	o.	2.	2½.
Lengte van het onderst kaakbeen, van deszelfs voorst eind af tot aan den agtersten rand van het knokkelswyze uitsteekzel	o.	2.	3.
Dikte van het voorst gedeelte van het been van het bovenst kaakbeen	o.	o.	1½.
Breedte van het bovenst kaakbeen ter plaatse van de hondstanden	o.	o.	11.
Afstand tusschen de oogputten en de opening der neusgaten	o.	o.	4.
Lengte van die opening	o.	o.	7.
Breedte	o.	o.	4½.
Lengte van de eigenlyke neusbeenderen	o.	o.	6½.
Breedte op de breedste plaats	o.	o.	1.
Breedte van de oogputten	o.	o.	10½.
Hoogte	o.	o.	8½.
Breedte van het bekken	o.	1.	3½.
Hoogte	o.	1.	10.
Lengte van de langste wervelbeenderen van den staart	o.	1.	3.
Lengte van het schouderblad	o.	2.	4.
Lengte van het schouderbeen	o.	3.	10.
Lengte van de ellepyp	o.	4.	2½.
Lengte van het straalbeen	o.	3.	9.
Lengte van het dyebeen	o.	4.	8.
Lengte van het scheenbeen	o.	4.	7.

Lengte

(a) Zie hier agter de beschryving van het geraamte van de mone.

	voeten, duimen, lynen.		
Lengte van het kuitbeen	0.	4.	3.
Lengte van het eerste been van de nahand, dat het kortst is	0.	0.	6½.
Lengte van het derde been van de nahand, dat het langst is	0.	1.	1.
Lengte van het eerste been van den agtervoet, dat het kortst is	0.	0.	10½.
Lengte van het derde, dat het langst is	0.	1.	4.
Lengte van den eersten regel van den duim der voorste voeten	0.	0.	3½.
Lengte van den tweeden regel	0.	0.	2.
Lengte van den eersten regel van den derden vinger	0.	0.	8.
Lengte van den tweeden regel	0.	0.	5.
Lengte van den derden	0.	0.	3.
Lengte van den eersten regel van den duim der agterste voeten	0.	0.	5.
Lengte van den tweeden regel	0.	0.	3.
Lengte van den eersten regel van den derden vinger	0.	0.	9½.
Lengte van den tweeden regel	0.	0.	5.
Lengte van den derden	0.	0.	3½.

BESCHRYVING VAN DE CHINEESCHE-MUTS.

Wy hebben dat dier (*Pl. XXX*) den naam van chineefche-muts gegeven, om dat het boven op zyn kop lange hairen heeft, die van het middenpunt naar alle de punten des omtreks loopen, en om dat die hairen eene soort van kapzel maaken, dat naar een kalot of muts gelykt, die by de chineesen in gebruik is. Men heeft gemeend dat de lengte en rigting van de hairen van den kop van het dier, van welk wy spreekken, genoeg waren om het als eene byzondere soort te kenmerken; maar wat de lengte der hairen belangt, zo schynt het my toe dat dat kenmerk den macaque en de aigrette gemeen is; de een heeft boven op zynen kop een toupet van lange hairen, die eene soort van kam maaken; de andere heeft ook een toupet op het voorhoofd, dat haar als gehoornd doet schynen. Wat de rigting van dat lang hair van den kop betreft, deze zou ook tennaastenby eveneens zyn by den macaque, de aigrette, en de chineefche-muts, als men de hairen van den toupet der twee eerste agterover leidde om dezelve de gedaante van een kalot of muts te geeven. Onderstellen wy, gelyk 'er alle reden is om te gelooven, dat de drie dieren, van welke wy hier spreekken, lange hairen op het voorhoofd en boven op den kop hebben; als men dan die van het voorhoofd kort en die van de kruin van den kop in hun geheel laat, zal 'er niet meer dan een kam als by den macaque overblyven; als men integendeel die van het voorhoofd laat staan, na die van de kruin van den kop gedeeltelyk afgesneeden te hebben, zo zal de toupet van het voorhoofd de gedaante van eene kuif hebben, als by het dier dat naar dezelve aigrette genoemd is; als men alle deze lange hairen rondom den kop omlegt, zal men 'er eene muts van maaken als by het dier van welk wy spreekken; deze verschillende schikkingen kunnen by geval komen, gelyk het ook maar al te dikwils gebeurt dat men de voorwerpen der Natuurlyke Historie vermaakt om dezelve te verkoopen of om ze wonderlyker te doen schynen.

Het dier, de chineefche-muts genaamd, schynt door zyne uitwendige kenmerken van dezelfde soort te zyn als de macaque en de aigrette; het verschilt in kleur van hair niet van dezelve als door tinten, die by individus van dezelfde soort verscheidenheid onderworpen kunnen weezen; het was kleiner dan de twee andere, maar het was ook zeer jong, en men zal uit de afmetingen, in de volgende tafel opgegeeven, zien, dat het tennaastenby dezelfde evenredigheden hadt.

	voeten, duimen, lynen		
Lengte van het geheele lighaam in eene regte lyn gemeeten, van het eind van den smoel af tot aan den aars	I.	0.	0.
Lengte van den kop, van het eind van den smoel af tot aan het agterhoofd	0.	3.	10.

	voeten, duimen, lynen.		
Omtrek van het eind van den smoel	0.	3.	6.
Omtrek van den smoel onder de oogen gemeeten	0.	5.	0.
Omtrek van de opening van den bek	0.	4.	3.
Afstand tusschen de neusgaten	0.	0.	2.
Afstand tusschen het eind van den smoel en den voorsten hoek van het oog	0.	1.	3.
Afstand tusschen den agtersten hoek en het oor	0.	1.	7.
Lengte van het oog van den eenen hoek tot den anderen	0.	0.	7.
Opening van het oog	0.	0.	4.
Afstand tusschen de voorste hoeken der oogen	0.	0.	2½.
Omtrek van den kop tusschen de oogen en ooren	0.	8.	0.
Lengte der ooren	0.	1.	0.
Breedte van de basis op de buitenste kromte gemeeten	0.	1.	8.
Afstand tusschen de twee ooren van onderen gemeeten	0.	2.	0.
Lengte van den hals	0.	1.	9.
Omtrek van het lighaam agter de voorste pooten gemeeten	0.	5.	9.
Omtrek op de dikste plaats	0.	9.	3.
Omtrek voor de agterste pooten	0.	9.	8.
Lengte van den stomp van den staart	0.	6.	6.
Omtrek aan deszelfs begin	0.	6.	0.
Lengte van den voorarm, van den elleboog af tot aan de geleeding der hand	0.	3.	0.
Omtrek van die geleeding	0.	3.	10.
Lengte van die geleeding af tot aan het eind der nagelen	0.	2.	3.
Lengte van het been van de knie tot aan de hiel	0.	2.	6.
Lengte van de hiel af tot aan het eind der nagelen	0.	3.	10.
	0.	3.	9.

Het geraamte van het dier, van welk wy handelen, heeft veel overeenkomst met dat van den macaque; deze twee geraamten met aandacht vergeijkende, heb ik egter de volgende verschillen waargenomen.

De kruin van den kop en het agterhoofd van de chineesche-muts zyn meer verheven, dikker en ronder; daar zyn geene beenagtige ribbetjes op het agterhoofd; de jukbeensboog is minder naar boven gekromd; de takken van het onderst kaakbeen zyn veel langer; het schouderblad is van een verschillend maakzel; het eerste been van den agtervoet is niet dikker dan de andere; voor het overige verschillen de twee geraamten weinig van elkanderen; de valsche wervelbeenderen van den staart van het geraamte van de chineesche-muts waren vier-en-twintig in getal.

Daar waren maar tien beenderen in de voorhand, het eerste der overtallige beenderen ontbrak. De voorvoet bestondt slegts uit zeven beenderen.

DE MANGABEY (*).

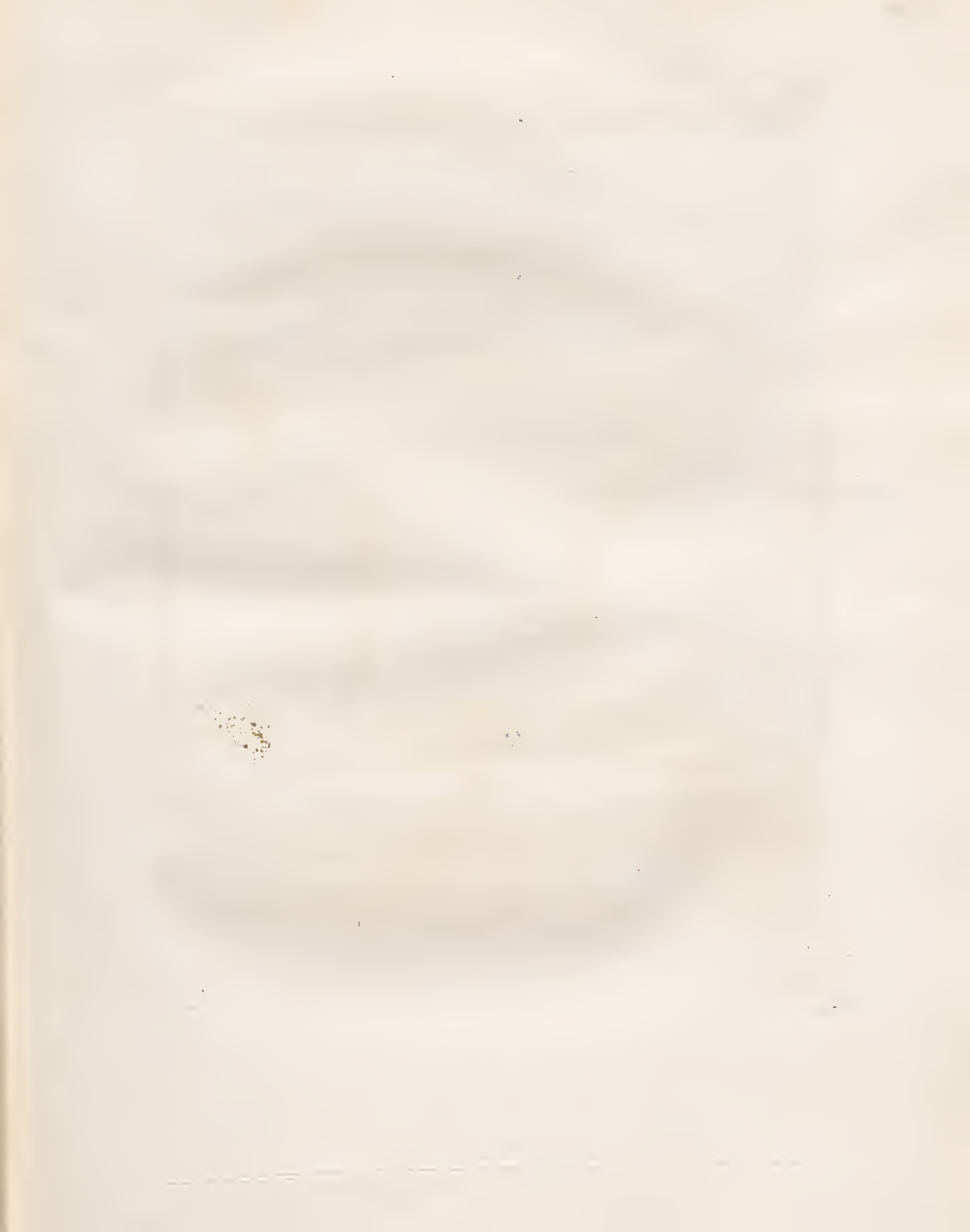
Wy hebben twee individus (*Pl. XXXII en XXXIII*) van deze foort van guenons, of lange-staart- apen gehad; beiden waren zy ons gegeeven onder den naam van *malabaarsche apen*: het valt gemaklyk hen door een zeer zichtbaar kenmerk van alle anderen te onderscheiden. De mangabeys hebben de oogleeden naakt en van eene treffend witte kleur; zy hebben den snuit ook grooter, breeder, en meer verlengd; en eene uitspringende wrong om de oogen. Zy verschillen in kleuren; de eene (*Pl. XXXII*) hebben het hair van den kop zwart, dat van den hals en van het onderste deslighaams vaal-bruin, en den buik wit; de andere (*Pl. XXXIII*) hebben het op den kop en het lighaam helder; en zy verschillen inzonderheid van de eersten door een breeden halsband van wit hair, die hunnen hals en wangen omvangt; beiden draagen zy den staart verheven, en hebben lang en gevuld hair; zy zyn van het zelfde land als de vari, en dewyl zy naar denzelven gelyken in de verlenging van den snuit, in de lengte van den staart, in de wyze van denzelven te draagen, en in de verscheidenheden van de kleur des hairs, schynen zy my toe eene schaduwning tusschen de makis en de guenons te maaken.

Onderscheidende kenmerken van deze foort.

De mangabey heeft wangzakken en eeltagtigheden op de billen; de staart is zo lang als de kop en het lighaam te zamen genomen; hy heeft een vooruitstekende wrong rondom de oogen, en het bovenste ooglid is treffend wit; zyn snuit is dik en lang; zyne winkbraauwen bestaan uit een styf en opstaand hair; zyne ooren zyn zwart en byna bloot; het hair van de bovenste deelen des lighaams is bruin, en dat der onderste deelen is graauw. Daar zyn verscheidenheden in deze foort: de eene zyn van eene eenpaarige kleur, terwyl de anderen een kring van wit hair, in de gedaante van halsband om den hals, en in de gedaante van baard om de wangen hebben. Zy gaan op vier beenen, en zy zyn tennaastenby anderhalf voet lang van het eind van den snuit tot aan den oorsprong van den staart. De wyfjes van deze foorten hebben haare gezette vlocijingen.

(*) *Mangabey*, naam welken wy by voorraad aan dit dier geeven, tot dat men zyn regten naam weete. Dewyl het op Madagaskar, in de nabuurige landen van Mangabey gevonden wordt, zal deze benaaming den Reizigers die gelegenheid hebben om dezen aap te zien, en kundschap te bekomen wegens den naam dien hy in zyn geboorteland voert, het denkbeeld en de verpligting daarvan herinneren.

Ethiops simia caudata imberbis, vertice pilis arrectis lunulaque frontis albis... corpus fuscum, subtus album, cauda recta, subtus alba; supercilia seu lunula alba, transversa palpebra superior nuda, alba, aures acutiuscule. LINNÆUS. *Syst. Nat. Ed. X. pag. 28.*

De Sore, del.

C.F. Frisch, sc.

LE MANGABEY.

De Sore, del.

C. F. Kriessch, sc.

MANGABEY A COLLIER BLANC.

BESCHRYVING VAN DEN MANGABEY.

De smoel van den mangabey (*Pl. XXXII*), is dik en langwerpig; de omtrek der oogen is vooruitsteekende als een wrong, en het bovenst ooglid is wit. Het grootst gedeelte van het aangezigt, en het hair van den kop, is zwart, het geen het wit van het ooglid zeer doet uitkomen; het heeft de gedaante van eene halve maan als het oog open is. De ooren zyn van hair ontbloot, zwart, zonder rand, en een weinig met het eind naar agteren gevouwen; het hair van het grootst gedeelte van het lyf is lang en zwartagtig afchgrauw van kleur, met eene ligte tint vaal op den kop; maar de keel, de borst, de buik, en de binnenkant der pooten zyn helder afchgrauw, en de einden der pooten, van den voorarm en de hiel af tot aan het eind der vingeren, hebben eene zwarte kleur; de staart is lang, het dier draagt hem gewoonlyk naar boven omgevouwen, en naar vooren gestrekt, evenwydig met het lighaam. Het heeft naakte billen, platte nagelen, en de einden der vingeren zeer dik, voornaamlyk het eind des duims. Daar zyn eenige dikke hairen aan wederzyde van den smoel, en die, die beneden aan het voorhoofd boven den neus en oogen zyn, zyn vast en regtop staande.

	voeten, duimen, lynen.		
Lengte van het geheele lighaam, in eene regte lyn gemeeten, van het eind van den smoel tot aan den aars	I.	4.	6.
Hoogte van het voorste stel	I.	1.	6.
Hoogte van het agterste stel	I.	2.	8.
Lengte van den kop, van het eind van den smoel af tot aan het agterhoofd	0.	3.	10.
Omtrek van het eind van den smoel	0.	3.	9.
Omtrek van den smoel onder de oogen gemeeten	0.	6.	6.
Omtrek van de opening van den bek	0.	2.	8.
Afstand tusschen de twee neusgaten	0.	0.	1.
Afstand tusschen het eind van den smoel en den voorsten hoek van het oog	0.	1.	4.
Afstand tusschen den agtersten hoek en het oor	0.	1.	10.
Lengte van het oog van den eenen hoek tot den anderen	0.	0.	7.
Opening van het oog	0.	0.	3½
Afstand tusschen de voorste hoeken der oogen, over de kromte van het neusbeen gemeeten	0.	0.	9.
Dezelfde afstand in eene regte lyn	0.	0.	5.
Omtrek van den kop tusschen de oogen en de ooren	0.	10.	0.
Lengte der ooren	0.	0.	9.
Lengte van de basis op de buitenste kromte gemeeten	0.	2.	2.
Afstand tusschen de twee ooren van onderen gemeeten	0.	2.	4.
Lengte van den hals	0.	1.	8.

	voeten,	duimen,	lynen.
Omtrek van den hals	0.	5.	8.
Omtrek van het lighaam agter de voorfte pooten gemeeten	0.	10.	4.
Dezelfde omtrek op de dikfte plaats	0.	11.	0.
Dezelfde omtrek voor de agterfte pooten	0.	8.	0.
Hoogte van het onderft van den buik boven den grond, onder de buikzyden	0.	11.	8.
Dezelfde hoogte onder de borft	0.	9.	0.
Lengte van den ftomp van den ftart	1.	4.	6.
Omtrek aan deszelfs begin	0.	4.	0.
Lengte van den voorarm, van den elleboog af tot aan de geleeding der hand	0.	5.	6.
Omtrek van die geleeding	0.	2.	6.
Lengte van die geleeding af tot aan het eind der nagelen	0.	3.	6.
Lengte van het been, van de knie af tot aan de hiel	0.	6.	10.
Lengte van de hiel af tot aan het eind der nagelen.	0.	4.	6.

De mangabey, die tot onderwerp gediend heeft voor de befchryving der inwendige zagte deelen, was een wyfje; het verfchilde niet van het mannetje, naar het welk de hier voorgaande befchryving van de uitwendige deelen gedaan is, als daarin, dat zy geene vaale tint op den kop hadt; dat de witte boogen der oogleden niet van een fchoon wit waren; dat het eind van den duim des voorften voets niet dikker was dan dat van de andere vingeren, en dat dit wyfje, eindelyk, op den kop een bosje regtop fttaande hairen hadt, dat zig van het voorhoofd tot aan het agterhoofd uitftrekte; dat hair hadt omtrent een duim lengte, en dat, het welk daar naaft ftondt, was zeer kort; maar mogelyk was het afgefneeden geweest om eene foort van kam te maaken, en het dier een zonderling voorkomen te geeven; het hadt één voet, zes en een halven duimen lengte, van het eind van den fmoel tot aan den aars; het woog tien ponden.

Het netvlies was zeer dun, en ftrekte zig uit tot aan de fchaamftreek.

De twaalfvingerigedarm vouwde zig naar binnen om by den portier in de bovenbuikftreek; de nugteredarm maakte zyne omwentelingen in de navelftreek, in de regter zyde en in de bovenbuikftreek; die van den omgebogendarm lagen in de linker zyde, van vooren naar agteren, en in de navelftreek; de blindedarm was in het midden der regter zyde geplaatft, en liep van de regter naar de linker zyde in die ftreek; de kronkeldarm ftrekte zig naar vóoren uit in de regter zyde; liep van de regter naar de linker zyde agter de maag, en maakte eenige omwentelingen in de linker zyde; eindelyk was hy naar vooren omgebogen in de linkerbuikzyde, voor dat hy zig aan den regtendarm voegde, die zig fchuinfch van de linker zyde af tot aan den aars uitftrekte.

De maag (*Pl. XXXIV, fig. 1*) was groot, en de blindezak (*A*) hadt eene groote diepte, daarentegen was het deel (*BC*) van het regter gedeelte, dat agter den hoek (*B*) is, kort, en hadt eene kleine middellyn: eene der zyden (*D*) was veel bolronder dan de andere (*E*).

De dunne darmen hadden alle byna eene zelfde dikte, behalven de omge-

Fig. 1.

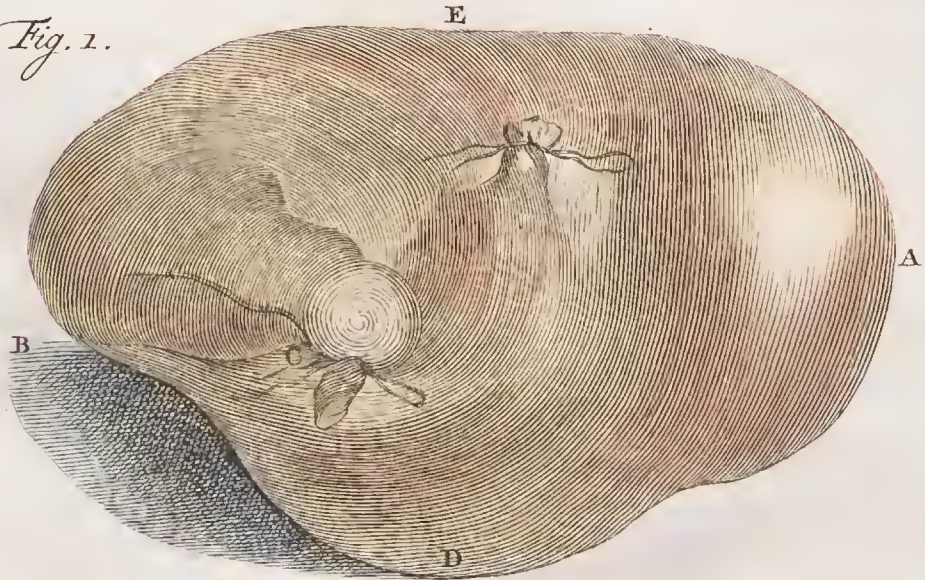

Fig. 2.

bogen darm (*AB*, *Pl. XXXIV*, *fig. 2*), die kleiner was by den blindendarm; die darm (*CD*), was kort, dik, en van eene kegelvormige gedaante; de kronkeldarm hadt aan zyn begin (*E*) minder dikte dan de blindedarm, en wierdt hoe langer hoe kleiner tot aan de plaats, alwaar hy zig aan den regtendarm voegde, die niet dikker was dan de kronkeldarm, behalven aan den aars, alwaar hy een weinig dikker was. Daar waren op den blindendarm drie peesagtige banden, die zig langs den kronkeldarm en den regtendarm tot aan den aars verlengden.

De lever strekte zig zo veel naar de linker als naar de regter zyde uit, zy hadt vier groote kwabben, de grootfte was agter het midden van het middenrif geplaatst, en in twee ongelijke deelen verdeeld door eene kleine insnyding, in welke de schoorband liep; het galblaasje was omkorst in het regter gedeelte van die kwabbe, die meer dan tweemaal zo groot was als de andere; daar was eene kwabbe ter regter en eene ter linker zyde, die byna even groot waren, en kleiner dan de middenste kwabbe; daar waren aan den wortel van het regter gedeelte van de lever twee kwabbetjes, die niet geheel van elkanderen gescheiden waren; dat ingewand hadt van buiten en van binnen eene bleek-roode kleur; het woog vier oncen en drie drachmen; het galblaasje was zeer groot.

De milt hadt drie kanten, haar onderst gedeelte was zeer breed, en maakte het grondstuk van eenen langwerpigen driehoek, welkers top aan het bovenst eind was; dat ingewand hadt eene roodagtige bruine kleur, van binnen donkerer dan van buiten; het woog één drachmen.

De linker nier was een vierde van haare lengte verder naar vooren dan de regter; zy hadden beiden weinig indrukzel.

Het alvleesch was vast van zelfstandigheid, en liep van de milt tot aan den twaalfvingerigendarm, tegen welken het naar agteren omkromde als een haak.

De regter long hadt vier kwabben, van welke drie agter elkanderen geschaard stonden, de vierde was by den bodem van het hart geplaatst; daar waren slegts twee kwabben in de linker long, maar de voorste was byna verdeeld in twee deelen door eene diepe uitranding.

Het hart was kort en puntig; daar kwamen maar twee takken uit de bogt van de groote slagader, maar de regter tak was onderverdeeld in drie takken, op eenen halven duim afstand van zyn begin.

De tong was breed, dik, met witte korreltjes bezaaid, en met zeer kleine tepeltjes bedekt; daar waren op het agterst gedeelte vier kelkklieren, op eene dwarsche lyn agter elkanderen geschaard, en nog eene zeer groote, drie lynen meer naar agteren geplaatst, op het midden van de tong.

De rand van het strotklapje was uitgerand; het verhemelte hadt negen dwarsche groeven, welker randen niet veel verheven waren, en in het midden hunner lengte afgebroken, zy maakten elk twee bolrondheden naar vooren, en eene punt naar agteren, ter plaatse der afbreeking: de voorhersfenen waren groot en byna rond, zy bedekten de agterhersfenen geheellyk; derzelver boezemagtigheid en groeve geleeken naar die van de meeste

andere dieren; de voorherffenen woogen twee oncen, zes drachmen; en de agterherffenen drie drachmen en vier-en-twintig greinen.

Het mannetje, dat tot onderwerp gediend heeft voor de befchryving van de teeldeelen, verfchilde niet van dat welks uitwendige deelen reeds befchreeven zyn, als daarin dat het eind van den duim van de voorfte voeten naar evenredigheid niet dikker was dan dat der vingeren; het woog twaalf ponden; deszelfs lengte was van één voet agt duimen, van het eind van den fmoel tot aan den aars.

Daar was geen balzak; de linker zaadbalk was agter onder het vel van de fchaamftreek naaft de roede geplaatft, en de ander onder den boog van de fpieren van den onderbuik.

Het roedehoofdje eindigde in een uitwafch, in welks midden zig de opening van de pisbuis bevondt, die onder een langwerpig beentje liep, dat met het dunft eind aan het uitwafch vast was, en alleen de voorfte helft van het roedehoofdje befloeg; de pisblaas was niet in haar geheel.

De zaadballen waren zeer klein, en de zaadblaasjes nog kleiner; de band van den opperbalk en de voorftanders hadden egter een vry grooten omtrek; de voorftanders waren van elkanderen gefcheiden naar den kant van de roede; de zaadblaasjes waren zeer langwerpig.

Het wyfje, dat reeds tot onderwerp voor de befchryving van de ingewanden gediend heeft, hadt twee tepels op de borft, aan elke zyde eene; de klink was groot, en op zeven lynen afftands van het hoofdje des kittelaars geplaatft; dat hoofdje eindigde in eene foort van uitwafch als dat van de roede van het mannetje, het hadt vyf lynen lengte; deszelfs voorhuid was ook zeer groot, en naar buiten uitfteekende, de lengte van agt lynen; daar waren eenige rimpels, die men niet zeer duidelyk zien kon, op de binnenfte wanden (*AB*, *Pl. XXXV*) van de fcheede; de opening (*C*) van de pisbuis was op vier lynen afftands van den rand van de klink, en op een duim afftands van het hoofdje van den kittelaar; de pisblaas (*D*) hadt de gedaante van een peer, zy was wat plat van boven en van onderen; de fcheede hadt veel meer omtrek op den bodem dan in het overige van haare uitgestrektheid, zy maakte aan wederzyde van den bodem eene zeer duidelyke verdikking; de opening (*E*) van de lyfmoeder (*F*) ftak in de fcheede uit in de gedaante van een zeeltenbek, als by de vrouwen; de baarmoeder hadt ook veel gelykenis naar die van een jong meisje, in haare gedaante, want zy hadt geene hoornen. De trompetten vormden boezemagtigheden op de randen van het pavillioen, dat groot was; de zaadballen (*GG*) waren puntig aan een hunner einden, het ander hadt veel grooter breedte, derzelve kleur was roodagtig van buiten: men zag van binnen kleine roodagtige en geelagtige korreltjes, en witte die nog kleiner waren, welke men niet befpeurde dan met het vergrootglas, dit waren ongetwyfeld de lymphatieke blaasjes, daar waren ook groote, die zeer doorschynende waren. Ik heb op *Pl. XXXV* den aars (*H*) en een gedeelte (*IK*) van den regtendarm laaten afbeelden.

Lengte

DeSore, del.

C.F.F. sc.

voeten, duimen, lynen.

Lengte van de dunne darmen, van den portier af tot aan den blindendarm	5.	10	0.
Omtrek van den twaalfvingerigendarm	0.	3.	3.
Omtrek van den nugterendarm	0.	2.	9.
Omtrek van den omgebogendarm op de dikste plaatsen	0.	2.	9.
Omtrek van den omgebogendarm op de dunste plaatsen	0.	1.	9.
Lengte van den blindendarm	2.	0.	9.
Omtrek van den blindendarm op de dikste plaats	0.	7.	4.
Omtrek van den blindendarm op de dunste plaats	0.	3.	6.
Omtrek van den kronkeldarm op de dikste plaatsen	0.	6.	2.
Omtrek van den kronkeldarm op de dunste plaatsen	0.	2.	7.
Omtrek van den regtendarm by den kronkeldarm	0.	2.	7.
Omtrek van den regtendarm by den aars	0.	3.	0.
Lengte van den kronkeldarm en regtendarm te zamen	2.	10.	0.
Lengte van de geheele darmbuis zonder den blindendarm	8.	8.	0.
Groote omtrek van de maag	1.	4.	2.
Kleine omtrek	1.	1.	0.
Lengte van de kleine kromte, van den hoek af welke het regter gedeelte maakt, tot aan den flokdarm	0.	1.	5.
Diepte van den grooten blinden zak	0.	2.	9.
Omtrek van den flokdarm	0.	1.	6.
Omtrek van den portier	0.	2.	0.
Lengte van de lever	0.	3.	4.
Breedte	0.	4.	8.
Derzelver grootste dikte	0.	0.	11.
Lengte van het galblaasje	0.	1.	9.
Deszelfs grootste middellyn	0.	0.	9.
Lengte van de milt	0.	1.	9.
Breedte van het onderst eind	0.	0.	10.
Breedte van het bovenst eind	0.	0.	3.
Dikte in het midden	0.	0.	2½.
Dikte van het alvleesch	0.	0.	2½.
Lengte der nieren	0.	1.	10.
Breedte	0.	1.	3.
Dikte	0.	0.	6.
Lengte van het peesagtig middenpunt, van de holle ader af tot aan de punt	0.	1.	2.
Breedte	0.	2.	1.
Omtrek van den bodem van het hart	0.	4.	9.
Hoogte van de punt af tot aan het begin van de longenflagader	0.	1.	10.
Hoogte van de punt af tot aan het longenzakje	0.	1.	5.
Middellyn van de groote flagader, van buiten naar buiten gemeeten	0.	0.	3½.
Lengte van de tong	0.	2.	5.
Lengte van het voorst gedeelte, van het toompje af tot aan het eind	0.	0.	8.
Breedte van de tong	0.	0.	11.
Lengte van de groote herffenen	0.	2.	6.
Breedte	0.	2.	4.
Dikte	0.	1.	5.
Lengte van de kleine herffenen	0.	0.	11.
Breedte	0.	1.	7.

	voeten, duimen, lynen.		
Dikte	0.	0.	10.
Lengte van het roedehoofdje	0.	0.	10.
Omtrek	0.	0.	6½.
Omtrek van het uitwafch	0.	0.	9.
Lengte der roede van de vanëenfplyting der sponsagtige lig- haamen af, tot aan de inplanting van de voorhuid	0.	1.	11.
Omtrek	0.	0.	8.
Lengte van de zaadballen	0.	0.	6.
Breedte	0.	0.	5.
Dikte	0.	0.	3½.
Lengte van de afvoerende vaten	0.	6.	3.
Middellyn in het grootst gedeelte hunner uitgestrektheid	0.	0.	0½.
Lengte van de zaadblaasjes	0.	1.	4.
Breedte	0.	0.	2½.
Dikte	0.	0.	1.
Lengte van de voorstanders	0.	0.	8.
Breedte	0.	0.	5.
Dikte	0.	0.	4½.
Affand tuffchen den aars en de klink	0.	0.	8.
Lengte van de klink	0.	0.	6.
Lengte van de fcheede	0.	1.	9.
Omtrek	0.	2.	6.
Groote omtrek van de pisblaas	1.	0.	6.
Kleine omtrek	0.	11.	4.
Lengte van de pisbuis	0.	1.	1.
Omtrek	0.	0.	9.
Lengte van den hals en het lighaam der lyfmoeder	0.	1.	6.
Omtrek van het lighaam derzelve	0.	1.	5.
Affand in eene regte lyn tuffchen de zaadballen en de lyfmoeder	0.	0.	3.
Lengte van de kromme lyn, welke de trompet doorloopt	0.	1.	3.
Lengte van de zaadballen	0.	0.	4.
Breedte	0.	0.	3½.
Dikte	0.	0.	1½.

Zo veel het geraamte van de chineefche - muts naar dat van den macaque gelykt, zo zeer gelykt ook het geraamte van den mangabey naar dat van den patas met den zwarten band; het geraamte van den mangabey verschilt egter van dat van den patas met den zwarten band, daarin, dat het agterhoofd meer verheven is met zyn bovenst gedeelte en ronder; de bovenste randen van de oogputten en het gedeelte van het voorhoofdsbeen, dat dezelve vanëen fcheidt, hebben minder dikte en vooruitfteeking; de eigenlyke neusbeenderen zyn smaller, en de neus heeft gevolglyk zo veel breedte niet; het fchouderblad is van eene andere gedaante, en meer gelykende naar die van een driehock; het been van den bovenarm is minder gekromd: het dyebeen is een weinig langer dan het fcheenbeen, terwyl die twee beenderen tennaastenby van dezelfde lengte zyn in den patas met den zwarten band. Daar zyn twee-en-twintig valsche wervelbeenderen in den staart; het borstbeen was niet geheel in het geraamte van den mangabey, dat tot

onderwerp voor deze beschryving gediend heeft; dus heb ik noch het getal der waare en valsche ribben, noch de plaats haarer geleedingen kunnen zien.

Daar waren maar negen beenderen in de voorhand, de twee eerste overtallige ontbraken daaraan; de voorvoet bestondt ilegts uit zeven beenderen.

Het eerste been van den agtervoet is naar evenredigheid dikker en langer dan de andere, gelyk by den macaque.

	voeten, duimen, lynen.		
Lengte van den kop, van het eind der kaakbeenderen af tot aan het agterhoofd	0.	4.	11.
Grootste breedte van den kop	0.	2.	7.
Lengte van het onderst kaakbeen, van zyn voorst eind tot aan den agtersten rand van het knokkelswyze uitsteekzel	0.	2.	10.
Dikte van het voorst gedeelte van het been des bovenst kaakbeens	0.	2.	0.
Breedte van het bovenst kaakbeen ter plaatse der hondstanden	0.	1.	1.
Afstand tusschen de oogputten en de opening der neusgaten	0.	0.	5½.
Lengte van die opening	0.	0.	8½.
Breedte	0.	0.	5.
Lengte van de eigenlyke neusbeenderen	0.	0.	10½.
Breedte op de breedste plaats	0.	0.	3.
Breedte van de oogputten	0.	0.	11½.
Hoogte	0.	0.	9½.
Breedte van het bekken	0.	1.	5.
Hoogte	0.	2.	0.
Lengte van de langste valsche wervelbeenderen van den staart	0.	1.	5.
Lengte van het schouderblad	0.	2.	7.
Lengte van het schouderbeen	0.	4.	9.
Lengte van de ellepyp	0.	5.	5.
Lengte van het straalbeen	0.	4.	11.
Lengte van het dyebeen	0.	6.	0.
Lengte van het scheenbeen	0.	5.	10.
Lengte van het kuitbeen	0.	5.	5.
Lengte van het eerste been van de nahand, dat het kortst is	0.	0.	9½.
Lengte van het derde been van de nahand, dat het langst is	0.	1.	1.
Lengte van het eerste been van den agtervoet, dat het kortst is	0.	1.	3.
Lengte van het derde been, dat het langst is	0.	1.	9.
Lengte van den eersten regel van den duim der voorste voeten	0.	0.	5.
Lengte van den tweeden	0.	0.	3½.
Lengte van den eersten regel van den derden vinger	0.	0.	11½.
Lengte van den tweeden	0.	0.	8.
Lengte van den derden	0.	0.	4.
Lengte van den eersten regel van den duim der agterste voeten	0.	0.	6½.
Lengte van den tweeden	0.	0.	4½.
Lengte van den eersten regel van den derden vinger	0.	0.	11.
Lengte van den tweeden	0.	0.	8.
Lengte van den derden.	0.	0.	5.

De mangabey met den witten kraag (*Pl. XXXIII*), heeft my toegescheenen niet van den mangabey, cenvoudig zo genaamd, te verschillen, dan in eenige tinten in de kleuren van het hair; voornaamlyk daarin, dat hy op den hals eene foort van kraag heeft, die door witte hairen gevormd wordt: deze band verlengt zig aan beide zyden langs den hals tot aan de wangen; daar zyn ook witagtige hairen aan het eind van den smoel en onder het onderst kaakbeen: deze verschillen kunnen enkel van den ouderdom en de kunne komen, en zyn te gering om eene byzondere foort te kenmerken, men moest waarneemingen kunnen doen omtrent de andere deelen van dit dier, om beter over zyne foort te oordeele.

D E M O N E (*).

De mone (*Pl. XXXVI*), is de gemeenste onder de guenons of aapen met een langen staart; wy hebben hem verscheiden jaaren lang leevende gehad; hy is benevens de magot, die aap, die zig best naar onzelugstreek kan schikken; dit alleen zou genoeg zyn om te bewyzen dat hy niet oorspronglyk is uit de heete landen van Afrika en der zuidelyke Indiën; en inderdaad hy wordt in Barbarye, in Arabie, in Perzie, en in de andere deelen van Asia (*a*), die by de ouden bekend waren, gevonden. Zy hadden hem aangewezen onder den naam van *kebos*, *cebus*, *cephus*, wegens de verscheidenheid zyner kleuren; hy heeft naamlyk een bruin aangezigt, met eene soort van baard, vermengd met wit, geel, en wat zwart; het hair van het bovenste van zyn kop en van zyn hals, is een vermengd geel en zwart; dat van den rug een vermengd ros en zwart; de buik witagtig gelyk ook het binnenste der dyen en beenen; het buitenste der beenen en de voeten zwart; de staart donker graauw, twee kleine witte vlakken, een ter wederzyde van het begin des staarts; een halve maan gryshair op 't voorhoofd; een zwarten band van de oogen tot aan de ooren, en van de ooren tot den schouder en den arm; sommigen hebben hem *nonne* genaamd, by verbastering van mone; anderen hebben hem wegens zyn gryzen baard de *grysaart* geheeten; maar de gemeene benaaming, waar onder de mone meest bekend is, is die van *veelkleurige aap*, en die benaaming beantwoordt volmaakt aan den naam *kebos*, welken de Grieken hem gegeven hadden, en die, naar de beschryving van ARISTOTELES, een guenon of *langen-staart-aap* met *verscheidene kleuren* uitdrukt.

In het algemeen zyn de guenons van eene veel zagtere geartheid dan de baviaanen, en van een min droevig karakter dan de aapen; zy zyn tot buitenspoorigheid toe leevendig doch zonder woestheid, want zy worden on-

(*) *Mone*, *Mona*, *Monina*, *Mounina*, is de naam der guenons of lange-staart-aapen, in de Moorsche, Spaansche, en Provenciaalsche taalen... *Reperiuntur in Mauritania silvis semiarum varie species, quarum que caudam gerunt, Monæ dicuntur.* LEON. AFRIC. *Discr. Africae*. vol. II. pag. 757. — *Simii caudati & barbati, qui vulgo Monichi vocantur.* PROSP. ALP. *Hist. Egypti*. lib. IV. pag. 242. *Nota*. De naam *Monkie*, welke den Engelschen aan de guenons of lange-staart-aapen gegeven hebben, stamt af van *Monichi*, en beiden schynen zy van *Mona* of *Monina*, de eerste oorspronglyke naam dezer dieren afgeleid te zyn.

Kebos, ARISTOTELES. *Kypor*, AVICENNÆ. *Kebos* en *Kipor* zyn de naamen, by welken de Grieken en de Arabieren de lange-staart-aapen met verscheidene kleuren uitdrukten. Die, welke hier in aanmerking komt, heeft meer dan eenige andere die verscheidenheid in de kleuren, en te dezer oorzaak noemt men hem gemeenlyk, *le singe varié*, of den veelkleurigen aap.

Cercopithecus pilis ex nigro & rufo variegatis vestitus, pedibus nigris, cauda cinerea. *Le singe varié.* BRISS. *Regn. Anim.* pag. 198.

(*a*) *Monichi simii caudati & barbati ex Ethiopia locis conterminis in Ægyptum deducuntur; sunt que admodum cicures & mundi.* PROSP. ALP. *Hist. Egypti*. lib. IV. pag. 242.

derwerpelyk zo dra men hun vrees inboezemt; de mone in 't byzonder is vatbaar voor opvoeding, en zelfs voor eene zekere verknogtheid aan hun, die hem oppassen; die, welken wy gevoed hebben, liet zig betasten en zelfs opneemen door de lieden, welken hy kende, maar hy wilde dit van anderen niet dulden en beet hen af; hy zegt ook zyne vryheid te krygen: men hieldt hem aan een langen ketting vast, wanneer hy den zelven of breeken, of zig daarvan ontdoen konde, vlugtte hy landwaards in, doch liet zig, schoon hy niet van zelf te rug keerde, door zyn meester gemaklyk genoeg wedervangen; hy at van alles, gekookt vleesch, brood, en inzonderheid vrugten: hy zegt ook de spinnekoppen, de mieren, en andere gekorvenen (b); hy vulde zyne wangzakken, wanneer men hem verscheiden stukken te gelyk of schievelyk op malkanderen gaf: dit gebruik is gemeen aan alle de baviaanen en guenons, aan welken de Natuur deze soort van zakken onder aan de wangen gegeeven heeft, waarin zy eene zo groote hoewelheid voedzel kunnen bergen, dat zy daar een dag of twee van leeven kunnen.

Onderscheidene kenmerken van deze soort.

De mone heeft wangzakken en eeltagtigheden op de billen; zyn staart is omtrent twee voeten lang, en dus een half voet langer dan zyn kop en lighaam te zamen genomen: de kop is rond en klein, de snuit dik en kort; het gelaat van eene taanige vleeschkleur; hy draagt een band grys hair op 't voorhoofd, en heeft een anderen band zwart hair, die zig van de oogen tot de ooren, en van de ooren tot de schouders en den arm uitstrekt: hy heeft eene soort van gryzen baard, geformeerd van het hair van de keel en het onderste van den hals, dat langer is dan het andere; zyn hair is rosagtig zwart op het lighaam, witagtig onder den buik; het buitenst der beenen en de voeten zyn zwart, de staart is graauwbruin met twee witte vlakken aan weerskanten van deszelfs oorsprong: hy gaat op vier beenen, en de lengte van zyn kop en lighaam te zamen genomen, van het uiterste van den snuit, tot aan den oorsprong van den staart, is van omtrent anderhalf voet. Het wyfje heeft haare gezette vlocijingen.

(b) Het is waarschynlyk van deze soort, daar Ludolfs onder den naam van Abysynischen aap van spreekt. „Zy trekken, zegt hy, met groote benden; dewyl zy veel werks „maaken van mieren en wormen, zyn 'er geene steenen, welken zy niet omkeeren of opligten „om de gekorvenen, die daar onder mogen zyn, te betrappen.” *Histoire de l'Abyssinie*, pag. 41.

De Sore, del.

C. F. Fritsch, sc.

LA MÔNE.

BESCHRYVING VAN DEN MONE.

De mone (*Pl. XXXVI*) heeft een kleinen ronden kop, een dikken en weinig langwerpigen smoel, een platten neus, en de oogen ingezonken; de oogleden, de neus, en de lippen zyn kaal en vleeschkleurig: het hair van het voorhoofd was naauw en maakte eene foort van halve maan of band; het bovenst van het voorhoofd, de kruin van den kop, en de bovenkant van den hals waren van eene kleur, die van groenagtig geel en zwart gemengd was, om dat elk hair zwart was aan de punt, groenagtig geel onder het zwart, en vervolgens zwartagtig aschgrauw tot aan den wortel; de rug, de lendenen, en de zyden van het lighaam waren van eene kleur van zwart en ros, dat naar het kastanjen-bruin trok, gemengd, om dat het gedeelte van elk hair, dat op den hals en den kop van eene groenagtige geele kleur was, op den rug en de zyden van het lighaam eene roffe naar het kastanjen-bruin trekkende kleur hadt. Daar was een zwarte band, die boven den buitensten hoek van het oog begon, en zig tot aan het oor uitstreckte, en van het oor tot aan den schouder en den bovenarm; de buitenkant van den bovenarm en die van den voorarm en de geleeding der hand, het begin van den staart, de buitenkant van de dye en van het been, en het bovenst van den voet hadden ook eene zwarte kleur; het hair van de wangen en van het onderst van den hals was langer dan dat van den kop en de borst, en geleek naar eene foort van baard, het was gemengd van wit, geel en een weinig zwart; de kin, de keel, de oxels, de binnenkant van den bovenarm en van den voorarm, de borst, de buik, de liezen, de binnenkant van de dye, en van het been waren wit. Daar waren aan wederzyden van den staart twee witte vlakken; het hair, dat den buitenkant van de eeltagtigheden, by den aars geplaatst, omboorde, was ros aan de punt; de staart hadt eene zwartagtige kleur; de duimen van de agterste voeten waren grooter dan die der voorste voeten; het onderst der vier voeten hadt eene bruine kleur, en de nagels waren kort, plat, en zwartagtig: de staart hadt eene groote lengte, schoon hy niet in zyn geheel was.

	voeten, duimen, lynen.		
Lengte van het geheele lighaam in eene regte lyn gemeeten, van het eind van den smoel af tot aan den aars	1.	5.	6.
Hoogte van het voorste stel	1.	0.	0.
Hoogte van het agterste stel	1.	1.	6.
Lengte van den kop van het eind van den smoel af tot aan het agterhoofd	0.	3.	6.
Omtrek van het eind van den smoel	0.	3.	6.
Omtrek van den smoel onder de oogen gemeeten	0.	5.	6.
Omtrek van de opening van den bek	0.	2.	3.
Afstand tusschen de twee neusgaten	0.	0.	1.

	voeten, duimen, lynen		
Afstand tusschen het eind van den smoel en den voorsten hoek van het oog	0.	1.	2.
Afstand tusschen den agtersten hoek en het oor	0.	1.	5.
Lengte van het oog van den eenen hoek tot den anderen	0.	0.	7.
Opening van het oog	0.	0.	4.
Afstand tusschen de voorste hoeken der oogen over de kromte van het neusbeen gemeeten	0.	0.	8.
Dezelfde afstand in eene regte lyn gemeeten	0.	0.	5.
Omtrek van den kop tusschen de oogen en ooren gemeeten	0.	8.	8.
Lengte der ooren	0.	0.	10.
Breedte van de basis op de buitenste kromte gemeeten	0.	1.	8.
Afstand tusschen de twee ooren van onderen gemeeten	0.	2.	0.
Lengte van den hals	0.	1.	7.
Omtrek	0.	5.	0.
Omtrek van het lighaam agter de voorste pooten gemeeten	0.	8.	9.
Omtrek op de dikste plaats	0.	9.	0.
Omtrek voor de agterste pooten gemeeten	0.	6.	6.
Lengte van den stomp van den staart	1.	11.	6.
Omtrek aan deszelfs begin	0.	4.	2.
Lengte van den voorarm van den elleboog af, tot aan de geleeding der hand	0.	4.	8.
Omtrek van die geleeding	0.	2.	6.
Lengte van die geleeding af tot aan het eind der nagelen	0.	3.	4.
Lengte van het been van de knie tot aan de hiel	0.	6.	3.
Lengte van de hiel af tot aan het eind der nagelen	0.	4.	8.

Dit dier woog vyf ponden negen en eene halve oncen. By de opening van den onderbuik scheenen het netvlies, de darmen, de lever en de milt te liggen even als in den papion, behalven dat het gedeelte van den kronkeldarm, dat zig in den papion dwarsch van de regter naar de linkerzyde op de dunne darmen uitstreckte, in den mone schuinsch van de regter naar de linker zyde en van vooren naar agteren liep.

De maag was geheel in de linkerzyde, zy was byna rond; derzelve roken en die der darmen waren dun en doorschynende; de darmbuis verminderde ongevoelig in dikte van den portier af tot aan den blindendarm, die dik, kort, van eene kegelvormige gedaante en aan het eind rond was; de kronkeldarm hadt wat minder middellyns dan de blindedarm aan zyn begin, en verminderde langzaamliand in dikte in zyne geheele lengte.

De lever, het galblaasje, de milt, en het alvleesch hadden in gedaante en kleuren veel gelykenis naar het alvleesch, de lever, het galblaasje en de milt van den papion; egter waren de regter en linker kwabben van de lever van den mone tennaastenby even groot; het onderst eind van de milt eindigde in een punt, terwyl het by den papion breed was; de lever woog drie oncen, drie drachmen en vier-en-vyftig greinen, en de milt twee drachmen en zestien greinen; het vogt van het galblaasje hadt eene rood-agtige kleur met groen getint, en woog drie-en-twintig greinen.

De nieren hadden weinig indrukzel; derzelve tepels waren met elkanderen

deren vermengd; de regter nier was wat meer naar vooren geplaatst dan de linker.

De regter long hadt vier kwabben, van welke drie agter elkanderen geschaard stonden en de vierde by den bodem van het hart geplaatst was, gelyk by de meeste andere viervoetige dieren; daar waren maar twee kwabben in de linker long.

Het hart was met de punt naar agteren gerigt, die niet zeer langwerpig, en om zo te spreken, dubbel was, om dat elke holligheid zyne eigene punt maakte: de grootte slagader verdeelde zig in vier takken.

Daar waren zeven groeven, die over het verhemelte liepen, en die eene dubbele bolrontheid naar vooren maakten; de randen der twee laatsten waren in haar midden afgebroken. De tong, het strotklapje en de randen van de opening van het strottenhoofd, geleeken naar diezelfde deelen in den bavian gezien.

De groote en kleine hersenen geleeken naar de groote en kleine hersenen van den papion, in maakzel en in de plaatsing van elke; de groote hersenen woogen eene once zeven drachmen en agt-en-twintig greinen, en de kleine hersenen één drachme en twee-en-zestig greinen.

Het roedenhoofdje eindigde in de gedaante van een uitwasch of vyggezwel, en was in zyn midden door eene groeve verdeeld, in welke de opening van de pisbuis zig bevondt; dat uitwasch was plat aan de zyden en strekte zig uit tot aan de inplanting der voorhuid, op den bovenkant van het roede hoofdje; op den onderkant hadt het uitwasch flegts drie lynen lengte.

Elk der zaadblaasjes hadt drie overlangfche zyden, en de twee blaasjes, zig vereenigende, maakten eene foort van Y, welks steel zeer kort was; de rakken waren aan wederzyden van de blaas en niet van den regtendarm als by den papion. De voorstanders waren tegen de zaadblaasjes geplaatst en hadden eene eironde gedaante; de blaas hadt de gedaante van een peer; de zaadballen waren eirond en derzelve binnenste zelfstandigheid hadt eene geelagtige kleur; daar was in het roede hoofdje en gedeeltelyk in de roede een been van vyf lynen lengte en twee lynen omtreks in het grootst gedeelte zynere uitgestrektheid, maar het eind dat aan de roede vast was, was dikker.

	voeten, duimen, lynen.		
Lengte van de dunne darmen, van den portier af tot aan den blindendarm	7.	10	0.
Omtrek van den twaalfvingerigendarm	0.	1.	9.
Omtrek van den rugterendarm	0.	1.	7½.
Omtrek van den omgebogendarm op de dikste plaatsen	0.	1.	6.
Omtrek op de dunste plaatsen	0.	1.	5.
Lengte van den blindendarm	0.	1.	4.
Omtrek van den blindendarm op de dikste plaats	0.	4.	4.
Omtrek op de dunste plaats	0.	2.	0.
Omtrek van den kronkeldarm op de dikste plaatsen	0.	3.	4.
Omtrek op de dunste plaatsen	0.	2.	6.

XIV Deel.

Y

	voeten, duimen, lynen.		
Omtrek van den regtendarm by den aars	0.	2.	3.
Lengte van den kronkeldarm en regtendarm te zamen gemeeten	1.	8.	0.
Lengte van de gehele darmbuis zonder den blindendarm	9.	6.	0.
Groote omtrek van de maag	0.	9.	9.
Kleine omtrek	0.	8.	5.
Lengte van de kleine kromte, van den hoek af welke het regter gedeelte maakt, tot aan den flokdarm	0.	0.	8.
Diepte van den grooten blinden zak	0.	1.	4.
Omtrek van den flokdarm	0.	0.	10.
Omtrek van den portier	0.	1.	0.
Lengte van de lever	0.	3.	6.
Breedte	0.	4.	6.
Derzelver grootste dikte	0.	0.	8.
Lengte van het galblaasje	0.	1.	6.
Deszelfs grootste middellyn	0.	0.	6.
Lengte van de milt	0.	2.	3.
Breedte van het-onderft eind	0.	0.	10.
Breedte van het bovenft eind	0.	0.	4.
Dikte in het midden	0.	0.	4.
Dikte van het alvleesch	0.	0.	1½.
Lengte der nieren	0.	1.	6.
Breedte	0.	0.	10.
Dikte	0.	0.	5½.
Lengte van het peesagtig middelpunt, van de holle ader af tot aan de punt	0.	0.	11.
Breedte	0.	1.	8.
Omtrek van den bodem van het hart	0.	3.	10.
Hoogte van de punt af tot aan het begin van de longenflagader	0.	1.	6.
Hoogte van de punt af tot aan het longenzakje	0.	1.	0.
Middellyn van de groote flagader, van buiten naar buiten gemeeten	0.	0.	2½.
Lengte van de tong	0.	1.	9.
Lengte van het voorft gedeelte, van het toompje af tot aan het eind	0.	0.	7.
Breedte van de tong	0.	0.	8.
Lengte der voorherffenen	0.	2.	6.
Breedte	0.	2.	2.
Dikte	0.	1.	1.
Lengte der agterherffenen	0.	0.	10.
Breedte	0.	1.	6.
Dikte	0.	0.	7.
Lengte van het roedehoofdje	0.	0.	5.
Omtrek	0.	0.	8.
Omtrek van het uitwasch	0.	0.	10.
Lengte der roede, van de vanëensplyting der sponsagtige lighaamen af, tot aan de inplanting van de voorhuid	0.	2.	1.
Omtrek	0.	0.	8.
Lengte van de zaadballen	0.	0.	6.
Breedte	0.	0.	5.
Dikte	0.	0.	3.
Breedte van den opperbal	0.	0.	14.
Dikte	0.	0.	0½.

	voeten, duimen, lynen.		
Lengte van de afvoerende vaten	o.	4.	6.
Middellyn in het grootst gedeelte hunner uitgestrektheid	o.	o.	0½.
Groote omtrek van de pisblaas	o.	8.	3.
Kleine omtrek	o.	5.	6.
Omtrek van de pisbuis	o.	o.	6.
Lengte van de zaadblaasjes	o.	1.	4.
Breedte	o.	o.	2½.
Dikte	o.	o.	1½.
Lengte van de voorstanders	o.	o.	3.
Breedte	o.	o.	1½.
Dikte	o.	o.	1.
Afstand tusschen den aars en de klink	o.	o.	6.

Het geraamte van den mone heeft veel overeenkomst met dat van den mangabey; het verschilt egter genoeg van het zelve om te doen zien dat het van eene byzondere soort is, al waren 'er geene andere byzondere kenmerken in de ingewanden en de uitwendige deelen van den mone.

De eigenlyke neusbeenderen zyn niet verheven als die van den mangabey; de opening der neusgaten is naar evenredigheid kleiner en digter by de oogputten geplaatst.

Het borstbeen bestaat slegts uit zes beenderen; maar daar is eenige waarschyndlykheid dat het tweede is vernietigd door een gebrek in het maakzel by het geraamte van den mone, dat het onderwerp van deze beschryving is; de geleeding van de tweede en derde ribben is tusschen het eerst en tweede been des borstbeens; de agtste en negende rib geleeden zig met het zesde been des borstbeens: dus zyn 'er negen waare ribben en maar drie valsche.

De staart bestondt slegts uit veertien valsche wervelbeenderen maar de laatste ontbraken 'er.

Het been van den bovenarm is wat langer dan het straalbeen, terwyl het integendeel wat korter is in den mangabey: het schouderblad verschilt van 't schouderblad van dat dier in maakzel.

Daar waren maar tien beenderen in de voorhand, het eerst overtallig been ontbrak daar; de voorvoet bestondt uit agt beenderen.

Het eerste been van den agtervoet verschilt van dat van den macaque en den mangabey daarin, dat het dunner en korter is, en bygevolg heeft de duim minder lengte met betrekking tot die der andere vingeren; hy is geëvenredigd als by den magot en by de meeste andere aapen.

	voeten, duimen, lynen.		
Lengte van den kop, van het eind der kaakbeenderen af tot aan het agterhoofd	o.	3.	9.
Grootste breedte van den kop	o.	2.	6.
Lengte van het onderst kaakbeen, van zyn voorst eind af tot aan den agtersten rand van het knokkelswyze uitsteekzel	o.	2.	10.
Dikte van het voorst gedeelte van het been des bovenst kaakbeens	o.	o.	2.

	voeten, duimen, lynens		
Breedte van het bovenst kaakbeen ter plaatse der hondstanden	0.	1.	1½.
Afstand tusschen de oogputten en de opening der neusgaten	0.	0.	4½.
Lengte van die opening	0.	0.	8½.
Breedte	0.	0.	3½.
Lengte van de eigenlyke neusbeenderen	0.	0.	7.
Breedte op de breedste plaats	0.	0.	1½.
Breedte van de oogputten	0.	0.	11.
Hoogte	0.	0.	9½.
Lengte der hondstanden	0.	0.	7½.
Breedte van het bekken	0.	1.	5.
Hoogte	0.	2.	0.
Lengte van de langste valsche wervelbeenderen van den staart	0.	1.	7.
Lengte van het schouderblad	0.	2.	8.
Lengte van het schouderbeen	0.	5.	0.
Lengte van de ellepyp	0.	5.	3½.
Lengte van het straalbeen	0.	4.	8½.
Lengte van het dyebeen	0.	5.	10.
Lengte van het scheenbeen	0.	5.	11.
Lengte van het kuitbeen	0.	5.	6.
Lengte van het eerste been van de nahand, dat het kortst is	0.	0.	8.
Lengte van het derde been van de nahand, dat het langst is	0.	1.	2.
Lengte van het eerste been van den agtervoet, dat het kortst is	0.	1.	1.
Lengte van het derde dat het langst is	0.	1.	7½.
Lengte van den eersten regel van den duim der voorste voeten	0.	0.	6.
Lengte van den tweeden	0.	0.	3.
Lengte van den eersten regel van den derden vinger	0.	0.	11.
Lengte van den tweeden	0.	0.	7½.
Lengte van den derden	0.	0.	4.
Lengte van den eersten regel van den duim der agterste voeten	0.	0.	6½.
Lengte van den tweeden	0.	0.	4½.
Lengte van den eersten regel van den derden vinger	0.	0.	11.
Lengte van den tweeden	0.	0.	7½.
Lengte van den derden	0.	0.	4.

DE CALLITRICHE (*).

Callithrix is een term door HOMERUS gebezigd om in het algemeen de schoone kleur van het hair der dieren uit te drukken; het is niet dan verscheiden eeuwen na die van HOMERUS, dat de Grieken dezen naam byzonderlyk hebben toegepast op eenige soorten van guenons of lange-staartaapen, opmerkelyk door de schoone kleuren van hun hair; maar hy moet by voorkeur dienen voor dien, waarvan wy thans spreken (*Pl. XXXVII.*) Hy is schoon groen op het lighaam, schoon wit op de keel en den buik, en zyn aangezicht is schoon zwart; hy wordt in Mauritanie en in de landen van oud Karthago gevonden; dus is het ten hoogsten waarfchynlyk, dat hy by de Grieken en Romeinen bekend was, en dat hy een der guenons of lange-staartaapen was, waaraan zy den naam van callithrix geeven. Daar zyn andere aapen van eene blonde kleur, in de landen die digt by Egypte, 't zy naar den kant van Ethiopie, 't zy naar dien van Arabie liggen, welken de ouden insgelyks door den geslagnaam van callitrix hebben aangeduid. PROSPER ALPINUS en PIETRO DELLA VALLE (*a*), spreken van deze callitriches van eene blonde kleur; wy hebben deze blonde soort niet gezien; misfchien is dezelve flegts eene verscheidenheid van deze of van die van den mone, die zeer gemeen in dezelfde strecken is.

Voor het overige fchynt de callitriche of groene-aap, in Senegal zo wel als in Mauritanie en op de Kaap-verdsche eilanden gevonden te worden. De Hr. ADANSON verhaalt, dat omftrecks de bosschen van Podor, langs de rivier de Niger, het land vol is van groene aapen; „ ik bemerkte die aapen „ niet, zegt de fchryver, dan door de takken, welke zy boven in de boos- „ men braken, van waar dezelve op my nedervielen; want voor het ove- „ rige hielden zy zig zo ftill, en waren zo behendig en vaardig in hunne „ fprongen en kloutringen, dat men hen naauwlyks zou gehoord hebben; „ ik ging niet verder, en ik velde een stuk twee drie neder, zonder dat de

(* *Cercopithecus ex cinereo flavescens genis longis, pilis albis obsitis.* Le finge verd. BRISSON. *Regn. anim.* pag. 204.

Le finge de l'isle Saint Jaques; men geeft aan dezen aap dikwils den naam van *finge verd*, of *groenen aap*, en wy onderscheiden hem by dezen naam; onze zee-lieden noemen hem in 't algemeen de *aap van Saint Jaques*, om dat hy op dit eiland gevonden wordt. *Glanures d'Edwards*, pag. 10. fig. *ibid.*

Op de Kaap-verdsche eilanden zyn aapen met een langen staart, die een zwart gelaat hebben. *Voyage de DAMPIER*, tom. IV. pag. 34.

(*a*) *Simium Callitrichum cair, in aedibus habuimus, selem magnam quadamtenus magnitudine æmulantem, prolixiori corporis figura, capite parvo erat & rotundo... corpore circa illa gracilissimo, toto corpore rufi rutilove spectabatur, facies vero humane similis, fuit nigra undique barbata, sed barba albi erat coloris... caudamque longam rutilamque habebat.* PROSP. ALPIN. *Hijl. Egypt. lib. IV. pag. 244. fig. tab. XX. No. 4.* — Ik heb ook te Cairo verscheiden dieren leevende gezien, gelyk de Callitriches of guenons van eene blonde kleur. *Voyage de PIETRO DELLA VALLE, Tom. I. pag. 401.*

„ anderen daar door bevreesd scheenen te worden ; toen evenwel de meesten
 „ zig gekwetst voelden, begonden zy op hunne veiligheid te denken, de
 „ eene door zig agter groote takken te verbergen, sommigen door op den
 „ grond neder te daalen, anderen eindelyk, en deze maakten het grootste
 „ getal, door zig met eenen sprong uit den top des eenen booms naar dien
 „ van een anderen te begeeven... Onderwyl bleef ik op hen schieten, en
 „ ik velde in minder dan één uur, en in den omtrek van twintig zesvoetige
 „ roeden, tot drie-en-twintig, zonder dat een derzelve de minste schreeuw
 „ gaf, schoon zy zig verscheiden maalen by eene bende te zamengevoegd
 „ hadden, grimmende knarsctandende, en gebaarden maakende van my
 „ te willen aantasten.” *Voyage au Senegal, par Mr. ADANSON, pag. 178.*

Onderscheidende kenmerken van deze soort.

De callitriche heeft wangzakken en eeltagtigheden op de billen; den staart veel langer dan het lighaam en den kop te zamen genomen. De kop is klein, de snuit verlengd; het gelaat zwart, gelyk de ooren ook zyn; hy heeft onder aan het voorhoofd een smallen band in plaats van wenkbraauwen, en deze band bestaat uit lang zwart hair. Hy is van eene levendig groene kleur, vermengd met een geclagtig wit op de borst en aan den buik. Hy gaat op vier beenen, en de lengte van zyn lighaam, het hoofd daar by genomen, is van omtrent vyftien duimen. Het wyfje heeft haare gezette vloeiingen.

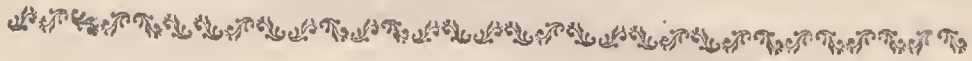

De Sere. del.

C.K. Zitzsch. sc.

LE CALLITRICHE.

BESCHRYVING VAN DEN CALLITRICHE.

De callitriche (*Pl. XXXVII*), die tot onderwerp voor deze beschrijving gediend heeft, hadt den kop klein, den smoel langwerpig, het bovenst gedeelte der oogputten, het onderst van het voorhoofd, en het bovenst van den neus zeer vooruitteekende, de ooren zeer groot, en den staart zeer lang; de ooren waren niet omboord, zy maakten eene plooi aan hun bovenst gedeelte; de lippen, het aangezigt, de ooren, en de voetzoolen waren zwart: daar waren lange hairen van dezelfde kleur, ter plaatse van de wenkbrauwen, en voornaamlyk beneden aan het voorhoofd tusschen de oogputten; zo dat de twee wenkbrauwen maar ééne scheenen te maaken, die zig uitstrekke van den agtersten hoek van het een oog tot aan den agtersten hoek van het ander oog, en die hairiger was boven den neus dan in het overige van zyne uitgestrektheid; de hairen van die wenkbrauw waren naar de hoogte gerigt, en hadden tot vyftien lynen lengte. De kop, het bovenst en de zyden van den hals, de rug, de pooten, het kruis, de staart, de zyden van het lighaam, de schouders, de buitenkant van den bovenarm en van de dyen hadden tinten van groenagtig geel en bruin, maar het groenagtig geel hadt de overhand boven het bruin; het langst gedeelte van elk hair van den wortel af, was van eene aschgrauwe of bruine kleur, het hadt van boven eene groenagtige geele kleur op de lengte van omtrent vier lynen, en de punt was bruin. De buitenkant van den voorarm en van het been en het bovenst der vier voeten hadden eene kleur van graauw, bruin, en groenagtig geel vermengd, welke laatste kleur de duidelykste niet was. Het onderst van het onderst kaakbeen en van den hals, de keel, de borst, de buik, en de binnenkant der vier pooten hadden eene witagtige kleur met eenige tinten van graauw en geelagtig; de nagels waren zwart en tot een gootje gevouwen, behalven die der duimen, die op alle vier de voeten plat waren, en aan de agterste voeten veel grooter dan aan de voorste. Daar waren eeltagtigheden op de billen.

	voeten, duimen, lynen.		
	1.	2.	3.
Lengte van het geheele lighaam in eene regte lyn gemeeten, van het eind van den smoel tot aan den aars			
Lengte van den kop, van het eind van den smoel af tot aan het agterhoofd	1.	2.	3.
Omtrek van het eind van den smoel	0.	3.	9.
Omtrek van den smoel onder de oogen gemeeten	0.	3.	2.
Omtrek van de opening van den bek	0.	5.	0.
Afstand tusschen de twee neusgaten	0.	1.	9.
Afstand tusschen het eind van den smoel en den voorsten hoek van het oog	0.	0.	2.
	0.	1.	5.

	voeten, duimen, lynen.		
Afstand tuffchen den agterften hoek en het oor	0.	1.	4.
Lengte van het oog van den eenen hoek tot den anderen	0.	0.	6.
Opening van het oog	0.	0.	3½.
Afstand tuffchen de voorfte hoeken der oogten, over de kromte van het neusbeen gemeeten	0.	0.	8.
Dezelfde afstand in eene regte lyn	0.	0.	5.
Omtrek van den kop tuffchen de oogten en de ooren	0.	8.	0.
Lengte der ooren	0.	0.	11.
Breedte van de basis op de buitenfte kromte gemeeten	0.	1.	6.
Afstand tuffchen de twee ooren van onderen gemeeten	0.	2.	3.
Lengte van den hals	0.	1.	5.
Omtrek van den hals	0.	4.	5.
Omtrek van het lighaam agter de voorfte pooten gemeeten	0.	10.	0.
Dezelfde omtrek op de dikfte plaats	0.	11.	5.
Dezelfde omtrek voor de agterfte pooten gemeeten	0.	7.	6.
Lengte van den ftomp van den ftart	1.	8.	6.
Omtrek aan dezelfs begin	0.	3.	2.
Lengte van den voorarm, van den elleboog af tot aan de geleeding der hand	0.	4.	7.
Omtrek van die geleeding	0.	2.	3.
Lengte van die geleeding af tot aan het eind der nagelen	0.	2.	8.
Lengte van het been, van de knie tot aan den hiel	0.	5.	9.
Lengte van den hiel af tot aan het eind der nagelen.	0.	4.	6.

De lever ftrekte zig zo veel naar de linker- als naar de regter- zyde uit; het netvlies was byna geheel bedorven, het hadt meer dikte en vaftheid dan het hadt moeten hebben; het vet was hard en korrelig, en den onderbuik vondt ik vol water en dunne etter; toen deeze vogten 'er uitgelopen waren, woog het dier vier en een half ponden; het netvlies ftrekte zig flegts uit tot het midden van de navelftreek.

De twaalfvingerigedarm was in de verftopte klieren van het darmvlies vaf; de nugteredarm maakte zyne omwentelingen in de navelftreek en in de zyden; die van den omgebogendarm waren ook in het agterft gedeelte van de navelftreek; de blindedarm liep naar agteren in de onderbuikftreek; de kronkeldarm ftrekte zig uit naar vooren op de dunne darmen, hy maakte een boog in de bovenbuikftreek, en vouwde zig regtsom in de linker zyde, alvorens zig aan den regtendarm te voegen.

De dunne darmen verminderden langzamerhand in dikte van den portier af tot op anderhalven duim afftands van den blindendarm, alwaar de omgebogendarm (*A*, *Pl. XXXVIII*, *fig. 1*) kleiner was dan in zyne overige uitftrektheid; hy hadt meer dikte by den blindendarm (*B*). Die darm was zeer kort, en van een byna kegelvormig maakzel; hy hadt twee peesagtige banden, zy verlengden zig op den kronkeldarm (*C*), die daarenboven nog een derden hadt aan den kant geplaatft, alwaar de inplanting (*D*) van den omgebogendarm was; de kronkeldarm hadt aan zyn begin byna zo veel dikte als de blindedarm, maar dezelfs middellyn verminderde van langzamerhand tot aan den regtendarm, die tennaafstenby dezelfde dikte hadt in zyne geheele

Fig. 2.

Fig. 1.

geheele uitgestrektheid, behalven by den aars, alwaar deszelfs middellyn grooter was.

De groote blindesak (*AB*, *Pl. XXXVIII*, *fig. 2*) van de maag, hadt veel diepte; het overige (*BC*) hadt weinig lengte naar evenredigheid van de wydte van dien darm, die veel dikker was aan zyn onderkant (*D*) dan aan zyn bovenkant (*E*), als men de groote kromte naar agteren, en de kleine (*F*) naar vooren rekent te zyn; in die zelfde plaatsing de flokdarm (*G*) naar vooren gerigt, en de maag met lugt gevuld zynde, in den staat waarin zy, *fig. 2*. afgebeeld is, was het deel (*H*) van het regter gedeelte, dat zig uitstrekt van den hoek (*I*) welken dat deel maakt tot aan den portier (*K*) schuin sch naar vooren en naar beneden gerigt. De rokken van de maag en darmen waren zeer dun en meer dan half doorschynende.

De lever bestondt uit drie kwabben, de grootste was in het midden geplaatst, en de twee andere hadden minder omtreks, en waren de eene aan de regter- en de andere aan de linker-hand geplaatst; de regter hadt een aanhangsel aan den wortel, welk men voor eene kleine kwabbe zou kunnen nemen; de grootste der drie kwabben was in drie gelyke deelen verdeeld door twee insnydingen; de schoorband liep in de regter-insnyding, en in de linker was het galblaasje geplaatst, het stuk een weinig buiten den rand van de lever uit. Dat ingewand hadt van buiten eene roode kleur, die zeer bleek en byna bruin was; van binnen was de bruine tint donkerer, het woog twee oncen, vier drachmen en eene halve; het galblaasje was zeer lang, en aan zyn eind dikker dan in het overige van zyne uitgestrektheid, het bevatte een vogt van eene groenagtige geele kleur, en ter zwaarte van eene halve drachme.

De milt was byna puntig aan zyn bovenst eind, het ander was zo breed dat dat ingewand byna de gedaante van eenen driehoek hadt, van welken zyn onderst eind het grondstuk was: zy was van buiten en van binnen van eene zwartagtige roode kleur; ik geef derzelve gewigt niet op, omdat zy op verschillende plaatsen verzworen was.

Het alvleesch was zodanig bedorven dat het niet meer kenbaar was; de nieren hadden zeer weinig indrukzel; zy waren langwerpig; daar waren geen tepels van binnen; het bekkentje hadt weinig uitgestrektheid.

Het peesagtig middenpunt van het middelrif was weinig meer doorschynend dan het vleeschagtig gedeelte. De regter long hadt vier kwabben; te weeten drie agter elkanderen geschaard, gelyk by de meeste dieren, en eene vierde, die zeer klein was, aan den wortel der andere geplaatst, by het hart. De linker long bestondt slegts uit twee kwabben, van welke de voorste byna in twee deelen verdeeld was door eene insnyding, op haaren ondersten rand geplaatst; de andere kwabbe hadt ook eene insnyding op haaren ondersten rand, maar niet zoo diep. Het hart was dik, kort, en naar agteren gerigt. Daar kwamen maar twee takken uit de bogt van de groote slagader.

De tong was lang, breed, en dik, behalven aan haar eind, dat weinig dikte hadt; zy was met zeer kleine tepeltjes en eene groote hoëveelheid klieragtige korreltjes bedekt; daar waren op het agterst gedeelte drie groo-

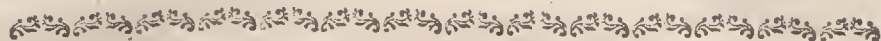
te kelkklieren, eene naar agteren, en twee naar vooren op drie lynen afftands van elkanderen, en op ééne lyn afftands van de agterfte klier; het ftrotklapje was groot zonder uitranding noch punt in het midden.

De groote herffenen hadden flegts weinig kronkelingen, en zy waren zeer gering; zy bedekten de kleine herffenen geheel, zy woogen eene once, vyf drachmen en vyf-en-zestig greinen, en de kleine herffenen eene drachmen en vyf-en-zestig greinen.

De klink was vyftien lynen lang: die lengte, die bovenmaatig was voor een zo klein dier, kwam daar van daan, dat het hoofdje van den kittelaar op tien lynen afftands van de opening der fcheede was, die flegts omtrent vyf lynen lengte hadt; het hoofdje van den kittelaar was op de fchaamftreek geplaatft, en beftondt uit twee kleine knobbeltjes, die de fpooren fcheenen te zyn van het uitwafch, waarin het roede hoofdje der mannetjes van dat geflagt eindigt; de opening van de pisbuis ftondt op vyf lynen afftands van de randen van de klink, en op dertien lynen afftands van het hoofdje des kittelaars; dwarfch door de fcheede liepen twee kleine rimpels ter plaatfe van de opening van de pisbuis; de pisblaas was van de gedaante van een peer; de opening van de lyfmoeder hadt zeer dikke en zeer ver in de fcheede uitfteekende randen; de hals van de lyfmoeder was byna zo dik als het lighaam derzelve: daar waren geene hoornen; de trompetten waren aan twee pavillioenen vast, die aan de zaadballen gehecht waren, welke tennaastenby de gedaante eener nier hadden: men onderscheidde binnen in dezelve een groot getal kleine geelagtige knobbeltjes.

	voeten, duimen, lynen.		
Lengte van de dunne darmen, van den portier af tot aan den blindendarm	5.	0.	0.
Omtrek van den twaalfvingerigendarm	0.	1.	9.
Omtrek van den nugterendarm	0.	1.	8.
Omtrek van den omgebogendarm op de dikfte plaatfen	0.	1.	6.
Omtrek op de dunfte plaatfen	0.	1.	3.
Lengte van den blindendarm	0.	1.	10.
Omtrek van den blindendarm op de dikfte plaats	0.	4.	8.
Omtrek op de dunfte plaats	0.	2.	0.
Omtrek van den kronkeldarm op de dikfte plaatfen.	0.	3.	11.
Omtrek op de dunfte plaatfen	0.	2.	0.
Omtrek van den regtendarm by den kronkeldarm	0.	2.	0.
Omtrek by den aars	0.	2.	8.
Lengte van den kronkeldarm en regtendarm te zamen gemeeten	2.	0.	0.
Lengte van de geheele darmbuis zonder den blindendarm	7.	0.	0.
Groote omtrek van de maag	0.	10.	5.
Kleine omtrek	0.	4.	3.
Lengte van de kleine kromte, van den hoek af, welken het regtergedeelte maakt, tot aan den flokdarm	0.	1.	0.
Diepte van den grooten blindenzak	0.	1.	5.
Omtrek van den flokdarm	0.	1.	4.
Omtrek van den portier	0.	1.	8.
Lengte van de lever	0.	2.	11.

	voeten,	duimen,	lynen.
Breedte	0.	4.	0.
Derzelver grootste dikte	0.	0.	8.
Lengte van het galblaasje	0.	1.	6.
Deszelfs grootste middellyn	0.	0.	5½.
Lengte van de milt	0.	2.	0.
Breedte aan het onderst eind	0.	1.	3.
Breedte aan het bovenst eind	0.	0.	4.
Dikte in het midden	0.	0.	5.
Lengte van de nieren	0.	1.	7.
Breedte	0.	1.	0.
Dikte	0.	0.	6.
Lengte van het peesagtig middenpunt, van de holle ader tot aan de punt	0.	0.	11.
Breedte	0.	1.	8.
Omtrek van den bodem van het hart	0.	3.	3.
Hoogte van de punt af tot aan het begin van den longenflagader	0.	1.	2.
Hoogte van de punt af tot aan het longenzakje	0.	0.	11.
Middellyn van de groote slagader van buiten naar buiten gemeeten	0.	0.	3.
Lengte van de tong	0.	1.	8.
Lengte van het voorst gedeelte van het toompje af tot aan het eind	0.	0.	5.
Breedte van de tong	0.	0.	7.
Lengte van de voorherffenen	0.	2.	4.
Breedte	0.	2.	0.
Dikte	0.	1.	1.
Lengte van de agterherffenen	0.	0.	10.
Breedte	0.	1.	3.
Dikte	0.	0.	7.
Afstand tusschen den aars en de klink	0.	0.	6.
Lengte van de scheede	0.	1.	5.
Omtrek	0.	1.	4.
Groote omtrek van de pisblaas	0.	7.	6.
Kleine omtrek	0.	5.	10.
Lengte van de pisbuis	0.	0.	7.
Omtrek	0.	0.	6.
Lengte van den hals en het lighaam der lyfmoeder	0.	1.	0.
Omtrek van derzelver lighaam	0.	0.	11.
Afstand in eene regte lyn tusschen de zaadballen en de lyfmoeder	0.	0.	3.
Lengte van de zaadballen	0.	0.	3½.
Breedte	0.	0.	2.
Dikte	0.	0.	1.

D E M O U S T A C (*).

De mouftac (*Pl. XXXIX*) fchynt ons van het zelfde land te zyn als de macaque, om dat hy even als deze het lighaam korter en meer gedrongen heeft dan de andere guenons; het is zeer waarfchynlyk het zelfde dier, het welk de Guineefche Reizigers *wit-neus* (*a*) genaamd hebben, om dat inderdaad zyne lippen onder de neus fchitterend wit zyn, terwyl het overige van zyn gelaat zwartagtig blaauw is; ook heeft hy twee hairlokjes van geel hair onder de ooren, het geen hem een zeer zonderling voorkomen geeft, en dewyl hy tevens vry klein van gefalte is, zo is hy onder alle de lange-ftaart-aapen die, welke ons is voorgekomen de bevalligfte te zyn.

Onderfcheidende kenmerken van deze foort.

De mouftac heeft wangzakken en eeltagtigheden op de billen; den ftart veel langer dan het hoofd en het lighaam te zamen genomen; hy is negentien of twintig duimen lang; zyn gelaat is blaauwagtig zwart met eene groote en breede witte ftrook onder de neus, en over den geheelen omtrek van de bovenlip, die in dit gantsche gedeelte naakt is; het is alleenlyk met zwart hair geboord, gelyk ook de onderfte lip rondom den mond: het lighaam is kort en gedrongen; hy heeft twee groote vlokken van helder geel hair onder de ooren; ook heeft hy een kuifje van opftaand hair boven op het hoofd; het hair van het lighaam is van eene groenagtig-afchgraaue kleur; de borft en buik zyn witagtig afchgraauw; hy gaat op vier beenen, en hy is maar omtrent een voet lang, het hoofd en lighaam te zamen genomen. Het wyfje heeft haare gezette vloeijingen.

(* *Maufiac. Mouftax, Mouftache.* Dewyl de guenon die hier voorkomt nog geen naam hadt, hebben wy hem dezen naam gegeven, die genoeg zal zyn om hem te doen kennen en van alle anderen te onderfcheiden. Hy is wezendlyk opmerkelyk door zyne bovenlip, die naakt en van eene witte kleur is, welke des te meer treft, om dat het overige van zyn gelaat zwart is.

(*a*) Daar zyn andere aapen aan de Goudkust, welken men *wit-neuzen* noemt, omdat de neus het eenigfte gedeelte van hun lighaam is, 't welk deze kleur heeft. Zy zyn stinkende en woest. *Relation d'ARTUS. Hijtoire générale des Voyages, Tom. IV. pag. 238.*

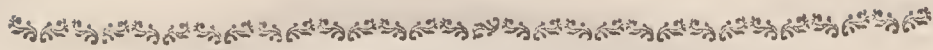

De Sere, del.

C. F. Bartsch, sc.

MOUSTAC.

BESCHRYVING VAN DEN MOUSTAC.

De moustac (*Pl. XXXIX*) is van eene middelmaatige grootte, deszelfs lengte, van het eind van den smoel tot aan het begin van den staart genomen, is slechts één voet, maar de staart heeft negentien duimen lengte; dit dier is aanmerkelyk, niet alleen onder de dieren van zyn geslacht, maar zelfs onder alle de anderen, daarin dat 'er op het vel van de bovenste lip eene witte kleur is, die de gedaante vertoont van een gebroken keper, welker hoek onder den neus is; de lip is naakt op het gedeelte dat wit gekleurd is; de neus, het onderst van het voorhoofd, en de wangen zyn ook van hair ontbloot, maar hebben eene kleur van zwart en blaauwagtig gemengd. De smoel is niet zeer langwerpig; de neus is uitsteekende aan zyn begin tusschen de oogen; de openingen der neusgaten zyn onder den neus geplaatst, en door een smal tusschenschot gescheiden: hy heeft ook zakken in den bek en eeltagtigheden op de billen. De voetsool is zwartagtig; de nagels zyn zwart, breed, en plat.

De omtrek van den bek is met zwarte hairen bekleed, daar is aan elke zyde van den kop eene zwarte streep, die zig van den agtersten hoek van het oog tot aan het oor uitstrekt: dat gedeelte is dun en wat ruig; het hair is van eene jonquille-kleur; dat van het beneden gedeelte van de slaapen van het hoofd heeft dezelfde kleur, maar is veel langer, het maakt een bosje onder het oor aan wederzyden van het aangezigt; de hairen boven op den kop zyn van eene kleur van zwart en groenagtig geel gemengd; die in het midden hebben meer lengte dan de andere en staan regtop als eene kuif. De rug, de schouders, het kruis, de buitenkant der dye en het bovenst van den staart hebben aschgrauwe en roffe tinten; de buitenkant van den bovenarm, den voorarm, het eigenlyk been, en het bovenst der voorste voeten is van eene kleur van donker-aschgrauw en groenagtig gemengd; het bovenst van den staart is aschgrauw van kleur, van zyn begin af tot op omtrent de helft van zyne lengte, het overige is geelagtig: de keel, de borst en buik, de binnenkant van den bovenarm, den voorarm, de dye en het been, zyn wit met eenige aschgrauwe en graauwe tinten.

DE WIT-NEUS (*).

De Hr. DE BUFFON is, gelyk men in 't voorig artykel gezien heeft, geneigd te denken, dat de guenon, welken sommige Reisbeschryvers *wit-neus* noemen, dezelfde is als die waaraan hy den naam van *mouftac* heeft gegeven; en hy grondt zig op het getuigenis van ARTUS, die zegt, dat men aan de Goudkust aapen heeft, aan welken de Hollanders den naam van *wit-neus* geeven, om dat de neus het eenigste gedeelte van derzelve lighaam is, het welk deze kleur heeft, en hy voegt 'er by, dat deze aapen stinkend en woest zyn. Het kan zyn dat deze aapen dezelfde zyn als de mouftacs van den Hr. DE BUFFON, schoon die witte knevels en niet eene witte neus hebben; maar daar is eene andere foort (*Pl. XII*) in Guinee, die met alzo veel regt denzelfden naam verdient, welken ik hem geef. Zyn neus is inderdaad bedekt met kort hair van eene zeer schitterende witte kleur, terwyl het overig gedeelte van zyn gelaat schoon zwart van kleur is; dit helder en levendig wit doet de neus des te meer uitkomen, en maakt dat men door dezelve terftond sterker wordt getroffen dan door eenig ander gedeelte van het aangezigt.

Ik heb werkelyk een guenon van deze foort ten mynen huize, welken ik te danken heb aan den Hr. BUTINI, die my denzelfden uit Suriname heeft gezonden, werwaards hy van de kusten van Guinee was overgevoerd. Dit is zekerlyk niet die aap, waarvan ARTUS spreekt, want hy is geenzins stinkend noch woest; het is integendeel het liefste en beminnyklike dier dat ik ooit gezien heb; hy is ten uitersten gemeenzaam met yder een, en men wordt niet moede van met hem te speelen, om dat nimmer aap op eene bevalliger wyze gespeeld heeft: nooit scheurt of bederft hy iets dat onder zyn bereik is; zo hy byt is het speelende, en zo zagt en voorzigtig, dat de tederste hand daar geene de minste tekenen van behoudt. Met alle deze zagtheid houdt hy 'er evenwel niet van dat men hem stoore terwyl hy eet, of dat men hem bespote of uitlagche, wanneer het hem gemist is, dat geen te verrigten het welk hy voor hadt; als dan wordt hy boos, maar zyn toorn duurt slegts korten tyd, en daar blyft geen haat of wrok by hem overig.

Hy gaat op vier beenen, behalven wanneer hy iets wil onderzoeken, 't geen hem niet wel bekend is, dan nadert hy dat voorwerp alleenlyk op twee beenen voordgaande; ik vermoede dat het dat zelfde dier is, waarvan BARBOT (a) spreekt, wanneer hy zegt, dat 'er in Guinee aapen zyn, die eene witte borst, een spitsen baard van dezelve kleur, een witte vlek op het

(*) Dit Artykel en het hierop volgende, zyn van den Hr. Professor ALLIEMAND te Leyden, aan wien men deze en veelo andere voortreflyke byvoegzels, die in onze Fransche- en Nederduitsche Uitgaven gevonden worden, te danken heeft.

(a) Zie *Histoire générale des Voyages*, Tom. IV. pag. 239. Edit. de Paris; & de l'Édition de Hollande, Tom. V. pag. 330.

Bylaert, ad vivum del.

LE BLANC-NEZ.

C.F. Gutzsch, jr.

eind van de neus, en een zwarte streep rondom het voorhoofd hebben; hy bragt 'er een mede van Boutri, die twintig gouden lousen waardig geschat wierdt; waarover ik my geenzins verwonder, want gewislyk zoude ik den mynen voor dien prys niet willen afstaan. De beschryving welke BARBOT van dit dier geeft, past zeer wel op het zelve, met uitzondering alleen van de kleur des lighaams, welke hy zegt dat helder grys gespikkeld is.

Het ras van deze guenons moet op de kusten van Guinee zeer talryk zyn: ten minsten ziet men 'er veelen in de comptoiren of vestingen, welken de Hollanders daar hebben; maar schoon dezen van tyd tot tyd gepoogd hebben om een of meer van deze dieren naar Holland over te brengen, hebben zy daarin niet gelukkig kunnen slaagen; de myne is misschien de eenigste die het tegen de koude van ons klimaat heeft kunnen uithouden, en tot hier toe schynt hy daarvan niet sterk aangedaan te worden.

Dit dier is verwonderlyk lugtig en vaardig, en alle deszelfs bewegingen zyn zo gezwind, dat het eer schynt te vliegen dan te springen. Wanneer hy zig stil houdt, is de plaatsing welke hy meest verkiest, deze, dat hy zyn hoofd op een zyner agterste voeten nederlegt en daar op rust; en dan zoude men zeggen, dat hy met gewigtige onderwerpen bezig en in diepe gepeinzen is. Wanneer men hem de eene of andere weeke stoffe aanbiedt om te eeten, rolt hy dezelve, eer hy daar van proeve, met zyne handen gelyk een pastaebakker zyn deeg uitrolt.

Onderscheidende kenmerken van deze soort.

De wit-neus heeft wangzakken en eeltagtigheden op de billen; de lengte van zyn lighaam en van zyn hoofd te zamen genomen, is van omtrent dertien duimen, en die van zyn staart van twintig duimen; de kleur van het bovenst gedeelte van zyn lighaam en van zyn staart, is eene aangename mengeling van een olyfkleurig groen en zwart, maar waarin het groen evenwel de overhand heeft; deze zelfde kleur strekt zig uit over het buitenste gedeelte der dyen en der beenen, alwaar zy, naarmaate zy de voeten nadert, zwarter wordt. De voeten zyn zonder hair en geheel en al zwart, gelyk ook de nagels, die plat zyn.

De kin, de keel, de borst, en de buik, zyn van eene schoone witte kleur, die zig in een punt byna tot onder de ooren uitstrekt. Het onderste van den staart en het binnenste gedeelte der beenen, en de armen, zyn zwartagtig graauw. Het voorhoofd, de omtrek der oogen en der lippen, de wangen, in één word het geheele gelaat zyn zwart, met uitzondering alleen van de onderste helft van de neus, die opmerkelyk is door eene witte byna driehoekige, of driezydige vlak, die de geheele breedte van de neus beslaat, en die boven de lip in eene soort van punt uitloopt, aan welker beide zyden de neusgaten wat schuins geplaatst zyn. De ooren zyn zonder hair en zwart; van dezelve begint een strook of band, die insgelyks zwart is, en die kringsgewyze het geheele bovenste gedeelte des hoofds omvangt. Het hair van het hoofd is een weinig langer dan dat het welk den rug bedekt, en het maakt eene soort van aigrette. Eene lyn van wit hair, die haaren oorsprong heeft by den buitensten hoek van het oog, strekt zig aan wederzy-

den onder de ooren, en nog wat verder, uit, in 't midden der zwarte hairen die dit geheele gedeelte bedekken. De wortel van de neus en van de oogen zyn wat gezonken, het geen den snuit wat verlengd doet voorkomen, schoon dezelve inderdaad platagtig is. De neus is insgelyks zeer plat in haare geheele lengte, inzonderheid in dat gedeelte dat wit is. Daar is geen hair rondom de oogen, nog op een gedeelte der wangen; dat hair, het welk het overig gedeelte des lighaams bedekt, is zeer kort; de oogen zyn wel gespleeten; de oogappel is zeer groot, en omringd van een geelen cirkel, breed genoeg om het wit onder de oogleden verborgen te doen blyven. Het hair van de kin is langer dan dat der andere deelen, en maakt een baard die inzonderheid zichtbaar is, wanneer het dier zyne wangzakken met eten heeft opgevuld; hy houdt 'er niet van dat die baard nat is, en draagt wel zorg van denzelven, wanneer hy gedronken heeft, aan iets droogs af te veegen. Ik kan niet zeggen of de wyfjes van deze foort haare geregelde vloeijingen hebben; ik heb 'er in dat, het welk ik heb, geen blyk van kunnen bespeuren.

DE PALATYN OF DE ROLOWAY.

De guenon, die op (*Pl. XL**) vertoond wordt, is tot hier toe niet beschreven: zy is eenige jaaren leevende te Amsterdam geweest, ten huize van den Hr. BERGMAYER; een huis voor dezen wel bekend onder den naam van *Blaauw-jan*; niet alleen by alle de inwooners van die groote stad, maar ook by alle vreemdelingen, die zig maar eenigen tyd aldaar opgehouden hebben; ter oorzaake dat by hem steeds verscheidene zeldzaame dieren van alle de Werelddeelen, welken hy met groote kosten uit de verst afgelegene landen liet komen, te zien waren: deze aap of guenon was hem van de kust van Guinee, onder den naam van roloway toegezonden: het was een zeer aartig en bevallig dier, zacht en liefkozende voor zyn meester; maar wantrouwig van hen, welken hy niet kende; in zo verre, dat hy zig in staat van tegenweer stelde, wanneerzy hem al te dicht wilden naderen, of ondernamen om hem aan te raaken.

Zyne lengte van het begin van den staart tot aan de neus, is van omtrent anderhalf voet: het hair, het welk zyn rug bedekt, is van eene zeer donker-bruine en byna zwarte kleur; dat, het welk op zyne zyden, zyne dyen, zyne beenen en zyn hoofd gevonden wordt, heeft aan het bovenst einde een witagtige punt, het welk aan het zelve een voorkomen geeft, als ware het van eene donker-gryze of graauwe kleur. De hairen die de borst, den buik, den omtrek van de billen, en het binnenst gedeelte der armen en der dyen bedekken, zyn ten eenemaale wit; doch men verzekert, dat deze derzelve natuurlyke kleur niet is, en dat zy in Guinee eene schoone oranje kleur hebben, die zig in Europa verliest, en die tot eene witte kleur overgaat; het zy dit aan den invloed van het klimaat, het zy aan de verandering en hoedanigheden van het voedsel, dat zy als dan gebruiken, moet toegeschreeven worden. Toen deze guenon te Amsterdam aankwam, hadt zy nog eenige overblyfsels van deze oranje kleur behouden, doch dezelve zyn allengskens verminderd en eindelyk geheel verdweenen. De Hr. BERGMAYER had sedert eenige maanden een tweede van dezelfde soort ontvangen, by welke het binnenst gedeelte der dyen noch geheel en al geel was, gelyk ook de streep op het voorhoofd: de uitkomst heeft geleerd, dat die geele kleur in onze lugtstreek geen stand houdt, en van de geele tot de witte overgaat.

Het wezen of aangezigt van deze guenons is zwart, en heeft eene byna driehoekige gedaante. Hunne oogen zyn vry groot, en wel geopend of gekliefd. Hunne ooren zyn zonder hair en weinig buiten het hoofd uitstekende; een kring van witagtig hair omvangt het boven-gedeelte of den kruin des hoofds. Hunne hals of liever de omvang van hun aangezigt, is insgelyks bedekt met een band of streep van lange witte hairen, die zig tot

aan de ooren uittrekken; zy hebben aan de kin een baard van dezelfde kleur, die drie of vier duimen lang is, en in twee spitse punten uitloopt; dezelve steekt op eene zonderlinge wyze af, op de zwarteheid van het aanzigt, en maakt daar eene vreemde strydigheid mede. Wanneer deze dieren zig in eene houding bevinden, waarin deze baard op de borst rust, en zig met het hair van de borst verwart, ziet men denzelven ligtlyk aan voor eene vervolging van het hair dat den halsband formeert; en dan schynen deze dieren rondom den hals eene soort van palatyn of *palatine* te hebben, gelyk aan die, welke de dames in den winter draagen; en ik heb hun te dezer oorzaak eerst dien naam gegeven, welke hier om ook alleen gevonden wordt op de plaat, voor dat ik den naam van roloway geweten heb, welken zy in Guinee voeren. Hunne staart evenaart, in zyne lengte, de lengte van het lighaam, en het hair, dat denzelven bedekt, is my voorgekomen langer en meer gevuld te zyn dan in de meeste andere soorten van guenons plaats heeft. Hunne billen zyn naakt en hebben eelagtigheden: het is my onbekend of de wyfjes aan de maandlyksche vloeijingen of stonden onderhevig zyn.

JONSTON heeft in de *LXI* Plaat van zyne Historie der viervoetige dieren de afbeelding van een aap gegeven, welken hy met de benaaming van *cercopithecus*, *meerkatz*, uitdrukt, dewelke eenige overeenkomst met onze roloway schynt te hebben. Ik zoude zelfs geneigd zyn om te denken, dat dit het zelfde dier ware, 't welk hy bedoeld hadt te vertooncn, by aldien de afbeelding, welke hy daarvan gegeven heeft, niet eene slegte copy ware van eene nog slegtere afbeelding van den guariba, door MARC-GRAVE in 't ligt gegeven.

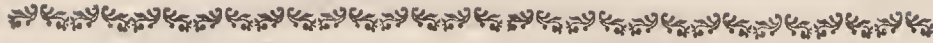

B. M. del.

LA PALATINE.

C. F. Fritsch. sc.

D E T A L A P O I N (*).

Deze guenon (*Pl. XL*) is klein van gestalte, en van een bevallig voorkomen; zyn naam zou schynen te kennen te geeven, dat hy in Siam, en in andere landen van oostelyk Asia gevonden wordt, doch wy kunnen dit niet verzekeren; dit is ondertusschen buiten kyf, dat hy in de oude wereld t'huis hoort, en in de nieuwe niet gevonden wordt, dewyl hy wangzakken en eeltagtigheden op de billen heeft, welke twee kenmerken noch aan de fagoins, noch aan de sapajous behooren, die de eenigste dieren der nieuwe wereld zyn, welken men met de guenons vergelyken kan.

Het geen my behalven den naam doet gelooven dat deze guenon gemeener in de Oost-Indiën dan in Afrika gevonden wordt, is dat de Reisbeschryvers verhaalen, dat de meeste aapen van dit gedeelte van Asia, het hair van eene bruin-groene kleur hebben. „ De aapen van Guzaratte, „ zeggen zy, zyn bruin-groen van kleur, zy hebben een langen en witten „ baard, en lange wenkbrauwen van dezelfde kleur: deze dieren, welken „ de baniaanen, uit een beginzel van godsdienstigheid, in het oneindige „ laten vermenigvuldigen, zyn zo gemeenzaam, dat zy ter aller uren en „ stonden in de huizen komen, en wel in zo grooten getale, dat de koop- „ lieden in fruiten en konfituuren, veel werk hebben om hunne winkelwa- „ ren voor hunne aanvallen te beveiligen (*a*) ”

De Hr. EDWARDS heeft ons de afbeelding en de beschryving van een guenon gegeeven, onder de benaaming van *zwarten aap van middelbaare grootte*, welke ons toefchynt nader te komen aan de foort van den talapoin, dan aan eenige andere foort; ik heb geoordeeld de beschryving van denzelven hier te moeten bybrengen (*b*), en den lezer verder naar de afbeelding door

(*) *Talapoin*, naam onder welken deze aap ons gegeeven is, en dien wy hebben aangenomen.

(*a*) *Histoire gén. des Voyages. Tom. X. pag. 67.*

(*b*) Deze aap was tennaastenby van de gestalte van eene groote kat; hy was van eene zachte geaartheid, en deed geen mensch enig kwaad... het was een mannetje, en hy was wat oud, zyn hoofd was vry rond; het vel van zyn aangezicht was van eene vleeschkleur, maar die door de zon bruin geworden was; het was bedekt met zwart, dun gezaaid hair; de ooren waren van maakzel als menschen ooren; de oogen waren van kleur als roodagtige hazelnooten, maar de oogleden waren zwart; het hair onder de oogen was lang, en de wenkbrauwen strekten zig zo verre tot malkanderen uit, dat zy zig te zamen voegden: het hair was insgelyks lang aan de slaapen des hoofds, en bedekte voor een gedeelte de ooren; het hoofd, de rug, de voorste en de agterste beenen, waren bedekt met redelyk lange hairen van eene zwartagtig bruine kleur; en deze hairen waren niet heel zacht, en ook niet heel hard en wreed; de borst, de buik, enz. waren byna zonder hair, van eene door de zon bruin geworden vleeschkleur; en aan de borst waren de knoppen of tepels van den boezem: de vier pooten waren tennaastenby van het zelfde maakzel als de handen van den mensch, en zy waren bedekt met eene zachte en zwarte huid, byna zonder hair: de nagels der vingeren en toonen waren plat. *Glanures d'EDWARDS, pag. 225.*

den Hr. EDWARDS gegeven, te wyzen, op dat hy, schoon der Engelsche taal niet kundig, in staat moge zyn van deze dieren met malkanderen te vergelyken. Men zal uit het een en ander zien, dat dezelve, met uitzondering alleen van de grootte en de kleur, aan den anderen gelyk genoeg zyn, om ons te doen vermoeden, dat het ten minsten twee soorten zyn, die zeer na aan malkanderen grenzen, zo zy geene verscheidenheden van dezelfde soort zyn: in zulk een geval zouden wy, dewyl wy niet verzekerd zyn dat onze talapoin oorspronglyk in de Oost-Indiën t'huis hoore, en de Hr. EDWARDS stellig zegt, dat die, welken hy in de aangehaalde plaats beschryft, uit Guinee kwam, den talapoin aan dat zelfde klimaat wedergeeven; of wel, wy zouden onderstellen, dat deze soort eveneens in de landen van het zuiden van Afrika, en in die van Asia gevonden wordt. Het is waarschynlyk van deze zelfde soort van zwarte apen, door den Hr. EDWARDS beschreeven, waarvan BOSMAN spreekt, onder de benaaming van *baardmannetjes*, en waarvan hy zegt, dat het vel eene goede peltery uitlevert (c).

(c) Men vindt in Guinee eene derde soort van apen byzonder aartig en bevallig, die gemeenlyk twee voeten hoogte hebben; hun hair is uitermaaten zwart en van een vinger lengte, en zelfs meer; zy hebben een witten baard, ter welker oorzaake de Hollanders hun den naam van *baardmannetjes* gegeven hebben. Men gebruikt hunne vacht om mutsen van te maaken, en yder vel wordt gemeenlyk voor vier daalers gekogt. *Voyage de BOSMAN, pag. 258.*

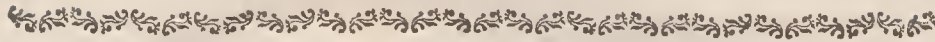

De Sore. del.

C.F. Fritsch, sc.

TALAPOIN.

BESCHRYVING VAN DEN TALAPOIN.

Dit dier *Pl. XL*) heeft een ronden kop, een niet zeer langwerpigen smoel, groote, ronde, en kaale ooren, een zeer langen staart, den neus, de ooren, en de voetsoolen zwart, de oogen en het eind der lippen vleeschkleurig: het hair der wangen, der slaapen van het hoofd, van het voorhoofd, den kruin van het hoofd, het agterhoofd, van het bovenst en de zyden van den hals, van den rug, van de lendenen, van het kruis, van de zyden der borst en des buiks, van den buitenkant der pooten, en van het bovenst der voeten, is van eene kleur van geel, groen, en zwart of zwartagtig, gemengd; elk hair is van eene zwartagtige afchgrauwe kleur op het grootst gedeelte zyner lengte van den wortel af; boven het zwartagtig is groenagtig geel, en de punt is zwart. De onderste kaak, het onderst van den hals, de keel, de borst, de buik, de oxels, de liezen en de binnenkant der pooten zyn van eene witagtige kleur met eene ligte geele tint. De staart is van boven van eene graauwagtige afchgrauwe kleur: in het algemeen was het bovenst van het lighaam en van den staart van zwartagtig en olyvenkleur gemengd, en het onderst van eene heldere afchgrauwe kleur: de nagels der duimen zyn rond en plat; die der andere vingeren zyn een weinig tot een gootje gevouwen. Dit dier heeft zakken in den bek en eeltgigheden op de billen.

	voeten, duimen, lynen.		
Lengte van het geheele lighaam in eene regte lyn gemeeten, van het eind van den smoel af tot aan den aars	1.	0.	8.
Lengte van den kop, van het eind van den smoel af tot aan het agterhoofd	0.	3.	0.
Omtrek van het eind van den smoel	0.	3.	2.
Omtrek van den smoel onder de oogen gemeeten	0.	3.	8.
Omtrek van de opening van den bek	0.	1.	6.
Afstand tusschen de neusgaten	0.	0.	1.
Afstand tusschen het eind van den smoel en den voorsten hoek van het oog	0.	0.	10.
Afstand tusschen den agtersten hoek en het oor	0.	1.	4.
Lengte van het oog van den eenen hoek tot den anderen	0.	0.	5.
Opening van het oog	0.	0.	3 $\frac{1}{2}$.
Afstand tusschen de voorste hoeken der oogen over de kromte van het neusbeen gemeeten	0.	0.	7.
Dezelfde afstand in eene regte lyn gemeeten	0.	0.	4.
Omtrek van den kop tusschen de oogen en ooren gemeeten	0.	6.	3.
Lengte der ooren	0.	0.	9.
Lengte van de basis op de buitenste kromte gemeeten	0.	1.	11.
Afstand tusschen de ooren van onderen gemeeten	0.	2.	0.
Lengte van den hals	0.	0.	10.
Omtrek	0.	4.	2.
Omtrek van het lighaam agter de voorste pooten gemeeten	0.	7.	0.

	voeten,	duimen,	lynen.
Omtrek op de dikfte plaats	0.	7.	10.
Omtrek voor de agterfte pooten gemeeten	0.	5.	6.
Lengte van den stomp van den staart	1.	5.	6.
Omtrek aan deszelfs begin	0.	2.	8.
Lengte van den voorarm, van den elleboog af tot aan de geleding der hand	0.	3.	7.
Omtrek van die geleding	0.	1.	10.
Lengte van die geleding af tot aan het eind der nagelen	0.	2.	6.
Lengte van het been van de knie tot aan de hiel	0.	5.	0.
Lengte van de hiel af tot aan het eind der nagelen	0.	3.	9.

Het dier van het welk wy handelen, woog twee ponden, twaalf en eene halve oncen. By de opening van den onderbuik vond ik het netvlies tot aan het eind van de navelstreek uitgestrekt; de lever was zo veel naar de linker als naar de regter zyde geplaatst, en de maag lag byna geheel aan de linker zyde.

De twaalfvingerigedarm was zeer kort, de omwentelingen van den nugteren- en omgebogen-darm lagen in de navelstreek en in de zyden; de blindedarm was in de regter zyde geplaatst, en naar agteren gerigt; de kronkeldarm strekte zig naar vooren uit in de regter zyde, liep van de regter naar de linker zyde agter de maag, en verlengde zig naar agteren in de linker zyde; hy maakte, eindelyk, eenige boezemagtigheden in de linker darmstreek en in het agterst gedeelte van de navelstreek, voor dat hy zig aan den regtendarm voegde.

De groote blinde zak van de maag was zeer wyd, ook hadt de kleine kromte slegts zeer weinig lengte tusschen den flokdarm en den hoek van het regter gedeelte; de groote kromte was zeer bolronnd in het midden haarer lengte; de dunne darmen hadden alle tenaastenby dezelfde middellyn, behalven den omgebogendarm, die minder dik was op eenigen afstand van den blindendarm dan by dien darm; de blindedarm was dik, kort, en kegelvormig, hy maakte drie opblaazingen aan zyn basis; hy hadt drie peesagtige reepen, die zig op den kronkeldarm uitstrekten; die darm hadt ook opblaazingen by den blindendarm, de dikste en de grootste middellyn was op omtrent een duim afftands van den blindendarm af; de kronkeldarm wierdt hoe langer hoe kleiner, naar maate hy den regtendarm naderde, die integendeel hoe langer hoe dikker wierdt, naar maate hy nader by den aars kwam; de rokken van de maag en darmen waren zeer dun en doorschynende.

De lever bestondt uit drie groote kwabben en ééne kleine; de grootste was in het midden geplaatst, en was in twee deelen verdceld door eene insnyding, waarin de schoorband liep; het galblaasje was aan den agterkant van het regter gedeelte vast: daar was ter regter- en ter linker-zyde eene kwabbe die kleiner was dan de middelste; de kleinste van alle was aan den wortel van de regter kwabbe vast: dat ingewand was van buiten en van binnen van eene bleek-roode kleur, het woog ééne once, zeven drachmen; het galblaasje hadt de gedaante van een langwerpig ei; deszelfs steeltje maakte twee plooien.

De milt was byna driehoekig, om dat het onderst eind byna zo veel breedte hadt, als de geheele milt lengte; zy was van buiten en binnen van een levendiger rood dan de lever; zy woog ééne drachme.

Het alvleesch strekte zig uit van de milt tot aan den twaalfvingerigen darm, tegen welken het een hoek maakte; de tak, die dien darm volgde, was zeer kort en puntig.

De regter nier was een vierde van haare lengte meer naar vooren geplaatst dan de linker, zy waren langwerpig en hadden weinig indrukzel; de linker nier scheen een tweede nier te hebben, die kleiner, en aan haare buitenste zyde vast was, om dat 'er eene overlangse groeve was, die zig in de gedaante van een ring op het midden van de twee kanten en de twee einden uitstreckte; het bekkentje was klein, en daar waren geene tepels.

Het middenrif was dun; daar waren vier kwabben in de regter long, en twee in de linker, geëvenredigd en geplaatst als by de meeste viervoetige dieren: het hart was kort; de bogt van de groote slagader hadt twee takken.

De tong was breed, dik, met tepeltjes bedekt, zeer klein, en met klieragtige korreltjes bezaaid; daar waren op het middelbaar agterst gedeelte drie kelkklieren, eene naar agteren in het midden, en twee naar vooren aan de zyden; het strotklapje was in het midden uitgerand: daar waren zeven of agt overdwarsche groeven op het verhemelte, en een overlans ribbetje in het midden, dat de groeven in twee deelen verdeelde, waarvan elke bolronde naar vooren was.

De groote herffenen waren groot, en bedekten de kleine herffenen geheel, zy hadden slegts weinig kronkelingen, en waren klein; zy woogen ééne once, zes-en-vyftig greinen, en de kleine herffenen ééne drachme, elf greinen.

Het dier, dat my tot onderwerp voor deze beschryving gediend heeft, hadt slegts twee tepels op de borst, zeer dicht by de andere geplaatst; de balzak was groot; de roede stak uit den onderbuik; het roedehoofdje eindigde in een groot gezwel; de pisblaas hadt de gedaante van een ei; de zaadballen waren groot en byna rond: men zag van binnen de peesagtige spil van den opperbal; de zaadblaasjes waren groot en langwerpig, zy hadden drie langwerpige zyden: men gevoelde binnen in het roedehoofdje een langwerpig been, welks voorst eind krom was.

Lengte van de dunne darmen, van den portier af tot aan den blindendarm	voeten, duimen, lynen.		
Omtrek van den twaalfvingerigendarm	4.	6.	0.
Omtrek van den nugterendarin	0.	1.	7.
Omtrek van den omgebogendarm op de dikste plaatsen	0.	1.	9.
Omtrek op de dunste plaatsen	0.	2.	0.
Lengte van den blindendarm	0.	1.	6.
Omtrek van den blindendarm op de dikste plaats	0.	1.	4.
Omtrek op de dunste plaats	0.	4.	3.
	0.	1.	6.

	voeten, duimen, lynea.		
Omtrek van den kronkeldarm op de dikfte plaatfen	0.	3.	5.
Omtrek op de dunfte plaatfen	0.	1.	8.
Omtrek van den regtendarm by den kronkeldarm	0.	1.	8.
Omtrek van den regtendarm by den aars	0.	2.	0.
Lengte van den kronkeldarm en regtendarm te zamen	1.	10.	0.
Lengte van de geheele darmbuis zonder den blindendarm	6.	4.	0.
Groote omtrek van de maag	0.	8.	4.
Kleine omtrek	0.	6.	3.
Lengte van de kleine kromte, van den hoek af welke het regter gedeelte maakt, tot aan den flokdarm	0.	0.	9.
Diepte van den grooten blinden zak	0.	1.	0.
Omtrek van den flokdarm	0.	1.	3.
Omtrek van den portier	0.	1.	2.
Lengte van de lever	0.	2.	7.
Breedte	0.	3.	7.
Derzelver grootfte dikte	0.	0.	6.
Lengte van het galblaasje	0.	1.	3.
Deszelfs grootfte middellyn	0.	0.	6.
Lengte van de milt	0.	1.	0.
Breedte van het onderft eind	0.	0.	11.
Breedte van het bovenft eind	0.	0.	3.
Dikte in het midden	0.	0.	4.
Dikte van het alvleefch	0.	0.	2.
Lengte van de nieren	0.	1.	5.
Breedte	0.	0.	9.
Dikte	0.	0.	5.
Lengte van het peesagtig middelpunt, van de holle ader tot aan de punt	0.	1.	0.
Breedte	0.	1.	2.
Omtrek van den bodem van het hart	0.	3.	0.
Hoogte van de punt af tot aan het begin van de longenflagader	0.	1.	4.
Hoogte van de punt af tot aan het longenzakje	0.	1.	0.
Middellyn van de groote flagader, van buiten naar buiten gemeeten	0.	0.	2.
Lengte van de tong	0.	1.	4.
Lengte van het voorft gedeelte, van het toompje af tot aan het eind	0.	0.	7.
Breedte van de tong	0.	0.	4.
Lengte van de groote herffenen	0.	2.	2.
Breedte	0.	1.	9.
Dikte	0.	0.	11.
Lengte van de kleine herffenen	0.	0.	9.
Breedte	0.	1.	1.
Dikte	0.	0.	8.
Lengte van het roedehoofdje	0.	0.	9.
Omtrek	0.	0.	6.
Omtrek van het uitwafch	0.	0.	10.
Lengte der roede, van de vanëenfplyting van de sponsagtige lighaamen af, tot aan de inplanting van de voorhuid	0.	1.	8.
Omtrek	0.	0.	8.
Lengte van de zaadballen	0.	0.	8.
Breedte	0.	0.	6.

Dikte

	voeten,	duimen,	lynen.
Dikte	o.	o.	4½.
Breedte van den opperbal	o.	o.	3.
Dikte	o.	o.	1.
Lengte van de afvoerende vaten	o.	4.	4.
Middellyn in het grootst gedeelte hunner uitgestrektheid	o.	o.	o½.
Groote omtrek van de pisblaas	o.	6.	2.
Kleine omtrek	o.	4.	11.
Omtrek van de pisbuis	o.	o.	7.
Lengte van de zaadblaasjes	o.	1.	6.
Breedte	o.	o.	3½.
Dikte	o.	o.	3.
Lengte der voorstanders	o.	o.	6.
Breedte	o.	o.	5.
Dikte	o.	o.	2.

De oogputten van den talapoin zyn grooter dan die van den malbrouck; de smoel is korter, en de opening der neusgaten is hooger geplaatst; zo dat zy gedeeltelyk tusschen de oogputten is, tennaastenby als by den mensch, de gibbon, enz.

Daar zyn twaalf wervelbeenderen in den rug, en twaalf ribben aan elke zyde, zeven waare en vyf valsche; het borstbeen bestaat uit zes beenderen; de eerste ribben geleden zig met het middenst gedeelte van het eerste been; de geleeding der tweede ribben is tusschen het eerst en tweede been des borstbeens; die der derde ribben tusschen het tweede en derde been, en dus vervolgens tot aan de zesde en zevende ribben, die zig tusschen het vyfde en zesde been des borstbeens geleden.

De valsche wervelbeenderen van den staart zyn vyf-en-twintig in getal.

Daar waren slegts tien beenderen in de voorhand, het eerste der overtollige beenderen ontbrak daarin: de voorvoet bestondt uit agt beenderen.

D E D O U C (*).

De douc (*Pl. XLI*), is de laatste in de klasse der dieren, welken wy aapen, baviaanen en guenons genaamd hebben; zonder dat hy naauwkeurig tot een dezer drie geslagten behoore, deelt hy in alle drie. Hy zweemt naar de guenons in zyn langen staart; naar de baviaanen in zyne groote gestalte, en naar de aapen in zyn plat gelaat; daarenboven heeft hy een byzonder kenmerk, waardoor hy eene schaduwing schynt te maaken tusschen de guenons en de sapajous: deze twee gezinnen van dieren verschillen hierin van malkanderen, dat de guenons naakte billen hebben, terwyl die by alle de sapajous met hair bedekt zyn: de douc is de eenigste der guenons die hair op de billen heeft gelyk de sapajous; ook gelykt hy hun in de platheid van den snuit; maar in alles nadert hy oneindig meer tot de guenons dan tot de sapajous, waarvan hy hierin verschilt, dat hy den staart niet *vattende* heeft, of denzelfen als hand gebruikt, en ook in verscheiden andere wezendlyke karakters: daarenboven de tusschenruimte, die deze twee gezinnen van elkanderen scheidt, is oneindig, dewyl de douc en alle de guenons tot de oude wereld behooren, terwyl alle de sapajous niet dan in de nieuwe gevonden worden; ook zoude men met eenige reden kunnen zeggen, dat de douc, een langen staart hebbende, gelyk de guenons, en geene eeltagtigheid op de billen hebbende gelyk als zy, de schaduwing maakt tusschen de orangs-outangs en de guenons, gelyk de gibbon dezelve in een ander opzigt maakt, als hebbende geen staart gelyk de orangs-outangs, maar hebbende eeltagtigheden op de billen gelyk de guenons. Onafhangelijk van deze algemeene overeenkomsten, heeft de douc byzondere kenmerken, waardoor hy zeer opmerkelyk, en van alle andere aapen, baviaanen, guenons, of sapajous, zelfs met den eersten opslag des oogs, ligt te onderscheiden is; zyne vagt, die eene verscheidenheid van alle kleuren vertoont, schynt de twyfeling der Natuur aan te duiden, en terzelfder tyd de soort op eene blykbaare wyze uit te drukken. Hy heeft om zyn hals een band van eene bruine purper-kleur; om de wangen een witten baard; zyne lippen en de omtrek zyner oogen zyn zwart; het gelaat en de ooren zyn rood, het bovenst van het hoofd en het lighaam is graauw; de borst en de buik geel; de beenen beneden wit, van boven zwart; de staart, wit met een breede streep van dezelfde kleur op de lendenen; de voeten zwart met verscheiden andere schaduwingen van kleur (*a*). Het komt my voor dat dit dier, 't

(*) *Douc*. Naam van dit dier in Cochinchina, welken wy hebben aangenomen. Deze naam, welken wy niet wisten, is ons opgegeeven, door den Hr. POIVRE, die ons het dier zelf ook gezonden heeft. *Sifac* op Madagaskar.

Cercopithecus cinereus genis longis pilis ex albo flavicantibus oliviflorisque ex castaneis puraurascentis. Le grand singe de Cochinchine, BRASSON. *Regn. anim.* pag. 205.

(*a*) Zie hier agter de beschryving van den douc.

welk men ons verzekerd heeft van Cochinchina te komen, ook op Madagaskar gevonden wordt, en dat het dat zelfde dier is, 't welk FLACCOURT onder den naam van sifac aanwyft in de volgende bewoordingen; „ daar is „ op Madagaskar, zegt hy, eene andere soort van kleine witte guenon, „ die een taankleurige kaproen draagt, en die zig den meesten tyd op zyn „ agterste beenen over eind houdt; hy heeft een witten staart entweetaan- „ kleurige vlakken in de zyden; hy is grooter dan de *vari* (mococo) maar „ kleiner dan de *varicosi* (vari). Deze soort wordt sifac genaamd; zy leven „ van boonen; daar zyn 'er veelen by Andrivoure, Dambourlomb, en Ra- „ nafoulchy” (b). De kaproen, of taankleurige halsband, de witte staart, de vlakken in de zyden, zyn karakters die vry duidelyk te kennen geeven, dat deze sifac van Madagaskar van dezelfde soort is als de douc van Cochinchina.

De Reisbeschryvers verzekeren, dat de groote aapen der zuidlyke deelen van Asia, bezoards voortbrengen, welken men in hunne maag vindt, en welker hoedanigheid die van de bezoards der geiten en gazelles overtreft; deze groote aapen der zuidlyke deelen van Indië zyn de ouanderou en de douc; wy denken derhalven, dat het tot deze soorten is, dat men de voortbrenging der bezoards betrekken moet: men wil dat deze aap-bezoards altyd eene ronde gedaante hebben, daar de andere bezoards van verschillende figuren zyn (c).

Onderscheidende kenmerken van deze soort.

De douc heeft geene eeltagtigheden op de billen; die deelen zyn by hem allerwegen met hair gedekt: zyn staart, schoon lang, is niet zo lang als zyn kop en lighaam te zamen genomen; zyn gelaat is rood en met zagt donshair bedekt; de ooren zyn naakt en van dezelfde kleur als het gelaat; de lippen bruin, gelyk ook de omtrek der oogen: de kleuren van het hair zyn zeer levendig en zeer verscheiden; hy heeft een hoofd- en hals-band van een bruin purper; hy heeft wit op het voorhoofd, op het hoofd, op het lighaam, de armen, de beenen, enz. hy draagt eene soort van baard van geelagtig wit; de staart is wit, gelyk ook het onderste der lendenen: hy gaat zo wel op twee beenen als op vier; hy heeft drie en een half of vier voet hoogte, wanneer hy regtop staat: ik weet niet of de wyfjes van deze soort haare geregelde vloeiingen hebben.

(b) *Voyage de FLACCOURT, pag. 153.*

(c) Dewyl de aapen zo wel als de geiten de knoppen van zekere boomtjes eeten, zo worden daarvan in hunnen buik bezoard-steenen geformeerd; men vindt dezelve dikwils in hunne uitverpzelen, welken de vrees van geslagen te zullen worden, hen onder het loopen doet werpen; deze bezoard-steenen zyn de duurste en de meest geachte van allen, die in de Indiën gevonden worden; zy zyn ook ronder dan de andere, en hebben veel meer kracht in het gebruik, dat men daarvan maakt: men heeft somtyds ondervonden, dat een grein van deze zo veel uitwerking deedt als twee greinen van die, welke van de geiten worden voortgebragt. *Description Historique de Macacar, pag. 51. Nota.* Wanneer men deze plaats met die van KNOX, welke wy in het artykel van den ouanderou hebben bygebragt, vergelykt, schynt het, dat het de ouanderous zyn, die van boomknoppen leven, en dat het bygevolg ook die zyn, welke meest de bezoards voortbrengen.

BESCHRYVING VAN DEN DOUC.

De douc (*Pl. XLI*), is van de grootte van den magot en den papion. Schoon van het individu, dat tot onderwerp voor deze beschryving dient, niets overig is als het opgezet vel, en de beenderen der kaakbeenderen en voeten, zo schynt het my egter toe dat de douc een korter smoel heeft dan de magot; de vier pooten, en de agterste voeten tennaastenby even lang, maar de voorste voeten hebben veel meer lengte; schoon de duim zeer klein is, strekt zig egter zyn eind niet uit tot aan het eind der nahand; daar zyn geene eelagtigheden op de billen; de nagels zyn een weinig gekromd en tot een gootje gevouwen, behalven die van den duim der agterste voeten, die byna plat is; derzelve kleur is zwartagtig even als die van de voetzoolen, die der lippen en den omtrek der ooggen; het overige van het aangezigt is rosagtig met een klein ros dons; de ooren zyn klein, kaal, rosagtig even als het aangezigt; derzelve maakzel en kleur schynen veranderd te zyn door het droogen.

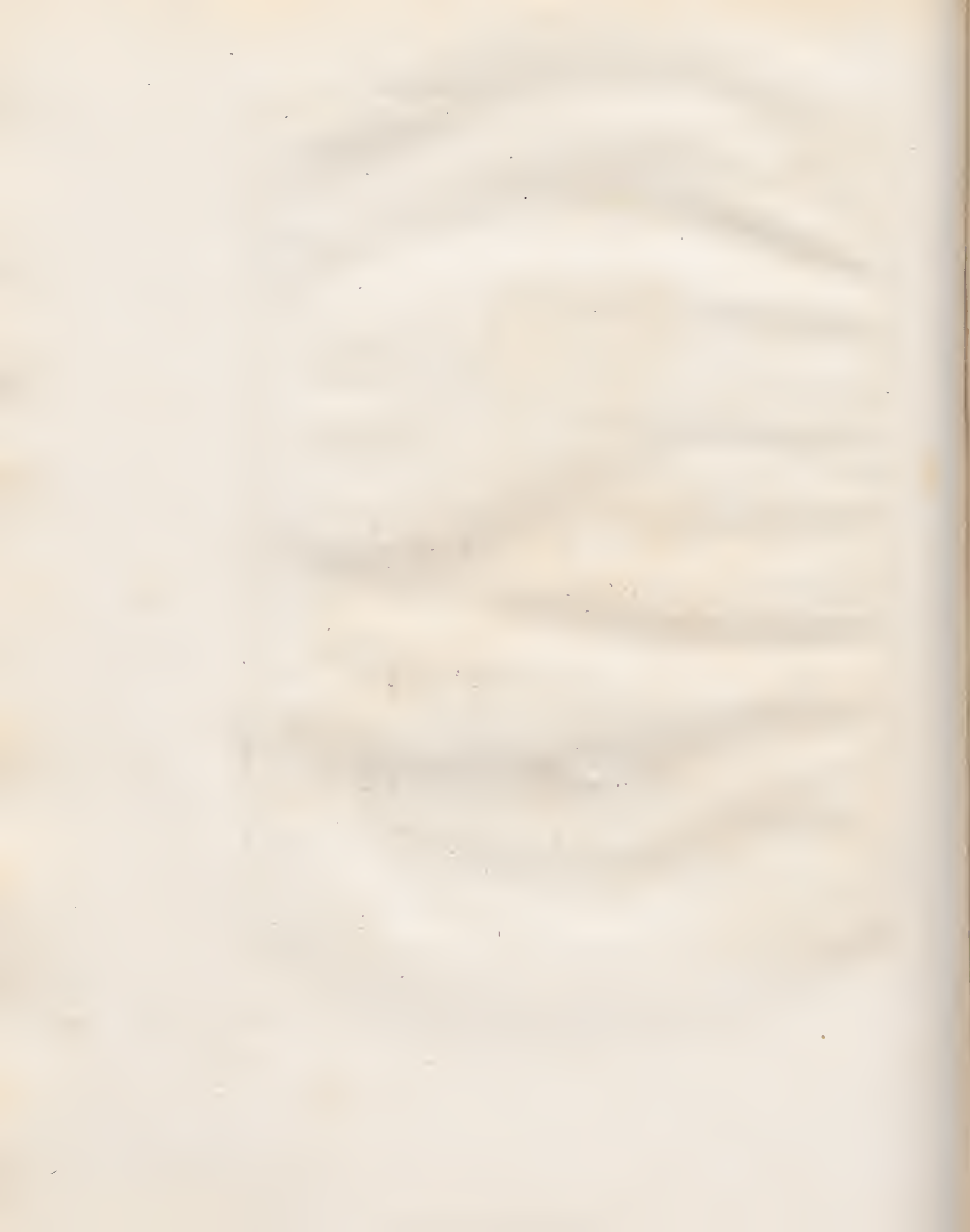
De kleuren van het hair van den douc maaken hem zeer aanmerkelyk door haare levendigheid en schikking; deze is zo buitengemeen dat dit dier klederen aan schynt te hebben van verschillende kleuren, op het voorhoofd, den kop, op het lighaam, op de schaamdeelen, den bovenarm, den voorarm, de dye, en de pooten; de slaapen, de wangen, en het onderst kaakbeen hebben lang hair van eene witagtige kleur, met geelagtig gemengd; daar is beneden aan het voorhoofd een smalle band, die zig aan wederzyde tot aan het oor uitstrekt, en die gevormd wordt door hairen van eene kastanje kleur van donker ros; die hairen zyn langer by de ooren dan op het midden van het voorhoofd; daar is ook onder en aan de zyden van den hals een kraag van dezelfde kleur; het bovenst van het voorhoofd en het bovenst gedeelte der bovenarmen zyn zwart; het bovenst, het agterst, en de zyden van den kop, het onderst gedeelte der bovenarmen, de rug, de borst, de buik, en de zyden van het lighaam, hebben kleuren die weinig verschillen van die van de petit-gris; elk hair is van eene witagtige graauwe kleur naar den wortel, en dan volgen 'er zwartagtige en groenagtige graauwe of geelagtige kleuren, tot vier of vyf maalen op elkanderen, in het overige van hunne uitgestrektheid; het geelagtige vertoont zig duidelyker op de borst en op den buik dan op den kop, de armen, en den rug. De voorarm en het bovenst van de nahand zyn van eene witagtige kleur, met geelagtig getint; de staart is witagtig; daar is eene driehoekige ruimte van dezelfde kleur aan het begin van den staart en boven denzelfen geplaatst, zy strekt zig uit langs de bilnaad en vertoont zig op de schaamstreek en op een gedeelte van den binnenkant der dyen; daar zyn kleuren van de petit-gris onder de dyen, en hairen van eene donker roffe kas-

De Sere. del.

C. F. Fritsch, sc.

DOUC.

tanjenkleur op den rand der witte vlak; het overige van elke dye is zwart, en deze kleur maakt een gordel boven de schaamstreek; eindelyk zyn de eigenlyke beenen en het bovenste van de nahand van eene donker roffe kastanjenkleur, even als de kraag en de band van het voorhoofd; de vingeren van de voorste voeten hebben zwart hair; dat van de vingeren der agterste voeten is uitgevallen, daar zyn flegts eenige enkele hairtjes van overig, die zwart zyn. De staart van dezen douc is één voet zeven en een halven duim lang, hy is niet zo lang als het lighaam.

B E S C H R Y V I N G

VAN DAT GEDEELTE VAN HET KABINET,

DAT BETREKKING HEEFT TOT DE NATUURLYKE HISTORIE
VAN DE GUENONS (*).

No. MCCCIX. *Een macaque.*

Dit dier is in wyngceest, het verschilt niet van dat, het welk tot onderwerp voor de beschryving van den macaque gediend heeft.

No. MCCCX. *Het geraamte van een macaque.*

Dit geraamte heeft tot onderwerp gediend voor de beschryving en de afmetingen van de beenderen van den macaque.

No. MCCCXI. *Het tongbeen van een macaque.*

Daar zyn vyf stukken aan dat been als aan dat van den mensch; een grondstuk, twee groote en twee kleine hoornen; het grondstuk gelykt naar dat van het tongbeen van den magot; de kleine hoornen hebben omtrent twee derde van de lengte der groote en leggen boven dezelve.

No. MCCCXII. *Het been uit de roede van een macaque.*

Dit been heeft byna zeven lynen lengte, het is een weinig krom; voor het overige gelykt het naar dat van den kleinen papion.

No. MCCCXIII. *Het been uit de roede van het dier, dat de aigrette genaamd is.*

Dit been is zeer dun, het schynt niet geheel gevormd te zyn, om dat het dier, waaruit het genomen is, te jong was.

No. MCCCXIV. *Het geraamte van een patas met den zwarten band.*

De beschryving en afmetingen van dat geraamte maaken een gedeelte van de beschryving van den patas met den zwarten band; daar is een kleine overtallige tand, aan den buitenkant van de tweede der onderste baktanden geplaatst.

No. MCCCXV. *Het tongbeen van een patas met den zwarten band.*

Dit been bestaat uit vyf stukken, even als dat van den macaque; maar het verschilt van het zelve voornaamlyk door de kleine hoornen, die naauwlyks merkbaar zyn.

No. MCCCXVI. *Een vel van een malbrouck.*

Dit vel is opgevuld, het gelykt in grootte en kleuren van het hair naar het vel van den malbrouck, dat tot onderwerp gediend heeft voor de beschryving van dat dier.

No. MCCCXVII. *Het geraamte van een malbrouck.*

De beschryving en de afmetingen van dat geraamte maaken een gedeelte van de beschryving van den malbrouck.

(*) Het is om my naar de benaamingen door den Hr. DE BUFFON gegeven, te schikken, dat ik hier de *cebes* van ARISTOTELES met den naam van *guenons* benoeme, welken men in het algemeen aan de wyfjes-aapen geeft.

No. MCCCXVIII. *Het geraamte van het dier, dat chineefche-muts genaamd is.*

Dit is het geraamte dat tot onderwerp gediend heeft voor de beschryving en afmetingen van de beenderen van dat dier.

No. MCCCXIX. *Het tongbeen van het dier chineefche-muts genaamd.*

Dit been bestaat uit vyf stukken, even als dat van den mensch; het verschilt van dat van den macaque daarin dat de kleine hoornen naar evenredigheid korter zyn, met betrekking tot de lengte van de groote hoornen.

No. MCCCXX. *Het been uit de roede van het dier chineefche-muts genaamd.*

Dit been heeft zes en eene halve lynen lengte en omtrent eene lyn middelyns in het grootste gedeelte zyner uitgestrektheid; een zyner einden is plat en breeder dan het overige van het been.

No. MCCCXXI. *Een mangabey.*

Dit dier is in wyngest bewaard, het gelykt naar het individu, dat tot onderwerp gediend heeft voor de beschryving van den mangabey.

No. MCCCXXII. *Het tongbeen van een mangabey.*

Het bestaat uit vyf stukken, even als het tongbeen van den macaque en de chineefche-muts; maar deszelfs kleine hoornen zyn nog meer gekromd dan die van de chineefche-muts, in vergelyking van de lengte der groote hoornen.

No. MCCCXXIII. *Het been uit de roede van een mangabey.*

Dit been is rolrond en een weinig gekromd, het heeft vyf lynen lengte.

No. MCCCXXIV. *Het vel van een mone.*

Dit dier is in wyngest, het verschilt niet van het individu, dat tot onderwerp voor de beschryving van de mone gediend heeft.

No. MCCCXXV. *Het geraamte van een mone.*

De agterste tanden vertoonen zig niet in dat geraamte; het borstbeen is mismaakt ter plaatse van de geleeding van het eerst been met het tweede; daar zyn twee ribben, die zig tusschen die twee beenderen geleeden in plaats van een, gelyk by de andere dieren; deze byzonderheid, by de mismaaktheid van het borstbeen gevoegd, kan doen vermoeden dat 'er te dier plaatse een been vergroeid is geweest, en des te meer om dat 'er maar vyf zyn in het borstbeen van het geraamte van het welk ik spreek; het is dat, het welk tot onderwerp gediend heeft voor de beschryving en de afmetingen der beenderen van de mone.

No. MCCCXXVI. *Het been uit de roede van een mone.*

Dit been is tenaastenby van dezelfde grootte en van het zelfde maakzel als dat van den macaque.

No. MCCCXXVII. *Het vel van een callitriche.*

Dit vel is opgezet; de kleuren van het hair gelyken naar die van het individu, dat tot onderwerp gediend heeft voor de beschryving van de callitriche.

No. MCCCXXVIII. *Het tongbeen van een callitriche.*

Dit tongbeen verschilt van dat van den patas met den zwarten band, voornaamlyk daarin dat het onderst gedeelte van het grondstuk doorboord is.

No. MCCCXXIX. *Het been uit de roede van een callitriche.*

De lengte van dat been is zes lynen, het is een weinig krom; zynvoorft eind is puntig.

No. MCCCXXX. *Een talapoin.*

Dit dier is in wyngest; het verschilt niet van het individu dat tot onderwerp voor de beschryving van den talapoin gediend heeft.

No. MCCCXXXI. *Het geraamte van een talapoin.*

Dit is het geraamte dat tot onderwerp gediend heeft voor de beschryving en afmetingen van de beenderen van den talapoin.

No. MCCCXXXII. *Het tongbeen van een talapoin.*

Dit been bestaat uit vyf stukken, het gelykt meer naar dat van den mangabey dan naar eenig van de geene van welke ik reeds melding gemaakt heb, door het maakzel van elk dezer stukken.

No. MCCCXXXIII. *Het been uit de roede van een talapoin.*

De lengte van dat been is slegts van vier en eene halve lynen; het is een weinig krom en byna rolrond, gelyk die van den papion, den macaque, den mangabey, en de mone.

No. MCCCXXXIV. *Een vrugt van eene guenon.*

Als men deze vrugt met den eersten opslag van het oog beschouwt, zonder in een byzonderer onderzoek te treden, zou men het voor eene menschyke vrugt kunnen aanzien; zy heeft geen hair; derzelve aangezigt heeft veel overeenkomst met het aangezigt van een mensch, om dat de kaakbeenderen van de vrugt, van welke wy spreken, korter zyn, en de smoel gevolglyk minder langwerpig dan by den volwassen aap (a); dus is de voornaamste oorzaak van de lelykheid van den aap by deze vrugt niet ontwikkeld; maar als men derzelve verschillende deelen van naby waarneemt, is het gemaklyk te bespeuren dat het een aap is, om dat zy geene kin heeft en om dat het kuiltje in het midden van de bovenlip ontbreekt. Het middenshot der neusgaten is smal, dit kenmerk bewyft dat deze vrugt van eene guenon komt, hebbende zy eenen zeer langen staart; de oogen zyn gesloten, de ooren maaken reeds een klein puntje aan het bovenst en agterst gedeelte van hunnen omtrek; zy zyn zeer dun, zy hebben noch boordzel noch oorlel: de twee tepels en de eeltagtigheden op de billen zyn zichtbaar; men ziet dat het een wyfje is: maar het hoofdje des kittelaars is zeer klein, het tegendeel van het geen by de vrouwen in dien ouderdom plaats heeft. De nagels zyn tot een gootje gevouwen, die van den duim van de agterste voeten is breed en plat; die vrugt heeft drie duimen agt lynen lengte, van de kruin van den kop af tot aan het begin van den staart, welkers lengte drie duimen en drie lynen is.

No. MCCCXXXV. *De staart van eene guenon.*

Deze staart is ontleed geworden; daar zyn slegts de beenderen en de peezen der spieren overig, die aan de valsche wervelbeenderen van den staart, aan de beenderen van het bekken en aan de wervelbeenderen van de lendenen vast zyn.

(a) Ik zal op eene andere plaats waarneemingen opgeeven, welke ik gedaan heb omtrent de oorzaken, die de kaakbeenderen der volwassenen naar evenredigheid langer maaken dan die der kinderen, en die daardoor de trekken van het gelaat in verschillende ouderdommen doen veranderen.

DE SAPAJOUS (*) EN DE SAGOINS (**).

Wy gaan thans van de Oude tot de Nieuwe wereld over; alle de vierhandige dieren, waarvan wy tot hiertoe de beschryving gegeven, en welken wy onder de geslagtnaamen van aapen, baviaanen, en guenons, begreepen hebben, behooren by uitsluiting alleen tot de Oude wereld, en die, waarvan wy nog gewag moeten maaken, worden daarentegen niet dan in de Nieuwe gevonden. Wy onderscheiden dezelve eerst door twee geslagtnaamen, om dat men hen in twee klassen kan verdeelen; de eerste is die van de *sapajous*, en de tweede die der *sagoins*; de eene en andere hebben de voeten tennaastenby van het zelfde maakzel als die der aapen, der baviaanen, en der guenons; maar zy verschillen hierin van de aapen, dat zy staarten hebben; zy verschillen van de baviaanen en van de guenons, voor zo verre zy noch wangzakken, noch celtagtigheden op de billen hebben; en eindelyk zy verschillen van alle drie, dat is te zeggen, van de aapen, van de baviaanen, en van de guenons, hierin, dat deze allen een dun schutzel in de neus hebben, en dat hunne neusgaten, tennaastenby zo als die van de menschen, onder de neus open zyn; terwyl de *sapajous* en de *sagoins* dat schutzel der neusgaten zeer breed en zeer dik hebben, en de openingen der neusgaten by hen ter zyde, en niet onder de neus geplaatst zyn; dus zyn de *sapajous* en de *sagoins* niet slegts in de soort, maar zelfs in het geslacht verschillende van de aapen, de baviaanen, en de guenons.

Wanneer men deze dieren vervolgens met malkanderen vergelykt, vindt men dat zy ook in cenige algemeene kenmerken verschillen, want alle de *sapajous* hebben een *vattenden* of *grypenden* staart, dat is te zeggen, op zulk eene wyze gespierd, dat zy zig daarvan als van een vinger bedienen, om te vatten en te houden wat hun behaagt: deze staart, welken zy vouwen, uitstrekken, waarvan zy het einde naar hunnen wil oprollen of ontrollen, en die hun voornaamlyk dient om zig aan de takken der boomen vast te slijngeren, is doorgaands van onderen zonder hair, en niet een glad vel gedekt. De *sagoins* daarentegen, hebben alle, naar evenredigheid, een langer staart dan de *sapajous*, en dezelve is by hen tevens zeer ruig, slap, en regt, zodat zy zig daar op geenerhande manier van bedienen kunnen, noch om iets aan te vatten, noch om zig ergens aan vast te hegten; dit verschil is zo duidelyk en blykbaar, dat het alleen genoeg is om altyd een *sapajou* van een *sagoïn* te onderscheiden.

Wy kennen agt soorten, welken wy denken tot vyf te kunnen verminde-

(*) *Sapajou*. Woord, afgeleid van *Cayouassou*, de naam dezer dieren in Brazilië, die als *Sajouassou* wordt uitgesproken.

(**) *Sagoïn*, *Sagouïn*. Woord, afgeleid van *Cagui*, 't welk uitgesproken wordt als *Sagoïn*, en 't welk de naam dezer dieren is in hun geboorteland, Brazilië.

ren; de eerste is de *ouarine* of *gouariba* van Brazilië; deze *sapajou* is zo groot als een vos, en hy verschilt van dien, welken men in Cayenne *alouate* noemt, niet anders dan in de kleur. De *ouarine* heeft zwart hair, en de *alouate* rood; en dewyl zy malkanderen in alle andere opzigten gelyken, maak ik 'er hier maar éene soort van. De tweede is de *coaita*, die zwart is, gelyk de *ouarine*, maar die zo groot niet is, en waarvan de *exquima* ons voorkomt eene verscheidenheid te zyn. De derde is de *sajou* of *sapajou* eigenlyk gezegd, die klein van gestalte, en bruin van hair is, en welken men gemeenlyk kent, onder de benaaming van kapucyn-aap: daar is in deze soort eene verscheidenheid, welke wy de *gryze sajou* zullen noemen, en die van den *bruinen sajou* niet dan in deze verscheidenheid van hair verschilt. De vierde soort is de *sai*, welken de Reisbeschryvers den *huiler* (*pleureur*) genaamd hebben; hy is wat grooter dan de *sajou*, en heeft een breede snuit; wy kennen 'er twee van, die niet dan in de kleur van 't hair verschillen; de eerste is zwartagtig bruin, en de tweede witagtig ros. Eindelijk, de vyfde soort is de *saimiri*, welken men gemeenlyk de *dageraad-aap*, (*singe aurore*) of *oranje sapajou*, noemt; deze is de kleinste en bevalligste van de *sapajous*.

Wy kennen insgelyks zes soorten van *sagoins*: de eerste en de grootste van allen is de *saki*, wiens staart met zulk lang en dicht hair bedekt is, dat men hem den *aap met den vossen staart* genaamd heeft; daar schynt in deze soort eene verscheidenheid ten opzichte van de grootte te zyn; ik heb 'er twee gezien, die volwassen scheenen, waarvan de een bykans eens zo groot was als de ander. De tweede *sagoïn* is de *tamarin*; hy is gemeenlyk zwart met vier witte voeten, maar hy verschilt ten opzichte van kleur, want men vindt 'er bruine met geel gespikkeld. De derde is de *ouistiti*, die opmerkelijk is door de breede toupetten van hair rondom zyn gelaat, en door zyn geringden staart. De vierde is de *marikina*, die een grove hairbos, of maanen rondom den hals, en een vlok hair aan 't einde van den staart heeft, gelyk de leeuw, het geen hem ook den naam van *leeuwtje*, of *kleinen leeuw* heeft doen bekomen. De vyfde is de *pinche*, wiens gelaat schoon zwart van kleur is, met wit hair, 't welk van boven en van de zyden des hoofds, in de gedaante van lang en glad hair, nederdaalt. De zesde en de laatste is de *mico*, die de aartigste en bevalligste van allen is; die verzilverd blond hair, en een gelaat van zulk een levendig roode kleur als vermiljoen heeft. Wy zullen nu de beschryving van elk dezer *sapajous* en *sagoins* laten volgen, waarvan de meesten nog geen naam hadden, en niet alleen niet beschreeven, maar zelfs niet bekend waren.

DE OUARINE (*) EN DE ALOUATE (**).

De ouarine en de alouate zyn de grootste vierhandige dieren van de Nieuwe wereld; zy overtreffen verre de grootste guenons, en naderen de baviaanen in grootte; zy hebben een vattenden of grypenden staart, en zyn bygevolg van het gezin der sapajous, waarin zy een zeer onderscheiden rang hebben, niet slegts door hunne gestalte, maar ook door hunne stem, die een geluid maakt als een trommel, en welke men op een zeer grooten afstand hooren kan. „ MARCGRAVE verhaalt (a), dat de ouarines „ alle dagen des morgens en des avonds in de bosschen te zamen komen; „ dat een hunner eene verheven plaats neemt, en met de hand een teken „ maakt aan de anderen, om rondom hem te gaan nederzitten en hem aan te „ hooren; dat hy, zodra hy hen geplaatst ziet, eene aanspraak begint, „ met zulk eene harde en verhaaste stem, dat men zulks, van verre hoo- „ rende, denken zoude dat zy allen te gelyk schreeuwden; dat 'er evenwel „ slegts één het woord voert, en dat alle de anderen in het diepste stilzwy- „ gen luisteren, gedurende al den tyd dien de spreker bezig is; dat hy vervol- „ gens, zyne aanspraak eindigende, wederom met de hand een teken maakt aan „ de anderen, om te antwoorden, en dat zy op het eigen oogenblik allen be- „ ginnen te schreeuwen, tot dat hy hun, door een ander teken van de hand, „ belast te zwygen; dat zy daar aan terstond gehoorzaamen, en zig stilhou-

(*) *Ouarin*, *Ouarine*, naam van dit dier aan de Maragnon, welken wy hebben aangenomen.

Guenons, *Ouarines* geheten, zyn geheel zwart, en zo groot als groote honden; zy schreeuwen zo hard, dat men hen omtrent eene myl verre hooren kan. *Miff. du P. d'ABBEVILLE*, pag. 152.

Guariba Brasiliensibus. MARCGR. *Hist. Nat. Bras.* pag. 226. fig. *Nota*. Het woord *Ouarine*, *Ouarina*, komt waarschynlyk van *Guariba*, 't welk men moet uitspreken als *Gouariba*.

Cercopithecus niger, pedibus fuscis. *Le Sapajou noir*. BRISS. *Regn. Anim.* pag. 194.

Paniscus. LINN. *Syst. Nat. Edit. X.* pag. 26. *Nota*. De Hr. LINNÆUS heeft dit dier kwalijk aangeduid; hy verwart het met de *Coaita*; en zyne beschryving zo wel als zyne uitdrukking is te zamen gesteld, en is eene vermenging van die van BROWN, en van die van MARCGRAVE, waarvan de laatste den *Guariba*, en de eerste den *Coaita* beschreeven heeft.

(**) *Alouate*. De *Allouata* in Cayenne is slegts eene verscheidenheid van den ouarine; de laatstgemelde is zwart-bruin, en de eerste is rood-bruin van kleur; beiden maaken zy een vreeslyk geraas, en men heeft hen eveneens den bynaam van *huilers* gegeven. „ De geele aapen, „ zegt GUMILLA, welken men, in de landen van den Orenoque, *Arabata* noemt, maaken „ een onverdraagelyk geraas, en 't welk tevens zo akelig is, dat men 'er van yft." *Hist. de l'Orenoque*, par GUMILLA, pag. 8.

Cercopithecus barbatus, maximus, ferrugineus, stentorofus. *Alouata*, roode aap. BARRERE, *Hist. Nat. de la France Equin.* pag. 150.

Cercopithecus barbatus satarate spadiceus. *Le singe rouge de Cayenne*. BRISSON, *Regn. Anim.* pag. 206.

(a) MARCGRAVE, *Hist. Bras.* pag. 226.

„ den; dat vervolgens de eerste zyne aanspraak of zyn gezang, vervolgt,
 „ en dat zy niet van malkanderen scheiden, noch de vergadering afbreeken,
 „ dan na hem wederom oplettend aangehoord te hebben.” Deze byzonderheden, waarvan MARCGRAVE zegt verscheiden maalen ooggetuigen te zyn geweest, zouden wel wat vergroot, en met het wonderlyke opgefierd kunnen zyn; en alles steunt misschien op het vervaarlyk geraas, 't welk deze dieren maaken; zy hebben in de keel eene soort van beenagtige trommel, in welker holte het geluid van hunne stem vergroot en vermeerderd wordt, en door de weêrstuiting of echo, een gehuil formeert; ook heeft men deze sapajous, van alle anderen, door den naam van *huilers* onderscheiden. Wy hebben den ouarine niet gezien, maar wy hebben een opgezette alouate, en een gedroogd vrugtje van deze zelfde soort, waarin het werktuig van het groot geraas, dat is te zeggen het gemelde been van de keel, reeds zeer zichtbaar is (b). Volgens MARCGRAVE, heeft de ouarine een breed en vierkant aangezigt, zwarte en schitterende oogen, korte en geronde ooren, den staart naakt aan het einde, waarmede hy zig hegt en vastflingert, aan alles wat hy omvatten kan; het hair van het geheele lighaam is zwart, lang, glinsterende, en glad; nog langer hair onder de kin en op de keel formeert eene soort van ronden baard. Het hair van de handen, van de voeten, en van een gedeelte van den staart, is bruin. Het wyfje is van dezelfde kleur als het mannetje, en verschilt 'er niet van dan in de meerder grootte van den voet. De wyfjes draagen haare jongen op den rug, en springen met dezen last van den eenen tak op den anderen, ja zelfs van boom tot boom; de jongen omhelzen met de armen en handen het lighaam hunner moeder in het smalste gedeelte, en houden zig daar vast aan gehegt, terwyl zy haare bewegingen maakt. Voor het overige zyn deze dieren woest en kwaadaartig; men kan hen niet huislyk maaken, en zelfs niet temmen; zy byten wreed, en schoon zy niet onder de vleeschvreetende en verslindende dieren behooren, boezemen zy egter vrees in, zo wel door hunne vervaarelyke stem, als door hun voorkomen van onbeschaamdheid: dewyl zy niet dan van vrugten, moeskruiden, graanen, en eenige gekorvenen, leeven, zo is hun vleesch niet kwaad om te eeten (c). „ De ja-

(b) Deze aap, alouate, is een wild dier, rood-bruin van kleur en zeer groot, die een vervaarelyk geraas, gelyk aan een geratel, maakt, het welk men zeer verre hooren kan; dit geschiedt door middel van het tongbeen, dat van een zonderling maakzel is. BARRERE, *Essay de l'Hist. Nat. de la France Equin.* pag. 150. — Op het eiland Grande, of het eiland van Saint George, onder den keerkring, twee mylen van het vaste land van Amerika, zyn aapen, zo groot als kalven, die zulk een vreemd geluid maaken, dat zy, die daar niet aan gewend zyn, denken, dat de bergen instorten... zy zyn zeer woest. *Voyage de LE GENTIL. Tom. I. pag. 15.*

(c) De aapen zyn voor de Indiaanen langs de rivier der Amazoonen, en het meest gebruikte wild, en dat best van hunnen smaak is... Daar zyn 'er die de grootte hebben van een windhond. *Voyage sur la riviere des Amazones. par Mr. DE LA CONDAMINE, pag. 164.* — Cayenne is het land der aapen; zodra men eens zyn tegenzin, om dezelve te eeten, overwonnen heeft, vindt men hun vleesch goed: het zelve is blank, en schoon doorgaands weinig met vet beladen, malsch en goed van smaak. De kop maakt eene goede soup, en men discht die als gekookte kapoen, &c. *Voyage de DESMARCHAIS, Tom. III. pag. 311. en 338.* — Daar zyn in Cayenne guenous zo groot als groote honden, van kleur als

„ gers, zegt OEXMELIN, bragten des avonds aapen, welken zy in de landen
 „ van Kaap Gracias-a-Dio gedood hadden; men liet een gedeelte dezer
 „ aapen braaden, en een ander gedeelte kooken, het welk ons zeer goed
 „ voorkwam. Het vleesch ziet 'er uit als haazen-vleesch, maar het heeft
 „ niet denzelfden smaak; het is wat zoetagtig, en men moet 'er daarom
 „ veel zout by doen, wanneer men het braadt. Het vet is geel, gelyk dat
 „ van een kapoen, en zelfs nog hooger van kleur, en het is zeer goed van
 „ smaak. Wy moesten ons al den tyd, dien wy hier waren, met dit vleesch
 „ vergenoegen, om dat wy niets anders hadden; dus bragten de jaagers
 „ dagelyks zo veel mede als wy noodig hadden. Ik was nieuwsgierig om
 „ deze jagt ook eens by te wonen, en stond verwonderd over de natuurly-
 „ ke schranderheid, welke deze dieren hebben om byzonderlyk die geenen
 „ te kennen, die hen bekrygen, en om, terwyl zy aangetaft worden, de
 „ bekwaamste middelen te zoeken om zig te verweeren, en malkanderen
 „ by te springen. Zodra wy hen naderden, voegden zy zig allen te zamen,
 „ begonden te schreeuwen, en een vervaarelyk geraas te maaken, en ons
 „ met dorre takken te werpen, welken zy van de boomen rukten; daar wa-
 „ ren 'er zelfs die zig van hunne grove uitwerpzels ontlafsteden in hunne
 „ hand of poot, en ons dezelve naar 't hoofd wierpen; ook heb ik opge-
 „ merkt, dat zy malkanderen nooit verlaaten, en dat zy van boom tot boom
 „ springen, zo vaardig en gezwind dat 'er het gezigt door verbystert; ik
 „ zag ook, dat zy zig hals over kop van den eenen tak op den anderen ne-
 „ derwaards wierpen, zonder dat 'er ooit een op den grond viel, want voor
 „ dat zy beneden konden zyn, haakten zy zig vast, 't zy met hunne pooten
 „ of met hunnen staart, het geen maakt dat men hen, schoon men hen met
 „ een wiffen snaphaanschoot getroffen hebbe, zo men hen niet geheel dood
 „ schiet, bezwaarelyk bekomen kan; want al zyn zy zwaar, en zelfs dood-
 „ lyk gekwetst, blyven zy egter altyd op de boomen vastgehegt, zy ster-
 „ ven daar, en vallen 'er niet dan by stukken af. Ik heb 'er gezien die
 „ al vier dagen dood geweest waren, en die nog even vast aan de boomen
 „ hingen, zo dat men dikwils vyftien of zestien schooten moest doen om 'er
 „ ten hoogsten drie of vier te hebben: maar het geen my nog zonderlinger
 „ voorkomt, is, dat men op het oogenblik, als een hunner gekwetst is, de
 „ anderen rondom hem ziet verzamelen, hunne vingers in de wonde stee-
 „ ken, en eveneens te werk gaan, als of zy dezelve wilden peilen; indien
 „ zy dan bemerken dat 'er veel bloed uitvloeit, houden zy dezelve toe,

eene roode koe; men noemt hen *hailers*, omdat zy, met troepen by malkander zynde, zo
 geweldig huilen, dat men hen voor een' troep varkens, die vegten, neemen zoude; zy zyn
 verschrikkelyk, en hebben een breeden bek, ik denk dat zy woedend stryden. Wanneer de
 wilden hen met pylen schieten, haalen zy dezelve met hunne handen uit de wond, gelyk een
 mensch zou doen; het vleesch dezer *hailers* is zeer goed om te eeten; het zweemt wel naar
 schaapenvleesch; tien personen hebben 'er genoeg aan; zy hebben van binnen een toethoorn
 in de keel, die hun geschreeuw vervaarelyk maakt. *Voyage de BINET, pag. 341. & 342.* —
 De Achaguas, wilden van de Orenoque maaken veel werks van geele aapen, welken zy arabata
 noemen, dewelke s'morgens en s'avonds een onverdraagelyk geraas maaken. *Histoire de l'O-
 renoque, par GUMILLA, pag. 8.*

„ terwyl anderen eenige bladeren aanbrengeu, welken zy kaauwen en behen-
 „ dig op de opening van de wonde leggen; ik kan zeggen dit alles ver-
 „ scheiden maalen, en met verwondering gezien te hebben. De wyfjes
 „ hebben nooit meer dan één jong, 't welk zy op dezelfde wyze draagen
 „ als de negerinnen haar kinderen. Dit jong, op den rug zyner moeder ge-
 „ plaatst, omvat haaren hals boven de schouderen, met de twee voorste
 „ pooten, terwyl het haar met de twee agterste om den middel vast houdt;
 „ wanneer zy het zelve wil laten zuigen, vat zy het tusschen haare poo-
 „ ten, en geeft het de borst, gelyk de vrouwen aan haare kinderen. . . .
 „ Daar is geen ander middel om een jong te bekomen, dan door de moeder
 „ te dooden, want zy verlaat het nooit; maar zo dra' de moeder dood is,
 „ valt het jong met haar, en men kan het dan vangen. Ingevalle deze die-
 „ ren zig in eenige verlegenheid bevinden, helpen zy malkanderen om van
 „ den eenen boom op den anderen te komen, of over eene rivier te geraa-
 „ ken, of in welke andere omstandigheden het weezen moge. . . . Men kan
 „ hen gemeenlyk meer dan eene groote myl verre hooren schreeuwen (d).”
 DAMPIER (e), bevestigt de meeste dezer byzonderheden; hy verzekert eg-
 ter dat deze dieren gemeenlyk twee jongen hebben, en dat de moeder,

(d) *Histoire des Aventuriers*, par OEXMELIN. Tom. II. pag. 251. enz.

(e) De aapen die in het land van de baay van Campeche gevonden worden, zyn de lelykste welken ik ooit gezien heb; zy zyn veel grooter dan een haas, en hebben staarten van byna twee en een half voet lengte; het onderst hanner staart is kaal, en het vel is hard en zwart, maar het bovenste gedeelte, gelyk ook het overige gedeelte des lighaams, is met een ruw, lang, zwart, en opstaand haar bedekt; zy trekken met benden van twintig of dertig tevens op, om in de bosschen te stroopen: zy springen van den eenen boom op den anderen; zo zy een mensch alleen vinden, maaken zy een voorkomen als of zy hem verscheuren wilden; ook heb ik, alleen zynde, niet op hen durven schieten, inzonderheid niet de eerste reize toen ik hen zag; daar was toen een groote troep byeen, die zig over myn hoofd van boom tot boom wierpen, terwyl zy gestadig met de tanden knarsten, en een vervaarelyk geraas maakten. Daar waren zelfs verscheiden, die met den mond en de oogen bedreigingen deden, en allerhande misselyke kuuren aanregteden; sommigen braken de dorre takken van de boomen af, en wierpen my dezelve naar 't hoofd; anderen wierpen my met hunne pis en drek; eindelyk was 'er een, grooter dan de anderen, die zig op een kleinen tak boven myn hoofd geplaatst hebben- de, regt op my aansprong, het geen my agteruit deedt wyken, maar hy hegrede zig met het einde van zyn staart aan den tak, en hy bleef daar als op een schopstoel heen en weder slingeren, en my door zyne grimassen bescpooten; eindelyk trok ik af, en zy volgden my tot aan onze hutten steeds met dezelfde dreigende gebaarden. Deze aapen maaken gebruik van hunnen staart even als van hunne pooten, en zy houden daar even vast mede. Wanneer wy twee of drie sterk waren, vlugteden zy voor ons; de wyfjes zyn wat belemmerd om de mannetjes na te springen, om dat zy haare jongen moeten medevoeren, want zy hebben 'er gemeenlyk twee; zy draagen 'er een onder den arm, en het ander, dat op haar rug zit, houdt zig met de voorste pooten om haaren hals vast. Deze aapen zyn de wildste van allen, die ik ooit in myn leven gezien heb, en 't was ons nooit mogelyk een tam te maaken, welke middelen wy ook gebruikten om ons doel te bereiken. Men kan dezelve niet gemaklyk bekomen na dat men hen geschooten heeft, omdat zy, indien zy zig met den staart of de pooten aan takken van boomen vasthegten, niet ter aarde vallen, zo lang zy eenige levensadem over hebben; na eenen ge- wond, en hem zomtyds een arm of been stuk geschooten te hebben, had ik meemaalē mede- liden met het arme beest, wanneer ik zag hoe naar hy my aankeek, en hoe hy het gekwet- ste deel naar den eenen of den anderen kant draaide; deze aapen komen zelden op de aarde; sommigen zeggen zelfs, dat zy 'er nooit op komen. DAMPIER, Tom. III. pag. 304.

een onder den arm, en het ander op den rug draagt. In het algemeen, brengen de sapajous, zelfs van de kleine foort, niet in grooten getale voort, en het is zeer waarschynelyk, dat deze, die de grootste van allen zyn, niet meer dan één of twee jongen tevens werpen.

Onderscheidende kenmerken van deze soorten.

De ouarine heeft opene neusgaten ter zyde, en niet onder aan de neus; het schutzel der neusgaten is zeer dik; hy heeft geene wangzakken, geene eeltagtigheden op de billen; deze deelen zyn met hair gedekt, gelyk het overige des lighaams; hy heeft een vattenden en zeer langen staart, en in de keel een groot holrond been; hy is van grootte als een windhond; het lange hair, dat hy onder den hals heeft, maakt eene foort van ronden baard; hy gaat gewoonlyk op vier pooten.

De alouate heeft dezelfde kenmerken als de ouarine, en schynt 'er niet van te verschillen dan voor zo verre hy geen merkelyken baard heeft, en dat zyn hair rood-bruin is, terwyl de ouarine het zwart heeft. Ik weet niet of de wyfjes in deze soorten haare geregelde ontlastingen hebben, maar uit de overëenkomst vermoede ik van neen, dewyl ik in 't algemeen heb waargenomen, dat het de aapen, de baviaanen, en guenons met naakte billen alleen zyn, die deze ontlastingen hebben.

BESCHRYVING VAN DEN ALOUATE.]]

De alouate, die tot onderwerp voor deze beschryving gediend heeft, was zeer klein en schein zeer jong; hy hadt slegts de lengte van vyf duimen en vier of vyf lynen van de kruin van den kop tot aan het begin van den staart, welkers lengte zeven duimen negen lynen was; hy hadt aan den onderkant eene palm, die zig de lengte van drie duimen van het eind van den staart uitstreckte; en die aanduidde dat het dier zig van dat deel bediende als van een vinger om aan te hangen en om verschillende dingen aan te vatten. Dat diertje was uit gedroogd en als hoorn geworden; men zag egter onderscheidenlyk dat de kop zeer dik was naar evenredigheid van de grootte van het overige van het lighaam; het hadt eenen langwerpigen smoel, groote oogen, den neus aan zyn begin uitsteekende, breed, en plat aan zyn eind; de openingen der neusgaten waren zeer verre van elkanderen verwyderd en aan de zyden van den neus geplaatst (*a*); de ooren waren groot; daar waren aan elken voet vyf vingeren, de nagels waren geelagtig en tot een gootje gevouwen.

De wangen en het eind van den smoel waren met hair bezet, dat reeds lang was; het voorhoofd, de kop, het lyf, de staart en de pooten waren met een rosagtig vaal hair bedekt; daar was slegts dons op de borst en buik.

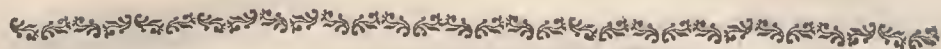
Schoon de verschillende deelen van het lighaam van dit dier mismaakt waren geworden door de verdrooging, zo heeft het my egter toegescheenen dat de keelknobbel naar evenredigheid dikker was dan by andere dieren, en dat dezelve zig uitstreckte tusschen de takken der kaakbeenderen. Deze bultagtigheid geopend hebbende, heb ik bevonden dat zy hol was en door eene plaat gevormd wierdt, die hard genoeg was om te doen gelooven dat dezelve in het volwassen dier tot been geworden zou zyn; ik heb niet getwyfeld of de bultagtigheid, welke ik by den jongen alouate, van welke ik spreek, zag, was een zeer duidelyk teken van den becnagtigen zak, die in de keel van den alouate is, en die zyne stem zeer sterk maakt.

Ik heb het vel van een alouate gezien, die één voet elf duimen en een halven lengte hadt, van het eind van den smoel tot aan het begin van den staart; daar was een gedeelte van de beenderen van den kop aan dat vel vast. De tanden waren zes-en-dertig in getal gelyk by de andere sapajous; de takken van het onderst kaakbeen hadden veel hoogte en breedte voornamlyk ter plaatse van derzelve omtrek, zy lieten tusschen beiden eene ledige ruimte, die groot genoeg was om den becnagtigen zak te bevatten, die

(*a*) Ik heb dit maakzel opgemerkt by alle de sapajous en sagoins, welke ik gezien heb; en ik heb waargenomen dat daarentegen de openingen der neusgaten zig onder den neus bevinden en slegts door een smal tusschenschoot gescheiden zyn by de andere dieren van het geslacht der apen; ik heb van dat kenmerk gebruik gemaakt in eene methodieke verdeling dier dieren.

die in de keel van den alouate is; deze uitgestrektheid van het onderst kaakbeen maakte den kop zeer dik, hy schein nog dikker dan hy wezendlyk was, door de lengte van het hair van de keel en van de zyden van den kop, dat omtrent anderhalven duim lang was; dat der zyden was by de drie duimen lang; het hair van den kop, van den bovenkant van den hals, dat der vier pooten, en dat van den staart was bruin met roffe en kastanjenkleurige tinten; het hair van het overige des lighaams, hadt eene roffe op verschillende plaatsen min of meer donkere kleur; het vel was op de borst en buik kaal geworden, daar waren egter eenige bruine haren op overig. Dit vel was van Cayenne gezonden; daar waren aan elken voet vyf vingeren; de nagels waren zwart en tot een gootje gevouwen; die van den duim der agterste voeten was breeder dan de andere.

DE COAITA (*) EN DE EXQUIMA (**).

De coaita (*Pl. XLII*), is na den ouarine en den alouate de grootste van de sapajous; ik heb hem levende gezien aan 't Hotel van den Hertog de Bouillon, alwaar hy door zyne gemeenzaamheid, en zelfs door zyne veelvuldige liefkozingen, de genegenheid won van allen die hem opasten; maar in weêrwil van alle zorg en goede behandeling, kon hy de koude van den winter van 1764 niet wederstaan; hy stierf tot spyt van zyn meester, die de goedheid hadt van hem aan my te zenden, om hem in des Konings Kabinet te plaatsen. Ik heb een anderen gezien by den Hr. Marquis de MONTMIRAIL; deze laatste was een mannetje, de voorige een wyfje, beiden waren zy even handelbaar en zeer tam. Deze sapajou uitteraart zagt en onderwerpelyk, verschilt derhalven veel van den ouarine en den alouate, die ontembaar en woest zyn; ook verschilt hy 'er in dezen opzigte van, dat hy niet gelyk als dezen een beenagtigen zak in de keel heeft: hy heeft gelyk als de ouarine, zwart hair, maar dat overeind staat; hy verschilt van denzelfen, gelyk als van alle andere sapajous, ook hierin, dat hy slegts vier vingers aan de handen heeft, en de duim hem ontbreekt: by dit kenmerk alleen, en door zyn vattenden staart, kan men hem ligt onderscheiden van de guenons, die allen een slappen staart, en die vyf vingers aan de handen hebben.

Het dier, het welk MARCGRAVE *exquima* noemt, is van eene soort, die zeer na grenst aan die van den *coaita*, en die daar zelfs alleenlyk eene verscheidenheid van is. Deze schryver komt my voor eene fout te begaan, wanneer hy zegt dat de *exquima* van Guinee en van Congo komt; de afbeelding welke hy 'er van geeft, is alleen genoeg om de dwaaling aan te toonen, want dit dier wordt daar verbeeld met een staart aan het einde omgeslingerd, een kenmerk, 't welk alleen aan de sapajous en niet aan de guenons

(*) *Coaita* of *Qoata*, naam van dit dier in Guiane, welken wy hebben aangenomen; *Chameck* in Peru. *Nota.* Het woord *Coaita* zou wel kunnen komen van *Caitaia*, den naam van een andere sapajou in de Braziliaansche taal, die als *faitaia* moet uitgesproken worden.

Cercopithecus major niger faciem humanam referens: Quoata. BARERE. *Hist. Nat. de la France Equin.* pag. 150.

Cercopithecus in pedibus anterioribus pollice carens, caudâ inferius versus apicem pilis destituta. Le Belzebuth. BRISSON. *Regn. Anim.* pag. 211.

Simia fusca major palmis tetradactylis, cauda prehensili, ad apicem subtus nuda. The four fingered monkie. BROWNS. *Hist. of Jamaic. Ch. V. Sect. 5.*

(**) *Cercopithecus barbatus Guineensis, in Congo vocatur Exquima.* MARCGR. *Hist. Nat. Brasil.* pag. 227. *Nota.* Ik denk dat het tot deze soort van *coaita* is, dat men de volgende plaats van den Vader d'ABBEVILLE betrekken moet; „ daar zyn, zegt hy, op het Eiland „ Maragnan andere guenons, die *cajou* (*sajou*) geheeten worden, en wel te meer om dat zy „ geheel zwart zyn; zy hebben een baard van een hand breed lengte, sommigen hebben dien „ zelfs van omtrent een half voet lang, en zy zyn zeer schoon en bevallig voor het oog.” *Mission au Maragnon.* pag. 252.

behoort, die allen een slappen staart hebben. Nu weeten wy met zekerheid, dat 'er in Guinee en in Congo niet dan guenons en geene sapajous zyn; by gevolg is de exquima van MARCGRAVE niet een guenon of cercopithecus van Guinee, maar een sapajou met een vattenden staart, die zonder twyfel van Brazil daar gebragt was. De naam van *exquima* of *quima*, met agterlating van het voorzettel, *ex*, en die als *quouima* moet uitgesproken worden, verwydert zig niet verre van *quoaïta*, en 't is dus, dat verscheiden schryvers den naam van *coaita* geschreeven hebben; alles loopt derhalven samen om te doen denken, dat deze *exquima* van MARCGRAVE, welken hy zegt een *guenon* of *cercopithecus* van Guinee te zyn, een *sapajou* van Brazil is, en dat hy alleenlyk eene verscheidenheid is van den *coaita*, waarnaar hy in geartheid, in grootte, in kleur, en in den vattenden staart gelykt; het eenigst opmerkelyk verschil is, dat de *exquima* witagtig hair aan den buik, en onder de kin een witten baard heeft, die de lengte heeft van twee vingers breed (a). Onze *coaitas* hadden noch dat witte hair noch dien baard; maar het geen my doet vermoeden, dat dit verschil slegts eene verscheidenheid in de soort zal weezen, is dat ik uit het getuigenis der Reisbeschryveren heb opgemerkt, dat 'er witte en zwarte *coaitas* zyn, de eenen zonder baard en de anderen met een baard, „ Daar zyn zegt DAM-
 „ RIER (b), in de strecken van de landengte van Amerika, groote troepen
 „ aapen, waarvan sommigen wit, en de meesten zwart zyn; eenigen heb-
 „ ben een baard, anderen hebben dien niet; zy zyn van eene middelmaa-
 „ tige gestalte... Deze dieren hebben eene menigte wormen in de inge-
 „ wanden (c);... Deze aapen zyn zeer klugtig, zy maakten duizend misse-
 „ lyke postuuren, terwyl wy de bosschen doortrokken; zy sprongen van
 „ den eenen tak op den anderen, met de jongen op den rug; zy maakten
 „ kwaadaartige gebaarden tegen ons, knarsten op de tanden, en zогten
 „ gelegenheid om op ons te pissen. Wanneer zy van den top van den eenen
 „ boom tot eenen anderen, die daar te verre afstaat om denzelven met één
 „ sprong te bereiken, willen overgaan, zo hegten zy zig door middel van
 „ de staarten aan malkanderen vast, maaken eene soort van keten, en slij-
 „ geren dan als met een schopstoel, tot dat de laatste of onderste, den tak
 „ van den naastby zynde boom vat, daar hy zig dan aan houdt, en alle
 „ de overigen na zig haalt.” Dit alles en zelfs de wormen in de ingewan-

(a) *Cercopithecus barbatus* Guineensis, in Congo vocatur *Exquima*, pilos habet fuscis, sed per totum dorsum quasi adustos, seu ferrugineos; fuscis autem punctulatim inspersus color albus, venter albicat, et mentum inferius; barbam quoque egregie albam habet, constantem capillis duos digitos longis, et amplius passis, quasi ordinatim pexa fuisse; quando hæc species irascitur, os ample diducendo & mandibulas celeriter movendo exagitat hominem; egregie saltant; varios fructus comedunt. MARCGR. *Hist. Nat. Brasl.* pag. 227. & 228. ubi vide figuram.

(b) *Voyage de DAMPIER*, Tom. IV. pag. 225.

(c) Deze dieren hebben eene menigte wormen in de ingewanden; ik haalde eens eene volle hand van dezelve uit het lighaam van een dien wy openden, en daar waren 'er onder die zeven of agt duimen lengte hadden. *Voyage de DAMPIER*, Tom. IV. pag. 225.

den, komt met onze coaitas overeen. De Hr. DAUBENTON (d), deze dieren ontledende, heeft daar eene groote menigte wormen in gevonden, waarvan sommigen tot twaalf en dertien duimen lengte hadden; wy kunnen derhalven niet zeer twyfelen of de exquima van MARCGRAVE, een sapajou zy van dezelfde foort, of ten minsten van eene foort aan die van den coaita zeer na grenzende.

Wy kunnen niet voorby hier aan te merken, dat, zo het dier door den Hr. LINNÆUS onder den naam van *diana* aangeduid (e), inderdaad, gelyk hy zegt, de exquima van MARCGRAVE is, hy in zyne beschryving het wezendlyk kenmerk heeft gemist, te weeten de *vattende staart*, het welk alleen besliffen moet of deze *diana* van de foort der *sapajous*, of van die der *guenons* zy, en of dezelve gevolglyk in de oude of nieuwe wereld gevonden worde. Behalven deze verscheidenheid, waarvan de kenmerken zeer zichtbaar zyn, zyn 'er andere minder duidelyke verscheidenheden in de foort van den coaita; die, welken de Hr. BRISSON beschreeven heeft, hadt witagtig hair op alle de onderste deelen des lighaams, daar die, welken wy gezien hebben, geheel zwart waren, en maar weinig hair op die onderste deelen hadden, alwaar men het vel zag dat zwart was gelyk als het hair. Van twee coaitas, waarvan de Hr. EDWARDS (f) spreekt, was de een zwart en de andere bruin; men hadt hun, zegt hy, den naam van *spinnekop-aap* gegeven, ter oorzaake van hunnen staart en van hunne ledemaaten, die zeer lang en zeer dun waren: deze dieren zyn inderdaad zeer rank van lighaam en van beenen, en zyn niet wel geëvenredigd.

Men vertoonde my een, voor eenige jaaren, onder den naam van *chameck*, welken men my zeide van de kusten van Peru te komen: ik liet 'er de maaten van-neemen, en eene beschryving van maaken (g); ik plaats de-

(d) Zie hier agter de binnenste deelen van den Coaita.

(e) *Diana, simia caudata barbata, fronte barbaque fastigiata.* LINNÆUS. *At. Stokh.* 1754. pag. 210. tab. 6.

Cercopithecus barbatus Guineensis Marcgavii habitat in Guinea, magnitudine felis majoris: nigra punctis albidis, dorsum postice ferrugineum, femora subtus helvola; Gula pecorusque alba frons pilis erectis albis fastigiatis, linea transversam formam lunæ crescentis; barba fastigiata nigra, subtus alba, in sidens tuberi Adiposo; linea alba, ab ano ad genua ab exteriori latere femorum ducta, ludihunda omnia deficit, pere grinos nuttando salutat; trata ore hiat, maxillasque exagitat, vocata respondet greek. LINNÆUS. *Syst. Nat. Ed. X.* pag. 26 & 27.

(f) EDWARDS, *Glanures.* pag. 212.

(g) Dit dier kwam van de kuit van Bancet in Peru; het was dertien maanden oud, en woog omtrent zes pond; het was zwart over het geheele lighaam; het aangezigt naakt met een gekorrelt vel, en van kleur als een mulater. Het hair was twee of drie duim lang en wat ruw; de ooren van dezelfde kleur als het aangezigt, en ook zonder hair, geleecken zeer naar die van den mensch. De staart één voet en tien duim lang, vyf duim in den omtrek aan de basis dik, en elf lynen aan het eind. Hy was rond, en van onderen en boven met hair bezet aan zyn oorsprong, en tot op eene lengte van dertien duimen, maar zonder hair van onderen, tot op eene lengte van negen duimen aan het eind, alwaar hy van onderen platagtig en in 't midden gevoord, doch van boven rond was; het dier gebruikt zyn staart om zig vast te hegten en te blyven hangen; ook bedient hy zig daarvan als van eene vyfde hand, om aan te vatten alles

zelve hier, op dat men haar moge vergelyken met die, welke de Hr. DAUBENTON van den coaita gemaakt heeft, en bemerken, dat, op eenige verscheidenheden na, deze *chameck* van Peru het zelfde dier is als de *coaita* van Guiane.

Deze sapajous zyn vernuftig en zeer behendig; zy trekken in gezelschap op; waarschouwen, helpen, beschermen malkander; de staart dient hun juist als een vyfde hand, zy schynen zelfs meer met den staart te verrigten als met de handen of de voeten (*h*); de Natuur schynt hun daar in eene vergoeding te hebben willen geeven voor den duim die hun ontbreekt. Men verzekert dat zy gaan visschen, en dat zy de visch door middel van hunnen langen staart vangen; dit komt ons niet ongelooflyk voor, want wy hebben een onzer coaitas insgelyks met zyn staart zien vatten en aanhaalen een eekhoorn, dien men hem voor gezelschap in zyn kamer gegeeven hadt; zy hebben de behendigheid om de schaalen der oesters te breeken, om dezelve te eeten (*i*); en het is zeker, dat zy zig met verscheidenen aan malkanderen vast hegten, 't zy om over een rivier te komen, 't zy om van den eenen boom op

wat hy wil na zig haalen. Het dier zelf was dertien duim lang van het eind van den snuit tot aan het begin van den staart; het hadt negen en een half duim omtreks agter de armen, en één voet en één duim op de punt van het borstbeen, dat zeer verheven is; negen en een half duim voor de agterste pooten; de bals hadt vyf en een half duim omtreks; daar waren slegts twee mammen, en die waren bykans onder de oxelen geplaatst; het hoofd hadt vyf duim in den omtrek aan de dikste plaats gemeeten, en twee duim onder de oogen; de neus was dertien lynen lang; de oogen waren zeer gelykende naar die van een kind; zy hadden van den eenen hoek tot den anderen negen lynen lengte; de regenboog was bruin, en van een kleinen geelagtigen kring omvangen; de oogappel was groot, en daar was van het eene oog tot het andere een afstand van agt lynen; het oor was één duim en zes lynen lang en tien lynen breed; de omtrek van den mond was dertien lynen; de armen waren zes duim drie lynen lang, en hadden drie duim in den omtrek; de voorarm zes duim lang en twee en een half duim in den omtrek; het overige van de hand hadt vyf duim lengte: de palm van de hand één duim drie lynen breedte; de handen hadden vier groote vingers met nagels gewapend, en een kleinen duim zonder nagel, die maar twee lynen lang was; de voorste vinger hadt twee duim en twee lynen lengte, de middelste vinger, twee en een half duim; de ringvinger twee duim vier lynen, en de pink twee duim; de nagels waren drie en een half of vier lynen lang; het been zes duim tot aan de knie, en vier duim agt lynen in omtrek op de dikste plaats; van de knie tot aan de hiel vyf duim vier lynen en drie duim omtreks, de voet hadt vyf en een half duim lengte, de voorste toon twee duim, de middelste twee duim twee lynen; de volgende twee duim, en de kleine toon één duim en negen lynen; de voet was twee duim en drie lynen breed.

(*h*) *This creature has no more than four fingers to each, of its fore paws, but the top of the tail is smooth underneath, and on this it depends for its chief actions, for the creature holds every thing by it, and sling it self with the greatest ease from every tree and post by its means.... It is a native of the main continent, and a part of the food of the Indians.* „ Dit sehepzel heeft slegts vier vingers aan elk zyner voorste pooten, maar de punt van den staart is van onderen zagt en buigzaam, en hier van bedient het zig in zyne voorste, naamste verrigtingen; want het sehepzel houdt zig door dit middel aan alles vast, en slingert zig met het grootste gemak van den eenen boom tot den anderen.... hy hoort in het zelfde land t'huis, en maakt een gedeelte van het voedzel der Indiaanen uit. RUSSEL *History of Jamaica. Chap. V. Sect. 5*

(*i*) Op het eiland Gorgonia, langs de kust van Peru, vernam ik aapen die, terwyl het laag water was, oesters kwamen inzamelen, en die dezelve op deze wyze openden; zy namen 'er eene, welke zy op een steen lagen, en zy klopten daar met een anderen steen op, tot dat zy de schaal gebroken hadden, waarna zy 'er de visch uitramen en opaten. *Voyage de DAMPIER, Tom. IV. pag. 288.*

den anderen te geraaken (*k*). Zy brengen gemeenlyk maar één of twee jongen voort, welken zy altyd op den rug draagen; zy eeten vifch, wormen en infekten; maar hun gewoon voedzel is vrugten: zy worden zeer vet in den tyd van den overvloed en de rypheid der vrugten, en men wil dat hun vleefch dan zeer goed is om te eeten (*l*).

Onderscheidende kenmerken van deze foorten.

De coaita heeft noch wangzakken noch eeltagtigheden op de billen; hy heeft een vattenden en zeer langen ftaart; de fchutting der neusgaten is zeer dik, en de neusgaten zyn ter zyden en niet onder aan den neus; hy heeft maar vier vingers aan de handen of voorfte voeten: zyn hair en vel zyn zwart; het gelaat naakt en taankleurig; de ooren ook naakt en even als die van den menfch gemaakt; hy is omtrent anderhalf voet lang; en de ftaart is langer dan het lighaam en de kop te zamen genomen; hy gaat op vier beenen.

De exquima is tennaafteby van dezelfde grootte als de coaita; hy heeft even als deze een vattenden ftaart; maar hy heeft geen zwart hair op het geheele lighaam: het verfchilt in kleuren; het is zwart en vaal op den rug; wit onder de keel en op den buik; en hy heeft een opmerkelyken baard; deze verfchillen zyn my egter niet genoegzaam voorgekomen, om 'er twee afzonderlyke foorten van te maaken; des te meer om dat 'er coaitas zyn, die niet geheel zwart vallen, en die een witagtig hair onder de keel en op den buik hebben. De wyfjes in deze beide foorten hebben geene geregelde vloeiingen.

(*k*) Naar Panama gaande, zag ik in Capira, dat een dezer Guenons van den eeren boom op den anderen fprong, die aan de overzyde van de rivier ftondt, het geen my ten hoogften verwonderde; zy fpringen inderdaad byna zo verre als zy willen, zy hegten zig ten dien einde met hunnen ftaart aan een tak of eenig ander lighaam vast, om zig een fterker fchok te geeven, en zig met grootere kragt, met hunne pooten voort te zetten en over te werpen naar de plaats die zy bedoelen; doch wanneer zy in eene nog verder afgelegene plaats willen zyn, welke zy op de gezegde wyze niet met éénen fprong bereiken kunnen, hebben zy nog eene aartige manier om zig te redden; te weeten zy hegten zig met de ftaarten aan malkanderen vast, en in hunne kragt, en dewyl de ketting nu zo veel langer is en de een door de kragten van den anderen geholpen en voortgetoten wordt, zo wordt de voorfte of onderfte nu zeer verre voortgeworpen en bereikt de bedoelde plaats, alwaar hy zig aan een tak of wat hy eerst vatten kan, vast houdt, vervolgens helpt hy alle de overigen, hen ondersteunende en na zig trekkende, tot dat zy allen behouden zyn aangekomen, zig, gelyk ik gezegd heb, al dien tyd aan malkanderens ftaarten vast houdende. *Hiftoire Naturelle des Indes, par JOSEPH D'ACOSTA, pag. 200.*

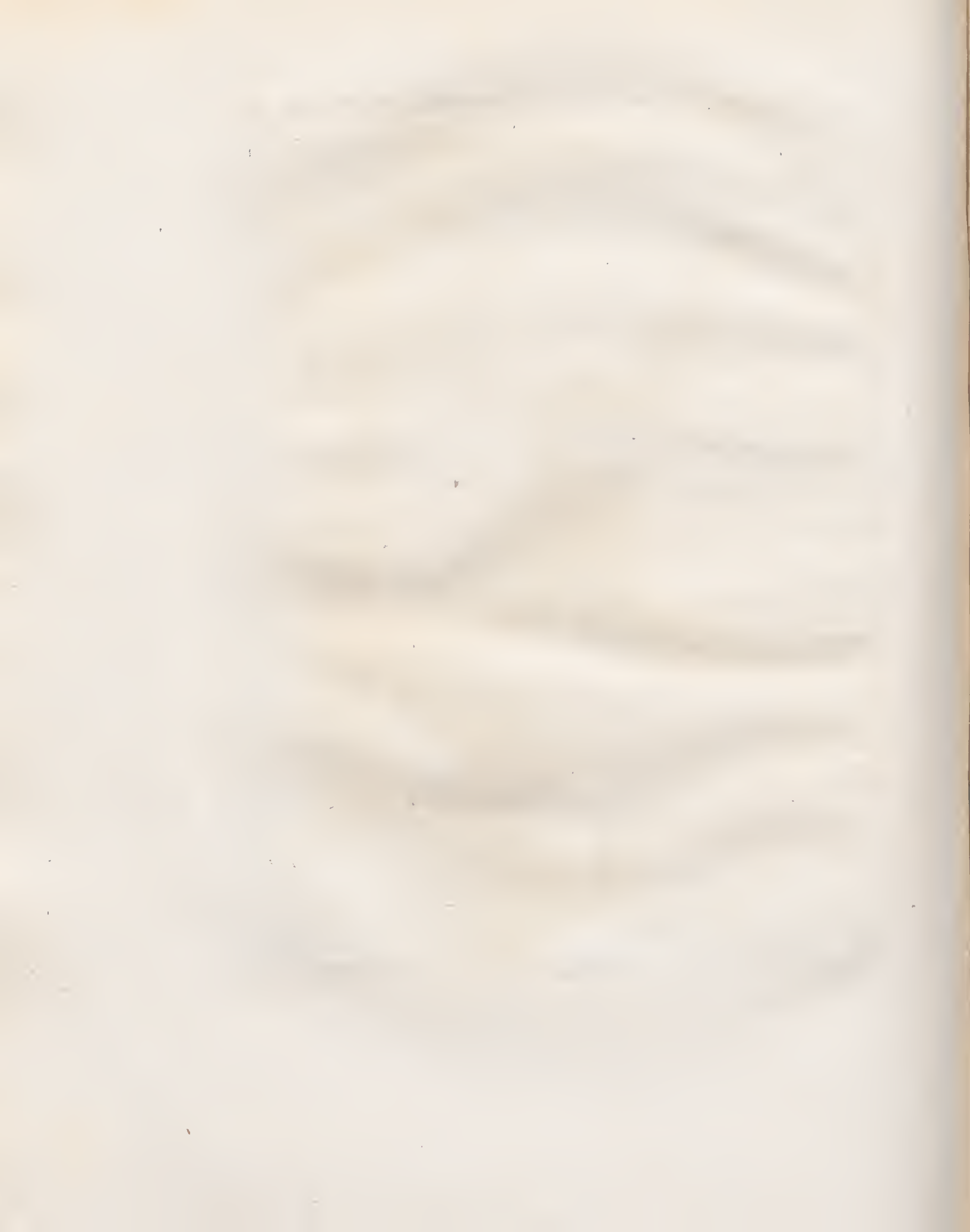
(*l*) Deze dieren zyn middelmatig van grootte, maar zeer vet in het gunftig jaargetyde, wanneer de vrugten ryp zyn: het vleefch is zeer lekker, en wy aten 'er veel van. *Voyage de DAMPIER, Tom. IV. pag. 225.*

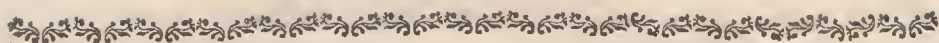

Desse, del.

LE COAITA.

C. F. Fritsch, sc.

BESCHRYVING VAN EEN COAITA.

De kop van den coaita (*Pl. XLII*) is klein en lang; hy heeft den smoel dik en langwerpig, het voorhoofd verheven, groote oogen, korte ooren, en een platten neus; deszelfs tusschenshot is zeer breed, en de neusgaten zyn open aan de zyden van den neus; de smoel, het neusbeen, de omtrek der oogen, de oogleden en de ooren hadden eene vleeschkleur, met roodagtige en zwartagtige tinten gemengd, en men zag op dezelve eenige zwarte en styve hairen als hair van een baard; daar waren geene hairtjes aan den rand der oogleden; het lighaam was kort, en, schoon het zeer mager was, scheen het egter gevuld geweest te zyn; want de holigheid van de borst was groot, de pooten waren lang, en de staart nog langer; op het lighaam omgebogen zynde, strekte dezelve zig veel verder uit dan de kop van het dier.

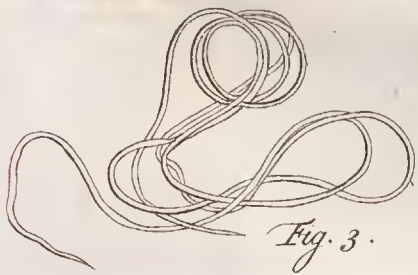
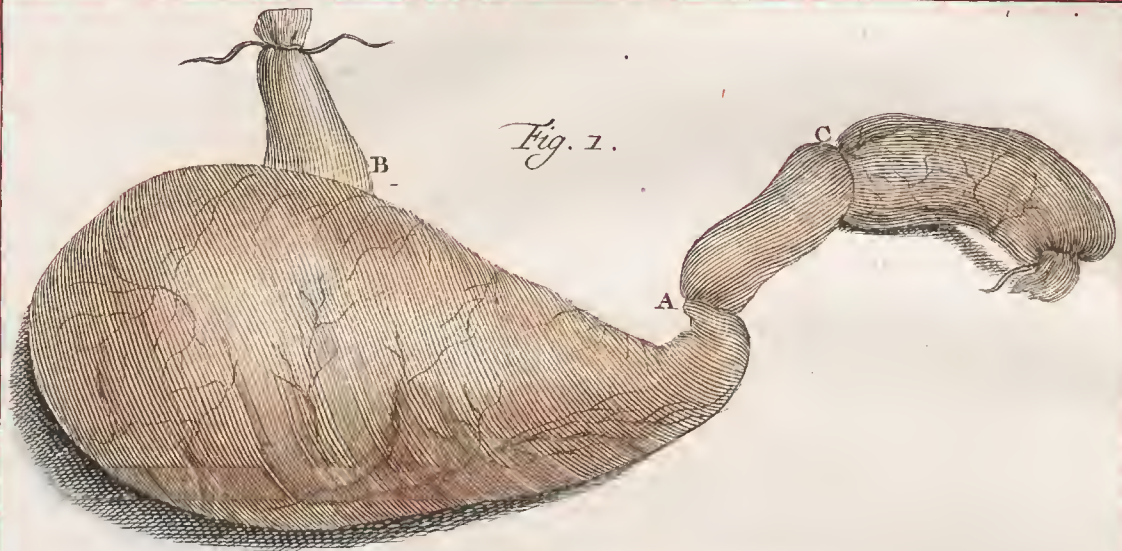
Daar zyn maar vier vingeren aan de voorste voeten, de duim ontbreekt geheel, men ziet 'er geene voetstappen van, en men gevoelt niets onder het vel, dat de beginzelen van denzelfden kan te kennen geeven; maar daar is een dik knobbelje op het buitenst gedeelte van den binnenkant der voorhand, dit knobbelje is gevormd door eene uitsteeking van het vel, als men het drukt ontmoet men weinig tegenstands, men onderscheidt slegts één been van de voorhand, dat uitsteekende is, en overeen schynt te komen met het ronde beenje by den mensch. De agterste voeten hadden elk vyf vingeren, en waren van het zelfde maakzel als die der andere dieren van dat geslacht; de voetsool der vier voeten van den coaita hadt eene zwarte kleur; de nagels waren plat en van dezelfde kleur.

De staart was tennaaltenby rolrond, ter lengte van zestien duimen van zyn begin af gerekend; het overige, dat agt duimen lang was, was plat; daar waren aan den onderkant twee bolronde zyden van elkanderen onderscheiden door eene overlangse groeve, die niet duidelyk gemerkt was in de lengte van vyf duimen, zy verdween byna geheel naar het eind van den staart; dat gedeelte eindigde in een punt, en was naar onderen omgekromd in de gedaante van een bisschops staf, ter lengte van agt duimen; het omgekromd gedeelte diende het dier als een vinger om alles, dat het kon omvatten, te grijpen, en om 'er zig aan vast te houden; dat steunzel was zo sterk dat het zig aan een tak hing met het eind van den staart, en zyn lighaam heen en weder slingerde om 'zyne voeten op een ander steunpunt te brengen, alwaar het zig nederzette door het gedeelte van zynen staart, dat den tak omvattede, los te laten; de onderkant van dat gedeelte van den staart deedt denzelfden dienst als de binnenkant eens vingers: ook was hy zonder hair, en 'er waren dwarfsche rimpels ter plaatse van de geleedingen der valsche wervelbeenderen, gelyk 'er ter plaatsen van de geleedingen van de regels der vingeren zyn. Men

heeft een coaita gezien, die zig van zyn staart bediende, even als de olifant zig van zyn snuit bedient om het voedzel naar zyn mond te brengen; hy vattede met het eind van zyn staart een eekhoortje, met welk hy in eene kamer opgesloten was, en leidde het dus voort; het overige van den staart en het geheele lighaam van den coaita was met een zwart, ruw, en glad hair bedekt, het langst bevondt zig op de schouderen, en hadt by de vier duimen lengte; het hair van het agterhoofd was naar boven gerigt naar de kruin, en dat van de kruin naar vooren naar het voorhoofd; het hair van het voorhoofd was kort, en maakte een punt aan den wortel van den neus; de oxels, de borst, de buik, de liezen, en de vingeren hadden slegts weinig hair, men zag daar het vel, dat zwartagtig van kleur was; het is ongetwyfeld die kleur, die den coaita den naam heeft doen geeven van *belzebuth*.

	voeten, duimen, lynen.		
Lengte van het geheele lighaam in eene regte lyn gemeeten, van het eind van den smoel af tot aan den aars	I.	4.	6.
Lengte van den kop, van het eind van den smoel af tot aan het agterhoofd	0.	4.	5.
Omtrek van het eind van den smoel	0.	4.	4.
Omtrek van den smoel onder de oogen gemeeten	0.	6.	3.
Omtrek van de opening van den bek	0.	2.	4.
Afstand tusschen de twee neusgaten	0.	0.	4.
Afstand tusschen het eind van den smoel en den voorsten hoek van het oog	0.	1.	4.
Afstand tusschen den agtersten hoek en het oor	0.	1.	7.
Lengte van het oog van den eenen hoek tot den anderen	0.	0.	8.
Opning van het oog	0.	0.	4.
Afstand tusschen de voorste hoeken der oogen over de kromte van het neusbeen gemeeten	0.	0.	11.
Dezelfde afstand in eene regte lyn	0.	0.	6½.
Omtrek van den kop tusschen de oogen en de ooren gemeeten	0.	10.	0.
Lengte der ooren	0.	0.	10.
Breedte van de basis op de buitenste kromte gemeeten	0.	1.	8.
Afstand tusschen de twee ooren van onderen gemeeten	0.	2.	7.
Lengte van den hals	0.	2.	2.
Omtrek	0.	6.	0.
Omtrek van het lighaam agter de voorste pooten gemeeten	0.	10.	8.
Dezelfde omtrek voor de agterste pooten	0.	9.	4.
Lengte van den stomp van den staart	2.	0.	0.
Omtrek aan deszelfs begin	0.	4.	8.
Lengte van den voorarm, van den elleboog af tot aan de geleeding der hand	0.	7.	0.
Omtrek van die geleeding	0.	3.	2.
Lengte van die geleeding af tot aan het eind der nagelen	0.	4.	8.
Lengte van het been van de knie tot aan de hiel	0.	7.	6.
Lengte van de hiel af tot aan het eind der nagelen	0.	5.	10.

Deze coaita woog negen ponden; by de opening van den onderbuik wierden 'er op de darmen verscheiden wormen (*Pl. XLIII, fig. 3*) gevonden, die

die zeer lang en zeer dun waren, zy waren rolrond en aan de twee einden puntig; de grootften hadden tot dertien duimen lengte en omtrent een vierde lyn middellyn.

Het netvlies was zeer kort, en was gedeeltelyk verborgen tuffchen de maag en den blindendarm, die zig dwarsch van de regter naar de linker zyde uitstrekke; de maag was aan de linker zyde.

De twaalfvingerigedarm hadt twee kromten in de gedaante van een romeinschen S; de bolronde van de eerste kromte was naar agteren, en die van de tweede naar vooren in de regter onderribstreek; de boog dier kromte liep onder de nier, en eindigde aan den nugterendarm, die omwentelingen maakte in de navelfstreek en in de regter zyde; die van den omgebogendarm waren in de onderbuikstreek en in de regter darmstreek, vervolgens liep die darm naar vooren in de regter zyde, en eindigde aan den blindendarm in de onderribstreek van dezelfde zyde; de kronkeldarm liep dwarsch van de regter naar de linker zyde agter de maag op den blindendarm, alvorens zig aan den regterdarm te voegen.

Het alvleesch strekte zig uit agter de maag, van de milt af tot aan den twaalfvingerigedarm; deszelfs regter eind hadt twee takken, de eene naar vooren en de andere naar agteren gerigt, tegens de tweede kromte van den twaalfvingerigedarm.

De maag (*Pl. XLIII, fig. 1*) hadt eene zeer zonderlinge gedaante, zy geleek naar een peer, welker klein eind den portier (*A*) uitmaakte; de flokdarm (*B*) liep op de dikste plaats in dezelve; dus hadt het regter gedeelte (*AB*) geene plooi noch kromte; de twaalfvingerigedarm maakte twee vernaauwingen, van welke de eene (*C*), een tweede portier schein, zy bevondt zig op drie duimen afftands van den waaren portier (*A*) af.

De dunne darmen hadden alle eene byna gelyke middellyn, behalven de omgebogendarm (*AB, Pl. XLIII, fig. 2*), die dunner was op de lengte van een voet by den nugterendarm; de blindedarm (*CDE*) was lang omgebogen in de gedaante van een bisschops staf, en rond aan zyn eind; hy hadt kleiner middellyn by de inplanting van den omgebogendarm, dan in het overige van zyne uitgestrektheid; de kronkeldarm (*FGH*) hadt drie peesagtige reepen, die aan zyn begin drie groote verdikkingen (*FIK*) maakten, naaft elkanderen geplaatst; de kronkel- en regte-darm hadden byna eene zelfde middellyn, uitgezonderd by den aars, alwaar de regtedarm wat dikker was.

De lever bestondt uit vyf kwabben, eene in het midden en twee aan wederzyden; die in het midden hadt eene insnyding, die haar in twee byna gelyke deelen verdeelde; de schoorband liep in die insnyding, en het galblaasje was omkorft in het regter gedeelte van die kwabbe by de insnyding; de onderste kwabbe van de regter zyde was dikker, en byna zo breed als de middenste; de bovenste regter kwabbe was een weinig kleiner dan de onderste van dezelfde zyde, en tennaastenby even uitgestrekt als de onderste linker; de bovenste van de linker zyde was de kleinste van de vyf; dat in-

gewand hadt buiten en binnen eene bleek-roode kleur, en woog zeven oncen, vier en eene halve drachmen.

Het galblaasje was zeer lang, rolrond in het grootste gedeelte zyner uitgestrektheid, en puntig aan het eind; het hadt weinig middellyns, en gevolgelyk was deszelfs maakzel zeer verschillend van die, welke waargenomen zyn in de galblaasjes der dieren, van welke ik tot hiertoe in dit werk de beschryving gegeven heb. Het galblaasje van het welk ik spreek, bevattede flegts weinig vogts.

De milt hadt de gedaante eener schietspoel, zy was breed in het midden en smal aan de twee einden, zy hadt drie overlangse vlakten, een naar buiten en twee naar binnen, en aan de onderste zyde eene dwarsche insnyding, die zig tot in het midden uitstreckte; dat ingewand was buiten van eene roodagtige kleur, en van binnen van eene zwartagtige; het woog vyf drachmen.

De regter nier stondt een weinig meer naar vooren dan de linker, het indrukzel hadt weinig breedte; de laatste zelfstandigheden van het binnenste waren wel onderscheiden, en daar waren verscheiden groote tepels in het bekkentje.

Het peesagtig middenpunt van het middenrif was weinig doorschynende, en gedeeltelyk vleeschagtig rondom den slokdarm. De longen bestonden uit zes kwabben, vier ter regter en twee ter linker zyde, even als by de meeste dieren, geplaatst; het hart was in het midden van de borst geplaatst; de punt schuinich naar agteren en naar de linker zyde gerigt; de bogt van de groote slagader hadt twee takken.

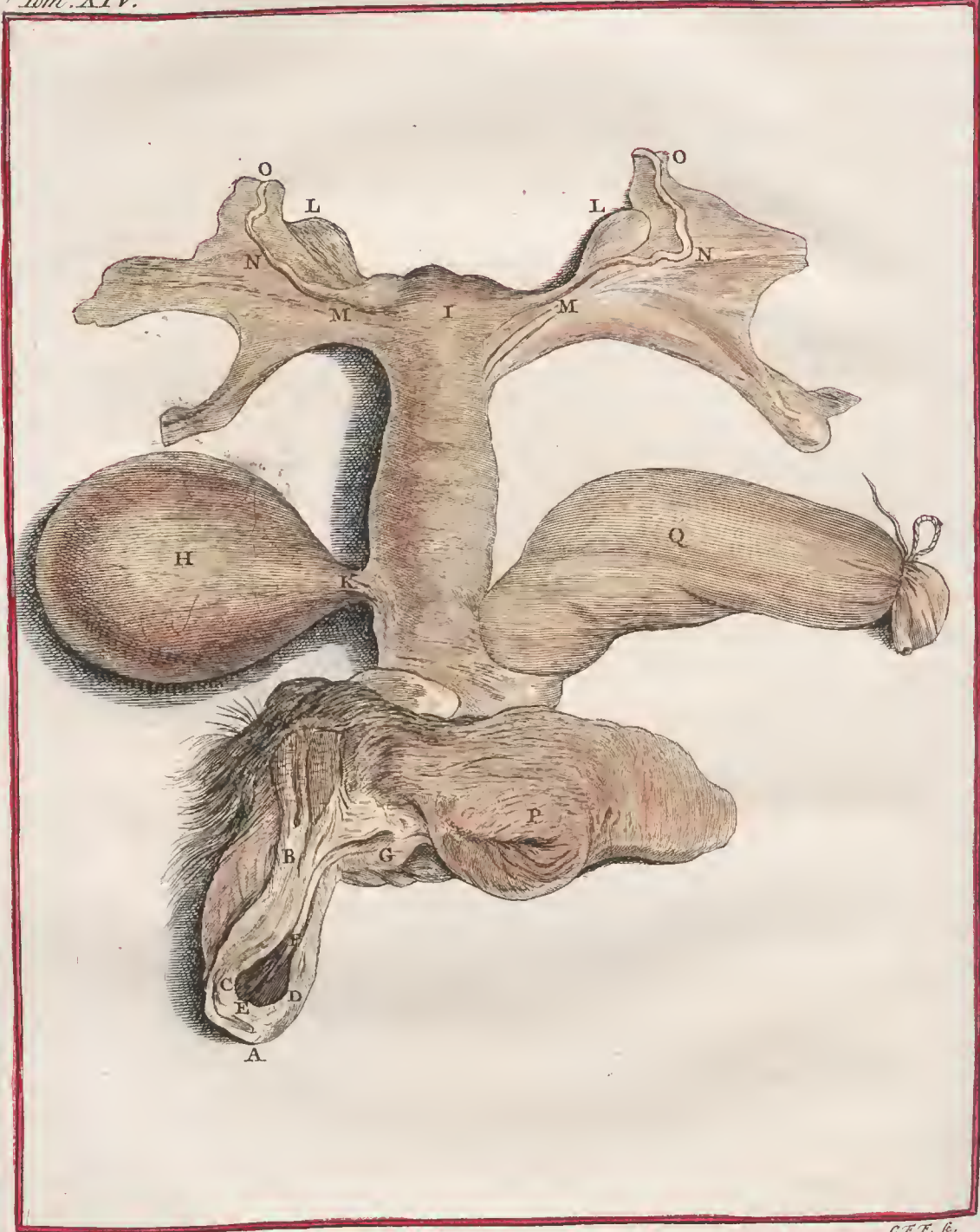
Het eind van de tong was dik en rond; daar was op het midden van het voorst gedeelte eene overlangse groeve, en agt groote kelkklieren op het agterst gedeelte in twee schuinische reijen geplaatst, zodanig dat de twee eerste, eene aan elke zyde, veel verder van elkanderen waren dan de twee laatste; de geheele oppervlakte van de tong was met tepels bedekt, en met kleine ronde en witte kliertjes bezaaid.

Het strotklapje was dik en in het midden uitgerand; daar waren op het verhemelte zes breede dwarsche groeven, welker randen weinig verheven en in het midden hunner lengte afgebroken waren, zy maakten elk twee bolrondheden naar vooren.

De voorhersenen waren zeer groot, zy woogen drie oncen, vier-en-vyftig greinen, en bedekten de agterhersenen geheel; zy waren van elkanderen gescheiden door twee kleine beenagtige bladen, die uit elke zyde van het agterhoofdsbeen kwamen; de agterhersenen woogen drie en eene halve drachmen.

Daar waren flegts twee tepels op de borst, eene aan elke zyde tuffchen de eerste en tweede rib.

De balzak was klein maar duidelyk; het roedehoofdje en de voorhuid hadden eene kleur van witagtig en zwartagtig gemengd, en zy waren met rimpels bedekt; daar waren daarenboven op het roedehoofdje kleine, ruwe

De Sere. del.

C.F.F. sc.

en naar agteren loopende schubbetjes; de roede was rolrond; de pisblaas hadt de gedaante van een langwerpigen driehoek, welkers punt aan de pisbuis eindigde.

De zaadballen waren eirond, en van buiten en binnen witagtig van kleur; daar was van binnen een peesagtige spil; de afvoerende vaten waren de helft dikker by de pisblaas dan in het overige van hunne lengte; de zaadblaasjes hadden drie zyden, die tennaastenby gelyk waren; zy waren zeer langwerpig, en eindigden in een punt; men zag zeer duidelyk de celletjes, waaruit zy zamengefeldt waren, en daar kwam een rosagtig vogt uit; de voorstanders hadden eene vaste zelfstandigheid, rond, en op den wortel der zaadblaasjes geplaatst.

Het wyfje van den coaita, dat tot onderwerp gediend heeft voor de beschryving van de teeldeelen, was tennaastenby van de grootte van het mannetje, het welk ik zo even beschreeven heb. De kittelaar (*AB*, *Pl. XLIV*) was bovenmaatig groot, hy kwam de lengte van anderhalven duim uit, en hadt één duim, negen lynen omtreks; zyn eind (*A*) was wat minder dik; het hoofdje (*CD*) bestond uit twee zwartagtige knobbeltjes, door een voorhuid (*CAD*) omringd, die flap was, en door eene groeve (*EF*) gescheiden, die zig langs den kittelaar tot aan den ingang (*G*) van de scheede uitstrecte; die groeve was breed en diep, en maakte een goot anderhalven duim lang; de lippen van de klink waren veel dikker by den ingang der scheede dan langs de goot van den kittelaar, die een gedeelte van de klink uitmaakte; de pisblaas (*H*) was eirond; de lyfmoeder (*I*) hadt geene hoornen; de opening van de pisbuis was op agt lynen afftands van den ingang der scheede geplaatst; de pisbuis (*K*) hadt weinig lengte; de opening der lyfmoeder was dwarfsch, in de gedaante van een zeeltenbek; haare randen hadden veel dikte; de zaadballen (*LL*) waren groot, en de trompetten (*MMNNOO*) zeer duidelyk te zien; de aars (*P*) en een gedeelte (*Q*) van den regtendarm zyn mede op *Pl. XLIV* by de teeldeelen afgebeeld.

	voeten, duimen, lynen.		
Lengte van de dunne darmen, van den portier af tot aan den blindendarm	7.	3.	0.
Omtrek van den twaalfvingerigendarm	0.	2.	3.
Omtrek van den nugterendarm	0.	2.	3.
Omtrek van den omgebogendarm op de dikste plaatsen	0.	2.	3.
Omtrek op de dunste plaatsen	0.	0.	10.
Lengte van den blindendarm	0.	4.	0.
Omtrek van den blindendarm op de dikste plaats	0.	4.	0.
Omtrek op de dunste plaats	0.	2.	4.
Omtrek van den kronkeldarm op de dikste plaatsen.	0.	3.	0.
Omtrek op de dunste plaatsen	0.	2.	6.
Omtrek van den regtendarm by den kronkeldarm	0.	2.	6.
Omtrek van den regtendarm by den aars	0.	3.	3.
Lengte van den kronkeldarm en regtendarm te zamen gemeeten	1.	0.	6.
Lengte van de geheele darrebuis zonder den blindendarm	8.	3.	6.
Groote omtrek van de maag	0.	11.	0.
Kleine omtrek	0.	8.	10.
Diepte van den grooten blindenzak	0.	1.	6.

	voeten, duimen, lynen		
Omtrek van den flokdarm en van den portier	0.	1.	7.
Lengte van de lever	0.	5.	0.
Breedte	0.	5.	8.
Derzelver grootste dikte	0.	0.	11.
Lengte van het galblaasje	0.	2.	8.
Deszelfs grootste middellyn	0.	0.	3.
Lengte van de milt	0.	4.	0.
Dikte in het midden	0.	1.	3.
Lengte van de nieren	0.	1.	9.
Breedte	0.	1.	2.
Dikte	0.	0.	9.
Lengte van het peesagtig middenpunt des middenrifs, van de holle ader af tot aan de punt	0.	1.	2.
Breedte	0.	2.	0.
Omtrek van den bodem van het hart	0.	3.	7.
Hoogte van de punt af tot aan het begin van den longenflagader	0.	1.	7.
Hoogte van de punt af tot aan het longenzakje	0.	1.	1.
Middellyn van de groote flagader van buiten naar buiten gemeeten	0.	1.	3½.
Lengte van de tong	0.	2.	3.
Lengte van het voorst gedeelte van het toompje af tot aan het eind	0.	0.	6.
Breedte van de tong	0.	0.	9.
Lengte van de groote herffenen	0.	2.	10.
Breedte	0.	2.	4.
Dikte	0.	1.	2.
Lengte van de kleine herffenen	0.	1.	0.
Breedte	0.	1.	7.
Dikte	0.	0.	8.
Affstand tusschen den aars en de klink	0.	0.	5.
Lengte van de klink	0.	1.	6.
Lengte van de scheede	0.	2.	0.
Omtrek	0.	1.	7.
Groote omtrek van de pisblaas	0.	6.	6.
Kleine omtrek	0.	4.	1.
Lengte van de pisbuis	0.	1.	6.
Omtrek	0.	0.	8.
Lengte van den hals en het lighaam der lysmoeder	0.	1.	2.
Lengte van de kromme lyn, welke de trompet doorloopt	0.	1.	0.
Lengte van de zaadballen	0.	0.	6½.
Breedte	0.	0.	3½.
Dikte	0.	0.	2½.

De kop van het geraamte van den coaita verschilt van dien van den bruinen fajou daarin, dat de smoel langer en dikker is, maar voor het overige is 'er weinig verschil tusschen de koppen der twee dieren.

De tanden van den coaita zyn zes-en-dertig in getal, even als die van den faj, den bruinen fajou, en den saimiri (a).

Daar zyn veertien wervelbeenderen in den rug, en veertien ribben aan elke zyde, negen waare en vyf valsche; in het geraamte, dat tot onderwerp voor deze beschryving gediend heeft, was het borstbeen niet geheel tot

(a) Ziet hier agter de beschryvingen van den faj, den bruinen fajou, en den saimiri.

been geworden, het geleeek naar dat van den graauwen fajou in getal van beenderen, en de gelederen der ribben.

De wervelbeenderen der lendenen zyn flegts vier in getal in het geraamte van het welk ik spreek; daar zyn flegts twee valsche wervelbeenderen in het heiligbeen, maar daar zyn 'er drie-en-dertig in den staart; ik heb geen een geraamte van een aap gezien, waarin zo groot een getal derzelve was.

Ik heb flegts negen beenderen in de voorhand gezien; het eerst en het tweede der overtallige beenderen ontbraken daarin; de voorvoet bestondt flegts uit zeven beenderen.

Het eerste been van de nahand was zeer kort, en daar was ter plaatse van de regels van den duim flegts één beentje; ook was de duim van buiten niet dan door een klein knobbeltje aangeduid.

	voeten, duimen, lynen.		
Lengte van den kop, van het eind der kaakbeenderen af tot aan het agterhoofd	0.	4.	3.
Grootste breedte van den kop	0.	2.	5½.
Lengte van het onderst kaakbeen, van zyn voorst eind af tot aan den agtersten rand van het knokkelswyze uitsteekzel	0.	2.	8.
Dikte van het voorst gedeelte van het been des bovenst kaakbeens	0.	0.	3½.
Breedte van het bovenst kaakbeen ter plaatse der hondstanden	0.	1.	2½.
Affstand tusschen de oogputten en de opening der neusgaten	0.	0.	5.
Lengte van die opening	0.	0.	8.
Breedte	0.	0.	5.
Lengte van de eigenlyke neusbeenderen	0.	0.	7½.
Breedte op de breedste plaats	0.	0.	2.
Breedte der oogputten	0.	0.	11.
Hoogte	0.	0.	10½.
Lengte der hondstanden	0.	0.	6½.
Breedte van het bekken	0.	1.	4.
Hoogte	0.	2.	3.
Lengte van de langste valsche wervelbeenderen van den staart	0.	1.	3.
Lengte van het schouderblad	0.	2.	3.
Lengte van het schouderbeen	0.	6.	10.
Lengte van de ellepyp	0.	6.	4.
Lengte van het straalbeen	0.	5.	9.
Lengte van het dyebeen	0.	7.	1.
Lengte van het scheenbeen	0.	6.	10.
Lengte van het kuitbeen	0.	6.	1.
Lengte van het eerste been van de nahand, dat het kortst is	0.	0.	4.
Lengte van het derde been van de nahand, dat het langst is	0.	1.	4½.
Lengte van het eerste been van den agtervoet, dat het kortst is	0.	1.	1.
Lengte van het derde dat het langst is	0.	1.	7.
Lengte van het beentje dat de plaats van de regels van den duim der voorste voeten bekleedt	0.	0.	1.
Lengte van den eersten regel van den tweeden en derden vinger	0.	1.	4.
Lengte van den tweeden	0.	0.	11.
Lengte van den derden	0.	0.	5.
Lengte van den eersten regel van den duim der agterste voeten	0.	0.	7.
Lengte van den tweeden	0.	0.	4.
Lengte van den eersten regel van den derden en vierden vinger	0.	1.	1.
Lengte van den tweeden	0.	0.	8.
Lengte van den derden	0.	0.	4½.

D E S A J O U (*).

Wy hebben twee verscheidenheden in deze foort, de bruine fajou (*Pl. XLV*), welken men gemeenlyk *le singe capucin*, *kapucyn-aap*, noemt, en de gryze fajou (*Pl. XLVIII*), die van den bruinen fajou niet dan in de kleuren van het hair verschilt; zy zyn van dezelfde grootte, van het zelfde maakzel, en van dezelfde geartheid; beiden zyn zy zeer levendig, zeer vaardig, en zeer behaagelyk door hunne behendigheit en hunne lugtige bewegingen. Wy hebben hen levende gehad, en het is ons voorgekomen, dat van alle de sapajous deze best tegen ons klimaat kunnen, of liever, dat zy van alle dezelve die zyn, waaraan onze lugtstreek nog al minst hinderlyk is. Zy kunnen daarin bestaan en leeven, en zelfs geduurende verscheiden jaaren vry gemaklyk bestaan en leeven, mits dat men hen des winters in een vertrek houde, daar wël gestookt wordt, en dat men hen voor togt en koude bewaare; zy kunnen met deze voorzorgen zelfs voortteelen, en wy zullen daar verscheiden voorbeelden van bybrengen. Daar zyn twee van deze jonge dieren geboren by Mevrouw de Marquise van POMPADOUR te Versailles, één by den Heer de REAUMUR te Parys, en een ander by Mevrouw de POURSEL in Gastinois (a); maar yder dragt is hier slegts van één

(*) *Sajou*, verkort woord van *Cayouassou* of *Sajouassou*, naam van deze dieren in Maragnon. *Nota.* *Cayouassou* moet uitgesproken worden als *Sayouassou*; dit is de oorsprong van het woord *Sapajou*.

Cayouassou. In de landen van Maragnon zyn andere guenons, die cayouassou genaamd worden, welken men daar brengt, en die men gemeenlyk aan de andere zyde ziet. *Mission du Pere d'ABBEVILLE*, pag. 252.

Cercopithecus fuscus capitis vertice nigro. *Le sapajou brun.* BRISSON, *Regn. Anim.* pag. 193. *Nota.* Ik vermoede, dat die, welken de Hr. BRISSON op pag. 195 aanduidt, onder de benaaming van *gehoornden sapajou*, niet dan eene verscheidenheit van dezen is.

Kleine aap van Ceylon. SEBA, *Vol. I. Pl. XLVIII.* fig. 3. *Nota.* Dit dier wordt niet op Ceylon, maar in Amerika gevonden.

Capucina simia caudata imberbis, caudala longa, hirsuta facie flavescence. *Mus. A. d. Fr.* 2. *Tab. VI.* LINN. *Syst. Nat. Ed. X.* p. 29.

Singe à queue touffue. *Glanures d'EDWARDS*, pag. 222. fig. *ibid.*

(a) De Hr. SANCHEZ, voormaals eerste Geneesheer aan 't Hof van Rusland, welken ik gelegenheit heb gehad met erkentenis aan te haalen, heeft my deze laatste byzonderheit medege-deeld met een brief van mevrouw de POURSEL, waarvan ik hier het uittrekzel geef. Bourdeaux in Gatinois, den 26. January, 1764. „ Den 13den dezer maand heeft de wyfjes-sapajou een „ jong geworpen, waarvan het hoofd byna zo groot was als dat der moeder; zy heeft twee „ uuren lang veel geleeden; men was verpligt haar te ontdoen van den band, waarmede zy „ vast was; zonder dat zou zy niet hebben kunnen verlossen. Niets is zo aartig als den vader „ en de moeder te zien met hun jong, dat zy onophoudelyk plaagen, 't zy met het te draa- „ gen, 't zy met het te streelen en te liefkoozen. *Fernambuco*, (dezen naam heeft men aan „ den mammetjes-sapajou gegeven, die in den laaften zomer (1763) van Braziliën naar Lissabon „ is overgevoerd, en welken men in de volgende maand september met zyn wyfje naar Parys „ gebragt heeft,) is ten uitersten in zyn schik, en, zo als men zegt, mal met zyn kind: vader „ en moeder draagen het beurteilings, en zo het zig niet wel vast houdt, krygt het gevoelige „ beet.”

jong, daar zy 'er in hun klimaat dikwils twee krygen. Voor het overige zyn deze fajous grillig in hunne smaaken en genegenheden: zy schynen eene sterke zugt voor zekere perfoonen, en een grooten afkeer voor anderen te hebben, en dat standvastig.

Wy hebben in deze dieren eene byzonderheid waargenomen, die maakt dat men de wyfjes voor de mannetjes neemt; de kittelaar steekt buitenwaards uit, en vertoont zig zo veel als de roede van het mannetje.

Onderscheidende kenmerken van deze soort.

De fajous hebben noch wangzakken noch celtagtigheden op de billen; hun gelaat en hunne ooren zyn vleeschkleurig, met een weinig dons hair daar op; het schutzel tusschen de neusgaten is dik, en derzelve opening is ter zyden, en niet onder aan den neus. De oogen zyn kastanjekleurig, en vry digt by malkanderen geplaatst; zy hebben een vattenden staart, van onderen aan het einde naakt, en over het overige gedeelte in de geheele lengte met digt hair bezet; sommigen hebben zwart en bruin hair, zo wel rondom het gelaat, als op alle bovenste deelen des lighaams; anderen zyn grys rondom het gelaat en vaal-bruin op het lighaam: de handen zyn by beiden eveneens zwart en naakt; zy zyn maar één voet lang van het einde van den snuit tot aan het begin van den staart; zy gaan op vier beenen; de wyfjes hebben geene gezette vloeijingen.

BESCHRYVING VAN DEN BRUINEN SAJOU.

De kop van den bruinen fajou (*Pl. XLV*), die tot onderwerp van deze beschryving gediend heeft, was rond; hy hadt den smoel kort en dik, de oogen waren zeer dicht by elkanderen geplaatst; het vlak der oogputten was byna loodlynig met het neusbeen; het voorhoofd, de kruin van den kop, en het agterhoofd volgden eene kromte, die eenvormig geleck; het tusschenschot der neusgaten was zeer breed, en derzelver openingen waren aan de zyden van den neus geplaatst; de ooren maakten eene plooi op hunnen buitenkant, maar zy waren niet gezoomd even als die van den mensch; de nagels hadden eene zwartagtige bruine kleur, zy waren lang en tot een gootje gevouwen; de duim der agterste voeten hadt een weinig meer dikte dan die der voorste voeten; de staart hadt zo veel lengte als het lighaam en den kop, hy was aan het eind naar onderen gekromd en deed den dienst van een vinger.

Het bovenst van het voorhoofd, de kruin van den kop, het bovenst van den hals, de rug, de lendenen, en het bovenst van den staart, van het een eind tot het ander, waren zwart als de hairen leggende waren, of slegts zwartagtig bruin als zy overeind stonden, om dat elk hair alleen aan de punt zwart was, het overige was bruin, uitgezonderd aan de hairen van de kruin van den kop, die in hun geheel zwart waren; het onderst van het voorhoofd, en het geheele aangezigt, de zyden van het lighaam, het onderst en de zyden van den staart, de voorarm, de dye, het been, en de vier voeten waren gemengd van bruin of zwart en van geelagtig of rosagtig; deze laatste tinten waren niet zeer duidelyk als op het onderst van het voorhoofd, op het aangezigt van het dier, en op het buitenst van den voorarm, by den elleboog; de buitenkant des bovenarms was van eene vuile witte kleur, een weinig met geelagtig of rosagtig getint; de keel en het onderst van den hals hadden eene rosagtige kleur; de borst, de binnenkant van den bovenarm en den buik waren ros; de langste hairen waren op de zyden van het lighaam en hadden tot twee en een halven duimen lengte.

	voeten, duimen, lynen.		
Lengte van het geheele lighaam in eene regte lyn gemeeten, van het eind van den smoel tot aan den aars	1.	0.	6.
Lengte van den kop, van het eind van den smoel af tot aan het agterhoofd	0.	3.	8.
Omtrek van het eind van den smoel	0.	4.	3.
Omtrek van den smoel onder de oogen gemeeten	0.	5.	0.
Omtrek van de opening van den bek	0.	1.	11.
Afstand tusschen de twee neusgaten	0.	0.	4.
Afstand tusschen het eind van den smoel en den voorsten hoek van het oog	0.	1.	0.
			Afsland

De Sere, del.

LE SAJOU BRUN.

C.F. Fritsch, sc.

Fig. 1.

Fig. 2.

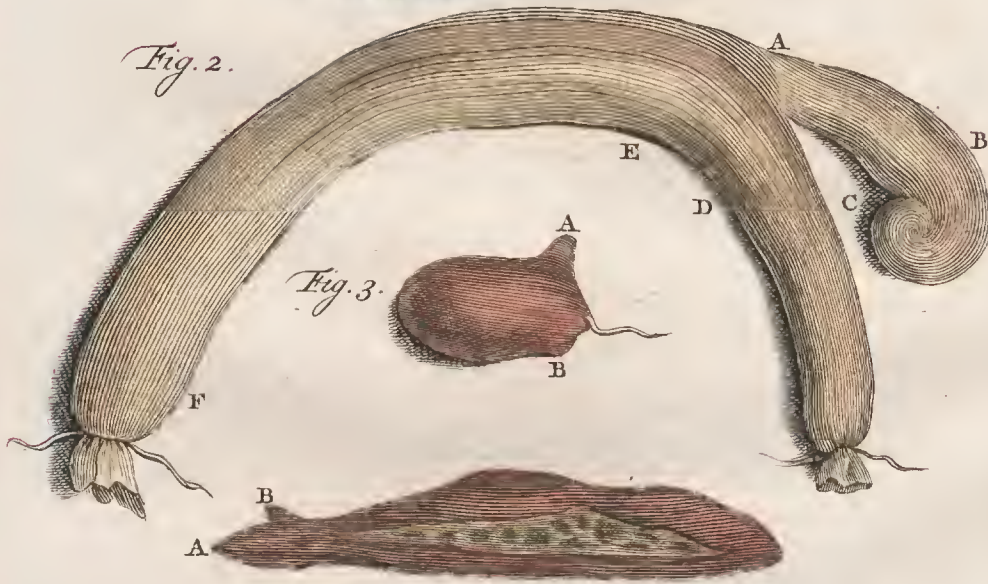

Fig. 3.

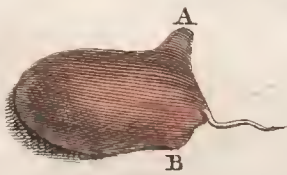
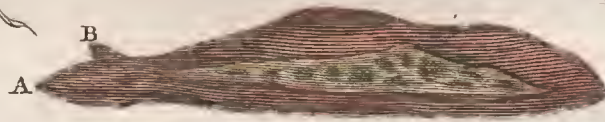

Fig. 4.

	voeten, duimen, lynen.		
Afstand tusschen den agtersten hoek en het oor	0.	1.	8.
Lengte van het oog van den eenen hoek tot den anderen	0.	0.	6.
Opening van het oog	0.	0.	4½.
Afstand tusschen de voorste hoeken der oogten, over de kromte van het neusbeen gemeeten	0.	0.	4.
Dezelfde afstand in eene regte lyn gemeeten	0.	0.	3½.
Omtrek van den kop tusschen de oogten en de ooren	0.	8.	6.
Lengte der ooren	0.	0.	7.
Breedte van de basis over de buitenste kromte gemeeten	0.	1.	7.
Afstand tusschen de twee ooren van onderen gemeeten	0.	2.	1.
Lengte van den hals	0.	1.	6.
Omtrek	0.	3.	10.
Omtrek van het lighaam agter de voorste pooten gemeeten	0.	7.	0.
Omtrek op de dikste plaats	0.	8.	6.
Omtrek voor de agterste pooten gemeeten	0.	5.	4.
Lengte van den stomp van den staart	1.	2.	8.
Omtrek aan deszelfs begin	0.	2.	11.
Lengte van den voorarm, van den elleboog af tot aan de geleeding der hand	0.	3.	11.
Omtrek van die geleeding	0.	2.	0.
Lengte van die geleeding af tot aan het eind der nagelen	0.	2.	9.
Lengte van het been, van de knie tot aan de hiel	0.	5.	0.
Lengte van de hiel af tot aan het eind der nagelen.	0.	4.	3.

Deze sajou woog één pond tien oncen vyf drachmen; het netvlies strekte zig niet verder uit dan tot in het midden des onderbuiks, behalven in de linker zyde, alwaar het verder liep; de maag was dwarsch in de bovenbuikstreek geplaatst, met de groote kromte naar beneden, als het dier op zyne vier pooten staat; de lever strekte zig byna zo veel ter linker als ter regter zyde uit; de milt liep van boven naar beneden in de regter zyde.

De twaalfvingerigedarm strekte zig tot voorby de nier uit in het midden der regter zyde; de omwentelingen van den nugterendarm waren in de navelstreek en in de zyden, die van den omgebogendarm waren in de darmstreek en onderbuikstreek; de blindedarm was in de regter zyde naar agteren gerigt; de kronkeldarm strekte zig uit naar vooren in de regter onderribstreek, liep van de regter naar de linkerzyde agter de maag en verlengde zig naar agteren in de linkerzyde, alvorens zig aan den regtendarm te voegen.

De rokken van de maag en darmen waren zeer dun; de maag hadt eene zeer buitengemeene gedaante; de groote blindesak (*A*, Pl. XLVI, fig. 1) was byna zo wyd als het overige van dat ingewand; de kleine kromte (*BC*) hadt zeer weinig lengte, van den flokdarm (*B*) tot aan de plooi (*C*), welke het regter gedeelte maakt, en het overige (*CD*) van dat deel was zeer kort in vergelyking van de groote diepte van het linker gedeelte; het begin van den twaalfvingerigedarm was mismaakt door eene verstopping van het alvleesch, zo dat het niet gemaklyk was den portier naauwkeurig te onderscheiden; (hy is my voorgekomen zig te bevinden, ter plaatse van de afbinding (*D*), die niet gedaan heeft kunnen worden aan den twaalfvingerigedarm, om dat het eerst gedeelte van dien darm gedeeltelyk ver-

gaan was). De dunne darmen verminderden langzaamerhand in dikte, van den portier af tot aan den blindendarm (*ABC*, *Pl. XLVI*, *fig. 2*), die niet zo dik was aan zyn begin (*A*), als het laatst gedeelte (*D*) van den omgebogendarm, maar hy vermeerderde in dikte tot aan zyn eind (*C*), dat omgekromd was ter plaatse van den omgebogendarm (*D*), in de gedaante van een bischopsstaf; de dikte van den kronkeldarm (*EF*) verminderde langzaamerhand tot aan den regtendarm, die ook dikker was naar den aars dan dicht by den kronkeldarm.

De lever hadt drie groote kwabben, eene kleine en twee aanhangzels; de uitgestrektste der drie groote kwabben was in het midden; de schoorband kwam uit eene kleine uitrandig, die die kwabbe in twee ongelyke deelen schein te verdeelen; het galblaasje was aan het regter gedeelte vast, dat het grootst was, eene der twee andere groote kwabben was ter regter en de andere ter linker zyde; de kleine kwabbe was aan den wortel der groote regter kwabbe geplaatst; de twee aanhangzels waren het een aan den wortel van dezelfde groote regter kwabbe en het ander aan dien van de groote linker kwabbe vast; de lever was van buiten en binnen van eene zeer bleeke roode kleur; zy woog twee oncen en eene halve drachme.

Het galblaasje (*Pl. XLVI*, *fig. 3*) hadt eene zeer onregelmaatige eironde gedaante door twee bolrondheden (*AB*) die op eenigen afstand van zyn steeltje geplaatst waren.

De milt (*Pl. XLVI*, *fig. 4*) was langwerpig; zy hadt drie zyden, twee inwendige en eene uitwendige; derzelver bovenst gedeelte (*A*) was puntig, en, om zo te spreken, gevorkt, om dat 'er een klein aanhangzel (*B*) op de agterste zyde geplaatst was, op drie lynen afstands van het eind; dat ingewand was buiten en binnen van eene roodagtige bruine kleur, het woog één drachme en drie greinen.

De regter nier was een derde haarer lengte meer naar vooren geplaatst dan de linker; zy hadt weinig indrukzel, en het bekkentje hadt weinig uitgestrektheid. Ik heb 'er geene duidelyke tepels op gezien.

Het peesagtige middelpunt van het middenrif hadt weinig uitgestrektheid; de regter long hadt vier kwabben, en de linker twee, even als by de meeste viervoetige dieren geplaatst; het hart was zeer kort; de bogt van de groote slagader hadt drie takken.

De tong was zeer dik aan haar agterst eind, maar zy was veel dunner aan haar voorst eind; zy was met kleine klieragtige korreltjes bezaaid, en met byna onmerkbaare tepeltjes bedekt; daar was op het midden van het agterst gedeelte eene groote kelkklier; men zag op het verhemelte negen dwarfsche groeven, die in het midden van haare lengte afgebroken waren, en twee bolrondheden naar vooren maakten; het strotklapje was uitgerand in het midden van zyne randen.

Daar waren weinige kronkelingen op de groote herffenen, die zeer groot waren en de kleine herffenen geheel bedekten; de groote herffenen woogen twee oncen en eene halve drachme, en de kleine herffenen twee drachmen en tien greinen.

Het roedehoofdje eindigde in een groote uitwasch; de opening van de

pisbuis was in het middelpunt onder een knobbeltje, dat gevormd wierdt door het eind van een been, welk het roedehoofdje bevattede; de pisblaas was klein en hadt de gedaante van een ei; de zaadballen waren klein en byna rond, de voorstanders waren aan den wortel der zaadblaasjes geplaatst.

	voeten, duimen, lynen.		
Lengte van de dunne darmen, van den portier af tot aan den blindendarm	5.	6.	0.
Omtrek van den twaalfvingerigendarm	0.	2.	0.
Omtrek van den nugterendarm	0.	1.	9.
Omtrek van den omgebogendarm op de dikste plaatsen	0.	1.	9.
Omtrek op de dunste plaatsen	0.	1.	6.
Breedte van den blindendarm	0.	2.	0.
Omtrek van den blindendarm op de dikste plaats	0.	1.	6.
Omtrek van den blindendarm op de dunste plaats	0.	1.	3.
Omtrek van den kronkeldarm op de dikste plaatsen	0.	2.	3.
Omtrek van den kronkeldarm op de dunste plaatsen	0.	1.	9.
Omtrek van den regtendarm by den kronkeldarm	0.	1.	9.
Omtrek van den regtendarm by den aars	0.	2.	3.
Lengte van den kronkeldarm en regtendarm te zamen	0.	9.	6.
Lengte van de geheele darmbuis zonder den blindendarm	6.	3.	6.
Groote omtrek van de maag	0.	11.	0.
Kleine omtrek	0.	9.	0.
Lengte van de kleine kromte, van den hoek welke het regter gedeelte maakt, tot aan den flokdarm	0.	0.	10.
Diepte van den grooten blinden zak	0.	2.	0.
Omtrek van den flokdarm	0.	1.	6.
Lengte van de lever	0.	2.	8.
Breedte	0.	3.	10.
Derzelver grootste dikte	0.	0.	6½.
Lengte van het galblaasje	0.	0.	11.
Deszelfs grootste middellyn	0.	0.	5.
Lengte van de milt	0.	2.	6.
Breedte van het onderst eind	0.	0.	5.
Breedte van het bovenst eind	0.	0.	1½.
Dikte in het midden	0.	0.	2.
Dikte van het alvleesch	0.	0.	1½.
Lengte van de nieren	0.	1.	6.
Breedte	0.	0.	10.
Dikte	0.	0.	5.
Lengte van het peesagtig middelpunt, van de holle ader af tot aan de punt	0.	0.	8.
Breedte	0.	0.	9.
Omtrek van den bodem van het hart	0.	3.	3.
Hoogte van de punt af tot aan het begin van de longenflagader	0.	1.	1½.
Hoogte van de punt af tot aan het longenzakje	0.	0.	10.
Middellyn van de groote flagader, van buiten naar buiten gemeeten	0.	0.	2½.
Lengte van de tong	0.	1.	10.
Lengte van het voorst gedeelte, van het toompje af tot aan het eind	0.	0.	7.
Breedte van de tong	0.	0.	9.
Lengte van de groote hersenen	0.	2.	5.

	voeten, duimen, lynen.		
Breedte	o.	1.	11.
Dikte	o.	1.	2.
Lengte van de kleine hersenen	o.	1.	o.
Breedte	o.	1.	3.
Dikte	o.	1.	6.
Lengte van het roedehoofdje	o.	o.	7.
Omtrek	o.	o.	4.
Omtrek van het uitwasch	o.	1.	o.
Lengte der roede, van de vanëensplyting der sponsagtige lighaamen af, tot aan de inplanting van de voorhuid	o.	1.	4.
Omtrek	o.	o.	6.
Lengte van de zaadballen	o.	o.	5.
Breedte	o.	o.	4.
Dikte	o.	o.	2½.
Breedte van den opperbal	o.	o.	2.
Dikte	o.	o.	o½.
Lengte van de afvoerende vaten	o.	3.	6.
Middellyn van het grootst gedeelte hunner uitgestrektheid	o.	o.	o½.
Groote omtrek van de pisblaas	o.	4.	2.
Kleine omtrek	o.	3.	7.
Omtrek van de pisbuis	o.	o.	4.
Lengte van de zaadblaasjes	o.	o.	9.
Breedte	o.	o.	4.
Dikte	o.	o.	1½.
Lengte der voorstanders	o.	o.	3.
Breedte	o.	o.	3.
Dikte	o.	o.	1½.

De kop van het geraamte (*Pl. XLVII*) van den bruinen fajou is minder langwerpig en ronder dan die van den saimiri (*a*); het bovenst gedeelte van het agterhoofd is hooger en ronder; de oogputten zyn naar evenredigheid minder van elkanderen verwyderd; de snoel is veel dikker en bygevolg zyn de tanden ook dikker dan die van den saimiri, maar zy zyn evenveel in getal, eveneens geplaatst en tennaastenby van het zelfde maakzel.

Daar zyn veertien wervelbeenderen in de lendenen, en veertien ribben ter wederzyde, negen waaren en vyf valsche; het borstbeen bestondt uit zeven beenderen zonder dat te tellen, dat agter de laatste der waare ribben weezen moest, als het borstbeen geheel tot been ware geworden geweest, in het geraamte dat tot onderwerp voor deze beschryving gediend heeft; de eerste ribben, eene van elke zyde, geleeden zig met het middelbaar gedeelte van het eerste been des borstbeens; de geleeding der tweede ribben is tusschen het eerste en tweede been, die der derde tusschen het tweede en derde been, en dus vervolgens tot de agtste en negende ribben, die zig aan het eind van het zevende been geleeden.

De wervelbeenderen der lendenen waren slegts vyf in getal: het hei-

(*a*) Zie hier agter de beschryving van den saimiri.

De Senne, del.

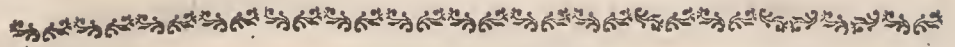
C. H. B. sculp.

ligbeen bestondt uit drie valsche wervelbeenderen en de staart uit twee-entwintig.

Het voorst gedeelte van het heupbeen heeft eene kleine holligheid op zyne buitenste zyde, het strekt zig niet voor of onder het eerste valsche wervelbeen van het heiligbeen uit, maar nadien het zeer dik is, heeft het eene kleine overlangfche en onderste vlakke, die zig byna tot aan de panswyze holligheid uitstrekt.

Daar waren slegts tien beenderen in de voorhand, het eerst overtallig been ontbrak daarin; de voorvoet bestondt slegts uit zeven beenderen.

	voeten, duimen, lynen.		
Lengte van den kop van het eind der kaakbeenderen af, tot aan het agterhoofd	0.	3.	3 $\frac{1}{2}$.
Grootste breedte van den kop	0.	2.	1.
Lengte van het onderst kaakbeen, van zyn voorst eind af tot aan den agtersten rand van het knokkelwyze uitsteekzel	0.	2.	2.
Dikte van het voorst gedeelte van het been des bovensten kaakbeens	0.	0.	2 $\frac{1}{2}$.
Breedte van het bovenst kaakbeen, ter plaatse der hondstanden	0.	1.	0.
Affstand tusschen de oogputten en de opening der neusgaten	0.	0.	3.
Lengte van die opening	0.	0.	6.
Breedte	0.	0.	4 $\frac{1}{2}$.
Lengte van de eigenlyke neusbeenderen	0.	0.	3.
Breedte op de breedste plaats	0.	0.	2 $\frac{1}{2}$.
Breedte der oogputten	0.	0.	9 $\frac{1}{2}$.
Hoogte	0.	0.	8 $\frac{2}{3}$.
Lengte van de hondstanden	0.	0.	6.
Breedte van het bekken	0.	1.	2.
Hoogte	0.	1.	3 $\frac{1}{2}$.
Lengte van de langste valsche wervelbeenderen van den staart	0.	1.	0.
Lengte van het schouderblad	0.	1.	5 $\frac{2}{3}$.
Lengte van het schouderbeen	0.	3.	4 $\frac{1}{2}$.
Lengte van de ellepyp	0.	3.	5 $\frac{2}{3}$.
Lengte van het straalbeen	0.	3.	1.
Lengte van het dyebeen	0.	4.	2.
Lengte van het scheenbeen	0.	4.	1.
Lengte van het kuitbeen	0.	3.	7 $\frac{1}{2}$.
Lengte van het eerste been van de nahand, dat het korst is	0.	0.	7.
Lengte van het derde been van de nahand, dat het langst is	0.	0.	9 $\frac{1}{2}$.
Lengte van het eerste been van den agtervoet, dat het korst is	0.	0.	10 $\frac{1}{2}$.
Lengte van het derde, dat het langst is	0.	1.	2 $\frac{1}{2}$.
Lengte van den eersten regel van den duim der voorste voeten	0.	0.	6.
Lengte van den tweeden	0.	0.	3 $\frac{1}{2}$.
Lengte van den eersten regel van den derden vinger	0.	0.	8.
Lengte van den tweeden	0.	0.	6.
Lengte van den derden	0.	0.	3 $\frac{1}{2}$.
Lengte van den eersten regel van den duim der agterste voeten	0.	0.	6.
Lengte van den tweeden	0.	0.	4.
Lengte van den eersten regel van den derden vinger	0.	0.	8 $\frac{1}{2}$.
Lengte van den tweeden	0.	0.	5.
Lengte van den derden	0.	0.	3.

BESCHRYVING VAN DEN GRAAUWEN SAÏOU.

De graauwe saïou (*Pl. XLVIII*), die tot onderwerp voor deze beschryving gediend heeft, hadt eenen dikken ronden kop, een breedten platten neus, het aangezigt gedeeltelyk bruin, gedeeltelyk roodagtig, een zeer langen staart, die zeer dik met hair bezet was, en van onderen omgekromd aan het eind, dat den dienst van eenen vinger deed.

Het hair, dat het aangezigt omringde, was van eene witagtige graauwe kleur; daar waren op de wangen vaale hairen, de punt van de middenste was zwart, deze kleur maakte een reep op elke wang; het hair van het agterste van den kop hadt ook eene zwarte kleur: het bovenst van den hals, de rug, de buitenkant van den bovenarm, van de dye, en het eerste gedeelte van den staart waren vaal van kleur, met bruin getint, om dat elk hair vaal was aan den wortel, en bruin aan de punt; het overige van den staart was van graauw en zwartagtig gemengd; het onderst van het onderst kaakbeen, de zyden en het onderst van den hals, de borst, de zyden van het lighaam, en de binnenkant van den bovenarm, en van de dye waren vaal, het onderst gedeelte van de vier pooten, de vingers en nagels hadden eene zwartagtige kleur.

De Sere. del.

C. F. Eritsch. fo.

LE SAJOU GRIS.

D E S A Ï (*).

W^y hebben twee van deze dieren gezien, dewelke ons voorgekomen zyn eene verscheidenheid in de soort te maaken. De eerste (*Pl. XLIX*) heeft het hair van eene zwartagtig bruine kleur; de tweede (*Pl. L*), dewelken wy de *saï met de witte keel* genaamd hebben, heeft wit hair op de borst onder den hals, en rondom de ooren en om de wangen; hy verschilt insgelyks hierin van den eersten, dat zyn gelaat minder met hair bezet, of meer daarvan ontbloot is, maar voor het overige gelyken zy volmaakt op malkanderen in alles; zy hebben dezelfde geartheid; zy zyn van dezelfde grootte, en hunne gestalte en hun uiterlyk maakzel is net liet zelfde. De Reisbeschryvers hebben deze dieren voorgedraagen en aangeduid onder den naam van *huilers*, (*pleureurs*) (*a*), omdat zy een klaagend geschreeuw maaken, en om dat zy, zodra men hun slegts een weinig tegenstreeft, en hunne verkiezingen niet in alles toegeeft, een voorkomen van een schreiend beklag vertoonen. Anderen hebben hen *gemuskeerde- of muskus-aapen* genaamd, om dat zy, even als de macaque, eene reuk van valschien muskus (*b*) hebben: anderen eindelyk hebben hun den naam van *macaque* (*c*) gegeven, welken naam zy van den macaque van Guinee ontleend hebben; maar de macaques zyn guenons met een slappen staart, en deze zyn van het gezin der sapajous, want zy hebben een vattenden staart; zy hebben maar twee borsten, en brengen maar één of twee jongen ter wereld; zy zyn zagtaartig, onderwerpelyk, en zo vreesagtig, dat hunne gewoone schreeuw, welke naar dien van eene rot gelykt, een gezugt en gesteen wordt, zodra men hun begint te dreigen. In dit land eeten zy kevers en slakken (*d*) by voorkeur boven alle andere soorten van voedzels, welken

(*) *Cay*, 't welk men moet uitspreken als *saï*, naam van dit dier in Braziliën, welken wy hebben aangenomen.

Cay, kleine en zwarte guenon, welken de wilden in dit land van Braziliën *Cay* noemen. *Voyage de JEAN DE LERY*. Paris 1578. pag. 163.

(*a*) Op het eiland Grande, of het eiland Saint George, onder den keerkring, twee mylen van het vaste land van Amerika, vindt men aapen, die *pleureurs* of *huilers* genaamd worden, om dat zy het schreijen van een kind nabootsen. *Voyage de LE GENTIL*. Tom. I. pag. 15.

(*b*) Ik heb in de Allerheiligen-baai kleine aapen gezien, die afgryslyk lelyk zyn, en die sterk naar muskus rieken. *Voyage de DAMPIER*, Tom. IV. pag. 69.

(*c*) Ik heb in de Allerheiligen-baai twee soorten van aapen gezien, de eene, welken men *sagouins* noemt, en de andere, welken men den naam geeft van *macaques*. De *sagouins* zyn van grootte als een eekhoorn, daar zyn 'er onder die grys zyn; anderen hebben fyn hair, van eene dageraadkleur, naar den geelen trekkende; zy zyn zeer aartig en bevallig. De *macaques* zyn grooter, hun hair is bruin van kleur, zy schreijen altyd, enz. *Voyage de Gennes*, par FROGER, pag. 150.

(*d*) Alle de aapen van dit land, van zuidelyk Amerika, leeven van vrugten, bloemen, en van eenige gekorvenen, gelyk sprinkhaanen, enz. *Histoire des Avanturiers*, par OEXMELIN, Tom. II. pag. 256.

men hun moge aanbieden; maar in hun geboorteland, in Braziliën, leeven zy voornaamlyk van graanen en wilde vruchten, welken zy op de boomen plukken (e), want daar is hun standvastig verblyf, en het gebeurt zelden, dat zy daar afkomen, en de aarde betreedden.

Onderscheidende kenmerken van deze soort.

De saïs hebben geene wangzakken en geene eeltagtigheden op de billen; zy hebben de schutting tusschen de neusgaten zeer dik; en zy hebben de opening der neusgaten aan de zyden en niet onder aan den neus; zy hebben het aangezicht rond en plat; de ooren byna naakt; hunne staart is vattende; dezelve is van onderen, naar het einde toe, naakt, overal elders met hair bezet. Hun hair is van eene zwartagtig-bruine kleur op de bovenste deelen des lighaams, en van eene bleek-vaale, of zelfs van eene vuile witte kleur op de onderste deelen. Deze dieren hebben slegts één voet of veertien duimen grootte of lengte; hunne staart is langer dan het lighaam en het hoofd te zamen genomen; zy gaan op vier beenen. De wyfjes zyn niet aan de geregelde vloeijingen onderworpen.

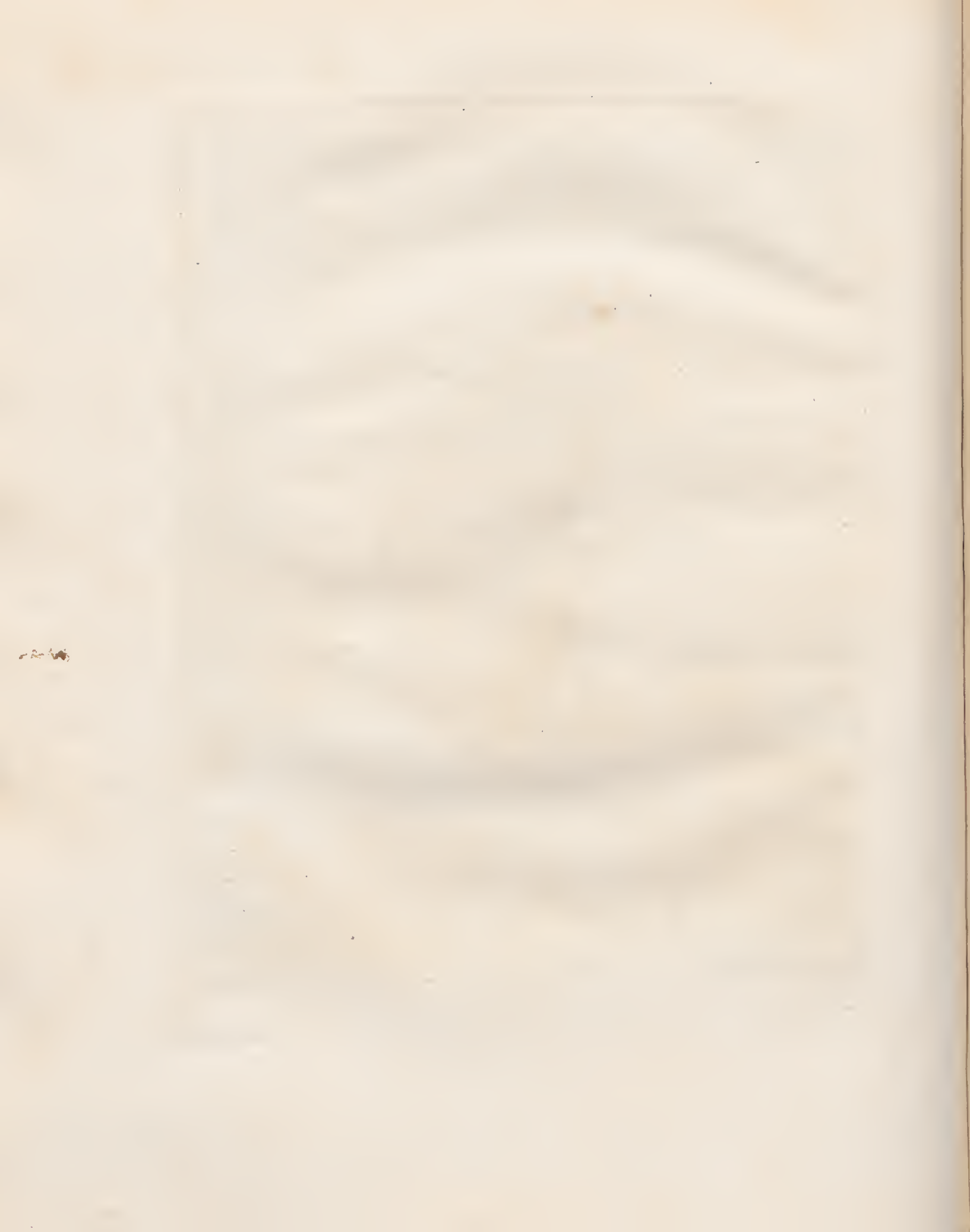
(e) De natuurlyke geaartheid der eays (*saïs*) is zodanig, dat zy zelden nederkomen van een zekeren boom, dewelke eene vrugt draagt, die in peulen of hauwen zit, van voorkomen tennaastenby als onze groote boonen; deze vrugt is hun gewoon voedsel: zy verzamelen gemeenlyk by benden, en byzonderlyk in tyden van regen. Het is een vermaak hen te hooren schreeuwen, en hunne sabbat houden op deze boomen. Voor het overige brengt dit dier maar één jong t'eener dragt voort; en het jong heeft die ingeeving of dat vernuft van de Natuur ontvangen, dat, zodra het des moeders lighaam heeft verlaaten, het den hals van den vader of van de moeder weet te omvatten, en zig daar onafscheidbaar vast aan te houden, wanneer zy dan door de jagers vervolgd worden, springen de ouden met hunne jongen op den rug, van tak tot tak, en van boom tot boom, en beveiligen dezelve op deze wyze met zig zelven. Te dezer oorzaak hebben de wilden, dewyl zy deze aapen zelden kunnen vangen, ouden zo min als jongen, geen ander middel om hen te bekomen, dan door hen met pylen te schieten, waarmede zy hen van boven van de boomen, bedwelmd, en dikwyls zwaar gekwetst, doen nedertuimelen; als dan, nadat zy hen van hunne wonden wat geneezen, en wat tam gemaakt hebben, verruilen zy hen tegen eenige koopwaaren, die van hunne gading zyn; ik zeg met voordagt, tam gemaakt hebben; want in den beginne, wanneer zy eerst gevangen zyn, zyn zy zo woest, en byten zo geweldig, dat 'er dikwyls geene mogelykheid is om hun het geen zy angevat hebben, te doen loslaten, zodat men hen somtyds moet afmaaken om hen meester te worden. *Voyage de DE LERY, pag. 164.*

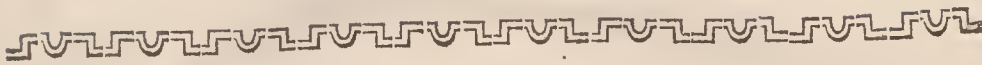

De Sore, del.

LE SAÏ

C. F. Fritsch, sc.

BESCHRYVING VAN DEN SAÏ.

De faï (Pl. XLIX) heeft een ronden kop, een dikken korten smoel, het middenschot der neusgaten zeer breed, den wortel van den neus verheven en met hair bezet, den bovensten rand der oogputten uitsteekende by den wortel van den neus, de ooren groot en kaal, den staart lang, en aan het eind naar onderen omgekruld, welk den dienst van een vinger deedt.

Het hair van het voorhoofd van den faï, die tot onderwerp van deze beschryving gediend heeft, hadt eene roffe kleur met bruine tinten; de kruin en het agterst van den kop waren bruin in het grootst gedeelte hunner uitgestrektheid, en zwartagtig in het midden; deze zwartagtige kleur strekte zig langs den hals, den rug, de lendenen, en den staart uit, met bruine en groenagtige geele tinten; de zyden van den kop en van den hals, het onderst kaakbeen, de schouder, en de buitenkant van den bovenarm waren van eene bleeke afchgrauwe kleur, flauw met blond getint; de zyden van het lighaam, de billen, de buitenkant van de dye, de zyden en het onderst van den staart hadden eene bruine kleur met groenagtig geel gemengd; de keel, het onderst van den hals, de oxels en de borst waren van eene roffe kleur met witte tinten; de bovenarm, de dye, en het been hadden eene zwartagtige kleur, met ros en groenagtig geel gemengd; het aangezigt, de ooren, en de voetzoolen hadden eene taankleur; het bovenst der voeten was zwartagtig met eenige groenagtige hairen; de nagels waren tot een gootje gevouwen, uitgezonderd die van den duim van de agterste voeten, die plat was.

	voeten, duimen, lynen.		
Lengte van het geheele lighaam in eene regte lyn gemeeten, van het eind van den smoel tot aan den aars	1.	1.	6.
Lengte van den kop, van het eind van den smoel tot aan het agterhoofd	0.	3.	10.
Omtrek van het eind van den smoel	0.	4.	5.
Omtrek van den smoel onder de oogen gemeeten	0.	5.	7.
Omtrek van de opening van den bek	0.	1.	11.
Afstand tusschen de twee neusgaten	0.	0.	5.
Afstand tusschen het eind van den smoel en den voorsten hoek van het oog	0.	1.	6.
Afstand tusschen den agtersten hoek en het oor	0.	1.	8.
Lengte van het oog van den eenen hoek tot den anderen	0.	0.	5½.
Opening van het oog	0.	0.	3.
Afstand tusschen de voorste hoeken der oogen over de kromte van het neusbeen gemeeten	0.	0.	6.
Dezelfde afstand in eene regte lyn gemeeten	0.	0.	4½.

	voeten, duimen, lynen.		
Omtrek van den kop tuffchen de oogen en de ooren gemeeten	o.	8.	o.
Lengte der ooren	o.	o.	10.
Breedte van de bafis op de buitenfte kromte gemeeten	o.	1.	8.
Aftand tuffchen de twee ooren van onderen gemeeten	o.	2.	1.
Lengte van den hals	o.	1.	5.
Omtrek	o.	3.	11.
Omtrek van het lighaam agter de voorfte pooten gemeeten	o.	7.	o.
Omtrek op de dikte plaats	o.	8.	6.
Omtrek voor de agterfte pooten	o.	5.	4.
Lengte van den flomp van den ftaart	1.	3.	3.
Omtrek aan dezelfs begin	o.	3.	o.
Lengte van den voorarm, van den elleboog tot aan de geleeding der hand	o.	4.	4.
Omtrek van die geleeding	o.	2.	1.
Lengte van die geleeding af tot aan het eind der nagelen	o.	2.	10.
Lengte van het been, van de knie af tot aan de hiel	o.	5.	8.
Lengte van de hiel af tot aan het eind der nagelen	o.	4.	5.

Deze fai woog drie ponden, twee oncen, zes drachmen; het netvlies was zeer kort; de lever ftrekte zig byna zo ver ter linker als ter regterhand uit.

De twaalfvingerigedarm vouwde zig naar binnen om by de nier, altoorens zig aan den nugterendarm te voegen, die zyne omwentelingen in de navelftreek en in de zyden maakte, die des omgebogendarms waren in de onderbuik- en darm-ftreek. De blindedarm was in de regter darmftreek, en was naar agteren gerigt; de kronkeldarm ftrekte zig uit naar vooren in de regter zyde, liep van de regter naar de linker zyde agter de maag, en verlengde zig naar agteren in de linker zyde, altoorens zig aan den regterdarm te voegen.

Schoon de maag niet zeer langwerpig was, zo was egter de groote blindesak zeer groot, maar daar was maar weinig afftands van den hoek, welken het regter gedeelte maakt tot aan den portier; de dunne darmen hadden alle byna dezelfde dikte; de blindedarm was ook van eene zelfde dikte in zyne geheele uitgeftektheid; zyn eind kromde zig om naar den omgebogendarm; de kronkeldarm was dikker by den blindendarm dan in het geheel van zyne lengte.

De lever bestondt uit drie kwabben, eene in het midden en eene aan wederzyde; de linker kwabbe was de kleinste van de drie, de middelste kwabbe hadt eene infnyding, die haar in twee ongelyke deelen verdeelde, van welke de regter de grootste was; de fchoorband liep in die infnyding, en het galblaasje was in den agterkant van het regter gedeelte van de middenste kwabbe, by dezelfde infnyding, omkorft; dat ingewand hadt binnen en buiten eene zeer bleeke roodagtige kleur; het woog ééne once, zeven en eene halve drachmen.

Het galblaasje was van ééne kegelvormige, zeer langwerpige en onregelmaatige gedaante.

De milt was langwerpig en byna puntig aan de einden; zy hadt binnen en buiten eene zeer donkere en byna bruine roodagtige kleur; zy woog ééne drachme, en zeven-en-veertig greinen.

De nieren hadden weinig indrukzel; het bekkentje hadt weinig uitgestrektheid, en daar was maar ééne tepel.

De regter long bestondt uit vier kwabben, even als by andere dieren geplaatst, die ook vier kwabben in die long hebben; daar waren 'er drie ter linker zyde, maar de tweede was niet geheel van de derde gescheiden, even als de tweede kwabbe van de regter zyde, en zy was een weinig kleiner; het hart was in het midden van de borst geplaatst met de punt naar agteren gerigt; het was byna rond; de bogt van de groote slagader hadt drie takken.

De tong was breed, met zeer kleine tepeltjes bedekt, en met klieragtige korreltjes bezaaid; daar waren op het agterst gedeelte vier kelkklieren, eene aan elke zyde, en twee in het midden, eene naar vooren en eene andere naar agteren; de voorste was meer naar agteren dan de twee aan de zyde.

Het strotklapje was zeer uitgerand; daar waren op het gehemelte eene overlangfche groeve in het midden, en agt breede overdwarsfche groeven; derzelve randen waren weinig verheven, vooral die der agterste; zy maakten alle eene bolrondheid naar vooren aan elke zyde van de overlangfche groeve.

De kleine herffenen waren geheel door de groote herffenen bedekt, zy hadden zeer kleine groeven; de kronkelingen van de groote herffenen waren weinig in getal en niet zeer diep; zy woogen ééne once, zes en eene halve drachmen, en de kleine herffenen twee en eene halve drachmen.

De kittelaar was zeer groot en eindigde in een gezwel, even als het roedehoofdje van het mannetje, hy kwam de lengte van drie lynen uit, en hadt eene en twee derde lyn middelyns; de buis van de pisbuis stak de lengte van drie lynen in de scheede uit, en eindigde in eene soort van zwartagtig knobbeltje; daar was een ander regt tegen over dezelve, en rondom de scheede, op omtrent drie lynen afftands van de randen van de klink, eene plooi, waaraan die twee knobbeltjes vast waren; de binnenste wanden van de scheede waren overlangfch gerimpeld van de dwarsfche plooi af, van welke ik zo even melding gemaakt heb, tot aan den bodem van de scheede; de pisbuis was zeer kort; de pisblaas hadt byna zo veel dikte aan het een eind als aan het ander; daar was een klein indrukzel aan haare zyden, tennaastenby in het midden. De lyfmoeder stak in de scheede uit de lengte van drie lynen; het lighaam der lyfmoeder was zeer klein; zy hadt geene hoornen, maar de trompetten waren zeer dik, zy liepen elk op een pavilioen, die door eene van zyne zyden aan den zaadbal vast was; daar waren groote knobbeltjes in de zaadballen.

Lengte van de dunne darmen van den portier af tot aan den blinddarm

voeten, duimen, lynen.

5 8 0

Gg 2

	voeten, duimen, lynen.		
Omtrek van den twaalfvingerigedarm	o.	1.	10.
Omtrek van den nugteredarm	o.	1.	9.
Omtrek van den omgebozendarm op de dikfte plaats	o.	1.	9.
Omtrek op de dunfte plaats	o.	1.	4.
Lengte van den blindendarm	o.	1.	9.
Omtrek van den blindendarm op de dikfte plaats	o.	1.	9.
Omtrek op de dunfte plaats	o.	1.	7.
Omtrek van den kronkeldarm op de dikfte plaats	o.	2.	9.
Omtrek op de dunfte plaats	o.	1.	9.
Omtrek van den regtendarm by den kronkeldarm	o.	1.	9.
Lengte van den kronkeldarm en regtendarm te zamen	1.	1.	6.
Lengte van de geheele darmbuis zonder den blindendarm	6.	9.	6.
Groote omtrek van de maag	o.	10.	6.
Kleine omtrek	o.	8.	6.
Lengte van de kleine kromte van den hoek af, welken het reg- ter gedeelte maakt, tot aan den flokdarm	o.	1.	1.
Diepte van den grooten blindenzak	o.	1.	3.
Omtrek van den flokdarm	o.	1.	3.
Omtrek van den portier	o.	1.	7.
Lengte van de lever	o.	2.	9.
Breedte	o.	3.	5.
Derzelver grootfte dikte	o.	o.	10.
Lengte van het galblaasje	o.	1.	4.
Deszelfs grootfte middellyn	o.	o.	4½.
Lengte van de milt	o.	3.	2.
Breedte van het onderft eind	o.	o.	3.
Breedte van het bovenft eind	o.	o.	2½.
Dikte in het midden	o.	o.	3½.
Lengte van de nieren	o.	1.	6.
Breedte	o.	o.	10.
Dikte	o.	o.	7.
Lengte van het peesagtig middenpunt van de holle ader tot aan de punt	o.	o.	10.
Breedte	o.	1.	4.
Omtrek van den bodem van het hart	o.	2.	10.
Hoogte van de punt af tot aan het begin van den longenflagader	o.	1.	1½.
Hoogte van de punt af tot aan het longenzakje	o.	o.	11.
Middellyn van de groote flagader van buiten naar buiten ge- meeten	o.	o.	3.
Lengte van de tong	o.	1.	7.
Lengte van het voorft gedeelte van het toompje af tot aan het eind	o.	o.	8.
Breedte van de tong	o.	o.	9.
Lengte van de groote herffenen	o.	2.	5.
Breedte	o.	2.	1.
Dikte	o.	1.	1.
Lengte van de kleine herffenen	o.	o.	10.
Breedte	o.	1.	5.
Dikte	o.	o.	9.
Affand tuffchen den aars en de klink	o.	o.	6.
Lengte van de fcheede	o.	1.	6.
Omtrek	o.	1.	9.

	vosten, duimen, lynen.		
Groote omtrek van de pisblaas	0.	7.	0.
Kleine omtrek	0.	4.	10.
Lengte van de pisbuis	0.	0.	6.
Omtrek	0.	0.	8.
Lengte van den hals en het lighaam der lyfmoeder	0.	0.	9.
Omtrek van het lighaam	0.	1.	3.
Afstand in eene regte lyn, tusschen de zaadballen en de lyfmoeder	0.	0.	3.
Lengte van de kromme lyn, welke de trompet doorloopt	0.	1.	0.
Lengte van de zaadballen	0.	0.	4½.
Breedte	0.	0.	2½.
Dikte	0.	0.	1½.

Als men het geraamte van den saï beschouwt, bespeurt men gemaklyk dat dat dier van eene andere soort is als de bruine fajou: de kop van den saï is smaller, de oogputten zyn grooter, de neusbeenderen zyn meer verheven, de smoel is minder dik en minder lang, en bygevolg zyn de tanden kleiner dan van den bruinen fajou.

Die dieren gelyken naar elkanderen in getal, maakzel, en geleedingen der wervelbeenderen van den nek, van den rug, de ribben, en de beenderen van het borstbeen.

De wervelbeenderen der lendenen waren zes in getal; daar waren vier valsche wervelbeenderen van het heiligbeen, en zes-en-twintig in den staart.

Het voorst gedeelte van het heupbeen strekte zig een weinig voor het eerst valsch wervelbeen van het heiligbeen uit, maar het was minder dik dan in den bruinen fajou; dus hadt de onderste overlangse zyde van het heupbeen minder breedte.

De beenderen van den bovenarm, van den voorarm, van de dye, en van het been van den saï, waren, naar evenredigheid, langer, minder dik, en minder gekromd in den bruinen fajou, gelyk men zien kan in de afmettingen, in de volgende tafel opgegeeven, en met die van de beenderen van den bruinen fajou vergeleeken; voor het overige waren 'er weinige verschillen tusschen de geraamten van die dieren.

	voeten, duimen, lynen.		
Lengte van den kop, van het eind der kaakbeenderen tot aan het agterhoofd	0.	3.	3.
Grootste breedte van den kop	0.	2.	1.
Lengte van het onderst kaakbeen, van zyn voorst eind af tot aan den agtersten rand van het knokkelswyze uitsteekzel	0.	2.	1.
Dikte van het voorst gedeelte van het been des bovenst kaakbeens	0.	0.	2.
Breedte van het bovenst kaakbeen ter plaats der hondstanden	0.	1.	0.
Afstand tusschen de oogputten en de opening der neusgaten	0.	0.	3.
Lengte van die opening	0.	0.	5.
Breedte	0.	0.	5½.
Lengte van de eigenlyke neusbeenderen	0.	0.	7½.
Breedte op de breedste plaats	0.	0.	2.
Breedte der oogputten	0.	0.	9.
Hoogte	0.	0.	9.
Lengte van de hondstanden	0.	0.	3½.

	voeten, duimen, lynen.		
Breedte van het bekken	0.	3.	3.
Hoogte	0.	3.	1½.
Lengte van de langste valfche wervelbeenderen van den staart	0.	0.	11½.
Lengte van het fchouderblad	0.	1.	11½.
Lengte van het fchouderbeen	0.	4.	0.
Lengte van de ellepyp	0.	4.	0.
Lengte van het ftraalbeen	0.	3.	7.
Lengte van het dyebeen	0.	4.	11.
Lengte van het fcheenbeen	0.	4.	7.
Lengte van het kuitbeen	0.	4.	3½.
Lengte van het eerfte been van de nahand, dat het kortft is	0.	0.	7.
Lengte van het derde been van de nahand, dat het langft is	0.	0.	10.
Lengte van het eerfte been van den agtervoet, dat het kortft is	0.	0.	11.
Lengte van het derde, dat het langft is	0.	1.	4½.
Lengte van den eerften regel van den duim der voorfte voeten	0.	0.	6.
Lengte van den tweeden	0.	0.	4.
Lengte van den eerften regel van den derden vinger	0.	0.	9.
Lengte van den tweeden	0.	0.	6.
Lengte van den derden	0.	0.	3½.
Lengte van den eerften regel van den duim der agterfte voeten.	0.	0.	6.
Lengte van den rweeden	0.	0.	4.
Lengte van den eerften regel van den derden vinger	0.	0.	9.
Lengte van den tweeden	0.	0.	6½.
Lengte van den derden	0.	0.	4½.

De Sève, del.

G. F. Sretsch, f.

LE SAI A GORGE BLANCHE.

BESCHRYVING VAN DEN SAÏ MET DE WITTE KEEL.

Deze saï (*Pl. L*) heeft een ronden kop, een dikken korten smoel, grootte van elkanderen verwyderde oogen, den neus aan zynen wortel verheven, breed, en aan het eind plat; de openingen der neusgaten waren op meer dan een halven duim afstands van elkanderen; zy openden zig naar buiten, en derzelve bovenste wanden maakten eene bolrondheid aan elke zyde van den neus, zo dat 'er op het midden van het eind van den neus eene holligheid was, de ooren waren groot en byna kaal; de nagels waren zwartagtig en tot een gootje gevouwen, uitgezonderd dien van den duim der agterste voeten, die byna plat was.

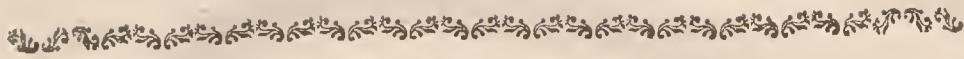
Het aangezigt van den saï met de witte keel was bleek en byna kaal; daar waren eenige zwarte hairen op de lippen, den wortel van den neus, en ter plaatse der oogleden, daar waren ook hairtjes aan de twee oogleden; het hair van het voorhoofd, van de slaapen van het hoofd, van de wangen, van de ooren, van het onderst kaakbeen, van het onderst en de zyden van den hals, van het voorst gedeelte van den schouder, het hair van den buitenkant van den bovenarm, en dat van het midden van de borst was van een vuile witte en geelagtige kleur; de binnenkant van den bovenarm en van de dye hadt witte en zwartagtige hairen; de hairen van al het overige des lighaams waren zwart of zwartagtig, en daar waren op den staart tinten van bruin by het zwart.

	voeten, duimen, lynen.		
	I.	O.	O.
Lengte van het geheele lighaam in eene regte lyn gemeeten, van het eind van den smoel tot aan den aars			
Lengte van den kop, van het eind van den smoel tot aan het agterhoofd	I.	O.	O.
Omtrek van het eind van den smoel	O.	3.	O.
Omtrek van den smoel onder de oogen gemeeten	O.	3.	3.
Omtrek van de opening van den bek	O.	4.	4.
Afstand tusschen de twee neusgaten	O.	1.	8.
Afstand tusschen het eind van den smoel en den voorsten hoek van het oog	O.	O.	6.
Afstand tusschen den agtersten hoek en het oor	O.	I.	I.
Lengte van het oog van den eenen hoek tot den anderen	O.	I.	4.
Opening van het oog	O.	O.	6.
Afstand tusschen de voorste hoeken der oogen, over de kromte van het neusbeen gemeeten	O.	O.	3f.
Dezelfde afstand in eene regte lyn gemeeten	O.	O.	7.
Omtrek van den kop tusschen de oogen en de ooren	O.	O.	5.
Lengte der ooren	O.	7.	2.
Breedte van de basis op de buitenste kromte gemeeten	O.	O.	6.
Afstand tusschen de twee ooren van onderen gemeeten	O.	I.	10.
Lengte van den hals	O.	I.	11.
	O.	I.	I.

	voeten, duimen, lynen.		
Omtrek	o.	3.	6.
Omtrek van het lighaam agter de voorſte pooten gemeeten	o.	7.	6.
Omtrek op de dikſte plaats	o.	8.	3.
Dezelfde omtrek voor de agterſte pooten gemeeten	o.	6.	o.
Lengte van den ſtomp van den ſtaart	1.	3.	o.
Omtrek aan deſzelfs begin	o.	2.	6.
Lengte van den voorarm, van den elleboog af tot aan de geleeding der hand	o.	3.	8.
Omtrek van die geleeding	o.	2.	3.
Lengte van die geleeding af tot aan het eind der nagelen	o.	2.	7.
Lengte van het been, van de knie tot aan de hiel	o.	5.	o.
Lengte van de hiel af tot aan het eind der nagelen.	o.	4.	1.

Ik heb geene merkelyke verſchillen opgemerkt tuffchen het geraamte van den faï met de witte keel, en dat van den faï, eenvoudig zo genoemd; de ſchouderbladen van die twee dieren zyn my alleen toegelcheenen van een eenigzins verſchillend maakzel te zyn, maar het was miſchien om dat dat van den faï met de witte keel uit een individu gehaald was dat jonger was dan dat, van het welk men het geraamte van den faï, eenvoudig zo genoemd, die tot onderwerp van deze beſchryving heeft gediend, gemaakt heeft; de ſtaart van den faï met de witte keel beſtondt uit zeven-en-twintig valſche wervelbeenderen, van welke de drie laaſte zeer klein waren.

D E S A Ï M I R I (*).

De saïmiri is gemeenlyk bekend onder den naam van *aurore-kleurige sapajou*, *oranje-kleurige sapajou*, en *geele sapajou*; hy is vry gemeen in Guiane, en het is om deze reden dat eenige Reisbeschryvers hem hebben aangeduid onder de benaaming van sapajou van Cayenne. Door zyne aartige en bevallige bewegingen, door zyne kleine gestalte, door de schitterende kleur van zyne schoone vagt; door zyne groote oogen, en het vuur dat in dezelve tintelt; door zyn klein gerond gelaat, heeft de saïmiri altyd de voorkeur boven alle de andere sapajous gehad, en het is inderdaad de aartigste, de bevalligste, de liefste van allen; maar hy is ook de zwakste en tederste (a), de moeijelykste om over te voeren en in 't leven te behouden: door alle deze kenmerken, en byzonderlyk ook door dat van den staart, schynt deze aap eene schaduwing tusschen de sapajous en de sagoins te maaken, want de staart, zonder volstrekt nutloos en slap te zyn, gelyk die der sagoins, is niet zo wel en stevig gespierd, als die der sapajous; dezelve is ook, om het dus eens uit te drukken, slegts ten halven vattende, en, schoon het dier zig daarvan bedient als van een behulpmiddel om op te

(*) *Caymiri*, naam van dit dier in de landen van den Maragnon, welken moet uitgesproken worden als *saïmiri*.

De anderen worden *caymiri* of *sapajou*, genaamd, welker hair van eene geelagtige kleur is, vermengd met verscheidene andere zeer schoone en bevallige kleuren. *Mission du Pere d'ABBEVILLE*, p. 252.

Cercopithecus, pilis ex fulva flavescente & candicante variegatis vestitus, pedibus ex flavo rubescentibus. Sapajou jaune. BRISSON, *Regn. Anim.* pag. 197.

Nota. Ik ben van gedagten, dat men tot deze soort den *Caitaia* of *Saitaia* van MARCGRAVE brengen moet. Hy beschryft denzelven in deze bewoordingen: *Cuitaia Brasiliensibus pilo longiori, ex albido flavescente, caput habet subrotundum, frontem haur elatam, aut pene nullam; nasum parvum & compressum; caudata gestat arcuatam, redolet moschum. Haec unica ipsi in est gratia. Mite tractari debet, alias altissima voce clamat, & facile ad iram corcitari potest. Alius ejusdem speciei, sed major, & pilo magis fusco, instar zebellinorum, etiam moschum redolet.* MARCGRAVE, *Hist. Nat. Brasil.* pag. 227. De caita by de Brasiliaanen, heeft lang hair, witagtig geel; zyn hoofd is gerond; hy heeft een zeer laag, of byna geen voorhoofd, een kleinen en ingedrukten neus; hy draagt den staart boogsgewyze; hy rickt naar muskus, dit is zyne eenigste aangenaamheid. Hy moet met zagtheid behandeld worden anders schreeuwt hy met eene zeer sterke stem, en wordt ligtyk tot toorn vervoerd. Daar is een ander van dezelfde soort. maar grooter en met donkerer hair, gelyk de fabeldieren, die ook naar muskus rickt. De eerste dezer twee dieren van MARCGRAVE komt my voor onze *saïmiri*, en de tweede onze *saï* te zyn; het hair van eene witagtig geele kleur, het voorhoofd zo kort, dat het zig als geen voorhoofd vertoont, zyn de twee onderscheidende kenmerken van den *saïmiri*; het hair van eene zwartagtig bruine kleur, en de muskus-reuk schynen my toe den *saï* duidelyk genoeg aan te wyzen, te meer dewyl dezelve, even als de *saïmiri*, de gewoonte heeft om te schreeuwen of te kreunen, zodra men hem maar eenigzins hard behandelt.

(a) De sapajou van Cayenne is eene soort van kleine aap van eene geelagtige kleur van hair; hy heeft groote oogen, een wit gelaat, een zwarte kin, en hy is rank van gestalte. Hy is zeer vaardig en liefkozende; maar hy is ook zo gevoelig voor de koude als de sagoins van Braziliën. *Relation du Voyage de Gennes*, par F. ROGER, Paris 1698. pag. 163.

klimmen en neder te daalen, kan het zig daar mede niet sterk aan eenig voorwerp vasthegten; hy kan het zelve niet stevig aanvatten, noch de dingen, welken hy verlangt tot zig te doen naderen, daarmede aanhaalen, en men kan dezen staart niet langer by eene hand vergelyken, of denzelven eene vyfde hand noemen, gelyk wy ten opzigte van de andere sapajous gedaan hebben.

Onderscheidende kenmerken van deze soort.

De *saimiri* heeft geene wangzakken of beurzen in den mond om zyne overtollige spyze te bewaaren, en geene eeltagtigheden op de billen. De schutting tusschen zyne neusgaten is dik; de neusgaten zyn ter zyden, en niet onder aan den neus geopend. Hy heeft, om zo te spreken, geen voorhoofd; zyn hair is van eene schitterend-geele kleur; hy heeft twee wrongen van vleesch, in de gedaante van ringen, rondom de oogen; zyn neus is verheven aan den wortel, en ingeplat ter plaatse van de neusgaten; zyn mond is klein, zyn gelaat plat en naakt; de ooren zyn met hair bezet, en een weinigtig puntig; de staart is ten halven, of half vattende, en dezelve is langer dan het lighaam. Hy heeft slegts tien of elf duimen lengte van het eind van den snuit tot aan den oorsprong van den staart; hy kan zig gemaklyk op zyne agterste beenen overeind houden, maar zyne gewoone wyze van gaan is egter op vier beenen. Het wyfje is niet aan de gezette vloeiingen of stonden onderworpen.

De Sere. del.

C.F. Zebisch. fec.

LE SAÏMIRI.

BESCHRYVING VAN DEN SAÏMIRI.

De saïmiri (*Pl. LI*) heeft schoone kleuren en eene wel geëvenredigde gestalte; het aangezicht van dien, die tot onderwerp voor deze beschryving gediend heeft, was rond, half vleeschkleurig, en half graauwagtig bruin; deze laatste kleur maakte eenen ronden vlak aan het eind van den smoel, zig tot aan de neusgaten en aan de hoeken van den bek uitstrekkende; daar was rondom elk oog een vleeschkleurige band, die twee ringen maakte, van welke de een het regter oog, en de ander het linker omringde; deze ringen raakten elkanderen ter plaats van den wortel van den neus, en scheenen boven op elkanderen te loopen. Dat dier hadt de oogen groot en ingezonken, het voorhoofd weinig uitgestrekt, de neusgaten aan de zyden van den neus open, en door een breed tusschenfchot gescheiden; den neus tusschen de oogen verheven, dik, en plat ter plaats van de neusgaten; een kleinen bek, en den smoel minder uitstekende dan hy by de meeste andere dieren van het zelfde geslacht is; de kruin van den kop was eirond en langwerpig, van het voorhoofd tot aan het agterhoofd; de ooren waren met hair voorzien en een weinig puntig aan den agtersten rand; de staart was langer dan het lighaam, en diende het dier somtyds om het in verschillende houdingen te ondersteunen.

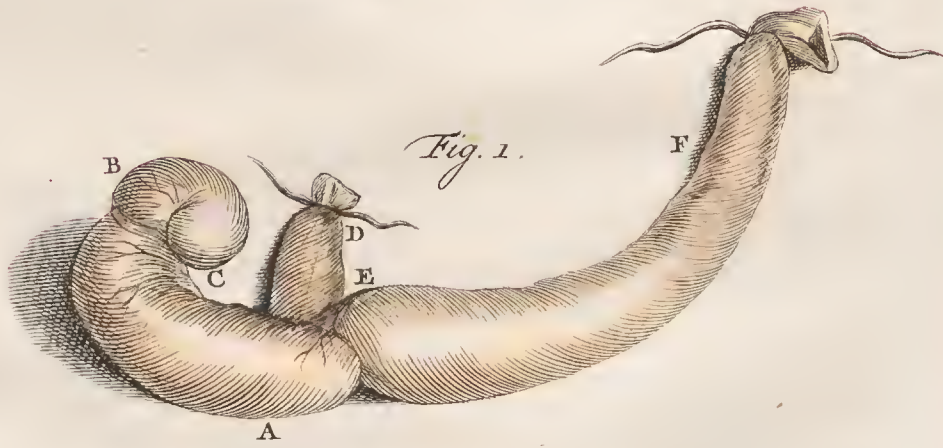
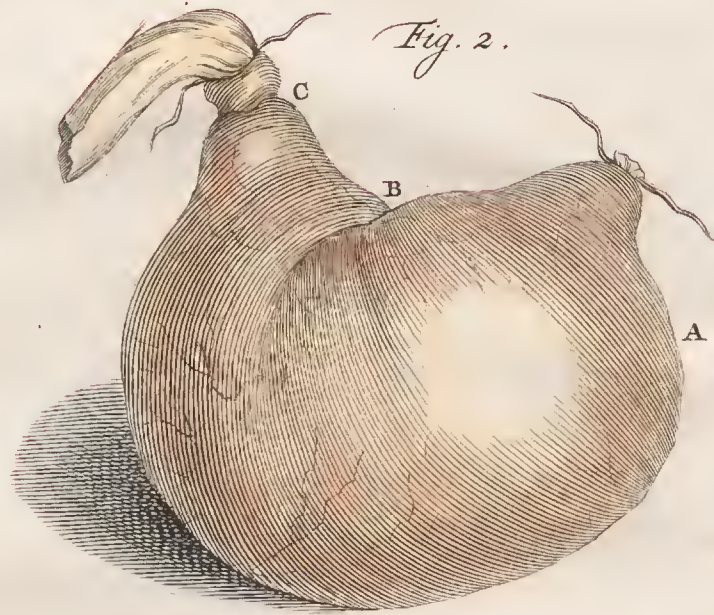
Het voorhoofd, de slaapen van het hoofd, de kruin en het agterste van den kop, de bovenkant van den hals, de schouders, de buitenkant van den bovenarm, van de dyen, en van het bovenst gedeelte der beenen, en de staart op het grootst gedeelte zyner lengte van zyn begin af, waren bedekt met hair van eene kleur, van graauw, bruin, groenagtig en geelagtig gemengd; eenige van deze tinten hadden min of meer de overhand op verschillende plaatsen. De haren van het bovenst gedeelte van het lighaam, van den hals af tot aan het begin van den staart, hadden bruin aschgrauw by den wortel, geelagtig graauw boven het bruin aschgrauw, en vervolgens zwartagtig bruin, rosagtig oranje en bruin aan de punt voor het grootste gedeelte, het rosagtig oranje hadt in dat mengzel de overhand boven het graauw en boven het bruin; de voorarm, het onderst gedeelte van het been en de voeten waren van eene zeer schoone oranjekleur; de ooren, het onderst van het onderst kaakbeen, de zyden en de onderkant van den hals, de oxels, de binnenkant van den bovenarm, de borst, de buik, de liezen, en de binnenkant der dyen, hadden eene witagtige kleur met een tint van geel gemengd, die min of meer duidelyk was op verschillende plaatsen; het eind van den staart was zwart op de lengte van vier of vyf duimen; de voetzool hadt eene vleeschkleur; de nagels der duimen waren plat en die der vingeren waren tot een gootje gevouwen.

	voeten, duimen, lynen.		
Lengte van het geheele lighaam in eene regte lyn gemeeten, van het eind van den smoel tot aan den aars	0.	10.	6.
Lengte van den kop, van het eind van den smoel tot aan het agterhoofd	0.	2.	6.
Omtrek van het eind van den smoel	0.	2.	3.
Omtrek van den smoel onder de oogen gemeeten	0.	2.	10.
Omtrek van de opening van den bek	0.	1.	2.
Afstand tusschen de twee neusgaten	0.	0.	4.
Afstand tusschen het eind van den smoel en den voorsten hoek van het oog	0.	0.	7.
Afstand tusschen den agtersten hoek en het oor	0.	1.	2.
Lengte van het oog van den eenen hoek tot den anderen	0.	0.	4.
Opening van het oog	0.	0.	3.
Afstand tusschen de voorste hoeken der oogen, over de kromte van het neusbeen gemeeten	0.	0.	6.
Dezelfde afstand in eene regte lyn gemeeten	0.	0.	3.
Omtrek van den kop tusschen de oogen en de ooren	0.	5.	6.
Lengte der ooren	0.	0.	6.
Lengte van de basis op de buitenste kromte gemeeten	0.	1.	1.
Afstand tusschen de twee ooren van onderen gemeeten	0.	1.	10.
Lengte van den hals	0.	1.	0.
Omtrek	0.	3.	8.
Omtrek van het lighaam agter de voorste pooten gemeeten	0.	5.	4.
Omtrek op de dikte plaats	0.	5.	9.
Omtrek voor de agterste pooten gemeeten	0.	4.	0.
Lengte van den stomp van den staart	1.	3.	6.
Omtrek aan deszelfs begin	0.	2.	2.
Lengte van den voorarm, van den elleboog af tot aan de geleeding der hand	0.	2.	8.
Omtrek van die geleeding	0.	1.	9.
Lengte van die geleeding af tot aan het eind der nagelen	0.	1.	9.
Lengte van het been, van de knie tot aan de hiel	0.	3.	6.
Lengte van de hiel af tot aan het eind der nagelen.	0.	3.	0.

Deze säimiri was een wyfje; het woog één pond zes oncen; de maag besloeg de helft van den onderbuik; het netvlies strekte zig uit onder de dunne dārmen; de lever was byna geheel in de regter zyde.

De twaalfvingerigedarm was byna by den uitgang uit de maag omgebogen, voor dat hy zig aan den nugterendarm voegde, die zyne omwentelingen in de navelstreek en in de zyden deedt, die van den omgebogendarm waren in de darmstreeken. De blindedarm (*ABC*, *Pl. LII*, *fig. 1*) bevondt zig in de onderbuikstreek, hy was dwarsch van de linker naar de regter zyde gerigt, en naar den omgebogendarm (*D*) omgekromd met zyn eind (*C*); de kronkeldarm (*EF*) strekte zig uit naar vooren tot in het midden der navelstreek, alwaar hy zig omhoog om zig aan den regtendarm te voegen.

De maag (*Pl. LII*, *fig. 2*) was rond, zy hadt byna geen grooten blinden zak (*A*), en het regter gedeelte was zeer kort van den hoek (*B*) af, welken dat gedeelte maakt, tot aan den portier (*C*); de rokken der darmen

waren zeer dun en zeer zwak; de blindedarm was omgekromd in de gedaante van een bisschops staf, en eindigde in een knobbeltje; de kronkeldarm verminderde van langzaamerhand in dikte, naar maate hy den regtendarm naderde.

De lever hadt drie kwabben, van welke twee van eene gelyke dikte waren en ter regter zyde geplaatst, de derde was kleiner en ter linker zyde geplaatst; de regter onderste kwabbe was in twee byna gelyke deelen verdeeld door eene zeer diepe insnyding, in welke de schoorband was, die zeer groot was, en zig langs de regter zyde van het middenrif uitstrekke; het galblaasje was omkorst in het regter gedeelte van de onderste linker kwabbe; de bovenste kwabbe was verdeeld in twee deelen door eene diepe insnyding, en hadt daarenboven twee aanhangzels, het een aan den wortel der lever, en het ander by de nier; de lever hadt van buiten en binnen eene zeer bleeke roodagtige kleur; het galblaasje was van eene rolronde gedaante en bevattede een dik vogt dat met groen en geel getint was.

De milt hadt drie zyden, zy was langwerpig, een weinig breeder aan haar onderst eind dan in het overige van haare lengte; zy hadt buiten en binnen eene bleek-roode kleur; zy woog zeven-en-dertig greinen.

Het alvleesch hadt eene langwerpige gedaante, en strekte zig uit van het begin van de milt tot aan den twaalfvingerigendarm; zyn linker eind hadt een weinig meer breedte en dikte dan het regter.

De nieren waren langwerpig, zy hadden weinig indrukzel, het bekkentje was zeer duidelyk, en men onderscheidde op dezelve eenige tepels.

De longen bestonden uit zes kwabben, vier ter regter en twee ter linker zyde, tennaastenby als in den hond en de meeste andere viervoetige dieren: daar waren egter minder insnydingen in de kwabben van den saïmiri; het hart was dik en byna rond; daar kwamen drie takken uit de bogt van de groote slagader.

De tong was breed, dik, met byna onmerkbaare tepeltjes bedekt, en met kleine witte korreltjes bezaaid; daar waren op het agterst gedeelte drie kelkklieren, twee naar vooren en eene naar agteren, zodanig geplaatst dat zy een driehoek maakten.

Het verhemelte was met agt dwarsche groeven voorzien, welker randen in het midden haarer lengte afgebroken waren, elk gedeelte der randen maakte eene bolrondeheid naar vooren; het strotklapje hadt eene uitranding, die vry diep was, aan zyn eind.

De groote hersenen waren zeer groot naar evenredigheid van het lighaam van het dier; de kleine hersenen waren onder het middengedeelte van de groote hersenen geplaatst, zodat een gedeelte van de agterste kwabben agter de kleine hersenen nederdaalde; de groote hersenen woogen zeven drachmen en zestig greinen, en de kleine hersenen drie-en-dertig greinen.

De kittelaar was dik en de lengte van drie of vier lynen uitsteekende; het roedehoofdje hadt twee lynen lengte, en by de twee lynen mid-

dellyns; de voorhuid was zeer kort en liet het voorst gedeelte van het roedehoofdje bloot; het agterst gedeelte was gegroefd door de spleet van de klink, die zig tot aan het eind van den kittelaar uitstrekke; de wanden van de scheede waren dik en vleeschagtig; daar was een gegroefd ribbetje, dat zig langs de bovenste wanden uitstrekke, van de opening van de lyfmoeder af tot op twee lynen afftands van de randen van de klink; de pisbuis strekte zig uit langs de wanden der scheede op dezelfde lengte, en ter plaatse daar zy 'er door heen kwam, was een klein dwarfch vlies tennaastenby gelyk in het klein aan dat, het welk in de scheede der merrien en ezeliinnen is; de hals der lyfmoeder stak in de scheede uit in de gedaante van een knobbeltje, in welks midden zyn begin was, die zeer naauw was; het lighaam der lyfmoeder was onder en boven plat; zy hadt geene hoornen: de trompetten waren zeer dun en zeer lang; zy maakten byna geene boezemagtigheden: de zaadballen hadden eene eironde gedaante en eene geelagtige kleur; men onderscheidde op dezelve eenige lymphatieke blaasjes van eene blaauwagtige kleur.

	voeten, duimen, lynen.		
Lengte van de dunne darmen, van den portier af tot aan den blindendarm	3.	3.	0.
Omtrek van den twaalfvingerigendarm	0.	1.	6.
Omtrek van den omgebogendarm op de dikste plaatsen	0.	1.	3.
Omtrek op de dunste plaatsen	0.	1.	0.
Lengte van den blindendarm	0.	1.	7.
Omtrek van den blindendarm op de dikste plaats	0.	1.	7.
Omtrek op de dunste plaats	0.	1.	3.
Omtrek van den kronkeldarm op de dikste plaats	0.	1.	9.
Omtrek op de dunste plaatsen	0.	1.	1.
Omtrek van den regtendarm by den kronkeldarm	0.	1.	1.
Omtrek by den aars	0.	1.	6.
Lengte van den kronkeldarm en regtendarm te zamen	0.	5.	0.
Lengte van de geheele darmbuis zonder den blindendarm	3.	8.	0.
Groote omtrek van de maag	0.	7.	7.
Kleine omtrek	0.	6.	9.
Lengte van de kleine kromte, van den hoek af welke het regter gedeelte maakt, tot aan den flokdarm	0.	0.	9.
Diepte van den grooten blinden zak	0.	0.	3.
Omtrek van den flokdarm	0.	0.	10.
Omtrek van den portier	0.	1.	3.
Lengte van de lever	0.	2.	0.
Breedte	0.	2.	5.
Derzelver grootste dikte	0.	0.	6.
Lengte van het galblaasje	0.	0.	8.
Deszelfs grootste middellyn	0.	0.	4.
Lengte van de milt	0.	2.	4.
Breedte van het onderst eind	0.	0.	5.
Breedte van het bovenst eind	0.	0.	4.
Dikte in het midden	0.	0.	1.

	voeten,	duimen,	lynen.
Dikte van het alvleesch	0.	0.	1.
Lengte van de nieren	0.	0.	11.
Breedte	0.	0.	6.
Dikte	0.	0.	4.
Lengte van het peesagtig middelpunt, van de holle ader af tot aan de punt	0.	0.	5.
Breedte	0.	0.	8.
Omtrek van den bodem van het hart	0.	2.	5.
Hoogte van de punt af tot aan het begin van de longenflagader	0.	0.	11.
Hoogte van de punt af tot aan het longenzakje	0.	0.	8.
Middellyn van de grootte flagader, van buiten naar buiten gemeeten	0.	0.	1½.
Lengte van de tong	0.	0.	10.
Lengte van het voorst gedeelte, van het toompje af tot aan het eind	0.	0.	4½.
Breedte van de tong	0.	0.	4½.
Lengte van de grootte hersenen	0.	2.	0.
Breedte	0.	1.	5.
Dikte	0.	0.	10.
Lengte van de kleine hersenen	0.	0.	7.
Breedte	0.	0.	9.
Dikte	0.	0.	4.
Afstand tusschen den aars en de klink	0.	0.	3.
Lengte van de klink	0.	0.	4.
Lengte van de scheede	0.	0.	10.
Omtrek	0.	0.	11.
Groote omtrek van de pisblaas	0.	3.	0.
Kleine omtrek	0.	2.	3.
Lengte van de pisbuis	0.	1.	1.
Omtrek	0.	0.	3.
Lengte van den hals en het lighaam der lyfmoeder	0.	0.	7.
Omtrek van derzelve lighaam	0.	0.	7.
Afstand in eene regte lyn tusschen de zaadballen en de lyfmoeder	0.	0.	4.
Lengte van de kromme lyn welke de trompet doorloopt	0.	1.	0.
Lengte der zaadballen	0.	0.	4.
Breedte	0.	0.	2½.
Dikte	0.	0.	1½.

De kop van het geraamte van den saïmiri is zeer langwerpig, daar is weinig hoogte aan het agterhoofd, dat aan zyn bovenst gedeelte plat is; het voorhoofsbeen maakt eene kleine bolrondheid boven de oogputten en den wortel van den neus, zo dat het voorhoofd een klein gedeelte uitmaakt van het aangezigt van het dier van het welk wy handelen, terwyl by de meeste andere dieren van dat geslacht het voorhoofd van de kruin van den kop niet gescheiden is; de oogputten van den saïmiri zyn zeer groot en zeer dicht by elkanderen geplaatst; de opening der neusgaten is gedeeltelyk tusschen de oogputten, gelyk by den talapoin en den gibbon; de snoel is korter dan die van den talapoin, den gibbon, en den jocko.

De tanden van den saïmiri zyn zes-en-dertig in getal, daar zyn zes bak-

tanden aan elke zyde van elk der kaakbeenderen, als by den coaita, de fajous, de faïs, enz. de sny- en honds-tanden gelyken naar die van den gibbon; de drie eerste baktanden van elke zyde der twee kaakbeenderen hebben flegts ééne punt; dus is het een van deze drie tanden, die by den faïmiri meer is dan by den gibbon, den magot, den macaque, enz.

Daar zyn veertien wervelbeenderen van den rug en veertien ribben, negen waare en vyf valsche; het borstbeen bestaat uit zeven beenderen; de vier eerste ribben, twee aan elke zyde, geleeden zig met het middelst gedeelte van het eerste been des borstbeens; de geleeding der derde ribben is tusschen het eerste en tweede been; die der vierde ribben is tusschen het tweede en derde been, en dus vervolgens tusschen de agtste en negende ribben, die zig geleeden tusschen het zesde en zevende been des borstbeens.

De wervelbeenderen der lendenen zyn flegts drie in getal; het heiligbeen bestaat uit drie valsche wervelbeenderen, en de staart uit dertig.

Het voorst gedeelte van het heupbeen is hol aan zynen buitenkant, het heeft weinig dikte, het strekt zig niet vóór noch onder het eerst valsch werbeen van het heiligbeen uit.

Daar waren flegts tien beenderen in de voorhand, het eerst der overtallige beenderen ontbrak daarin; de voorvoet bestondt flegts uit zeven beenderen.

	voeten, duimen, lynen.		
Lengte van den kop van het eind der kaakbeenderen af, tot aan het agterhoofd	0.	2.	4½.
Grootste breedte van den kop ter plaatse van het bekkeneel	0.	1.	5½.
Lengte van het onderst kaakbeen, van zyn voorst eind af tot aan den agtersten rand van het knokkelwyze uitstcekzel	0.	1.	8.
Dikte van het voorst gedeelte van het been des bovensten kaakbeens	0.	0.	2.
Breedte van het bovenst kaakbeen, ter plaatse der hondstanden	0.	0.	7.
Afstand tusschen de oogputten en de opening der neusgaten	0.	0.	2.
Lengte van die opening	0.	0.	3.
Breedte	0.	0.	3½.
Breedte der oogputten	0.	0.	6½.
Hoogte	0.	0.	7.
Lengte van de hondstanden	0.	0.	2.
Breedte van het bekken	0.	0.	10½.
Hoogte	0.	0.	11½.
Lengte van de langste valsche wervelbeenderen van den staart	0.	0.	10.
Lengte van het schouderblad	0.	1.	3½.
Lengte van het schouderbeen	0.	2.	5.
Lengte van de ellepyp	0.	2.	5½.
Lengte van het straalbeen	0.	2.	1½.
Lengte van het dyebeen	0.	3.	0½.
Lengte van het scheenbeen	0.	2.	11½.
Lengte van het kuitbeen	0.	2.	9½.
Lengte van het eerste been van de nahand, dat het kortst is	0.	0.	5.

Lengte

	voeten, duimen, lynen.		
Lengte van het derde been van de nahand, dat het langst is .	o.	o.	7.
Lengte van het eerste been van den agtervoet, dat het kortst is	o.	o.	7½.
Lengte van het derde, dat het langst is .	o.	o.	11.
Lengte van den eersten regel van den duim der voorste voeten	o.	o.	3.
Lengte van den tweeden .	o.	o.	2½.
Lengte van den eersten regel van den derden vinger .	o.	o.	6½.
Lengte van den tweeden .	o.	o.	4½.
Lengte van den derden .	o.	o.	2½.
Lengte van den eersten regel van den duim der agterste voeten	o.	o.	4½.
Lengte van den tweeden .	o.	o.	2½.
Lengte van den eersten regel van den derden vinger .	o.	o.	6½.
Lengte van den tweeden .	o.	o.	5.
Lengte van den derden .	o.	o.	3.

B E S C H R Y V I N G

VAN DAT GEDEELTE VAN HET KABINET,

DAT BETREKKING HEEFT TOT DE NATUURLYKE HISTORIE
VAN DE SAPAJOUS.No. MCDXLII. *Een alouate.*

Dit dier is gedroogd, het was zeer jong toen het gedood wierdt; het is dat, het welk tot onderwerp gediend heeft voor de beschrijving van den alouate.

No. MCDXLIII. *Het vel van een alouate.*

Dit vel komt van een individu, dat ouder is dan het voorig; deszelfs beschrijving is in die van den alouate te vinden; het is aan het Kabinet geschonken door den Hr. DE BOMBARDE, aan welken men het van Cayenne gezonden heeft.

No. MCDXLIV. *Het beenagtig gedeelte dat zig in de keel van den alouate beyndt.*

Dit deel is zeer dik, het heeft omtrent agt duimen omtreks, het is hol, en open door een gat, dat byna een duim lengte heeft, op de breedte van een halven duim en meer; deze zak wordt gevormd door eene zeer dunne beenagtige plaat, daar zyn op de inwendige wanden by de opening van den zak, andere kleine beenagtige platen, als onregelmatig netwerk geschikt; daar zyn ook van buiten by dezelfde opening twee uitsteekzels en geleedende vakken: dat werktuig moet de stem veel kragts byzetten; inderdaad het dier dat daarmede voorzien is, is huiler (*hurleur*) genoemd, en het doet zig van zeer verre hooren; deszelfs ontleeding zou zeer aanmerkingswaardig en zelfs noodzaakelyk, zyn om eene betere beschrijving te geven van het zonderling maakzel en de plaatsing van dien beenagtigen zak. De Hr. BARRERE zegt dat dit dier dat ysfelyk geluid maakt door middel van het tongbeen, dat van een byzonder maakzel is (a); deze schryver geeft geene omstandigheden op noch geen bewys van dat *factum*; daar is daarenboven weinig overeenkomst tusschen den beenagtigen zak, van welken wy handelen, en een tongbeen, in maakzel; ik heb egter eene holligheid gezien in den basis van het tongbeen van een coaita; deze holligheid schoon van weinig uitgestrektheid, is genoegzaam om te doen vermoeden dat 'er grootere kunnen zyn in andere foorten van sapajous.

(a) *Essai sur l'Histoire Naturelle de la France Equinoxiale*, pag. 150.

N^o. MCDXLV. *Een coaita.*

N^o. MCDXLVI. *Een vel van een coaita.*

De coaita, onder het vorig nommer opgegeeven, is in zyn geheel in wyngceest; het vel, van het welk onder dit nommer gewag gemaakt wordt, is zeer wel bewaard en opgezet, het komt van een coaita, die aan het Kabinet gefchonken is, door den Heere Prins VAN BOUILLON.

N^o. MCDXLVII. *Een ander vel van een coaita.*

De beenderen van den kop en der voeten zyn aan dat vel vast; het is opgezet; daar zyn maar vier vingeren aan de voorste voeten; het geen bewyft dat het van een coaita komt; maar het verschilde van de voorgaande daarin dat het niet geheel zwart was; het onderst van den hals, de binnenkant van den bovenarm, de borst, de buik, de binnenkant van de dye, en van het been, zyn van eene graauwe of vuil-witte kleur, en daar is langs de zyden van de borst en van het lighaam eene streep van eene roagtige vaale kleur, die tusschen het witagtige van den buik en het zwart van den rug is.

N^o. MCDXLVIII. *Het geraamte van een coaita.*

Byna alle de beenderen van dit geraamte schynen aangedaan te zyn door eene ziekte, die naar de engelsche ziekte geleck, maar men ziet op geen zulke duidelyke blyken als op de beenderen van den voorarm; derzelver onderste en middelste deelen zyn gezwollen en zodanig misvormd, dat de natuurlyke gedaante dier beenderen geheel veranderd is; zy zyn op eenige plaatsfen alleen gevormd door eene foort van beenagtig velletje, dat buigt en breekt als men het drukt. De beschryving en de voornaamste afmeetingen van dat geraamte maaken een gedeelte van de beschryving van den coaita.

N^o. MCDXLIX. *Het tongbeen van een coaita.*

Dit been bestaat uit vyf stukken, de kleine hoornen zyn zeer dun en byna zo lang als de groote; de basis is zeer uitgestrekt; zy maakt naar voren eene dikke bult, die hol is.

N^o. MCDL. *Het vel van een bruinen fajou.*

N^o. MCDLI. *Een bruine fajou.*

Dit dier is in zyn geheel in wyngceest bewaard, en het vel, onder het vorig nommer opgegeeven, is opgezet; zy verschilden niet van den bruinen fajou, die tot onderwerp gediend heeft voor de beschryving van dat dier.

N^o. MCDLII. *Het geraamte van een bruinen fajou.*

De bovenkant van het bekkeneel van dat geraamte is door een beenbederf veranderd geworden, waarvan ook eenige voetstappen te vinden zyn op de kaakbeenderen; zo dat de meeste hondstanden bloot staan byna tot aan den wortel. De beschryving en de afmeetingen van dat geraamte zyn te vinden in de beschryving van den bruinen fajou.

N^o. MCDLIII. *Een graauwe fajou.*

N^o. MCDLIV. *Een vel van een graauwen fajou.*

N^o. MCDLV. *Ren sai.*

No. MCDLVI. *Een vel van een faï.*

Dit vel en dat van den graauwen fajou, dat onder No. MCDLIV is opgegeeven, zyn opgezet; de faï, van welken onder dit Nommer gesproken wordt, en de graauwe fajou No. MCDLIII, zyn in hun geheel bewaard in wyngceest, zy geleeken naar den faï en naar den graauwen fajou, die tot onderwerpen gediend hebben voor de beschryving dier dieren.

No. MCDLVII. *Het geraamte van een faï.*

Dit geraamte heeft tot een onderwerp gediend voor de beschryving en de voornaamste afmettingen van de beenderen van den faï.

No. MCDLVIII. *Een faï met de witte keel.*

Dit dier is in wyngceest bewaard, het geleek naar het individu, dat tot onderwerp gediend heeft voor de beschryving van den faï met de witte keel.

No. MCDLIX. *Het geraamte van een faï met de witte keel.*

Dit is het geraamte, van het welk ik melding gemaakt heb in de beschryving van den faï met de witte keel, en welk ik vergeleeken heb met het geraamte van den faï, eenvoudig zo genaamd.

No. MCDLX. *Een faïmiri.*

Dit dier is in wyngceest zo wel bewaard, dat men de verschillende kleuren van zyn aangezigt kan onderscheiden; dat individu gelykt naar dat, het welk tot onderwerp gediend heeft voor de beschryving van den faïmiri.

No. MCDLXI. *Het geraamte van een faïmiri.*

Het bovenst gedeelte van de twee dyebeenen van dat geraamte is bedorven geworden door eene ziekte, zodanig dat de hals van het dyebeen vergaan is, en dat het schynt dat het hoofd aan de panswyze holligheid is blyven vastzitten; want deze holligheid is met eene beenagtige zelfstandigheid gevuld: dat geraamte heeft tot onderwerp gediend voor de beschryving en afmettingen van de beenderen van den faïmiri. De eigenlyke neusbeenderen ontbreken in het geraamte, van het welk wy spreken.

No. MCDLXII. *Een kop van een faïmiri.*

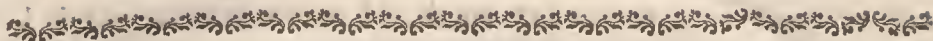
Daar is in dien kop een beentje tusschen de eigenlyke neusbeenderen en het voorhoofdsbeen geplaatst; ik heb dat overtallig been by geen ander dier gezien.

No. MCDLXIII. *De kop zonder vleesch, van een dier dat overeenkomst heeft met de sapajous.*

Deze kop is zeer verschillend van dien van alle de aapen welke ik gezien heb; het is my by het eerste beschouwen voorgekomen, dat hy van een ander dier kwam; maar als ik hem van naderby bekeek, heb ik aan denzelfen het aangezigt en de tanden der aapen erkend. De smoel is tamelyk langwerpig; dit dier heeft meer overeenkomst met de sapajous dan met eenigen anderen aap in de tanden, die zes-en-dertig in getal zyn; maar de kop verschilt van dien van alle de soorten van aapen, welke ik beschreeven heb, door de hoogte en de bovenmaatige breedte van de takken van het onderst kaakbeen; deze takken zyn zo hoog, dat zy het bekkeneel ge-

noeg verheven houden, dat het voorhoofd en een gedeelte van de kruin van den kop naar vooren komen en een gedeelte uitmaaken van het aangezicht van het dier, en dat het groot agterhoofdsgat agter den kop geplaatst is. Als men zyn aandacht laat gaan over het eind waartoe de groote ruimte geschikt is, die zig tusschen de takken van het onderst kaakbeen bevindt, heb ik gedagt dat die ruimte den beenagtigen zak zou kunnen bevatten die aan de lugtpyp van de sapajous, huilers genaamd, vast is, en dat de kop, van welken ik spreek, mogelyk van een dier van dat geslacht kwam: het geen dit vermoeden kan bevestigen is dat de huilers van het geslacht der sapajous zyn, die zes-en-dertig tanden hebben, even als de kop van welken wy handelen; nog meer, ik heb op dien kop by de knokkels eenige schynbaarheid van geleedingen gezien, die niet by andere dieren zyn, en die my toegescheenen zyn overeenkomst te hebben met den beenagtigen zak van de sapajous, huilers genaamd.

D E S A K I (*).

De faki, welken men gemeenlyk *aap met den vossenstaart* noemt, om dat zyn staart met zeer lang hair bezet is, is de grootste der fagoins: volwassen zynde, heeft hy omtrent zeventien duim lengte, terwyl de grootste van de vyf andere fagoins slegts negen of tien duimen lang is. De faki heeft zeer lang hair op 't lighaam, en nog langer op den staart; hy heeft een roskeurig gelaat met een witagtig dons bezet; hy is ligt van alle de andere fagoins, van alle de sapajous, en van alle de guenons, door de volgende kenmerken te onderscheiden.

Onderscheidende kenmerken van deze soort.

De faki heeft noch wangzakken, noch eeltagtigheden op de billen; zyn staart is slap, niet vattende, en is meer dan de helft langer dan het hoofd en het lighaam te zamen genomen; de schutting der neusgaten is zeer dik, en derzelver opening ter zyden; het gelaat is taankleurig en met fyn dons-hair bezet dat kort en witagtig is; het hair van de bovenste deelen des lighaams is zwart-bruin, dat van den buik en der andere onderste deelen rosagtig wit; het hair is overal zeer lang, en nog langer op den staart, daar het aan 't einde byna twee duimen uitsteekt; dit hair van den staart is gemeenlyk zwartagtig bruin, gelyk dat van 't lighaam. Daar schynt in deze soort eene verscheidenheid in de kleur van het hair te zyn, en daar zyn fakis onder, die het hair van 't lighaam en van den staart rosagtig vaal hebben. Dit dier gaat op vier beenen, en is omtrent anderhalf voet lang, van het eind van den neus tot aan den oorsprong van den staart. De wyfjes van deze soort hebben geene geregelde vloeijingen.

(*) *Saki. Simia minima capite albo, dorso fusco, pone rufescente, cauda crinita. Sakee Winkee.* BROWN. *Hist. Nat. of Jamaica. Chap. V. Sect. 5. Nota.* SAKKEE WINKEE moet uitgesproken worden als SAKI WINKI; wy hebben dien naam van *faki* aangenomen, en wel te meer, om dat dezelve ons toeschynt afgeleid te zyn, van het woord *cacuien*, 't welk moet uitgesproken worden als *sakuien*, dat volgens THIEVET, pag. 103. de naam der groote fagoins in verscheiden streken van zuidlyk Amerika was.

Cagus major Brasiliensibus, Pongi congrisibus. MARCGR. *Hist. Nat. Brasil. pag. 227. fig. ibid.*

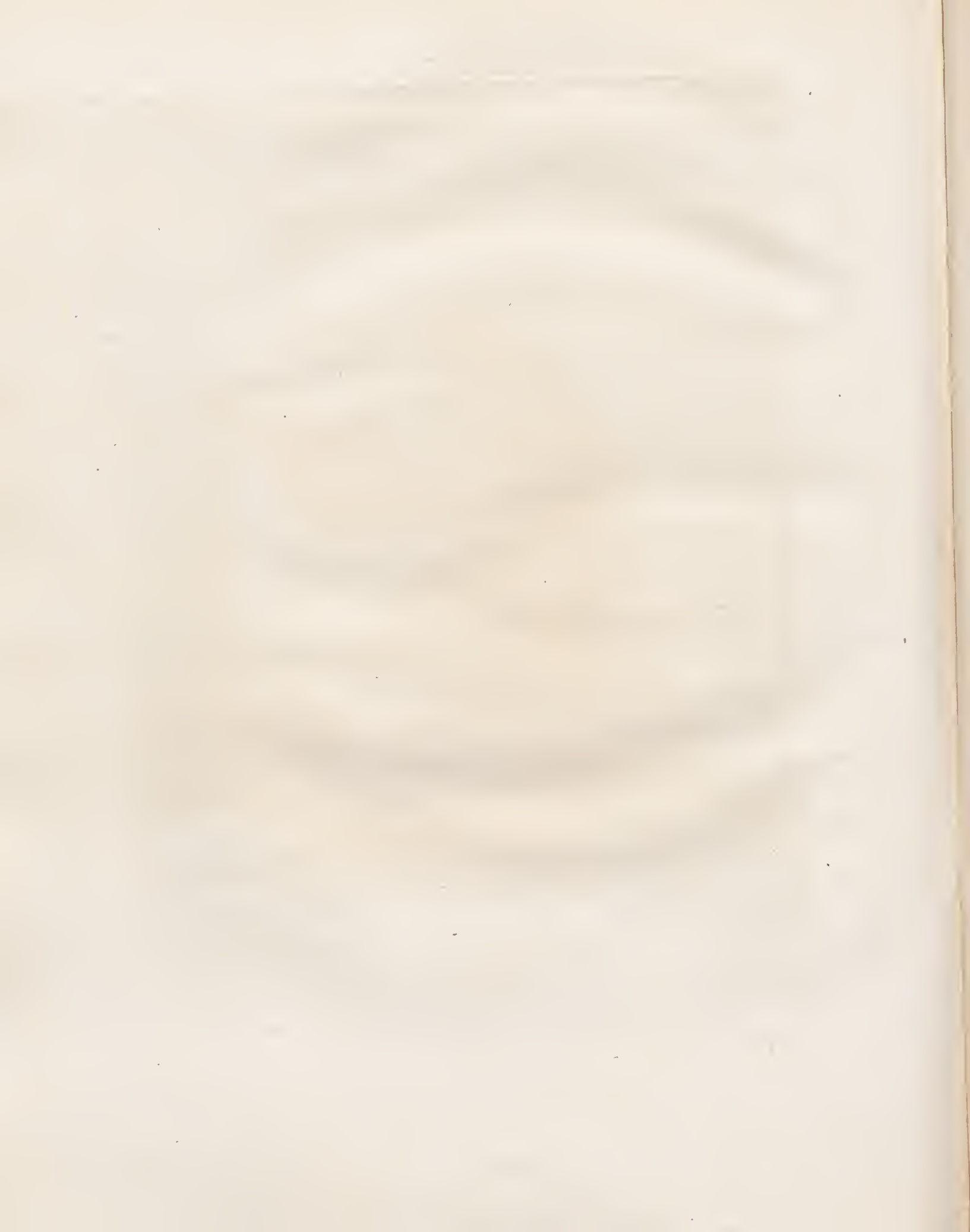
Cercopithecus pilis nigris, apice albo vestitus, cauda longissimis, pilis obsta..... *Le sapajou à queue de Renard; „ de sapajou met den vossen-staart.”* BRISSON. *Regn. anim. pag. 195. Nota.* 10. Het kenmerk van zwart hair, aan het eind witagtig, is niet standvastig, want deze soort verschilt in het hair. 20. De naam van *sapajou* is hier kwalyk toegepast, om dat deze aap geen vattenden staart heeft.

De Sere, del.

LE SAKI.

C. F. Fritsch, sc.

BESCHRYVING VAN DEN SAKI.

Men heeft den faki (*Pl. LIII*) den naam gegeven van *vossen-staart*, om dat zyn staart lang en dik van hair is, tennaastenby als die van dat dier; het individu, naar het welk ik deze beschryving gedaan heb, was klein van gestalte, want hy hadt slegts zeven of agt duimen lengte van het eind van den smoel tot aan het begin van den staart, welks stomp negen duimen lang was; het hair stak nog anderhalven duim verder uit. Schoon deze faki gedroogd was, zag men egter dat zyn smoel kort was, en dat hy het aangezigt rond hadt, de oogen groot, den neus breed, en de openingen der neusgaten aan de zyden van den neus geplaatst, en zeer verre van elkanderen verwyderd; de tusschenwydte, die dezelve van één scheidde, was van vyf lynen.

Het hair van het voorhoofd, van de kruin van den kop, van de slaapen, van de wangen, en van het onderst kaakbeen was van eene witagtige kleur; het hadt ook eene bruine kleur aan den wortel, maar dat bruin vertoonde zig niet als ter plaatse van de kin en beneden aan het voorhoofd; het hair van het onderst van den hals, van de borst, en van den buik was geelagtig, dat van het overige van het lighaam was zwartagtig bruin tot aan de punt, die eene geelagtige kleur hadt; de hairen van den staart waren geheel van eene zwartagtige bruine kleur, zy hadden tot twee duimen lengte; die van het lighaam en van het agterst van den kop waren omtrent een duim lang; het hair van den kop was naar verschillende rigtingen gerigt, als hair dat ongeschikt is; de nagels waren tot een gootje gevouwen en bruin van kleur.

Daar is in het Kabinet het vel van een ander individu van de soort der fakis, het was veel grooter dan het voorig, en het verschilde daar ook van door eenige tinten van de kleuren van het hair; maar ik vermoed dat die verschillen niet kwamen dan van dat des ouderdoms; het heeft my toege-scheenen dat dat dier volwassen was; het vel heeft één voet vier of vyf duimen lengte van het eind van den smoel tot aan het begin van den staart; dat deel is niet in zyn geheel. Het hair heeft tot drie duimen lengte op het bovenst en de zyden van den hals, en van het lighaam, en op den staart; het voorhoofd, de kruin van den kop, de slaapen, en de wangen waren wit; het onderst kaakbeen hadt eene roffe kleur; het onderst van den hals, en het voorst van de borst waren byna kaal, daar waren slegts eenige roffe hairen op het midden van de borst; het hair van alle de andere deelen van het lighaam was zwart met bruine tinten.

DE TAMARIN (*).

Deze soort is veel kleiner dan de vorige, en verschilt 'er in verscheiden karakters van, voornaamlyk in den staart, die slegts met kort hair bezet is, terwyl die van den faki met zeer lang hair gedekt is. De tamarin is opmerkelyk door zyne breede ooren en zyne geele voeten; het is een aartig dier (a), zeer leevendig, gemaklyk tam te maaken, maar zo teder, dat hy aan de ongestadigheid van ons klimaat niet lang weêrstaan kan.

Onderscheidende kenmerken van deze soort.

De tamarin heeft geene wangzakken noch eeltagtigheden op de billen; hy heeft een slappen en geen vattenden staart; dezelve is eens zo lang als het hoofd en het lighaam te zamen genomen; de schutting tusschen de neusgaten is zeer dik, en derzelve opening is ter zyden: het aangezigt is donker vleeschkleurig; de ooren zyn vierkant, naakt, breed, en van dezelfde kleur als het gelaat; de oogen kastanjebruin, de bovenste lip gespleeten tennaastenby gelyk die van den haas; het hoofd, het lighaam en de staart bezet met hair van een bruin-zwarte kleur, en wat overeind staande, schoon zagt. De handen en de voeten gedekt met kort hair van eene geelagtig-oranje kleur; het lighaam en de pooten zyn wel geëvenredigd: hy gaat op vier voeten; zyn hoofd en lighaam te zamen genomen zyn maar zeven of agt duimen lang. De wyfjes hebben geene geregelde vloeijingen.

(*) *Tamarin*, naam van dit dier op Cayenne: volgens ANTOINE BINET, pag. 341. en BARRERE, pag. 151. *Tamary* op Maragnon, volgens den Vader d'ABBEVILLE. De andere guenons worden *tamary* genaamd; zy zyn zeer klein en aartig, en met verscheiden kleuren getekend. *Mission au Maragnon*. pag. 252.

Cercopithecus minumus niger, *Leontocephalus auribus elephantinis*. BARRERE. *Hist. Nat. de la France Equinoxiale*, pag. 151.

The little Black Monkie. EDWARDS. *Hist. of Birds*, pag. 196. fig. met de kleuren.

Midas simia caudata inberbis labio superiore fissi, auribus quadratis nudis. LINN. *Syst. Nat. Ed. X.* pag. 28.

(a) Daar zyn op Cayenne zeer kleine aapen, welken men tamarins noemt, verwonderlyk schoon; zy vallen niet grooter dan cekhoorns, en hebben een hoofd en aangezigt als van een leeuw, kleine witte tanden als yvoir, die van grootte, en even net geschikt zyn als die van de wyzer plaat van een horologie; deze aapjes zyn zwart met kleine vlakken, en op het voorstel Isabelle-kleur; de pootjes zyn als die van aapen, en van eene geele oranje-kleur; zy zyn gemeenzaam en maaken allerhande kuuren. *Voyage à Cayenne, par ANTOINE BINET.* pag. 341 en 342.

De Saxe, del.

C.F. Fritzsch, sc.

LE TAMARIN.

BESCHRYVING VAN DEN TAMARIN.

De tamarin (*Pl. LIV*) heeft een korten en ronden smoel, groote oogen, den neus wel getekend tusschen de oogen en langs het neusbeen, en schoon hy plat was aan het eind, waren egter de neusgaten cenigzins uitsteekende, derzelve openingen waren naar buiten gewend. Dat dier hadt zeer groote, zeer breede kaale ooren, uitgerand aan hun eind; het lighaam vry wel geëvenredigd naar de lengte der pooten, en een zeer langen staart; de nagels waren ook zeer lang, tot een gootje gevouwen, krom, en puntig.

Het aangezigt, de ooren, de voetsoolen, en de nagels waren van eene bruine kleur; het hair van den kop, den hals, van de schouderen, van den bovenarm, den voorarm, de borst, den buik, den staart, en van den buitenkant van het been, was zwart met kastanje-bruine tinten; het hair van den rug, van de zyden van het lighaam, van het kruis, van den binnenkant van de dye en van het been, hadt een mengzel van zwartagtige en groenagtige kleur, om dat elk hair op het grootst gedeelte zyner lengte van den wortel af zwartagtig was; boven het zwartagtig was groenagtig, en deze twee kleuren volgden elkanderen nog eens op in het overige van de lengte van het hair: de voeten waren van eene schoone goudgeele rosse kleur.

	voeten, duimen, lynen.		
Lengte van het geheele lighaam in eene regte lyn gemeeten, van het eind van den smoel tot aan den aars	0.	7.	6.
Lengte van den kop, van het eind van den smoel tot aan het agterhoofd	0.	1.	10.
Omtrek van het eind van den smoel	0.	1.	10.
Omtrek van den smoel onder de oogen gemeeten	0.	2.	2.
Omtrek van de opening van den bek	0.	1.	1.
Afstand tusschen de twee neusgaten	0.	0.	2½.
Afstand tusschen het eind van den smoel en den voorsten hoek van het oog	0.	0.	5.
Afstand tusschen den agtersten hoek en het oor	0.	0.	8.
Lengte van het oog van den eenen hoek tot den anderen	0.	0.	4.
Opening van het oog	0.	0.	2½.
Afstand tusschen de voorste hoeken der oogen, over de kromte van het neusbeen gemeeten	0.	0.	3½.
Dezelfde afstand in eene regte lyn	0.	0.	3.
Omtrek van den kop tusschen de oogen en de ooren gemeeten	0.	4.	0.
Lengte der ooren	0.	0.	6½.
Lengte van de basis op de buitenste kromte gemeeten	0.	1.	3.
Afstand tusschen de twee ooren van onderen gemeeten	0.	1.	1.
Lengte van den hals	0.	0.	4.
Omtrek van den hals	0.	2.	2.
Omtrek van het lighaam agter de voorste pooten gemeeten	0.	4.	2.
Lengte van den stomp van den staart	1.	2.	6.
Omtrek aan deszelfs begin	0.	0.	11.
Lengte van den voorarm, van den elleboog af tot aan de geleeding der hand	0.	1.	10.
Omtrek van die geleeding	0.	1.	1.
Lengte van die geleeding af tot aan het eind der nagelen	0.	1.	8.
Lengte van het been, van de knie tot aan de hiel	0.	2.	11.
Lengte van de hiel af tot aan het eind der nagelen.	0.	2.	0.

DE OUISTITI (*).

De ouistiti is nog kleiner dan de tamarin; hy is geen half voet lang, het lighaam en het hoofd te zamen genomen, en zyn staart heeft meer dan een voet lengte; dezelve is, even als die van den mococo, getekend met beurte- lingsche zwarte en witte ringen; het hair op denzelfen is langer en meer gevuld dan by den mococo. De ouistiti heeft het gelaat naakt, en van een vry donkere vleeschkleur; hy is zeer zonderling gekapt met twee toupetten van lang wit hair voor de ooren; zodat men deze, schoon zy groot zyn, wegens dit hair niet zien kan, wanneer men het dier regt in 't wezen aan- kykt. De Hr. PARSON heeft eene zeer goede beschryving van dit dier ge- geeven in de Philosophische Transacties (a). Vervolgens heeft de Hr. ED- WARDS daar eene goede afbeelding in zyne *Glanures* van gegeven; hy zegt verscheidenen gezien te hebben, en verzekert, dat de grootste niet veel meer dan zes, en de kleinste slegts vier en een half oncen woogen; hy merkt met veel oordeel op, dat men verkeerdlyk ondersfeld heeft, dat de kleine aap van Ethiopie, waarvan LUDOLF gewag heeft gemaakt onder den naam van *fonkes* of *guereza*, het zelfde dier zoude zyn als dat (b). Het is in- derdaad zeer zeker, dat de ouistiti, of eenige andere sagoin in Ethiopie niet gevonden wordt, en het is zeer waarschyndelyk, dat de *fonkes*, of *guere- za* van LUDOLF of de *loris* is, die in de zuidelyke landen van de Oude wereld gevonden worden; de Hr. EDWARDS zegt ook, dat de sang- lin, (*ouistiti*) indien hy gezond is, zeer gevuld en digt hair heeft, dat een

(*) *Ouistiti*, geartikuleerde klank, 't welk dit dier doet hooren zo dikwils het geluid geeft, welken wy voor deszelfs naam hebben aangenomen.

Galeopithecus, sagoin a Brasiliensibus nominatus. GESNER, *Icon. Quadrup.* pag. 96. fig. b id.

Sagouy. Daar zyn andere guenons, sagouy genaamd, die een gryszilveragtig hair hebben; zy zyn de kleinste en bevalligste van allen. *Mission au Maragon*, par le P. D'ABBEVILLE, pag. 152.

Cercopithecus Brasilianus tertius, sagouin. CLUS. *Exot.* pag. 372. fig. ibid.

Cagui minor. MARCGR. *Hist. Nat. Bras.* pag. 227. fig. ibid.

Cebus sagouin dictus... *Vivus Gedain fuit.* Vide. fig. Tab. III. KLEIN, de *Quadrup.* pag. 87.

Cercopithecus tenuis transversis, alternatum fuscis & a cinereo albis variegatus, auriculis pilis albis circumdatis. Le *Sagouin.* BRISSON. *Reg. anim.* pag. 202.

Facchus, simia caudata auribus villosis parulis, cauda hirsutissima, unguibus subulatis; pollicum rotundatis. LINN. *Syst. Nat. Ed. X.* pag. 27.

Cagui minor. Sarglin. EDWARDS, *Glanures.* pag. 15. fig. ibid.

(a) *Transactio Philos. Vol. XLVII.* pag. 146.

(b) JOHANNES LUDOLF, heeft in zyne Historie van Ethiopie of Abyssinie twee afbeeldingen van dit dier gegeven; men vindt 'er de beschryving van op *blad.* 56. van de Engelsche over- zetting van dit werk; hy noemt het *fonkes* of *guereza*; maar zyne beschryving beantwoordt niet aan zyne afbeeldingen, zodat ik my verbeelde dat dezelve in Holland zyn geïnventeerd, en dat men ondersfeld heeft, dat het de kleine aap was door LUDOLF beschreeven, schoon hy uit Brazillie was overgebracht door de Hollanders, die daar het gebied voerden in den tyd toen de historie van LUDOLF is uitgegeven. *Glanures de Mr. EDWARDS,* pag. 16.

van die, welken hy gezien heeft, en die van de sterkste was, verscheiden^e voedzels gebruikte, gelyk bescheit, vrugten, groenten, infekten, slakken, en dat hy, op zekeren dag los zynde, zig op een klein chineesch goud-vischje, dat in een kom was, wierp, en het zelve gulzig insloeg; dat men hem vervolgens kleine aaltjes gaf, die hem eerst verwaarden door zig om zyn hals te slingeren, maar dat hy 'er zig welhaast meester van maakte, en haar opat; eindelyk voegt 'er de Hr. EDWARDS een voorbeeld by, 't welk bewyft, dat deze kleine dieren in de zuidelyke deelen van Europa misschien zouden kunnen voortteelen; zy hebben, zegt hy, jongen voortgebracht in Portugal, alwaar het klimaat hun gunstig is; die jongen zyn eerst zeer lelyk, en hebben byna geen hair op het lighaam; zy hegten zig sterk aan de mammen hunner moeders; wanneer zy wat grooter zyn geworden, houden zy zig als geklonken op haaren rug, of haare schouders, en wanneer zy vermoed is van hen te draagen, ontlafst zy 'er zig van door zig tegen den muur te wryven; zodra zy hen dus heeft afgezet, neemt het mannetje terstond de zorg voor hun op zig, en laat hun op zyn rug kruipen, om het wyfje voor eenigen tyd rust en gemak te bezorgen (c).

Onderscheidende kenmerken van deze soort.

De ouistiti heeft geene wangzakken noch eeltagtigheden op de billen; hy heeft een flappen en geen vattenden staart, wel met hair bezet, beurtelings met zwart en wit geringd, of liever met bruin en grys hair gekleurd; die staart is eens zo lang als het hoofd en lighaam te zamen genomen; de schutting der neusgaten is zeer dik, en derzelve opening is ter zyden. Het hoofd is rond, bedekt met zwart hair boven het voorhoofd, op het onderste gedeelte van het welk boven den neus een witte plek zonder hair is. Het gelaat is byna zonder hair, en van eene donkere vleeschkleur; hy heeft van weerskanten aan 't hoofd, voor de ooren, twee toupetten van lang wit hair; zyne ooren zyn gerond, plat, dun, en naakt; zyne oogen zyn roodagtig kastanje-bruin; het lighaam is met een zagt hair, van eene afchgrauw-gryze kleur bedekt; het zelve is wat helderer grys, en met wat geel vermengd aan de keel, de borst, en de buik; hy gaat op vier beenen, en is dikwyls maar een half voet lang, van het einde van den neus tot aan het begin van den staart. De wyfjes hebben geene geregelde vloeijingen.

(c) *Glanures de Mr. EDWARDS, pag. 17.*

BESCHRYVING VAN DEN OUISTITI.

De ouistiti (*Pl. LV*) heeft een langen staart, den smoel een weinig uitsteekende, den kop klein, en met een digt en styf hair omwaffen, dat het aangezicht omringt; de ooren zyn breed, rond, en byna kaal, maar daar zyn van vooren by de slaap van het hoofd, en van agteren by den agterkant van het oor lange haren, die tot een duim lengte hebben, en die wit zyn of van afchgrauw en grauw gemengd; deze haren zyn naar agteren gerigt even als het oor, bedekken het zelve, en steeken zeer verre buiten het zelve uit, in de gedaante van een pluim; het tusschenschot der neusgaten is zeer breed; de neus en het eind der bovenlip zyn zwartagtig; het overige van die lip, de rand van de onderlip en het onderst van het voorhoofd boven den neus zyn wit; het bovenst van het voorhoofd en de wangen hebben eene bruine kleur. De haren van byna alle de lighaamsdeelen van den ouistiti, die tot onderwerp voor deze beschryving gediend heeft, zyn lang en zagt, van eene kleur van grauw, rosagtig en zwart of zwartagtig by den wortel; daar zyn vervolgens beurtelings tinten van ros en zwart, en de punt is eindelyk rosagtig grauw; de haren van de kruin, van den kop, en van het agterhoofd zyn zwartagtig by den wortel, daar is geelagtig grauw boven het zwartagtige; als zy agterover liggen, ziet men alleen deze laatste kleur. Het onderst kaakbeen, de keel, en het onderst van den hals zyn van eene kleur van afchgrauw en eenige geelagtige tinten gemengd. De staart is omringd van smalle ringen, en is beurtelings zwartagtig en grauw of geelagtig. De langste haren van het lighaam zyn op de schouderen, zy hebben omtrent een duim lengte. De nagels der vingers zyn groot, zeer krom, zeer puntig, geheel gevouwen, en gevolgelyk zeer dun, behalven de nagel van den duim der agterste voeten, die klein, kort, breed, rond, en slegts bolrond is, in plaatse van gevouwen en gekromd te zyn. De voetzool is vleeschkleurig.

	voeten, duimen, lynen.		
Lengte van het geheele lighaam in eene regte lyn gemeeten, van het eind van den smoel tot aan den aars	5.	0.	
Lengte van den kop, van het eind van den smoel tot aan het agterhoofd	0.	1.	10.
Omtrek van het eind van den smoel	0.	1.	6.
Omtrek van den smoel onder de oogen gemeeten	0.	2.	2.
Omtrek van de opening van den bek	0.	0.	8.
Afstand tusschen de twee neusgaten	0.	0.	2½.
Afstand tusschen het eind van den smoel en den voorsten hoek van het oog	0.	0.	5.
Afstand tusschen den agtersten hoek en het oor	0.	0.	9.
Lengte van het oog van den eenen hoek tot den anderen	0.	0.	3.

De Sere, del.

C.F. Fritsch, sc.

L' OUISTITI.

De Sève. del.

C.F.T. sc.

	voeten, duimen, lynen.		
Opening van het oog	0.	0.	2.
Afstand tusschen de voorste hoeken der oogen	0.	0.	3 $\frac{1}{2}$.
Omtrek van den kop tusschen de oogen en de ooren gemeeten	0.	4.	0.
Lengte der ooren	0.	0.	6 $\frac{1}{2}$.
Breedte van de basis op de buitenste kromte gemeeten	0.	1.	2.
Afstand tusschen de twee ooren van onderen gemeeten	0.	1.	0.
Lengte van den hals	0.	0.	6.
Omtrek van den hals	0.	3.	0.
Omtrek van het lighaam agter de voorste pooten gemeeten	0.	5.	0.
Dezelfde omtrek op de dikste plaats	0.	5.	3.
Dezelfde omtrek voor de agterste pooten gemeeten	0.	4.	8.
Lengte van den stomp van den staart	0.	9.	0.
Omtrek aan deszelfs begin	0.	1.	0.
Lengte van den voorarm, van den elleboog tot aan de geleeding der hand	0.	1.	4.
Omtrek van die geleeding	0.	1.	0.
Lengte van die geleeding af tot aan het eind der nagelen	0.	1.	4.
Lengte van het been, van de knie af tot aan de hiel	0.	2.	2.
Lengte van de hiel af tot aan het eind der nagelen	0.	2.	1.

Dit dier woog vier oncen vyf drachmen en eene halve, en de lever strekte zig byna zo veel ter linker als ter regter zyde uit; het netvlies hadt weinig uitgestrektheid, de milt was in haare gewoone plaatsing.

De twaalfvingerigedarm was zeer kort; hy was omgebogen in het midden der regter zyde; de nugteredarm maakte zyne omwentelingen in de navelstreek, en de omgebogendarm (*A*, *Pl. LVI, fig. 1*) in de zyden, hy eindigde aan den blindedarm in de regter darmstreek; de blindedarm (*BC*) liep schuinfeh van de regter naar de linker zyde, en van agteren naar voren; de kronkeldarm (*D*) strekte zig naar voren uit in de regter zyde, maakte een boog agter de maag, en voegde zig aan den regtendarm in de linker zyde.

Het linker gedeelte (*AB*, *Pl. LVI, fig. 2*) van de maag was zo uitgestrekt als het regter gedeelte (*CD*) en hadt eene kegelvormige gedaante; de hoek van het regter gedeelte was tegen den flokdarm, en dat gedeelte hadt weinig middellyns by den portier (*E*).

De lever bestondt uit drie groote kwabben en eene kleine; de grootste van alle was ter regter zyde geplaatst, zy hadt aan haaren wortel een lang aanhangzel, welk ik de kleine kwabbe noem; de linker kwabbe was wat kleiner dan de regter; de middelste kwabbe hadt tennaastenby dezelfde grootte als de linker en was in twee deelen verdeeld door eene insnyding in welke de schoorband liep; dat ingewand was van eene zeer bleeke roode kleur zo van buiten als van binnen; het woog eene drachme en twee greinen. Daar was geen galblaasje.

De milt was zeer langwerpig en zeer smal, zy hadt egter drie zyden, twee naar binnen en eene naar buiten, zy was tennaastenby van dezelfde breedte in haare geheele uitgestrektheid, uitgezonderd het bovenst eind,

dat in eene punt uitliep; dat ingewand was eenigzins knobbelagtig, het hadt eene roode kleur die vry levendig was van buiten en bleeker van binnen; het woog één en eene halve grein.

Het alvleesch was zeer breed in het midden en smaller aan zyne einden, van welke het een aan de milt, en het ander aan den twaalfvingerigendarm eindigde.

De nieren waren byna rond en over elkanderen geplaatst; het bekkentje hadt zeer weinig uitgestrektheid, en men onderscheidde daar geene tepels op.

De regter long bestondt uit vier kwabben, en de linker uit twee, gelyk by de meeste andere dieren; het hart was kort en rond.

De tong was langwerpig, smal aan het eind, met zeer kleine tepeltjes bedekt, en met klieragtige korreltjes bezaaid; daar waren op het agterst gedeelte drie kelkklieren, eene naar agteren in het midden, en twee naar voren op eenen grooten afstand van de agterste klier, en weinig van elkanderen verwyderd. Daar was onder de tong eene peesagtige plaat, die smal, met franjes aan het eind, en voor het toompje geplaatst was, als eene kleine tweede tong, die twee en eene halve lynen lengte hadt.

Het strotklapje was in het midden zeer uitgerand; daar waren zes groeven op het verhemelte, derzelve randen waren breed verheven, en in het midden haarer lengte afgebroken; elk gedeelte was bolrond naar vooren.

De groote herffenen bedekte de kleine herffenen in het geheel, zy hadden slegts weinig kronkelingen, en deze waren zeer gering; de kleine herffenen waren overdwarsch gegroefd en hadden een breed overlangsich ribbetje als by de andere viervoetige dieren; de groote herffenen woogen ééne drachme tien greinen, en de kleine herffenen dertien greinen.

De lippen van de klink waren dik en nitsteekende; het hoofdje van den kittelaar was aan de voorste aaneenvoeging geplaatst; ik heb geene vernaauwing gezien, die de inwendige opening der lyfmoeder aanduidde; zy hadt geene hoornen; de trompetten waren zeer dun en zes lynen lang. De zaadballen hadden eene zeer langwerpige eironde gedaante; derzelve oppervlakte was zeer effen.

	voeten, duimen, lynen,		
Lengte van de dunne darmen van den portier af tot aan den blindendarm	I.	7.	0.
Omtrek van den twaalfvingerigendarm	0.	I.	7.
Omtrek van den rugterendarm	0.	I.	3.
Omtrek van den omgebogendarm op de dikste plaatsen	0.	I.	0.
Omtrek van den omgebogendarm op de dunste plaatsen	0.	0.	9.
Lengte van den blindendarm	0.	1.	2.
Omtrek van den blindendarm op de dikste plaats	0.	1.	6.
Omtrek op de dunste plaats	0.	0.	10.
Omtrek van den kronkeldarm op de dikste plaatsen.	0.	1.	9.
Omtrek op de dunste plaatsen	0.	1.	0.
Omtrek van den regtendarm by den kronkeldarm	0.	1.	0.
Omtrek van den regtendarm by den aars	0.	0.	10.
Lengte van den kronkeldarm en regtendarm te zamen	0.	9.	0.

	voeten, duimen, lynen.		
Lengte van de geheele darmbuis zonder den blindendarm	2.	4.	0.
Groote omtrek van de maag	0.	3.	8.
Kleine omtrek van de maag	0.	2.	9.
Lengte van de kleine kromte, van den hoek af, welken het rechter gedeelte maakt, tot aan den flokdarm	0.	0.	0.
Diepte van den grooten blindenzak	0.	0.	9.
Lengte van de lever	0.	1.	6.
Breedte	0.	1.	9.
Derzelver grootste dikte	0.	0.	2½.
Lengte van de milt	0.	1.	1.
Breedte van het onderst eind	0.	0.	1.
Breedte van het bovenst eind	0.	0.	0½.
Dikte in het midden	0.	0.	0½.
Lengte der nieren	0.	0.	6.
Breedte	0.	0.	5.
Dikte	0.	0.	3½.
Lengte van het peesagtig middelpunt, van de holle ader tot aan de punt	0.	0.	4½.
Breedte	0.	0.	5.
Omtrek van den bodem van het hart	0.	1.	5.
Hoogte van de punt af tot aan het begin van den longenflagader	0.	0.	6½.
Hoogte van de punt af tot aan het longenzakje	0.	0.	5½.
Middellyn van de groote flagader van buiten naar buiten gemeeten	0.	0.	1.
Lengte van de tong	0.	1.	0.
Lengte van het voorst gedeelte van het toompje af tot aan het eind	0.	0.	7.
Breedte van de tong	0.	0.	3.
Lengte van de groote herffenen	0.	1.	2.
Breedte	0.	0.	11.
Dikte	0.	0.	7.
Lengte van de kleine herffenen	0.	0.	5.
Breedte	0.	0.	8.
Dikte	0.	0.	4.

De kop van het geraamte van den oustiti (*Pl. LVI, fig. 3*) is langwerpig; maar de smoel heeft weinig lengte, ook is de opening der neusgaten in de helft tusschen de oogputten tennaastenby als by den mensch; de oogputten zyn gescheiden door eene breede tusschenwydte, derzelver randen zyn dun en naar vooren uitsteekende. Het onderst kaakbeen heeft een zeer dun en zeer uitgestrekt uitsteekzel ter plaatse van de bogt zyner takken.

De oustiti heeft slegts twee-en-dertig tanden; de snytanden van het onderst kaakbeen zyn byna zo lang als de hondstanden; de drie eerste baktanden der twee kaakbeenderen hebben slegts ééne punt, even als by den *fáimiri* en de andere, die aan elke zyde der kaakbeenderen zes baktanden, en in het geheel zes-en-dertig tanden hebben; by de dieren van het geslacht van den oustiti, die, alle mede gerekend, slegts twee-en-dertig tanden, en maar vyf baktanden aan elke zyde der kaakbeenderen hebben, hebben de twee eerste maar eene punt; het heeft my ondertusschen toegescheenen dat

het geraamte, dat tot onderwerp voor deze beschryving gediend heeft, tot de agterfte tanden toe hadt.

Het doornagtig uitsteekzel van het tweede wervelbeen van den nek heeft minder hoogte dan de doornagtige uitsteekzels der drie laatste.

Daar zyn dertien wervelbeenderen van den rug en dertien ribben, zo waare als valsche; het borstbeen bestaat uit zes beenderen; de twee eerste ribben, eene aan elke zyde, geledend zig met het middenst gedeelte van het eerste been des borstbeens; de geleeding der tweede ribben is tusschen het eerste en tweede been; die der derde ribben tusschen het tweede en derde been, en zo vervolgens tot de zesde en zevende ribben, die zig tusschen het vyfde en zesde been van het borstbeen geledend.

De wervelbeenderen der lendenen zyn zes in getal; de binnenkant van het voorst gedeelte van het heupbeen is byna geheel bedekt van den geleedenden kant van het eerst valsch wervelbeen van het heiligbeen; de eironde gaten zyn zeer groot en byna rond. Daar zyn drie valsche wervelbeenderen in het heiligbeen, en zeven-en-twintig in den staart.

De voorste zyde van het schouderblad en deszelfs basis maaken een onregelmaatigen cirkelboog.

Daar waren maar tien beenderen in de voorhand, het eerst overtallig been ontbrak daarin; de voorvoet bestondt slegts uit zeven beenderen.

D E M A R I K I N A (*).

De marikina (*Pl. LVII*), is vry gemeen bekend onder den naam van *leeuw-aapje*; wy neemen die zamengestelde benaaming niet aan, om dat de marikina geen aap maar een sagoïn is; en om dat hy daarenboven niet meer naar een leeuw gelykt dan een leeuwerik gelykt naar een struisvogel, en geene overeenkomst met dit dier heeft dan in eene soort van maanen welke hy rondom het gelaat heeft, en in het vlokje hair aan zyn staart. Hy heeft gevuld, lang, zydeagtig en glinsterend hair; zyn hoofd is rond, het gelaat bruin, de oogen ros, de ooren rond, naakt, en bedekt onder het lang hair 't welk zyn gelaat omringt; dit hair is van eene levendig roffe kleur; dat van het lighaam en den staart is zeer bleek en byna wit-geel. Dit dier heeft dezelve manieren, dezelve levendigheid, en dezelve neigingen als de andere sagoïns, en hy schynt van wat sterker gestel te zyn, want wy hebben 'er een gezien, die vyf of zes jaar te Parys geleefd heeft, met de enkele oplettendheid, van hem gedurende den winter in een kamer te houden, daar men dagelyks stookte.

Onderscheidende kenmerken van deze soort.

De marikina heeft noch wangzakken noch eeltragtigheden op de billen; hy heeft een slappen en geen grypenden staart, die bykans eens zo lang is als het hoofd en lighaam te zamen genomen; de schutting der neusgaten is dik, en dezelve zyn ter zyden, niet van onderen. De ooren zyn rond en naakt; hy heeft lang hair van eene vergulde roffe kleur rondom het wezen; het hair is byna even lang op het overige des lighaams, van een geelagtig wit en glinsterende, met eene vry merkbaare vlok onder aan den staart; hy gaat op vier beenen, en heeft in 't geheel maar agt of negen duimen lengte. Het wyfje heeft geene geregelde vloeijingen.

(*) *Marikina*, naam van dit dier op Maragnon door ons aangenomen. De andere heeten *Marikina's*. . . hun hoofd heeft de gedaante van een hart, en hun hair is van eene zilveragtig-gryze kleur. *Miff. du Pere d'ABBEVILLE*, pag. 252. *Acarima* op Cayenne, volgens *BARRERE*. *Cercopithecus minor dilute olivaceus, parvo capite*. *Acarima* op Cayenne. *BARRERE*, *Histoire Naturelle de la France Equinoxiale*, pag. 151. *Cercopithecus ex albo flavicans, faciei circumferentia saturate rufa*. *Le petit singe-lion*. *BRISSON*, *Reg. anim.* pag. 200.

BESCHRYVING VAN DEN MARIKINA.

Men geeft den marikina (*Pl. LVII*) den naam van *leeuw-aap*, om dat zyn aangezicht omringd is met lange hairen, als dat van den leeuw in het midden van zyne maanen; de hairen van het overige van den kop van den marikina, die van den hals en van het lighaam hebben byna zo veel lengte als de hairen die het aangezicht omringen; die der pooten en van den staart zyn veel minder lang, daar zyn korte op de voeten tot het eind der vingeren. Het aangezicht was niet geheel kaal, daar was zeer kort en zeer dik hair op het voorhoofd; op de kin was het dunner. Dat dier hadt een dikken, korten en byna ronden smoel, een breeden en platten neus, de oogen van elkanderen verwyderd, en van één gefcheiden door eene verhevenheid, die den neus aan zyn begin verhevener maakte dan in het overige van zyne uitgestrektheid. De ooren, schoon groot en zeer breed, waren onder het hair verborgen; de staart hadt meer lengte dan het lighaam; de voeten waren zeer lang, de nagels hadden eene geelagtige kleur, zy waren lang, gekromd en tot een gootje gevouwen, uitgezonderd dien van den duim der agterfte voeten, die kort en byna plat was.

Het aangezicht, de ooren, en de voetsoolen hadden eene bruine kleur; het hair, dat het aangezicht omringde, en dat van den buitenkant van den voorarm, en van de vier voeten, was van eene zeer schoone kleur, die zig als verguld vertoonde; daar was een mengzel van kastanje-bruin naar de gelceding der hand en op den staart, en lange hairen van die kleur binnen in de ooren, van buiten waren zy kaal; al het overige van het hair van den marikina hadt eene geelagtige, zeer bleeke, maar blinkende kleur, de langste waren agter den kop, en hadden by de twee duimen lengte; zy waren alle zeer fyn en zeer zagt.

	voeten, duimen, lynen.		
Lengte van het geheele lighaam in eene regte lyn gemeeten, van het eind van den smoel tot aan den aars	o.	9.	5.
Lengte van den kop, van het eind van den smoel tot aan het agterhoofd	o.	2.	1.
Omtrek van het eind van den smoel	o.	2.	2.
Omtrek van den smoel onder de oogen gemeeten	o.	3.	1.
Omtrek van de opening van den bek	o.	1.	6.
Afstand tusschen de twee neusgaten	o.	o.	4½.
Afstand tusschen het eind van den smoel en den voorsten hoek van het oog	o.	o.	7.
Afstand tusschen den agtersten hoek en het oor	o.	o.	8½.
Lengte van het oog, van den eenen hoek tot den anderen	o.	o.	4.
Opening van het oog	o.	o.	2.
Afstand tusschen de voorste hoeken der oogen, over de kromte van het neusbeen gemeeten	o.	o.	6.

De Sere, del.

C. F. Fritsch, sc.

LE MARIKINA.

	voeten, duimen, lynen.		
Dezelfde afstand in eene regte lyn gemeeten	0.	0.	4.
Omtrek van den kop tusschen de oogen en de ooren	0.	4.	3.
Lengte der ooren	0.	0.	7.
Breedte van de basis op de buitenste kromte gemeeten	0.	1.	7.
Afstand tusschen de twee ooren van onderen gemeeten	0.	1.	0.
Lengte van den hals	0.	0.	6.
Omtrek van den hals	0.	2.	8.
Omtrek van het lighaam agter de voorste pooten gemeeten	0.	4.	8.
Lengte van den stomp van den staart	1.	0.	5.
Omtrek aan deszelfs begin	0.	1.	8.
Lengte van den voorarm, van den elleboog tot aan de geleeding der hand	0.	2.	7.
Omtrek van die geleeding	0.	1.	2.
Lengte van die geleeding af tot aan het eind der nagelen	0.	2.	1.
Lengte van het been, van de knie tot aan de hiel	0.	3.	3.
Lengte van de hiel af tot aan het eind der nagelen.	0.	2.	10.

By de opening van den onderbuik zag ik niets dan de randen van de lever; de maag en de darmen waren gedeeltelyk onder het netvlies verborgen, dat zig in de navelstreek verlengde.

De twaalfvingerigedarm strekte zig naar agteren uit langs de regterzyde van de ruggenstreng tot in het midden der navelstreek, alwaar hy zig naar vooren omhoog. De omwentelingen van den nugterendarm waren in de linker lendenen- navel- en regter lendenen- streek, en die des omgebogendarms in de darm- en onderbuik- streken; de blindedarm was in de regter darmstreek, naar agteren gerigt en naar boven en naar vooren omgevouwen.

De dunne darmen hadden een en een halven voet lengte, van den portier af tot aan den blindendarm, die twee duimen lang was; de kronkeldarm en de regtedarm te zamen gemeeten, hadden agt en een halven duimen lengte; dus was de geheele lengte van de darmbuis, zonder den blindendarm, twee voeten twee en een halven duimen.

Het linker gedeelte van de maag was dikker dan het regter, ook hadt de groote blindesak veel uitgestrektheid; de voorste zyde van de maag maakte eene groote bolrondheid; de dunne darmen waren alle tennaastenby van dezelfde dikte, zy hadden zeer groote opblaazingen; de blindedarm was lang en hadt meer dikte dan de kronkeldarm en de regtedarm, die dikker waren dan de dunne darmen; maar de gedaante van alle deze ingewanden was zeer veranderd geworden door de kragt van den wyngeeft, waarin de marikina, die tot onderwerp voor deze beschryving gediend heeft, langen tyd was bewaard geworden.

De lever was byna geheel in de regterzyde, zy hadt vier kwabben, eene in het midden, eene ter linker, en twee ter regter zyde: die van het midden hadt eene kleine insnyding, die dezelve in twee deelen deelde; het galblaasje was aan het regter gedeelte vast; de linker en de regter voorste kwabbe waren elke byna zo groot als die van het midden; de agterste regter kwabbe was een weinig kleiner.

De milt was langwerpig, zy hadt drie zyden en was gelegen als by de meeste andere dieren met gevingerde voeten.

De nieren waren over elkanderen geplaatst by de valsche ribben.

Het peesagtig middenpunt van het middelrif was zeer duidelyk; daar waren vier kwabben in de regter long en twee in de linker, gelyk by de meeste viervoetige dieren. Het hart was schuin sch naar de linker zyde gerigt. De bogt van de groote slagader hadt drie takken.

De balzak was zeer dik, ook bevatte hy groote zaadballen; de roede was uitsteekende; het roedehoofdje hadt veel lengte en eindigde in een gezwel; het bevattede geen been.

De groote herffenen hadden geene kronkelingen; de kleine herffenen waren gegroefd, en geheel door de groote herffenen bedekt.

D E P I N C H E (*).

De pinche (*Pl. LVIII*) schoon zeer klein, is evenwel een weinig grooter dan de ouistiti, en zelfs dan de tamarin; hy heeft omtrent negen duimen lengte, het hoofd en het lighaam te zamen genomen, en zyn staart is ten minsten eens zo lang als het hoofd en het lighaam: hy doet zig byzonderlyk opmerken door eene soort van hoofdhair, het welk wit van kleur is, en regt nederhangt; dit hair draagt hy boven op het hoofd en ter zyden van het zelve; en dit kenmerk doet hem te sterker onderscheiden en is des te treffender, om dat die witte kleur van dat hair op eene verbaazende wyze afsteekt op de kleur van het gelaat, het welk in den grond geheel zwart is, en slegts belommerd of beschaduwd wordt door een kort dons-hair van eene gryze kleur: de oogen van dit dier zyn geheel zwart; de staart is aan deszelfs oorsprong van een helder en levendig roffe kleur, welke kleur blyft aanhouden tot op byna de helft van den staart, alwaar dezelve begint te veranderen en overgaat in eene zwarte bruine kleur, die tot aan het einde van den staart blyft aanhouden; het hair van de bovenste deelen van het lighaam is van eene vaale bruine kleur; dat van de borst, van den buik, van de handen en de voeten is wit; het vel is allereen zwart, en is zelfs zodanig op die deelen alwaar het hair wit is; zyn keel is kaal en zwart gelyk ook zyn gelaat. Het is even als de vroeger gemelde, een zeer aartig en bevallig diertje, en van een zeer zonderling maakzel; zyne stem is zagt, en gelykt meer naar het gezang van een klein vogeltje dan naar het schreeuwen van een viervoetig dier. Hy is zeer teder en zwak van gestel, en het is niet dan met groote voorzorgen en behoudmiddelen, dat men hem uit Amerika naar Europa kan overvoeren (a).

(*) *Pinche*. Dit is de naam van dit dier op Maynas, den welken wy hebben overgenomen. Ik spreek niet, zegt de Hr. DE LA CONDAMINE van de kleine soort, die onder den naam van sapajous bekend zyn, maar van andere, die nog kleiner vallen, die moeiljeker tam gemaakt kunnen worden, en welker hair lang, glinsterende, gemeenlyk marron, of kastanje-bruin van kleur is, schoon somtyds ook gespikkeld met vaal roode vlakjes. Zy hebben den staart tweemaal zo lang als het lighaam; hun hoofd is klein en vierkant; hunne ooren zyn puntig of spits, en uitspringende gelyk die der honden en katten, en niet zo als die van de andere apen, waarmede zy egter weinig overeenkomst hebben, als hebbende meer de houding en het voorkomen van een kleinen leeuw; zy draagen op Maynas den naam van *pinche*. *Voyage sur la Riviere des Amazones*, pag. 165.

Cercopithecus pilis ex fusco & rufo vestitus, facie ultra auriculas usque nuda & nigra, vertice longis pilis albis obtusa. Le petit singe du Mexique. BRISSON. *Reg. animal.* pag. 210. *Nota* Het komt my voor, dat de Hr. BRISSON hier een dubbeld gebruik van dezelfde benaaming of beschryving gemakr heeft, en dat dit dier het eigenzelve is als het geen hy onder den naam van leeuw asp aanduidt op de 204 bladzijde.

The little Lion. MONTAGU. *Hist. of Birds.* pag. 195. fig. *ibid.*

Oetipus simia caudata imbe. his capillo dependente. LINNAEUS. *Syll. Ed. X.* pag. 28.

(a) *Nota*. Zie hier wat de Hr. LERY ten opzichte van dit kleine dier zegt; „ daar wordt in dit land van Brazillie een marmot gevonden, welken de wilden sigoin noemen; dezelve is

Onderscheidende kenmerken van deze soort.

De pinche heeft geene wangzakken, en geene celtagtigheden op de billen: hy heeft een slappen en geen grypenden staart; en die staart heeft de dubbelde lengte van het hoofd en het lighaam te zamen genomen. De schutting tusschen de neusgaten is dik, en derzelver opening is zydelings, niet van onderen. Het gelaat, de keel, en de ooren zyn zwart; lange witte hairen, in de gedaante van regt nederhangend hoofdhaar bedekken het hoofd van boven en aan de zyden; de snuit of muil is breed; het gelaat is rond; het hair op het lighaam is vry lang, van eene bruin-vaale, of roffe kleur op het lighaam tot by den staart, alwaar het oranjekleurig wordt; wit op de borst, den buik, de handen en de voeten alwaar het korter is dan op het lighaam; de staart is van eene helder roffe kleur aan zyn oorsprong, en over het eerste gedeelte van zyne lengte, en wordt vervolgens ros-bruin in 't midden, en eindlyk zwart aan het eind. Hy gaat op vier beenen, en heeft maar omtrent negen duimen lengte in 't geheel, het hoofd en het lighaam te zamen genomen. De wyfjes zyn niet aan geregelde vloeiingen onderworpen.

„ niet grooter dan een eekhoorn, en insgelyks van eene roffe kleur van hair; maar wat zyne
 „ gestalte betreft, hy heeft den muil als die van een leeuw, en hy heeft ook de fierheid van
 „ den zelve; het is het aartigste diertje, dat ik in deze oorden gezien heb; en inderdaad, in-
 „ dien men het zelve even gemaklyk konde overvoeren als de guenons, zoude het verre bo-
 „ ven deze in achtig gehouden en gezogt worden; maar behalven dat het zeer zwak en reder
 „ is, en de schokken en slingeren van het schip op zee niet kan verdraagen, is het ook zo
 „ fier en eergierig, dat het byaldien men het maar wat plaagt of eenig verdriet doet ondergaan,
 „ alle voedsel weigert en zig dood vast van spyt. *Voyage de JEAN DE LERY, pag. 163.*

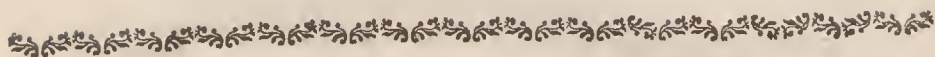

De Saxe, del.

C.F. Bätzsch, sc.

LE PINCHE.

BESCHRYVING VAN DEN PINCHE.

De pinche is zeer klein (*Pl. LVIII*), hy heeft den smoel dik en rond, de neusgaten een weinig uitsteekende, en naar buiten gekeerd; tusschen de oogen en boven dezelve onder het voorhoofd is eene uitsteekendheid; de ooren zyn breed, derzelve bovenst gedeelte eindigt in een ronden hoek; de staart is langer dan het lighaam; de nagels zyn geelagtig, lang, krom, puntig, en tot een gootje gevouwen, behalven dien van den duim der agterste voeten, die korter en breeder is dan de andere.

Het aangezicht en de zyden van den kop van den pinche, die tot onderwerp voor deze beschryving gediend heeft, waren van eene bruine kleur en met een klein witagtig dons bezaaid; het midden van het voorhoofd, het bovenst en agterst van den kop hadden lange hairen van dezelfde kleur, naar boven of naar agteren gerigt, die naar witte hairen op het hoofd van een misties geleeken; het bovenst en de zyden van den hals, de schouders, de rug, het kruis, de helft van den staart van zyn begin af, de buitenkant van de dye, en van het been, hadden eene roffe of rosagtige kleur met bruin gemengd; het roffe was zeer in het oog loopende op het kruis, de dye, en den staart, welkers andere helft bruin was; het onderst van den hals, de bovenarm en de voorarm, de borst, de buik, de binnenkant van de dye en van het been, en de vier voeten hadden eene witagtige kleur.

	voeten, duimen, lynen.		
Lengte van het geheele lighaam in eene regte lyn gemeeten, van het eind van den smoel tot aan den aars	0.	8.	6.
Lengte van den kop, van het eind van den smoel tot aan het agterhoofd	0.	1.	9.
Omtrek van het eind van den smoel	0.	1.	6.
Omtrek van den smoel onder de oogen gemeeten	0.	2.	3.
Omtrek van de opening van den bek	0.	1.	0.
Afstand tusschen de twee neusgaten	0.	0.	3.
Afstand tusschen het eind van den smoel en den voorsten hoek van het oog	0.	0.	6½.
Afstand tusschen den agtersten hoek en het oor	0.	0.	7.
Lengte van het oog van den eenen hoek tot den anderen	0.	0.	3.
Opeuing van het oog	0.	0.	2.
Afstand tusschen de voorste hoeken der oogen over de kromte van het neusbeen gemeeten	0.	0.	5.
Dezelfde afstand in eene regte lyn gemeeten	0.	0.	4½.
Omtrek van den kop tusschen de oogen en de ooren	0.	4.	4.
Lengte der ooren	0.	0.	4.
Breedte van de basis op de buitenste kromte gemeeten	0.	0.	10.
Afstand tusschen de twee ooren van onderen gemeeten	0.	1.	3.
Lengte van de hals	0.	0.	7.
Omtrek van de hals	0.	3.	3.

	voeten, duimen, lynen.		
Omtrek van het lighaam agter de voorste pooten gemeeten .	0.	5.	0.
Lengte van den stomp van den staart	1.	0.	0.
Omtrek aan deszelfs begin	0.	1.	4.
Lengte van den voorarm, van den elleboog tot aan de geleding der hand	0.	2.	0.
Lengte van die geleding af tot aan het eind der nagelen .	0.	1.	7.
Lengte van het been, van de knie af tot aan de hiel	0.	2.	8.
Lengte van de hiel af tot aan het eind der nagelen	0.	2.	7.

De twaalfvingerigerigedarm strekte zig uit in de regterzyde tot aan de nier; de nugteredarm maakte zyne omwentelingen in het voorst gedeelte van de navelstreek en in de linker zyde; die van den omgebogendarm waren in het agterst gedeelte van de navelstreek en in de regter zyde; alwaar de omgebogendarm zig aan den blindendarm voegde, die naar agteren gerigt was in de darmstreek, en omgekromd in de onderbuikstreek; de kronkeldarm strekte zig naar vooren uit in de regter zyde, liep agter de maag en verlengde zig naar agteren in de linker zyde, alvorens zig aan den regterdarm te voegen.

De dunne darmen hadden slegts één voet lengte van den portier af tot aan den blindendarm, maar zy maakten groote opblaazingen; de blindendarm was één duim twee lynen lang; de kronkeldarm en regtedarm te zamen gemeeten hadden agt duimen lengte; dus was de lengte van de geheele darmbuis, zonder den blindendarm, één voet agt duimen.

De maag hadt eene verdikking tusschen den bodem van den grooten blindenzak en den flokdarm.

De dunne darmen hadden veel middellyns; de twaalfvingerige darm was de dikste, en de omgebogendarm de kleinste; de blindendarm was lang, aan zyn eind rond en aldaar veel dikker dan aan zyn begin; het eerste gedeelte van den kronkeldarm was niet dikker dan dat van den blindendarm; maar de kronkeldarm wierdt weldra dikker, en verder wierdt hy kleiner.

De lever lag byna geheel in de regter zyde, zy hadt vier kwabben, eene in het midden, eene ter linker, en twee ter regterzyde; het voorste van de regter zyde was het grootst van alle en de agterste de kleinste; de linker kwabbe hadt een weinig minder uitgestrektheid dan de regter voorste kwabbe; de middelste kwabbe was nog kleiner dan de linker, zy hadt eene insnyding, die haar in twee deelen verdeelde, en waarin de schoorband liep. Het galblaasje was aan het regter gedeelte van die kwabbe, die de kleinste was, vast.

De milt was even als by de meeste andere dieren gelegen; zy hadt drie overlangsche kanten, die byna gelyk waren; zy was veel dikker in haar bovenst gedeelte dan in het overige haarer uitgestrektheid; dat linker gedeelte van de milt was aan de maag vast.

De regter nier was meer naar vooren geplaatst dan de linker.

Daar waren vier kwabben in de regter long, en twee in de linker, gelyk by de meeste dieren.

Het

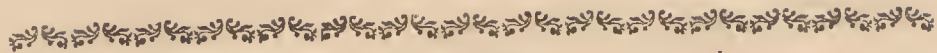
Het strotklapje was zeer groot en een weinig in zyn midden uitgerand.

De groote herffenen bedekten de kleine geheel, zy hadden geene kronkelingen, maar de kleine herffenen waren gekarteld.

De klink was groot en hadt zeer dikke lippen; het hoofdje des kittelaars hadt enigermaate de gedaante van een gezwel, en was in het midden van een voorhuid. De lyfmoeder hadt geene hoornen; de zaadballen waren by den bodem der lyfmoeder geplaatst; de trompetten waren kort; de randen van den inwendigen mond der baarmoeder waren uitgesneden en staken zeer veel in de scheede uit; de opening van de pisbuis was op vier lynen afftands van de klink, ter plaatse van eene vereeniging der scheede.

Nadien deze pinche lang in wyngest was bewaard, heb ik noch de zwaarte noch de afmeetingen zyner ingewanden kunnen onderzoeken.

D E M I C O (*).

Het is aan den Hr. DE LA CONDAMINE dat wy de kennis van dit dier (Pl. LIX) verschuldigd zyn; dus kunnen wy niet beter doen dan by te brengen het geene hy daar van in het verhaal van zyne reis langs de rivier der Amazoonen gemeld heeft. „ Deze, zegt hy, die my door den Gouverneur van Para ten geschenke was gegeven, was de eenigste van zyne soort welke men in het land gezien hadt; het hair van zyn lighaam was zilverkleurig, en zweemde naar het schoonste blond hoofdhair; dat van zyn staart was glinsterend kastanje-bruin naar den zwarten trekkende; hy hadt nog eene andere zeer opmerkelyke byzonderheid; zyne ooren, zyne wangen, en zyn snuit, waren met zulk eene levendige vermiljoen-roode kleur getekend, dat men zig bezwaarelyk overreden konde, dat die kleur natuurelyk was. Ik heb dit diertje een jaar lang levende gehad, en hy leefde nog toen ik dit schreef, byna in 't gezigt van de kusten van Frankryk, daar ik my voorstelde het vermaak te zullen hebben van het leevende te brengen; doch in weêrwil van de gestadige voorzorgen welke ik gebruikte om het voor de koude te bewaaren, heeft de gestrengheid van het seizoen het waarschyntlyk doen omkoomen.... Alles wat ik heb kunnen doen is geweest het in brandewyn te bewaaren, het welk genoeg zal zyn om te doen zien, dat ik niets in myne beschryving vergroot heb (a). Uit dit bericht van den Hr. DE LA CONDAMINE is het ligt te zien dat de eerste soort van de dieren waarvan hy spreekt, die is welke wy *tamarin* genaamd hebben, en dat de laatste, waaraan wy den naam van *mico* geeven, eene zeer verschillende soort is, en die waarschyntlyk veel minder voorkomt, en veel zeldzaamer is, dewyl niet een Schryver, niet een Reiziger vóór den Hr. DE LA CONDAMINE daar gewag van gemaakt heeft, schoon dit diertje zeer opmerkelyk is door het levendig rood, 't welk zyn gelaat als bezielt, en door de schoonheid van zyn hair.

(*) *Mico*. Dit is de naam, welken men, volgens GUMILLA, pag. 8. en 9. in de landen van den Orenoque, aan de kleinste soorten van sagoins geeft; wy hebben denzelven op deze soort toegepast om haar van de andere te onderscheiden. *Nota*. Men kan uit een plaats van JOSEPH D'ACOSTA opmaaken, dat dit woord *mico* betekent *guenon*, dat is te zeggen, lange-staart-aap, en dat men ten zynen tyde den naam *mico* eveneens toepaste op de sapaious en op de sagoins: „ Daar is, zegt die Schryver, in alle de gebergten van het vaste land der Andes, een oneindig getal van *micos* of *guenons*, die van het geslagt der aapen zyn, maar egter hierin van dezelve verschillen, dat zy een staart hebben, welken men voorwaar zeer lang mag noemen; „ daar zyn onder hun eenige rassen, die driemaal ja viermaal grooter zyn dan de andere.” Maar na den tyd van D'ACOSTA schynt men den naam van *mico* tot verscheiden kleine soorten bepaald te hebben, en het is te dezer oorzaake, dat ik gemeend heb, dien aan den kleinen sagoin, waarvan wy hier spreken, te kunnen geeven.

Cercopithecus ex cinereo albus argenteus, facie auriculisque rubris splendentibus, cauda castanei coloris. Le petit singe de Pera. BRISSON, Reg. anim. pag. 201.

(a) Voyage sur la Riviere des Amazones, par M. DE LA CONDAMINE, pag. 165. enz.

Onderscheidende kenmerken van deze soort.

De mico heeft noch wangzakken noch eeltagtigheden op de billen; hy heeft een slappen niet een grypenden staart, en dezelve is omtrent de helft langer dan het hoofd en het lighaam te zamen genomen. De schutting der neusgaten is minder dik dan by de andere sagoins; maar derzelver openingen zyn eveneens ter zyden en niet onder aan den neus; het gelaat en de ooren zyn kaal en van eene vermillioen-kleur; de snuit is kort; de oogen staan verre van malkanderen; de ooren zyn groot; het hair schoon zilverkleurig wit; dat van den staart glinsterend bruin en byna zwart; hy gaat op vier beenen, en is in 't geheel maar zeven of agt duim lang. De wyfjes hebben geene geregelde vloeijingen.

BESCHRYVING VAN DEN MICO.

De mico (*Pl. LIX*) is zeer aanmerkelyk door de fchoone vermilioen-kleur, welke hy op zyn aangezigt en zyne ooren heeft, welke laafte zeer groot zyn. De Hr. DE LA CONDAMINE (*a*) die hem levendig gezien heeft, heeft my verzekerd dat die kleur naar het vermilioen van de wang van een bloozend mensch geleek. De mico is klein van gefalte, want hy is flegts omtrent agt duimen lengte, van het eind van den fmoel af tot aan het begin van den ftaart, die een derde langer is dan het lighaam; hy is byna een voet lang; het individu, naar welk ik deze befchryving doe, is gedroogd, maar het is wel genoeg bewaard dat men kan zien, dat hy een korten fmoel, de oogen verre van elkanderen verwyderd, den neus dik aan zyn begin, en plat aan het eind heeft, daar zyn drie lynen afftands tuffchen de openingen der neusgaten.

Het hair heeft tot een duim lengte, het is zagt, fyn, blinkend, en wit-agtig graauw van kleur, en zeer flaauw met geelagtig getint op het geheele lighaam (*b*), behalven op den ftaart, welks hair kort en kaffanje-bruin of zwartagtig van kleur is.

De vingers en nagels zyn zeer lang, de nagels hebben eene hoornkleur, en zyn geheel tot een gootje gevouwen, behalven dien van den duim van de agterfte voeten, die weinig uitgeftektheid heeft, en plat is.

(*a*) Toen de Hr. DE LA CONDAMINE naar Para ging, na de rivier der Amazoonen afgevaaren te zyn, gaf de Gouverneur van Para hem dezen mico, die toen in leven was, toreen gefchenk.

(*b*) De Hr. DE LA CONDAMINE heeft my gezegd dat het hair van de micos van eene blonde kleur was, als die dieren levendig zyn; dat de meefte zwarte ronde vlakjes hebben, en dat men 'er zeldzaam blonde zonder vlakken vindt.

De Saxe, del.

C.F. Frisch, sc.

LE MICO.

B E S C H R Y V I N G

VAN DAT GEDEELTE VAN HET KABINET,

DAT BETREKKING HEEFT TOT DE NATUURLYKE HISTORIE
VAN DE SAGOINS.

No. MCDLXIV. *Een faki.*

No. MCDLXV. *Een vel van een faki.*

De faki onder het vorig nommer opgegeeven, is van Cayenne overgezonden door den Hr. VERON; hy is gedroogd, hy was zeer jong toen hy in dien staat gesteld wierdt, maar het vel, van het welk onder het tegenwoordig nommer gehandeld wordt, komt van een individu, dat ouder is: deze twee stukken hebben tot onderwerp gediend voor de beschryving van den faki. Het vel is opgezet, het is aan het Kabinet geschonken door den Hr. Abt. NOLIN, bestierder van 's Konings kweekeryen.

No. MCDLXVI. *Een tamarin.*

Dit dier is in wyngest, maar niet in zyn geheel, want de ingewanden, in de borst en in den buik bevat, zyn uit het zelve genomen; het is in dien staat dat het tot onderwerp gediend heeft voor de beschryving van den tamarin.

No. MCDLXVII. *Een ouistiti.*

Dit dier is in zyn geheel in wyngest, het gelykt naar het individu, naar welk ik den ouistiti beschreeven heb.

No. MCDLXVIII. *Eene vrugt van een sagoïn.*

Deze vrugt is aanmerkelyk, om dat zy hier te lande geboren is; alle de deelen des lighaams zyn met hair bedekt, maar het aangezigt is afschuwelyk lelyk; men kan den neus niet bemerken als door de openingen der neusgaten, die zeer verre van elkanderen verwyderd zyn, even als by alle de sapajous en sagoïns; de ooren zyn dun, groot, en aan haar agterst gedeelte uitgerand: deze vrugt is manlyk, zy heeft drie duimen lengte van de kruin van den kop af, tot aan het begin van den staart, die drie en een halven duimen lang is; zy is in wyngest bewaard. De gekleurde ringen van den staart zyn reeds te bespeuren.

No. MCDLXIX. *Het geraamte van een ouistiti.*

Dit is het geraamte dat tot onderwerp gediend heeft voor de beschryving van de beenderen van den ouistiti.

No. MCDLXX. *Het tongbeen van een ouistiti.*

Dit been bestaat uit vyf stukken, even als dat van de guenons; maar deszelfs gedaante is zeer verschillende, voornaamlyk die der hoornen; de

groote zyn naar evenredigheid korter, dunner, en veel breeder; de kleine, schoon zeer kort, zyn zeer breed.

No. MCDLXXI. *Een marikina.*

No. MCDLXXII. *Een mico.*

Dit dier is gedroogd en het voorig is in wyngceest bewaard; zy hebben tot onderwerpen gediend voor de beschryving van den mico en den marikina. De mico is uit Amerika gebragt door den Hr. DE LA CONDAMINE.

No. MCDLXXIII. *De pinche.*

De beschryving van de pinche is naar dat dier gedaan, het is in wyngceest; het is aan het kabinet geschonken, door wylen den Hr. Marquis DE MONTMIRAIL (a).

(a) In de beschryving van het Kabinet zal ik zeer dikwyls gelegenheid hebben, den Hr. Marquis DE MONTMIRAIL te noemen, om het groot getal dieren, zeldzaame vogelen, mineraalen, enz. die hy daar aan geschonken heeft: hy schepte behaagen in alles wat toe kon brengen tot de bevordering der Natuurlyke Historie; eene ontydige dood heeft hem in den bloei zynen jaaren weggerukt; maar hy hadt reeds verdiend onder het getal der geleerden en der deugdzaamste menschen gerekend te worden.

Einde van het veertiende Deel.

In dit XIV Deel, zyn LXIII Platen, die in de volgende orde moeten geplaatst worden.

PLAAT	en	tegens elkander over, en plaat	Pag.
I	en	II, tegens elkander over, en plaat I3. agter aan.	46.
II	en	III, tegens elkander over.	64.
IV	en	V.	66.
VI			70.
VII	en	VIII, tegens elkander over.	76.
IX			77.
X			79.
XI			80.
XII			81.
XIII	en	XIV, tegens elkander over.	92.
XV			99.
XVI	en	XVII, tegens elkander over.	102.
XVIII			112.
XIX			116.
XX	en	XXI, tegens elkander over.	124.
XXII			127.
XXIII			128.
XXIV			130.
XXV	en	XXVI, tegens elkander over.	134.
XXVII			136.
XXVIII			138.
XXIX	en	XXX, tegens elkander over.	146.
XXXI			150.
XXXII	en	XXXIII, tegens elkander over.	156.
XXXIV			158.
XXXV			160.
XXXVI			166.
XXXVII			174.
XXXVIII			176.
XXXIX			180.
XII.			182.
XL*			186.
XL.			188.
XLI.			196.
XLII.			214.
XLIII.			217.
XLIV.			219.
XLV.			224.
XLVI.			225.
XLVII.			228.
XLVIII.			230.

PLAAT XLIX.	232.
- - - L.	239.
- - - LI.	242.
- - - LII.	244.
- - - LIII.	254.
- - - LIV.	256.
- - - LV.	260.
- - - LVI.	261.
- - - LVII.	266.
- - - LVIII.	270.
- - - LIX.	276.

